

Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця

Управління розвитком

Збірник наукових робіт

№ 9 (172) 2014

видається щомісячно

Харків • ХНЕУ ім. С. Кузнеця • 2014

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ

№ 9(172)2014

**Засновник і видавець ХНЕУ ім. С. Кузнеця.
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 16779–5351 ПР. від 21.05.2010 р.**

**Затверджено на засіданні
вченої ради університету,
протокол № 1 від 29.08.2014 р.**

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Вітукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Гонтарєва І. В. – докт. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(науковий редактор)

Грицьова В. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорошча М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванюк Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Козьменко О. В. – докт. екон. наук, професор Української
академії банківської справи Національного банку України

Криворотов В. В. – докт. екон. наук, професор Уральського
федерального університету імені першого Президента
Росії Б. Н. Ельцина (Росія)

Левикін В. М. – докт. техн. наук, професор Харківського
національного університету радіоелектроніки

Лутай Л. А. – докт. екон. наук, професор Донецького
національного університету економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(заступник головного редактора)

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Чернов В. Г. – докт. екон. наук, професор Владимирського
государственного университета (Росія)

Чухрай Н. І. – докт. екон. наук, професор Національного
університету "Львівська політехніка"

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Chauchat Jean-Hugues – Professeur (HdR) de l'Université
Lumière Lyon2 (France)

Chen Wei – PhD, Professor, Hebei University of Science
and Technology (China)

Gang Fan – Dr., Professor, Graduate School of Chinese
Academy of Social Sciences; Director of China's National
Economic Research Institute (China)

Hofstahler Hannes – Professor, Upper Austria University
of Applied Sciences (Austria)

Hollner Helmut – FH-Prof. DL Dr Techn University of Applied
Sciences FH "Technikum Wien" (Austria)

Kalashnikov Vitaliy – Economy Doctor (ED), Assistant Professor,
Universidad Autónoma de Nuevo León (Mexico)

Ohrimenco Serghei – Dr. Sc. (Econ.), Professor, Academy
of Economic Studies (Moldova)

Pucher Robert – FH-Prof. DL Dr Techn, University of Applied
Sciences FH "Technikum Wien" (Austria)

Sarkisyan Agop – PhD, D.A., Tsenov Academy of Economics
(Bulgaria)

Solarz Jan Krzysztof – Prof. nadzw. dr hab., Akademia finansów,
Warszawa (Poland)

Vulanovic Milos – PhD, Assistant Professor of Finance,
Western New England University (USA)

Wackowski Kazimierz – Prof. nzw. dr hab., Politechnika
Warszawska (Poland)

John (Jack) William McNeill – PhD, Professor of Anthropology
and Intercultural Studies, Providence University College (Canada)

Irina Yatskiv – Dr. Sc. Eng., Vice rector, Professor, Transport
and Telecommunication Institute (Latvia)

Duro Benic – PhD, Full Professor with tenure, University
of Dubrovnik (Croatia)

Christine Cooper – PhD MSc BA (hons), Professor, University
of Strathclyde, Glasgow (UK)

**Поштова адреса
засновника і видавця:**

61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9-А

Головний редактор **Пономаренко В. С.**
Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1-А, 1 під'їзд

Зав. редакції **Сєдова Л. М.** (057)702-07-38
Редакція (057)702-07-28

Випусковий редактор – **Пушкар І. П.**

Редактори: **Бутенко В. О., Зобова З. В., Лященко О. Г.**

Комп'ютерна верстка – **Топчій М. О.**

E-mail: vydav@hneu.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 17.09.2014 р.

Формат 60×90 1/8. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 21,0. Обл.-вуд. арк. 26,46. Зам. № 236.

Ціна договірною.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.

© Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця, 2014.

© Видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
дизайн обкладинки, 2014.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПАТ "Ш/У "ПОКРОВСЬКЕ"

Анотація. Розглянуто та проаналізовано систему організації обліку дебіторської заборгованості підприємства, процес формування резерву сумнівних боргів та запропоновано документальне оформлення списання безнадійної дебіторської заборгованості.

Аннотация. Рассмотрена и проанализирована система организации дебиторской задолженности предприятия, процесс формирования резерва сомнительных долгов и предложено документальное оформление списания безнадежной дебиторской задолженности.

Annotation. The debtor indebtedness system at an enterprise and the process of forming the reserve of doubtful debts was considered and analysed. Documentary registration of the hopeless debtor indebtedness write-off is offered.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, безнадійна заборгованість.

Сучасний стан дебіторської заборгованості на промислових підприємствах України та сучасні реалії економічного середовища обумовлюють необхідність удосконалення або формування нових критеріїв, напрямів, параметрів, підходів, систем тощо в управлінні дебіторською заборгованістю. Зрозуміло, що незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості уникнути її неможливо. Тому підприємству необхідно шукати способи ефективного управління дебіторською заборгованістю, зокрема вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків, організації ефективної та дієвої системи внутрішньогосподарського контролю тощо. Актуальність теми обумовлена тим, що всі підприємства стикаються з проблемою врегулювання дебіторської заборгованості, з непогашенням її дебіторами у встановлені строки.

Мета статті полягає в розгляді системи обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Об'єктом статті є організація обліку дебіторської заборгованості України. Предметом статті виступає облік дебіторської заборгованості на ПАТ "Шахтоуправління "Покровське" (далі – ПАТ "Ш/У "Покровське").

Значну увагу питанню дебіторської заборгованості приділяли такі науковці, як: Голов С. Ф., Кірейцев Г. Г., Белозерцев В. О., Крайник О. П., Клепікова З. В. На підставі їх наукових розробок у статті досліджується облік дебіторської заборгованості на ПАТ "Ш/У "Покровське".

ПАТ "Ш/У "Покровське", раніше відоме як ВАТ "Вугільна компанія Шахта "Красноармійська-Західна № 1" – велике гірничопромислове підприємство у Донецькій області, яке включає власне вугільну шахту та вуглезбагачувальну фабрику. Основна сфера діяльності – підземне видобування кам'яного вугілля [1].

Облік діяльності на ПАТ "Ш/У "Покровське" ведеться згідно з чинним законодавством, інструкціями, нормативно-правовими актами органів державної влади та місцевого самоврядування, а також іншими документами, які регулюють господарсько-фінансову діяльність товариства. Відповідно до Наказу "Про облікову політику" "Ш/У "Покровське" для відображення в бухгалтерському обліку розрахунків з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцію, товари, виконані роботи й послуги застосовується рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками". За дебетом рахунку 36 відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори, які підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації. За кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу шахти та інші різновиди розрахунків. Сальдо за дебетом рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за отриману продукцію. Найбільшу частку дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги складають такі покупці: Філія "Збагачувальна фабрика "Свято-Варваринська" Приватного акціонерного товариства "Донецьксталь-металургійний завод" (54 698 тис. грн), Товариство з обмеженою відповідальністю "Центральна збагачувальна фабрика "Чумаківська" (6 254 тис. грн), ВАТ "Свято-Іллінський машинобудівний завод" (20 090 тис. грн) (дані наведені у фінансовій звітності підприємства) [1].

На підприємстві визначення резерву сумнівних боргів є обов'язковим. Згідно з наказом про облікову політику, величина резерву сумнівних боргів на шахті обчислюється за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості. Один раз на рік на дату балансу 31 грудня підприємство розраховує резерв сумнівних боргів виходячи з платоспроможності окремих дебіторів. Така методика засновується на аналізі поточної дебіторської заборгованості, яка сформувалася з різних причин, у розрізі кожного дебітора на предмет її сумнівності. Підставами для визнання заборгованості дебітора сумнівною можуть бути:

- дані фінансової звітності, яка належить до обов'язкового опублікування;
- дані відносно ліквідації дебітора або відкриття справи про його банкрутство;
- надання претензії дебітору або подання позову про стягнення заборгованості до господарського суду;
- інші дані, які підтверджують сумнівність повернення дебіторської заборгованості (акти звірки, листи, дані статистичних та податкових органів та інша претензійна переписка).

На основі проведеного аналізу на підприємстві формується резерв сумнівних боргів на звітну дату та оформлюється "Розрахунок резерву сумнівних боргів" про величину нарахованого резерву [2].

Аналітичний розрахунок резерву сумнівних боргів ведеться на шахті в розрізі боржників та строків непогашення заборгованості. Виключення безнадійної заборгованості з активів виконується одночасно зі зменшенням величини резерву. У випадку недостатності суми резерву сумнівних боргів безнадійна заборгованість списується з активів на інші операційні витрати. Сума покриття раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів [3].

Сума списаної безнадійної дебіторської заборгованості ведеться на забалансовому субрахунку 071 "Списана дебіторська заборгованість" протягом трьох років з аналітикою у розрізі боржників для спостереження за можливістю її стягнення у випадку зміни майнового положення боржника. Погашення раніше списаної дебіторської заборгованості на підприємстві відображається шляхом збільшення доходу від іншої операційної діяльності та списанням цієї заборгованості з позабалансового субрахунку 071. У кінці звітного періоду залишок невикористаного резерву сумнівних боргів сторнуються шляхом зменшення інших операційних витрат підприємства звітного періоду [2].

Для того, щоб списати безнадійну заборгованість на підприємстві необхідно правильно документально оформити дану операцію. Сьогодні законодавством України не передбачена конкретна форма такого рішення. Тому в статті пропонується форма, яка забезпечила б повне документальне оформлення списання безнадійної заборгованості [1].

Для такої форми були б доречні такі обов'язкові реквізити:

повна назва підприємства-дебітора із зазначенням його ідентифікаційного та індивідуального податкового коду, дати і причини виникнення заборгованості;

повний перелік первинних документів, що підтверджують даний факт;

дата прийняття рішення з обов'язковим зазначенням того, що ця заборгованість повинна обліковуватись не менше трьох років поза балансом (а можна і більше) з часу такого списання для нагляду за можливістю її справляння у випадку зміни майнового стану дебітора; сума заборгованості; підпис керівника і головного бухгалтера; печатка підприємства, установи. Тобто форма мала б такий вигляд (рисунок):

Назва підприємства-дебітора	Ідентифікаційний код. Індивідуальний податковий код	Дата та причина виникнення заборгованості	Перелік первинних документів	Дата прийняття рішення	Сума
1	2	3	4	5	
ВАТ "Свято-Іллінський машинобудівний завод"	34849944	12.2010 Розрахунки за претензіями	Виставлена претензія	05.2012	5 740,90
<p>Керівник підприємства _____</p> <p style="text-align: right;">(підпис) (ПІБ)</p> <p>Головний бухгалтер _____</p> <p style="text-align: right;">(підпис) (ПІБ)</p> <p style="text-align: right;">М. П.</p>					

Рис. Рішення про списання безнадійної дебіторської заборгованості

Така форма допоможе документально оформити списання безнадійної заборгованості на підприємстві.

Отже, можна сказати, що одним із найважливіших показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, є стан розрахунків з дебіторами. Вивченню цього питання приділяють велику увагу не лише на рівні підприємства – багато нормативно-правових документів, створених на державному рівні, стосуються саме регулювання стану дебіторської заборгованості. Але щоб глибше зрозуміти природу дебіторської заборгованості було досліджено її стан на прикладі підприємства.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Біткіне Є. Г. Облік та аналіз дебіторської заборгованості підприємств: методичні підходи та організація / Є. Г. Біткіне // Управління розвитком. – 2011. – № 7. – С. 23–25. 2. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24–36. 3. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – [4-те вид.]. – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 528 с. 4. Телін С. В. Управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання / С. В. Телін // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наук. пр. : УЗ-ХТ. Т. 3 / ПДТУ. – Маріуполь, 2011. – С. 102–107.

УДК 657.44:336.717.061

Дончук Т. А.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ВИКОРИСТАННЯ В ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ ПРИНЦИПІВ НАРАХУВАННЯ ТА ВІДПОВІДНОСТІ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано банківські операції з точки зору ступеня ризику, забезпеченості та дохідності. Проведено аналіз існуючих термінів "ефективна ставка відсотка", "справедлива вартість" з погляду побудови методології обліку, розглянуто застосування методу ефективної ставки відсотка до інструментів з плаваючою ставкою.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы банковские операции с точки зрения степени риска, обеспеченности и доходности. Проведен анализ существующих терминов "эффективная ставка процента", "справедливая стоимость" с точки зрения построения методологии учета, рассмотрено применение метода эффективной ставки процента к инструментам с плавающей ставкой.

Annotation. Banking operations were considered and analyzed in terms of risk, security and profitability. The terms "effective interest rate", "fair value" were analysed as regards the construction of accounting methods. Application of the effective interest rate method to floating rate instruments was studied.

Ключові слова: кредит, кредитний ризик, кредитна політика, забезпеченість, дохідність.

Комерційні банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворюють їх у реальний капітал. Серед суб'єктів фінансово-господарської діяльності комерційні банки – це саме та галузь, яка повинна бути здатна своєчасно прогнозувати динаміку економічної кон'юнктури, а також якнайшвидше та досить гнучко реагувати на будь-які зміни, що відбуваються на фінансовому ринку.

Одну з найважливіших ролей у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці відіграє банківський кредит як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форми власності та сфери господарювання. Скорочення обсягів кредитування призводить до "згорання" активності вітчизняної економіки.

У структурі активних операцій банку кредитні операції традиційно мають найбільшу питому вагу. Позикові операції – один із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції є і найбільш ризиковим видом операцій комерційного банку.

Зважаючи на це, кожний комерційний банк повинен розробляти і здійснювати свою кредитну політику. У процесі проведення кредитних операцій банк повинен дотримуватися кредитної політики і періодично аналізувати склад та структуру кредитного портфеля, від якості якого значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх.

Питаннями виникнення та становлення кредитної політики займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців, такі, як: М. Бунге, Васильченко В. Д., Дорошенко Т. В., Ф. Кене, Мороз А. М., Панова Г. С., А. Сміт, Сусіденко В. Т. та ін. Вивчаючи праці зарубіжних та вітчизняних науковців у рамках окресленої теми можна, зазначити, що деякі питання заслуговують на подальший розгляд та дослідження [1].

Об'єктом дослідження є кредитні операції.

Предметом дослідження – використання в обліку кредитних операцій банку принципів нарахування та відповідності.

Ураховуючи обернено-пропорційну залежність між рівнем ризику та дохідністю позикових операцій банк повинен будувати свою кредитну політику так, щоб забезпечити баланс між ризиковістю та обережністю. Надмірна обережність позбавляє банк багатьох прибуткових можливостей, а надмірна ризиковість створює загрозу втрати не тільки доходу від процентів, а й запозичених коштів, що особливо яскраво підтверджується в умовах фінансової кризи.

Мета статті – наголосити на важливості дотримання простих і відомих правил кредитування під час формування кредитної політики банку.

Протягом останніх років комерційні банки України досить інтенсивно розвивали процес надання кредитів, у тому числі і споживчих. За рахунок міжнародних позик фінансували довгострокові продукти – іпотеку, автокредитування, надавали кредитні лінії підприємствам. Низькі ставки та довгостроковий період кредитування іноді навіть підштовхували банки робити менш обтяжливими умови позик та нижчою ставку кредитування. Однак головною метою кредитування залишалося отримання надприбутків – фактично, спекулятивна мета. Саме тому ставки кредитування в Україні не були помірними. Для активізації населення процедуру кредитування було спрощено, а попит на побутові кредити спричинив подорожчання вартості товарів і послуг; бажання населення підвищити рівень життя за рахунок кредиту всіляко підтримувалося, незважаючи на можливі ризики. Кредити у посередницькій діяльності (між виробниками і торгівлею) сприяли підвищенню цін практично в усіх галузях. Особливі проблеми виникли у валютному кредитуванні [2].

Значне підвищення курсу валют та поява неприхованого безробіття призвели до неплатоспроможності населення. Механізм формування курсу долара на міжбанківському ринку залишається непередбачуваний і непрозорий, що створює навколо нього і виправданий, і надуманий ажіотаж. Таким чином, проблеми у процесі кредитування існують значні та впливають на існування економіки, банківської системи та населення. Будь-яка фінансова система повинна мати прості запобіжні заходи, що не давали б розвинути таку ситуацію.

При проведенні кредитної політики банки виходять з необхідності своїх інтересів, інтересів акціонерів, вкладників і позичальників із загальнодержавними інтересами. Банки самостійно визначають порядок залучення та використання кредитного потенціалу, встановлення рівня процентних ставок та комісійних винагород.

З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків Національним банком України встановлено порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих витрат за кредитними операціями банків [2]. Цей резерв є спеціальним і обов'язковим резервом для банків, необхідність якого зумовлена кредитними ризиками, що притаманні банківській діяльності. З метою розрахунку резерву під кредитні ризики банки здійснюють класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника.

Основна умова надання кредиту – висока ймовірність його погашення з відповідними процентами. Цієї умови банки досягають шляхом забезпечення суми наданого кредиту. Більшість кредитів банки надають під забезпечення; незабезпеченими (бланковими) кредитами користуються клієнти з високими прибутками, ліквідні, з чудовою репутацією. Кредит вважається матеріально забезпеченим, якщо позичальник уклав договір застави рухомого чи нерухомого майна, майнових цінностей, цінних паперів тощо.

Короткострокове та довгострокове кредитування складається з ряду етапів, кожний з яких окремо забезпечує вирішення певних частин задач, а в сукупності досягають головні цілі кредитних операцій – їх надійність і прибутковість для банку. Банківська сфера – це точна наука, діяльність якої регулюється відповідними формулами і законами. Питання в тому, як на практиці дотримуються обов'язкових умов кредитування [3].

Щоб спростити процес упровадження методу ефективної ставки відсотка, необхідно чіткіше сформулювати суть та визначення цього поняття. Метод ефективної ставки відсотка полягає у визначенні суми амортизації дисконту (премії) як різниці між прибутком за фіксованою ставкою відсотка та добутком ефективної ставки й амортизованої вартості на початок періоду, за який нараховується відсоток.

Нормативна база НБУ [4] робить акцент на тому, що видані кредити визначаються за справедливою вартістю, яка містить суму кредиту за договором та процентні доходи. На процентні доходи банку за операціями з кредитування впливають власне проценти (за фіксованою або плаваючою процентною ставкою), а також амортизація дисконту або премії.

Реалізація принципів нарахування і відповідності за операціями з кредитування потребує щомісячного відображення в обліку нарахованих процентів та амортизації дисконту або премії. Амортизація дисконту (премії) за кредитами відбувається з використанням методу ефективної ставки відсотка та відображається у звіті про фінансові результати як процентний дохід.

Слід звернутися до МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" [5], в якому зафіксовано, що кредити є таким видом фінансових інструментів, які обліковуються за амортизованою собівартістю. Тому оцінювати зменшення корисності кредитів необхідно, враховуючи ставку дохідності кожного кредиту окремо. У зв'язку з цим на практиці виникає дві можливі ситуації під час різної ставки відсотка:

фіксована ставка за кредитом – ставкою дохідності фінансового інструмента буде його ефективна ставка процента;

плаваюча ставка за кредитом – у кожному періоді вона змінюється, і незрозуміло, що вважати ставкою дохідності фінансового інструмента.

Згідно з МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття і подання" за визначенням ефективної ставки відсотка, то спершу складеться враження, що кредити з плаваючою процентною ставкою мають ефективну ставку, тотожну поточній ринковій ставці. Однак у визначенні говориться про інструмент, що обліковується за справедливою вартістю [4].

Альтернативним методом обліку доходів та витрат у банківській практиці є прямолінійний метод, використання якого вважають "мрією" бухгалтера та "головним болем" аналітика. Його суть полягає в тому, що вся величина доходів або витрат, яка повинна визначитися за фінансовим інструментом протягом терміну його дії, рівномірно розподіляється на всі періоди використання. Робиться це шляхом поділу відповідних величин на кількість періодів використання. Використовуючи прямолінійний метод, констатують зменшення розрахункової дохідності за всіма дисконтними інструментами, а за всіма інструментами з премією аналітик бачить штучне покращення дохідності. Причина цього – амортизація дисконту збільшує балансову вартість для наступних періодів, а амортизація премії її зменшує.

Таким чином, оскільки кредитні операції комерційних банків є не лише найбільш прибутковими, але й найбільш ризиковими, кожен банк повинен дотримуватися збалансованості між обережністю і ризиковістю в кредитній політиці, враховуючи прямо пропорційну залежність між доходами і ризиками банківських операцій.

При видачі кредитів банки повинні реально, а не формально, користуватися головними правилами – принципами кредитування (терміновість, поверненість, платність, забезпеченість, цільове використання). Важливим є раціональний підхід до визначення ступеня дотримання цих принципів стосовно кожної кредитної історії. Під час видачі кредиту банк повинен звернути увагу на репутацію, чесність, порядність клієнта, але особливо вивчити його баланс, що дає можливість оцінити, чи є підприємство ліквідним і чи зможе покрити свої готівкові боргові зобов'язання. Оскільки основною умовою надання кредиту є висока ймовірність його погашення з відповідними процесами, то краще видавати кредит під забезпечення.

Бухгалтерський облік кожного кредиту завжди повинен бути узгоджений з умовами кредитної угоди. І протягом усього процесу кредитування банк повинен здійснювати жорсткий контроль за виконанням умов кредитного договору.

Можливими шляхами виходу з обставин, що склалися, є створення тимчасово пільгових умов повернення кредитів клієнтами (повернення кредиту без відсотків, "кредитні канікули", переведення валютних кредитів у гривневий еквівалент тощо), підтримка банків з боку держави та НБУ (політика дешевих грошей), стабілізація валюти та призупинення темпів інфляції, активна соціальна політика держави для підтримки платоспроможності населення. В умовах фінансової і економічної кризи важливо зберегти і забезпечити можливість широкого кредитування населення, навіть для купівлі в кредит продуктів харчування чи оплати комунальних послуг.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках / О. В. Васюренко, Л. В. Сердюк, О. М. Сидоренко. – К.: Знання, 2006. – 154 с. 2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності / І. М. Парасій-Вергуненко. – К., 2003. – 213 с. 3. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посібн. / О. В. Васюренко. – К.: Знання, 2009. – 302 с. 4. Панова Г. С. Управление активами и пассивами в коммерческом банке / Г. С. Панова, И. В. Ларионова. – М.: Издательство "Консалтбанк", 2007. – 272 с. 5. Кредитування і контроль: навч. посібн. / Г. С. Смолженко, Р. Р. Коцовська, В. М. Крупський та ін. – Львів: ЛБІ НБУ, 2008. – 135 с. 6. Мочерний С. В. Банківська система України / С. В. Мочерний, Л. С. Тришак. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 304 с. 7. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ БАЛАНСОВИХ СТАТЕЙ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ НА МСФЗ

Анотація. Досліджено підходи, що склалися у світовій практиці, наведено рекомендації щодо оцінки балансових статей в умовах конвергенції національних систем обліку і звітності при реалізації стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

Аннотация. Исследованы подходы, сложившиеся в мировой практике, представлены рекомендации по оценке балансовых статей в условиях конвергенции национальных систем учета и отчетности при реализации стратегии применения международных стандартов финансовой отчетности.

Annotation. The approaches prevailing in the world were researched and recommendations were developed on the assessment of balance sheet items in the convergence of national systems of accounting and reporting with respect to the strategy of implementation of international financial reporting standards.

Ключові слова: оцінка, конвергенція, національні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності (П(С)БО), Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

Подальше реформування обліку і звітності в Україні, зумовлене змінами в економічній системі й євроінтеграційними процесами, актуалізує проблему використання світових стандартів, які відображають процеси конвергенції національних облікових систем. Оскільки гармонізована форма балансу як продукт конвергенції національних обліково-звітних систем виступає інформаційною базою для оцінки фінансового стану підприємства, то необхідне узгодження загальнометодологічних підходів до формування показників балансу, зокрема, єдність підходів до оцінки балансових статей. Актуальність та потреба подальшого вдосконалення підходів до оцінки як основного вимірника в бухгалтерському обліку, за умов узгодження оцінок статей національної звітності і МСФЗ, визначили вибір теми та цільове спрямування даного дослідження.

Значний внесок у дослідження і розвиток теорії оцінки зробили Голов С. Ф., Верига Ю. А., Малуґа Н. М., Фартушняк О. В., Безкоровайна Л. В., Пасічник І. Ю. [1 – 5] та інші вітчизняні та зарубіжні науковці. У роботах цих вчених відображені різні точки зору на методи оцінок статей звітності що застосовуються, які нерідко мають протилежний характер.

Метою статті є дослідження підходів та вироблення рекомендацій щодо оцінки статей фінансової звітності в умовах конвергенції національних систем обліку і звітності під час реалізації стратегії застосування МСФЗ.

Об'єктом дослідження виступає фінансова звітність.

Предметом дослідження є оцінка балансових статей в умовах переходу національних систем обліку і звітності на МСФЗ.

Головним напрямом реформування і трансформації системи обліку в Україні та за кордоном виступає забезпечення реальності оцінки всіх елементів фінансової звітності. Сьогодні відсутня послідовність викладу і теоретичне обґрунтування методики оцінки об'єктів обліку та їх відображення у фінансовій звітності, однак існує термінологічна невідповідність і неузгодженість П(С)БО та їхньої першооснови – МСФЗ – мовою оригіналу стосовно оцінки.

Для цілей обліку й звітності ключовим поняттям оцінки об'єктів є вартість. При цьому оцінювання є процесом присвоєння грошового еквівалента елементам фінансової звітності для їх відображення в системі обліку та звітності на основі їх вартості й інших важливих параметрів (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття "оцінка" в бухгалтерському обліку

Автори	Визначення
1	2
Н. Грабова [7, с. 29]	Один із елементів методу бухгалтерського обліку. Спосіб грошового вимірювання засобів і процесів. Грошова оцінка є необхідною передумовою узагальнення і відображення господарських операцій в обліку і звітності

1	2
М. Кужельний [8, с. 47]	Оцінка – невід'ємна складова організації і ведення бухгалтерського обліку майна і зобов'язань. Це не просто елемент методу бухгалтерського обліку, а дійова контролююча функція фінансового стану підприємства
Л. Ловінська [8, с. 26]	Під оцінкою розуміється складова методу бухгалтерського обліку, за допомогою якої здійснюється вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку, створення якісних характеристик обліково-економічної інформації та інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства й ефективності його менеджменту
П. Німчинов [9, с. 133]	Грошова оцінка – не складова методу бухгалтерського обліку, так само як і не метод в інших економічних дисциплінах, де її використовують. Грошова оцінка є умовою, за наявності якої бухгалтерський облік може здійснюватись. При цьому вона виконує функцію не методу, а загального вимірника засобів, прийнятого в народному господарстві
Концептуальна основа МСФЗ [10]	Розглядає оцінку (measurement) як процес визначення грошових сум, за якими елементи фінансової звітності мають бути визнані та відображені в Балансі та Звіті про прибуток
Ю. Верига [3, с. 136]	Під оцінкою розуміють науково обґрунтовану думку суб'єкта про вартість об'єкта, який ним оцінюється

Таким чином, оцінку необхідно розглядати як суму умовних грошових одиниць для вираження елементів фінансової звітності, виходячи з їх вартості та інших релевантних параметрів, метою встановлення якої є надання користувачам доречної і зіставної інформації для прийняття рішень.

Однією з найбільших проблем сучасної облікової теорії і практики є досягнення достовірності оцінки, адже від цього безпосередньо залежить якість інформації у фінансовій звітності. Достовірна оцінка є одним із основних критеріїв визнання статей бухгалтерського балансу. Навіть за ймовірності майбутніх вигід від активів, вибуття вигід внаслідок погашення зобов'язань та зменшення капіталу, їх не відображують у балансі, якщо неможливо здійснити їх достовірну (обґрунтовану) оцінку.

Щоб забезпечити достовірність оцінки, необхідно дотримуватися певних вимог, передбачених МСФЗ: адекватність, єдність, цілеспрямованість, порівнянність, доречність, надійність, нейтральність, обачність, своєчасність [1; 4].

Слід розглянути підходи до вибору методів оцінки статей фінансової звітності (табл. 2) [9].

Таблиця 2

Підходи до вибору методів оцінки статей фінансової звітності залежно від мети

Мета оцінки	Підходи до вибору оцінки	Сутність підходів
Синтаксична	Доходи – витрати	Оцінка активів зводиться до забезпечення розрахунку валового прибутку від основної діяльності і від усієї решти операцій
	Приріст активів	Припускає визнання і реєстрацію всіх змінених вартостей на основі достовірних даних про вартість вибуття або про суми грошових коштів, що передбачені до отримання
Семантична	Підходи, засновані на підтримці фінансової звітності	Такий підхід указує на те, що оцінка за собівартістю втратила своє значення, а перевага віддається поточній ринковій вартості
Прагматична	Підходи, засновані на корисності та релевантності отриманих даних	Такий підхід визначає, що оцінка активів релевантна тільки якщо користувач зможе встановити певні взаємозв'язки між нею й очікуваним рухом грошових коштів

Чинна практика визнає два найбільш поширені у світі підходи до оцінки активів: пооб'єктна оцінка активів підприємства та його зобов'язань; оцінка сукупної вартості активів. При оцінці статей балансу застосовується пооб'єктний підхід. Для визначення балансової вартості активів використовують такі види оцінки: історична собівартість, поточна собівартість, чиста вартість реалізації, ринкова вартість, сума очікуваного відшкодування, теперішня і справедлива вартість [3]. Однак відсутність поняття балансової вартості в П(С)БО ускладнює розуміння процесів, пов'язаних із регулюванням історичної вартості.

Традиційною для вітчизняної практики є оцінка майна за первісною вартістю (фактичною собівартістю). Її зміна допускалася лише у разі переоцінки із метою відображення результатів інфляції [2]. Дотримання цього принципу дозволяє уникнути суб'єктивності у визначенні поточної вартості активів.

Проте в сучасних умовах, коли пріоритет обліку – надання достовірної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємств – даний підхід є проблематичним, оскільки не враховує коливання вартості активів унаслідок впливу попиту та пропозиції. Отже, сучасні умови потребують обліку активів за реальною вартістю. У світовій практиці застосовуються такі підходи до відображення впливу коливань цін на вартість активів: формування резерву на покриття приросту вартості заміщення активів, прискорена амортизація, облік за поточною купівельною вартістю, відновною вартістю, поточною вартістю, безперервний облік за сучасною вартістю.

Стосовно оцінки зобов'язань слід зазначити, що для визначення балансової вартості зобов'язань використовують історичну собівартість, поточну собівартість, вартість розрахунку, теперішню і справедливу вартість [1].

Існуюча проблема узгодження оцінок статей української звітності і МСФЗ пов'язана з відсутністю в Україні законодавчо наданої можливості застосування професійного судження для оцінки статей балансу та інших форм звітності. Так, у МСФЗ судження керівництва підприємства використовуються як основа оцінки об'єктів та подання їх у балансі.

Актуальним на сьогодні залишається й питання оцінки статей балансу в умовах коливання цін, зокрема, в умовах інфляції. Щодо України, то згідно з П(С)БО 22 показники річної фінансової звітності (за умов досягнення значення кумулятивного приросту інфляції 90 % і більше) підлягають коригуванню із застосуванням коефіцієнта коригування. У МСФЗ для відображення впливу цін на показники фінансової звітності передбачаються такі методи: загальної купівельної спроможності, поточної вартості, комбінований, в основі яких лежать концепції збереження фінансового та фізичного капіталу [1; 10].

Таким чином, оцінка як складова методу бухгалтерського обліку виконує такі пов'язані між собою та взаємообумовлені функції: вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку; визначення критеріїв визнання активів, капіталу, зобов'язань, доходів та витрат; створення якісних характеристик облікової інформації; інформаційне забезпечення оцінки менеджменту, фінансового стану та фінансового результату діяльності суб'єктів господарювання.

Щодо оцінки конкретних об'єктів міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності не обмежуються рекомендаціями щодо вибору методів оцінки, а передбачають значну свободу у виборі методики оцінки майна (табл. 3) [5, с. 78].

Таблиця 3

Оцінка статей балансу відповідно до вимог П(С)БО і МСФЗ

Назва балансової статті	Оцінка згідно з:	
	П(С)БО	МСФЗ
Основні засоби, нематеріальні активи	Первісна вартість	Залишкова вартість
Запаси	Первісна вартість. Найменша з двох оцінок: первісна вартість або чиста вартість реалізації	Собівартість. Менша із 2-х оцінок: первинна вартість або ринкова ціна
Дебіторська та кредиторська заборгованість	Первісна вартість (під час первісного визнання). Історична вартість. Справедлива вартість. Амортизована вартість. Чиста реалізаційна вартість	Справедлива (під час первісного визнання). Амортизована вартість. Чиста реалізаційна вартість
Грошові кошти	Фактична вартість	Фактична вартість
Довгострокові інвестиції	Собівартість. Справедлива вартість. Амортизована собівартість. Метод участі в капіталі	Метод участі в капіталі. Метод консолідації. За найменшою оцінкою
Поточні інвестиції	Собівартість. Справедлива вартість. Амортизована собівартість	Собівартість. Вартість, що амортизується. Ринкова вартість
Короткострокові зобов'язання	Сума погашення	Фактична вартість
Довгострокові зобов'язання	Теперішня вартість	Фактична вартість. Приведена вартість

Аналізуючи МСФЗ та МСБО, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та національні П(С)БО, варто визначити функції оцінки у процесі ведення поточного бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності. Так, підхід до тлумачення оцінки як до процесу вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку і як до процесу створення якісних характеристик облікової інформації втілено у двох принципах підготовки фінансової звітності: історичної (фактичної) собівартості та обачності.

Таким чином, у сучасних умовах, коли головною метою обліку є надання достовірної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства, пріоритетним підходом має бути оцінка за поточною ринковою вартістю на протизагу оцінці за історичною собівартістю.

У результаті проведеного дослідження визначені методи оцінок окремих статей фінансової звітності, які дозволяють найбільш реально одержувати необхідну інформацію про фінансовий стан підприємства.

Незважаючи на велику кількість праць з дослідження визначення підходів оцінки як основного вимірника балансових статей фінансової звітності за умов переходу національних стандартів до МСФЗ, відсутність її єдиної структурно-методичної основи залишається ускладнюючим фактором для інтеграції економіки України у світову економічну систему.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Голов С. Ф. Бухгалтерський учет и финансовая отчетность по международным стандартам / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – Х. : Фактор, 2007. – 976 с. 2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 522 с. 3. Звітність підприємств : навч. посіб. / за ред. проф. Ю. А. Вериги. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 356 с. 4. Малюга Н. М. Оцінка в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи : автореф. на здобуття наук. ступеня дис. канд. екон. наук : 08.06.04. / Н. М. Малюга. – К., 1999. – 23 с. 5. Селіванова Ю. В. Дискусійні аспекти оцінки балансових статей в умовах конвергенції національних систем обліку і звітності / Ю. В. Селіванова // Економіка і організація управління. – № 2 (10). – 2011. – С. 73–77. 6. Івахів Ю. О. Питання оцінки в бухгалтерському обліку: термінологічний аспект / Ю. О. Івахів // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 1–2. – С. 70–73. 7. Грабова Н. М. Бухгалтерський облік у торгівлі : навч. посібн. / Н. М. Грабова, В. М. Домбровський ; за ред. М. В. Кужельного. – К. : А.С.К., 2004. – 800 с. 8. Кужельний М. Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку / М. Кужельний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8–9. – С. 45–49. 9. Німчинов П. П. Загальна теорія бухгалтерського обліку / П. П. Німчинов. – К. : Вища школа, 1977. – 240 с. 10. Концептуальна основа МСФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану. 11. Олійничук В. М. Оцінка статей фінансової звітності та її вплив на схвалення управлінських рішень в процесі їх взаємодії / В. М. Олійничук // Бухгалтерський облік та звітність. – № 4. – 2011. – С. 52. 12. Фартушняк О. В. Признание и оценка дебиторской и кредиторской задолженности в отечественной и зарубежной практике [Электронный ресурс] / О. В. Фартушняк, Л. В. Безкоровайная, И. Ю. Пасичник // БИЗНЕС ИНФОРМ. – № 2 (2). – 2011. – Режим доступа к журн. : www.business-inform.net.

УДК 657.421.3

Євдокімова В. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

КЛАСИФІКАЦІЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Анотація. Розглянуто поняття нематеріальних активів, визначено особливості та проблеми їх обліку на основі робіт вчених. Зроблено відповідні висновки. Наведено класифікацію нематеріальних активів, а також запропоновано нову класифікацію, враховуючи особливості об'єкта, що аналізується.

Аннотация. Рассмотрено понятие нематериальных активов, определены особенности и проблемы их учета на основе работ ученых. Сделаны соответствующие выводы. Приведена классификация нематериальных активов, а также предложена новая классификация с учетом особенностей анализируемого объекта.

Annotation. The concept of intangible assets was considered. Features and problems of their accounting were identified on the basis of works of scientists. Proper conclusions were drawn. Classification of intangible assets was given. A new classification was offered taking into account peculiar features of the object under consideration.

Ключові слова: нематеріальні активи, амортизація, термін корисної експлуатації, економічна вигода, ступінь зношеності.

© Євдокімова В. В., 2014

Облік нематеріальних активів – проблема, яка досить актуальна в практиці роботи підприємств. Вона пов'язана, насамперед, з питаннями класифікації нематеріальних активів, а також способами їх надходження.

Методика обліку нематеріальних активів на підприємствах є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних та закордонних вчених, зокрема Бойчук І. М., Бутинця Ф. Ф., Завгороднього В. П., Пилипенка І. І., Покропивного С. Ф., К. Стендфілда, А. Торре, Н. Бонтіс, Е. Брукінг, Т. Давенпорт, П. Друкер, Л. Едвінссон, Х. Ітамі, М. Мелоун, Б. Лев, І. Нонака, Л. Прусак, П. Саліван, К.-Е. Свейбі, Т. Стюарт, Х. Текеучі, А. Козирев, Б. Леонтьєв, І. Просвіріна [1 – 5]. Значний вклад у становлення науки про ІК зробили українські вчені такі, як: Д. Богиня, О. Бутнік-Сіверський, В. Геєць, О. Грішнова, О. Кендюхов, А. Колот, Я. Крупка, А. Чухно та ін.

Мета дослідження – аналіз проблем обліку нематеріальних активів та методики їх відображення в балансі підприємства, а також класифікація та визначення впливу нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства.

Завдання дослідження – розкрити сутність поняття нематеріальних активів; обґрунтувати її класифікацію та зробити висновки.

Об'єкт дослідження – нематеріальні активи.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти використання нематеріальних активів.

Критичний аналіз існуючих теоретико-методологічних основ і практичної багатоаспектності обліку цього виду активів, який міститься в роботах зазначених авторів, дає підстави для подальшої розробки методології та практики бухгалтерського обліку нематеріальних активів, наприклад, у частині нарахування їх зносу, обліку інтелектуальної власності тощо. Питання методики обліку нематеріальних активів, кожен із дослідників, відповідно до поставлених цілей і завдань, обирає ті чи інші показники діяльності підприємства. Автори базують свою методику обліку на побудові кривих виживаності та враховують поточне і прогнозне операційне оточення підприємства. На думку авторів, це надає можливість оцінки життєвих характеристик об'єктів нематеріальних активів, сформованих за межами підприємства за допомогою непрямого інвестування.

Існує декілька визначень поняття нематеріальних активів, наприклад, Завгородній В. П. вважає, що нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, адміністративних цілей чи надання в оренду іншим особам [3].

Пилипенко І. І., у свою чергу, доводить, що нематеріальні активи – це складова частина потенціалу підприємства, здатна забезпечувати економічну користь протягом відносно тривалого періоду. Характерними рисами цих ресурсів є брак матеріальної основи здобування доходів та невідомість розмірів майбутнього прибутку від їхнього використання [4].

Покропивний С. Ф. розрізняє поняття нематеріальні активи, де останні – це доступ до прав власності автора, які захищено правами, "що самі по собі і є нематеріальними активами" [5].

Існує одна загальна особливість нематеріальних необоротних активів, що відрізняє їх від інших необоротних та оборотних активів підприємства. Різниця полягає у відмінності відображення процесу вибуття та їх фактичної наявності. Так, при здійсненні операцій при вибутті всі активи перестають бути власністю підприємства, не мають матеріального та фізичного складу й не враховуються в складі активів, а нематеріальні активи можуть продовжувати використовуватися на підприємстві або можуть неодноразово здійснювати процес вибуття з підприємства, при цьому продовжуючи приносити економічні вигоди [1].

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи і розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначені П(С)БО 8 "Нематеріальні активи". Нематеріальні активи відображаються в балансі за таких умов:

а) існує ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, які відносяться до активу, надходять до підприємства;

б) собівартість активу можна достовірно оцінити.

На думку вчених нематеріальні активи повинні бути розподілені на дві групи:

1) які прямо пов'язані з обсягом виробництва;

2) які прямо не пов'язані з обсягом виробництва.

До першої групи можна віднести такі нематеріальні активи:

винаходи;

сорти рослин;

породи тварин;

комерційні таємниці;

комп'ютерні програми та ін.

Ці нематеріальні активи повинні амортизуватися згідно з терміном використання або згідно з обсягами виробництва.

До другої групи можна віднести такі нематеріальні активи:

комерційні (фірмові) назви;

літературні та художні твори;

торговельні марки;

фонограми;

промислові зразки та ін.

Вони можуть використовуватися доти, доки від них є економічна вигода.

Продаж нематеріальних активів відбувається, як правило, без права подальшого перепродажу, а тільки для використання за призначенням [6].

Як відомо, будь-який актив підприємства слід виключати з балансу при будь-якому вибутті або якщо від його використання не очікується економічної вигоди. Але це не стосується нематеріальних активів, оскільки при їх вибутті вони продовжують бути на підприємстві та можуть приносити економічні вигоди.

Використання торгових марок (товарних знаків і знаків обслуговування) у господарській діяльності підприємства й віднесення прав на ці знаки до складу нематеріальних активів підприємства завжди потребує відповідних витрат, у тому числі на оплату послуг дизайнерів, що брали участь у розробці товарних знаків, патентних повіренних, які готували документи на реєстрацію цих знаків як товарних у Патентному відомстві, на сплату мита за подачу заяви, одержання свідоцтва, підтримку чинності реєстрації тощо. Права на товарні знаки відображаються в бухгалтерському обліку за вартістю, що складається із суми витрат на їх придбання, виготовлення й доведення до стану, придатного для використання [2].

Слід розглянути, наприклад, ситуацію, коли підприємство купує для власного використання комп'ютерну програму або базу даних. У першу чергу, варто визначити, який програмний продукт придбало підприємство. І головне – пам'ятати, що дискета (лазерний диск або інший носій інформації) разом із записаними на ній магнітними сигналами – річ матеріальна. І якщо обліковується тільки сам носій інформації (дискета, диск тощо), тоді про придбання НМА не може бути й мови.

Систематичний розподіл вартості нематеріальних активів на періоди, у яких вони приносять прибутки, визначається обсягом амортизації, яка залежить від способу нарахування, але нарахування амортизації повинно бути обмежене процесом отримання економічних вигод.

На сьогодні нарахування амортизації потребує узгодження законодавчої політики. Амортизація нематеріальних активів – постійне списання вартості нематеріальних активів у процесі їх виробничого використання. Вона призначена компенсувати витрати, понесені підприємством при їх придбанні, і забезпечити формування джерела фінансування майбутніх придбань відповідних активів. Амортизаційні відрахування проводяться щомісячно, починаючи з місяця, наступного за місяцем, у якому актив став придатним до використання, і закінчуються місяцем, наступним за місяцем вибуття. Протягом терміну корисного використання об'єкта нематеріальних активів амортизація його не зупиняється, окрім випадків консервації підприємства. Нарухування амортизаційних відрахувань не залежить від фінансового результату діяльності підприємства.

Термін корисної експлуатації нематеріального активу в податковому обліку, як правило, не повинен перевищувати десяти років, а в бухгалтерському обліку – двадцяти років, починаючи з дати, коли актив стає придатним для використання. Але слід зазначити, що нематеріальні активи чутливі до технічного старіння. Отже, ймовірно, що термін їхньої корисної експлуатації буде коротким і завжди обмеженим. Тому для нарахування амортизації нематеріальних активів використовують лінійний метод до того часу, поки компанія не доведе необхідність застосування іншого методу або нематеріальні активи перестануть приносити економічні вигоди [6; 7].

З проведеного аналізу різних підходів до визначення терміна "нематеріальні активи" було виявлено, що склад цього виду активів підприємства різноманітний, тому облік нематеріальних активів вимагає особливої уваги до таких характеристик, як "термін експлуатації", "дата виведення з експлуатації", "ступінь зношеності".

Отже, можна зробити висновок, що вартість та ефективність використання нематеріальних активів прямо залежать від терміну їх служби. Визначення терміну вартості (амортизація) нематеріальних активів проводиться лінійним методом, а методи визначення терміну експлуатації та їх урахування при амортизації потребують подальшої розробки.

Визначаючи перспективи подальших наукових розробок за напрямом класифікації нематеріальних активів, треба відмітити необхідність розробки технології даного питання

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бойчук І. М. Економіка підприємства / І. М. Бойчук. – Львів : Сполом, 1999. – 212 с. 2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖТІ, 2000. – 608 с. 3. Завгородний В. П. Бухгалтерський облік в Україні / В. П. Завгородний. – К. : А.С.К., 2003. – 848 с. 4. Пилипенко І. І. Аудит: застосування міжнародних стандартів аудиту в аудиторській практиці України / І. І. Пилипенко. – К. : Держ. академія статистики, обліку та аудиту, 2005. – 169 с. 5. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства / С. Ф. Покропивний. – К. : КНЕУ, 2001. – 128 с. 6. П(С)БО 8 "Нематеріальні активи", затверджене Наказом МФУ від 18.10.99 № 242 // Бухгалтерія. – 2005. – № 29. 7. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР, нова редакція // ВВР. – 1997. – № 27. – Ст. 181; № 47. – Ст. 294. 8. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 р. № 3125-ХІІ // Голос України. – 1993. – 29 травня. 9. Про внесення змін і доповнень до статті 10 Закону України "Про аудиторську діяльність" : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 14. – С. 88. 10. Абдель-Вахаб М. Д. Равашдех. Облік і аналіз нематеріальних активів підприємств в умовах комп'ютеризації : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 / Абдель-Вахаб М. Д. Равашдех. – Харків, 2004. – 20 с.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто питання щодо формування облікової політики підприємств України та надано пропозиції щодо можливих шляхів покращення облікової політики підприємств. Уточнено сутність поняття "облікова політика підприємства" та визначено її призначення з метою ефективного використання в теорії та практиці вітчизняного бухгалтерського обліку.

Аннотация. Рассмотрены вопросы формирования учетной политики предприятий Украины и предложены относительно возможных путей улучшения учетной политики предприятий. Уточнена сущность понятия "учетная политика предприятия" и определено ее назначение с целью эффективного использования в теории и практике отечественного бухгалтерского учета.

Annotation. The problems of forming the accounting policy of Ukrainian enterprises were investigated and suggestions for possible improvements in the accounting policy were provided. The essence of the concept of enterprise accounting policy was specified and its purposes were identified in order to effectively use the theory and practice of national accounting.

Ключові слова: облікова політика, наказ про облікову політику, організація обліку, бухгалтерський облік.

Організація роботи підприємства та облікового процесу починається з формування облікової політики. Ретельно продумана облікова політика забезпечує ефективну фінансово-господарську діяльність підприємства, а також максимальний ефект від ведення обліку. Основою для прийняття рішень про облікову політику має бути формування повної, достовірної, правдивої інформації, яка максимально ефективно розкривала б інформацію про діяльність підприємства для зацікавлених осіб – користувачів.

Питання формування та реалізації облікової політики підприємств знайшли відображення в працях таких вчених, як: Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф., Кірейцева Г. Г., Кіндрацької Л. М., Кузьмінського Ю. А., Кужельного М. В., Лінника В. Г., Пушкаря М. С., Сопка В. В., Швеця В. Г. Незважаючи на їх здобутки, все ще залишаються невизначені деякі питання.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів формування облікової політики підприємств та шляхів її вдосконалення.

Завдання дослідження: розглянути особливості формування облікової політики підприємств, уточнити сутність поняття "облікова політика підприємства" та її призначення з метою ефективного використання в теорії та практиці вітчизняного бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є особливості формування облікової політики підприємств.

Предметом дослідження є облікова політика підприємств.

Облікова політика є невід'ємною складовою процесу організації обліку на підприємстві. Саме від правильної організації облікової політики залежить подальша діяльність суб'єкта господарювання, ефективне використання ресурсів та отримання максимального прибутку в результаті своєї діяльності.

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" (далі Закон) облікова політика є сукупністю принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності [1].

Термін "облікова політика" (англ. *accounting policies*) офіційно почав використовуватись у міжнародній практиці з 1973 року, з'явившись у МСБО 1 "Розкриття облікової політики" та МСБО 5 "Інформація, яка підлягає розкриттю у фінансових звітах". З 1997 року діє новий МСБО 1 "Подання фінансових звітів", виданий на базі цих стандартів, який містить вимоги до розкриття інформації в облікових політиках [2]. Варто відзначити також МСБО 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки", що розкриває відповідні питання [3], а також Концептуальну основу до міжнародних стандартів, що містить вимоги щодо розкриття облікової інформації та практичні рекомендації із застосування стандартів, сприяє гармонізації стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних із висвітленням облікової політики у фінансових звітах.

У практиці українських бухгалтерів термін "облікова політика" набув поширення у кінці 80-х років минулого століття як переклад поданого в міжнародних стандартах, а з 1999 року цей термін був офіційно запроваджений Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні". Окремого єдиного нормативного документа з питань регулювання облікової політики – обрання, застосування, оформлення, внесення змін, відображення у фінансовій звітності – в Україні немає.

У чинних документах державного регулювання відсутні чіткі вимоги щодо змісту облікової політики, ступеня деталізації інформації, форми її документального оформлення. Як наслідок, розкриття облікової політики у Примітках до річної фінансової звітності не відображає її суті.

Визначена облікова політика оформлюється документально у вигляді Наказу про облікову політику, який передбачає в основному такі розділи: організація роботи бухгалтерської служби; методика бухгалтерського обліку; організаційно-технічні аспекти організації обліку.

Але законодавчо затверджені форми наказу про облікову політику не існують. Наказ складається в довільній формі, відповідно до діяльності підприємства, форми власності, цілей підприємства.

Наказом є правовий акт, який видається керівником підприємства, організації, установи на правах єдиноначальності і в межах своєї компетенції для вирішення основних та оперативних завдань, які поставлено перед даним підприємством [4]. Даний Наказ є розпорядчим та впливає на фінансовий результат господарської діяльності підприємства, йому притаманні такі основні ознаки: формулювання та прийняття даного документу з дотриманням певних правил; має документальне закріплення, визначає правила поведінки для певних осіб, у ньому сформульовано методи оцінки та визначено умови їх реалізації [5].

При визначенні, якою буде облікова політика, необхідно використовувати проектні матеріали бухгалтерського обліку, тобто графіки документообігу, посадові інструкції, проекти автоматизованого обліку, плани щодо організації бухгалтерського обліку. Важливе значення набуває використання установчих документів, у яких зазначені основні засади побудови господарської та організаційної діяльності підприємства.

Під час формування облікової політики підприємство згідно з Законом України та П(С)БО повинні враховувати такі фактори, як:

- форма власності та організаційно-правовий статус підприємства, котрі зумовлюють особливості обліку відповідно до системи управління, форми контролю та звітності;

- діюча система оподаткування – цей фактор істотно впливає під час формування облікової політики, бо облік розрахунків за податками та платежами складає загальну систему податкового обліку підприємства, який у фінансово-господарській діяльності підприємства є важливим фактором. Податкове законодавство впливає на принципи, методи, прийоми ведення обліку на підприємстві;

- питання фінансово-господарського розвитку – внутрішній чинник, який впливає на облікову політику. Оскільки включає потенціал виробництва та подальшого розвитку підприємства, тактичні та стратегічні підходи для розвитку підприємства, інвестиційні засоби та основні засади, які повинні бути враховані при формуванні облікової політики;

- технічне оснащення управління – від рівня автоматизації залежить вибір форми ведення бухгалтерського обліку, що сприяє обліковому процесу з найменшими витратами;

- ефективність системи інформаційного забезпечення підприємства, тобто раціональні та обґрунтовані заходи дозволяють внутрішнім та зовнішнім користувачам своєчасно отримувати повну та якісну інформацію;

- кваліфікація кадрів підприємства – від чисельності, структури апарату управління, кваліфікаційного рівня працівників залежить робота підприємства;

- розміри діяльності підприємства – формування облікової політики повинно враховувати показники діяльності підприємства, організаційну структуру підприємства: наявність відділів, філіалів та інші фактори.

Тобто формування облікової політики, враховуючи зазначене, сприяє уникненню помилок у фінансовій звітності, особливо якщо підприємство складається зі значної кількості структурних підрозділів, тому формування методики облікової політики актуальне. Проте необхідно пам'ятати, що під час складання облікової політики можна керуватися не тільки професійним судженням, але й існуючим законодавством та нормативними документами.

Питання, які виникають безпосередньо під час розробки та реалізації облікової політики, так чи інакше, стосуються нормативної бази: по-перше, через обмеженість нормативної бази. Існує бухгалтерське та податкове законодавство, яке визначає принципи, методи, прийоми бухгалтерського обліку, недосконале та вузько направлене, що не дозволяє вирішити велику кількість питань за допомогою облікової політики. По-друге, в існуючій нормативній базі немає рекомендацій щодо відображення в обліку і звітності окремих господарських ситуацій – рішення, які приймаються на підприємстві, не мають об'єктивного підґрунтя, не всі питання можуть вирішуватися за допомогою облікової політики, оскільки не входять до її завдань. Такими ситуаціями можуть бути: питання комерційної таємниці підприємства, зміни облікових оцінок, розкриття у фінансовій звітності положень облікової політики та ін.

Вибираючи той чи інший метод обліку в обліковій політиці необхідно враховувати раціональність ведення бухгалтерського обліку, тому доцільно спочатку розробити план певних наслідків застосування різних варіантів. Узагальнюючи наведене, на підприємстві формувати облікову політику необхідно поетапно, враховуючи на кожному етапі такі питання: визначення завдань використання об'єктів бухгалтерського обліку, щодо яких буде розроблена облікова політика; ретельне дослідження та оцінка факторів, які впливатимуть на здійснення вибору принципів, методів ведення

бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; ідентифікація даних принципів і методів з умовами діяльності підприємства та запитам користувачів звітної інформації; на останньому етапі безпосередньо оформлюється дана облікова політика відповідно до вимог.

Удосконалення облікової політики має рухатися шляхом актуалізації облікової політики та підвищення її якості. Актуалізація облікової політики є нічим іншим як приведення її відповідно до законодавства, що змінюється, та бізнесовими процесами. Що ж стосується якості облікової політики, то необхідно її підвищувати за такими критеріями, як: економічна доцільність, повнота, неупередженість облікової політики, несуперечливість законодавчій базі, раціональність методів обліку, відповідність цілям компанії та автоматизації обліку. Саме на керівників підприємства покладають відповідальність за формування облікової політики, проте на цьому завдання керівника не обмежуються. Керівництво повинне постійно здійснювати контроль за дотриманням облікової політики, а також її вдосконалювати, що потребує додаткового навчання осіб, які відповідальні за застосування облікової політики, необхідно простежувати зміни в законодавстві, інформувати працівників про зміни в обліковій політиці та ін.

Отже, формування облікової політики – непростий процес, що вимагає наявності організаційних, технічних, кадрових можливостей та він не закінчується після затвердження Наказу про облікову політику, а продовжується аж до моменту припинення діяльності підприємства.

На сьогодні власники не приділяють належної уваги формуванню облікової політики, що негативно впливає на обліковий процес і визначення фінансових результатів. Керівники повинні ефективно налагоджувати аналітичну роботу на підприємстві, що дозволить робити аналіз і використовувати його результати, особливо для формування власної особливої облікової політики. Окрім того, з метою вдосконалення облікової політики на підприємстві при її розробці необхідно керуватися плановими обліковими проектними документами та розробляти її поетапно, оптимізуючи процес.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>. – Назва з екрану. 2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 "Подання фінансових звітів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках і помилки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 4. Облікова політика : навч. посібн. / В. М. Савченко, О. В. Пальчук, Л. В. Саловська та ін. ; за ред. Г. М. Давидова. – К. : Знання, 2010. – 479 с. 5. Івченко Л. В. Концептуальні засади облікової політики / Л. В. Івченко // Фінанси, облік і аудит : збірник наукових праць. – 2009. – № 14. – С. 246–256. 6. Щирба М. Документальне оформлення облікової політики підприємства / М. Щирба // Економічний аналіз. Науковий збірник. – 2008. – № 2 (18). – 405 с. 7. Хомин О. П. Облікова політика в контексті методологічного обґрунтування сутності дефініцій [Електронний ресурс] / О. П. Хомин. – Режим доступу : <https://docs.google.com>. – Назва з екрану.

Ніколюкіна К. Є.

УДК 347.73:336.22

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Обґрунтовано необхідність стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Розглянуто інноваційну активність вітчизняних підприємств. Досліджено норми існуючого податкового законодавства. Запропоновано заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності підприємства. Розроблено схему пільгового оподаткування інноваційно-активних підприємств.

Аннотация. Обоснована необходимость стимулирования инновационной деятельности предприятий. Рассмотрена инновационная активность отечественных предприятий. Исследованы нормы существующего налогового законодательства. Предложены методы стимулирования инновационной деятельности предприятий. Разработана схема льготного налогообложения инновационно-активных предприятий.

© Ніколюкіна К. Є., 2014

Annotation. The necessity of innovative activity stimulation of enterprises has been substantiated. The innovative activity of domestic enterprises was considered. Existing norms of tax legislation were investigated. Methods of innovative activity stimulation of an enterprise were proposed. A scheme of preferential taxation of innovatively active enterprises was developed.

Ключові слова: інноваційна діяльність, оподаткування, податкові пільги, підприємство.

Під час реформування податкової системи України було обрано пріоритетний напрям, а саме – державну політику, що спрямована на соціально-економічний розвиток, який передбачає сталий розвиток та підтримку інноваційної діяльності. Тому на сьогоднішній день у законодавстві передбачено положення щодо пільгового оподаткування суб'єктів, які впроваджують інноваційну діяльність.

Протягом останніх років у наукових публікаціях вітчизняними та зарубіжними авторами, а саме: Х. Барнетом, Єфименко Т. М., Луніною І. О., Соколовською А. М. розглядається питання податкових пільг та їх впливу на інноваційну активність підприємств. Проте впровадження та сприяння НДДКР вивчені недостатньо, тому що статистичні дані мають недосконалий характер.

Метою дослідження є аналіз пільгової системи, яка була розроблена для інноваційно активних підприємств та ступінь її впливу на інноваційний розвиток країни в цілому.

Завдання дослідження:

оцінка інноваційної активності промислових підприємств України порівняно з досвідом розвинених країн світу;

аналіз особливостей податкового та митного законодавства України;

обґрунтування необхідності пільгового оподаткування інноваційно-активних підприємств.

Об'єктом дослідження є інноваційна діяльність підприємства.

Предметом дослідження є оподаткування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

На державному рівні було визначено високу важливість інноваційного розвитку, проте лише частка українських підприємств має високий рівень інноваційної активності, про що свідчать статистичні дані про впровадження інновацій на підприємствах [1; 2].

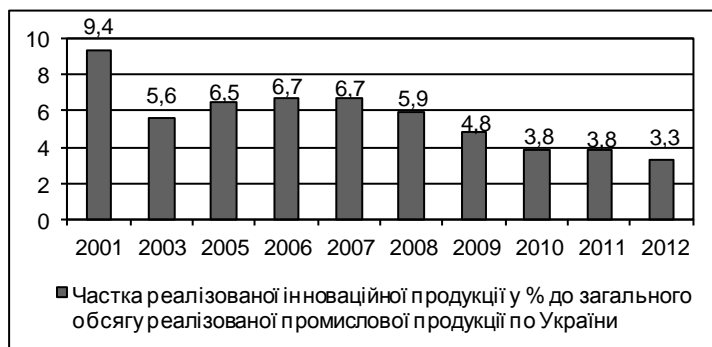
Динаміка впровадження інновацій на підприємствах зображена на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації в Україні у 2001 – 2012 рр.

Отримані дані свідчать про поступове збільшення кількості підприємств, які є інноваційно активними. Так, можна зазначити збільшення з 810 у 2005 р. до 1 371 у 2012 р., але порівняно з 2001 р. кількість підприємств, які впроваджують інновації, зменшилася на 120 підприємств [2].

На рис. 2 зображено обсяг реалізованої інноваційної продукції (до загального обсягу промислової реалізованої продукції).

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої інноваційної продукції в Україні у 2001 – 2012 рр.

Згідно з отриманими результатами аналізу можна зробити висновки про те, що протягом аналізованого періоду спостерігається тенденція до зниження обсягу реалізованої інноваційної продукції. Так, у 2001 році було реалізовано 9,4 % промислової продукції, а у 2012 році – лише 3,3 % відповідно.

У розвинених країнах рівень інвестиційної активності підприємств набагато вищий. У країнах, які належать до Європейського Союзу, частка промислових підприємств, які впроваджують інновації, складає 50 %, а у США – 33 % [3].

Порівняння частки промислових підприємств, які впроваджують інноваційну діяльність, підтверджує, що рівень інноваційної активності інноваційних процесів в Україні можна визначити як низький.

Досвід економічно розвинених країн світу показує, що інноваційна активність підприємств краще за все підвищується завдяки впровадженню політики стимулювання інноваційної діяльності. Найчастіше закордоном використовують непрямі методи стимулювання, а саме бюджетні (державна підтримка інноваційних програм, виділення бюджетних коштів, розміщення державних замовлень, надання кредитів) та податкові (використання податкових пільг).

У 2002 р. в Україні було вперше впроваджено податковий метод регулювання інноваційної діяльності, а саме було прийнято Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. № 40-IV. У цьому Законі було визначено особливості оподаткування та митного регулювання інноваційної діяльності [4]. Згідно зі статтею 16 цього Закону, інноваційне підприємство – це підприємство чи об'єднання підприємств будь-якої форми власності, у яких більше ніж 70 % обсягу продукції (до грошового виміру) за звітний період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція.

До 2005 року у статтях 21 та 22 Закону "Про інноваційну діяльність" було передбачено спеціальні умови оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності, а саме:

а) 50 % податку на додану вартість по операціях з продажу товарів (виконання робіт, надання послуг), що пов'язані з виконанням інноваційних проектів, і 50 % податку на прибуток, одержаного від виконання інноваційних проектів, залишається у розпорядженні платника податку, зараховується на спеціальний рахунок і використовується виключно на інноваційну, науково-технічну діяльність і розширення власних науково-технологічних і дослідно-експериментальних баз;

б) інноваційні підприємства можуть застосовувати прискорену амортизацію основних фондів, а також для них встановлено 20 % норми прискореної амортизації основних фондів 3 групи;

в) ставка земельного податку для інноваційних підприємств – 50 % від діючої ставки оподаткування;

г) необхідні для виконання пріоритетного інноваційного проекту сировина, устаткування, обладнання, комплектуючі та інші товари (крім підакцизних), які не виробляються в Україні, або виробляються, але не відповідають вимогам проекту, під час ввезення в Україну протягом терміну дії свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного проекту повинні бути звільнені від сплати мита та податку на додану вартість [4].

Слід зазначити, що з моменту прийняття Закону "Про інноваційну діяльність" зазначені вище пільги не були введені в дію; кожного року закони про Держбюджет призупиняли дію пільг на інноваційну діяльність підприємств. Тобто, податкове законодавство України так і не закріпило у практиці господарювання пільгові механізми оподаткування. Інноваційна політика в державі є неефективною сьогодні.

Існує думка про те, що є доцільним внести зміни до Закону "Про інноваційну діяльність підприємств" щодо встановлення пільгових ставок оподаткування та прискореної амортизації, але доцільніше передбачити механізми оподаткування у Податковому Кодексі України.

Для підвищення ефективності інноваційної діяльності, по-перше, необхідно відновити умови, зазначені в Законі "Про інноваційну діяльність підприємств", але вони стосуються підприємств, що займаються безпосередньо виготовленням інноваційної продукції.

По-друге доцільно також встановити шкалу для визначення податку на прибуток та податку на додану вартість залежно від обсягу виробленої та реалізованої продукції (таблиця).

Таблиця

Оподаткування інноваційної діяльності

Обсяг реалізованої інноваційної продукції, %	Розмір пільги, %
25 – 55	10
56 – 85	20
86 – 100	30

Подана шкала враховує обсяг реалізованої інноваційної продукції відносно загального обсягу реалізованої продукції, а отримані пільги на оподаткування мають перераховуватися на окремий рахунок та використовуватися на майбутній інноваційний розвиток підприємства, науково-технічну та експериментальну діяльність.

Для запобігання зловживань треба розробити систему моніторингу, яка дозволить перевірити достовірність поданої інформації, щодо обсягів виробленої та реалізованої інноваційної продукції.

Особливу увагу необхідно приділити термінам пільгового оподаткування та врахувати, що на створення інноваційного проекту та його реалізацію зазвичай необхідно багато часу.

Також звернути увагу слід на метод нарахування амортизації. Як було зазначено, для стимулювання інноваційної діяльності доцільно заохочувати використання прискореного методу нарахування амортизації третьої та четвертої груп основних фондів [5]. Особливістю основних фондів цих груп є те, що вони швидко зношуються, тому доцільним буде відновлення сімнадцяти відсоткової норми амортизації та використання отриманих коштів виключно на інноваційний розвиток підприємства.

Таким чином, проведений аналіз інноваційної активності підприємств України свідчить про її недостатній рівень, що зумовлює необхідність упровадження заходів щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності на підприємствах. Одним із доцільних методів є впровадження системи пільгового оподаткування підприємств, які займаються інноваційною діяльністю. Подана система змінює механізм оподаткування підприємств залежно від обсягів реалізації інноваційної продукції. Також суттєвим є використання прискореного методу амортизації для 3-ї та 4-ї груп основних фондів, оскільки амортизаційні відрахування – потенційні джерела інвестування інноваційної діяльності.

Актуальність даної теми визначає подальший напрямок досліджень, а саме: вдосконалення системи пільгового оподаткування інноваційно активних підприємств.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/. 2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році. Статистичний збірник [Державна служба статистики України]. – К., 2012. – 305 с. 3. Заблоцький Б. Ф. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посібн. / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Вид. "Новий світ ", 2000, 2007. – 456 с. 4. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року, № 40. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. 5. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність : навч. посібн. / П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.

УДК 657.37

Афанасієвська Т. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Анотація. Розглянуто особливості складання фінансової звітності відповідно до Національних стандартів бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності. Наведено відмінності між формами фінансової звітності та переваги переходу компаній на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Аннотация. Рассмотрены особенности составления финансовой отчетности в соответствии с Национальными стандартами бухгалтерского учета и Международными стандартами финансовой отчетности. Приведены различия между формами финансовой отчетности и преимущества перехода компаний на составление финансовой отчетности по международным стандартам.

Annotation. Peculiarities of drawing up financial statements in conformity with national accounting standards and international financial reporting standards were studied. The differences between the forms of financial statements, and benefits of switching to financial statements according to international standards were discussed.

Ключові слова: нормативні документи, стандарти бухгалтерського обліку України, Міжнародні стандарти фінансової звітності.

У ринкових умовах господарювання зростає практичний інтерес до складання фінансової звітності відповідно до вимог Міжнародних стандартів, тому питання щодо складання фінансової звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності є дуже актуальним на сьогодні.

Ведення бухгалтерського обліку господарських операцій та їх відображення у звітності обумовлено різними правилами визнання активів та зобов'язань як доходів та витрат для цілей обліку й оподаткування, що призводять до виникнення тимчасових різниць та, як наслідок, несвоєчасного сплачення податків. У процесі складання фінансової звітності з метою залучення міжнародного капіталу стає актуальним виконання вимог міжнародних стандартів. Проблему Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України щодо вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності досліджували провідні вчені-економісти, а саме: В. Бачинський, Ф. Бутинець, С. Голов, Н. Горицька, Г. Кірейцев, М. Кужельний, М. Лучко, О. Малишкін, Н. Малюга, Є. Мних, В. Пархоменко, В. Сопко, Н. Ткаченко, В. Швець та ін. У працях вчених приділено увагу напрямкам розвитку системи обліку, проблемам регулювання бухгалтерського обліку в Україні в умовах адаптації до Міжнародних стандартів, питанням трансформації звітності, складеної за національними стандартами, у звітність за МСФЗ. Однак деякі теоретичні питання залишаються ще невирішеними та потребують подальшого дослідження.

Незважаючи на те, що Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) служили основою для створення національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО), на даний час існують розбіжності між П(С)БО та МСФЗ.

У процесі трансформування фінансової звітності українських підприємств (насамперед – акціонерних товариств) слід урахувати існуючі відмінності між Національними та Міжнародними стандартами фінансової звітності, а саме: вимоги суворого дотримання стандартів: МСФЗ дають можливість керівництву підприємства відступати від вимог МСФЗ, якщо застосування окремих позицій МСФЗ є недоречним, у свою чергу П(С)БО не дають підприємствам такої можливості.

Концептуальна основа МСФЗ та П(С)БО: у нормативних документах з національного бухгалтерського обліку відсутній окремий документ – Концептуальна основа П(С)БО. Фактично, принципи та теоретичні засади обліку містяться у Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" та у П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності".

Зміст основних принципів за МСФЗ та П(С)БО є близьким, але групування їх має відмінності. У Концептуальній основі МСФЗ наведено два основоположні припущення – безперервності та нарахування і відповідності доходів і витрат. У Законі (ст. 4) також наведено вказані принципи, але не як основоположні, а як пересічні принципи у числі десяти принципів ведення обліку та складання звітності [1]. Окремі принципи із Закону (обачності, превалювання сутності над формою, повного висвітлення) у МСФЗ віднесено до якісних характеристик фінансової звітності, зокрема, разом ці критерії забезпечують надійність звітності. Якісні характеристики фінансової звітності (доступність, достовірність, порівнянність) наводяться як у Концептуальній основі, так і в П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності".

Основою відмінністю МСФЗ та національних стандартів у сфері ведення бухгалтерського обліку є принцип превалювання сутності над формою. Цей принцип є одним з основоположних при веденні бухгалтерського обліку за МСФЗ. На жаль, не дивлячись на те, що П(С)БО також декларує даний принцип, більшість українських компаній його не дотримуються, і відображають операції, виходячи з юридичної форми, ігноруючи економічну сутність [2].

Якщо компанія при веденні бухгалтерського обліку дотримується національних стандартів і не має операцій, які можна трактувати двоюко, то можна з упевненістю стверджувати, що труднощів при переході на МСФЗ у бухгалтерському обліку буде мінімум, якщо вони будуть взагалі. Баланс (Звіт про фінансовий стан) МСФЗ, на відміну від національних стандартів, не регулює формат складання даного звіту, а лише містить ряд мінімальних вимог до статей, які обов'язково повинні бути включені до складу даного звіту.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) – відповідно до МСФЗ – складається з двох розділів або двох окремих звітів (за вибором Компанії): Звіт про фінансові результати й інший сукупний дохід. Компанія може використовувати першу частину Звіту про сукупний дохід (або Звіт про фінансові результати) для складання стандартної форми № 2, оскільки вони мають досить схожу структуру. Єдиним проблемним моментом може бути наявність у формі № 2 такого розділу звіту як Надзвичайні доходи і збитки, які не виділяються окремо в МСФЗ звітності. Для вирішення цієї проблеми Компанії необхідно буде виділити такі доходи (збитки), якщо вони були, з інших статей Звіту і зарахувати на коректну статтю.

Звіт про рух грошових коштів – відповідно до національних стандартів для побудови даного звіту використовується прямий метод. МСФЗ також дають перевагу прямому методу складання Звіту, але не забороняється використання непрямого методу. Це тягне за собою додаткові роботи, пов'язані з підготовкою аналогічного звіту для підготовки звітності відповідно до законодавства України. Компанія може вирішити цю проблему за допомогою автоматизації побудови такого звіту в системі МСФЗ обліку.

Звіт про власний капітал – формат цього звіту в МСФЗ та П(С)БО є практично ідентичним, тому особливих проблем, пов'язаних зі складанням такого звіту, виникнути не повинно.

З метою зіставлення і вітчизняних та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, і фінансової звітності їх доцільно об'єднати на окремі групи (аспекти ділянок обліку), виходячи з того, що національні П(С)БО розроблені на базі МСФЗ: фінансова звітність, оборотні активи, оборотні активи, зобов'язання, фінансові результати та витрати, загальні (інформативні) стандарти та міжнародні стандарти фінансової звітності, аналоги яких відсутні серед національних П(С)БО (таблиця).

Групування стандартів МСБО, МСФЗ та аналогів П(С)БО [3]

№	Аспект топологічної ділянки обліку	Національні	Міжнародні
1	Необоротні активи	П(С)БО 7	МСБО16,18; МСФЗ 3
		П(С)БО 8	МСБО16,38; МСФЗ 3
		П(С)БО 14	МСБО 17
		П(С)БО 18	МСБО 11
		П(С)БО 10	МСБО 1, 32
		П(С)БО 12	МСБО 28
		П(С)БО 13	МСБО 39, 32
		П(С)БО 32	МСБО 40
2	Оборотні активи	П(С)БО 9	МСБО 2
		П(С)БО 10	МСБО 1, 32
		П(С)БО 12	МСБО 28
		П(С)БО 30	МСБО 41
3	Зобов'язання	П(С)БО 11	МСБО 1, 37
		П(С)БО 17	МСБО 12
		П(С)БО 24	МСБО 33
		П(С)БО26	МСБО 19
4	Фінансові результати та витрати	П(С)БО 15	МСБО 18
		П(С)БО 16	МСБО 23
		П(С)БО 31	МСБО 23
		П(С)БО 30	МСБО 41
		П(С)БО 33	МСБО 7
5	Загальні (інформативні) стандарти та міжнародні стандарти фінансової звітності	П(С)БО 19	МСБО 3
		П(С)БО 21	МСБО 21
		П(С)БО 22	МСБО 29
		П(С)БО 23	МСБО 24
		П(С)БО 27	МСБО 5
		П(С)БО 28	МСБО 36
6	Фінансова звітність	П(С)БО 1, 2, 3, 25	МСБО 1
		П(С)БО 4	МСБО 7
		П(С)БО 5	МСБО 1, 32
		П(С)БО 6	МСБО 1, 8, 10
		П(С)БО 20	МСБО 3, 27
		П(С)БО 29	МСБО 14
7	Аналоги відсутні	Відсутні	МСФЗ 1-4, 6, 7; МСБО 20,26,34

Варто наголосити, що стандарти згруповані зі встановленням відповідності між Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та Міжнародними стандартами фінансової звітності в межах кожної із зазначених груп. Сучасний стан тенденцій розвитку національних систем бухгалтерського обліку в контексті гармонізації з МСФЗ свідчить про доцільність систематизації та групування П(С)БО та МСФЗ.

У ході проведених досліджень вітчизняної та зарубіжної нормативно-правової бази було визначено, що загальні принципи національного обліку та МСФЗ є подібними, однак досить часто мають значні відмінності. Міжнародні стандарти фінансової звітності потрібно розглядати як відправну точку і шукати такі шляхи для адаптації Міжнародних стандартів до української специфіки, які забезпечили б загальну зіставність фінансової звітності національних і західних компаній.

Отже, можна зробити висновок, що під час грамотного ведення бухгалтерського обліку і достатнього рівня автоматизації облікової системи у компанії не повинно виникнути труднощів при переході на МСФЗ. Компанії, які постійно складають фінансову звітність за МСФЗ, можуть сміливо переходити на міжнародні стандарти не тільки в підготовці звітності, а й у веденні бухгалтерського обліку, що мінімізує трудовитрати на ведення паралельного обліку або трансформації звітності.

Наук. керівн. Доценко Н. С.

Література: 1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами / С. Ф. Голов, В. М. Костюченко. – Х. : Вид. "Фактор", 2007. – 976 с. 2. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004 / за ред. С. Ф. Горлова ; пер. з англ. – К. : Вид-во ФПБАУ, 2005. – 1272 с. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток" ; затв. Наказом М-ва фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>. – Назва з екрану. 4. Литвиненко М. І. Огляд міжнародних стандартів у фінансовій звітності / М. І. Литвиненко // Головбух. – 2010. – № 1. – С. 69–72. 5. Васікевіч І. П. Трансформація звітності відповідно до МСФЗ / І. П. Васікевіч, Ф. А. Уткін // Бухгалтерський облік. – 2013. – № 3. – С. 4–8.

Зима М. О.

УДК 657.2

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто проблему застосування системи обліку по центрах відповідальності, необхідність та доцільність її використання. Висвітлено різновид центрів відповідальності, повноваження керівників цих центрів та думка фахівців і вчених, які детально вивчали цю проблему. Запропоновано рекомендації щодо організації системи управління по центрах відповідальності.

Аннотация. Рассмотрена проблема применения системы учета по центрам ответственности, необходимость и целесообразность ее использования. Освещена разновидность центров ответственности, полномочия руководителей этих центров и мнение специалистов и ученых, которые подробно изучали эту проблему. Предложены рекомендации по организации системы управления по центрам ответственности.

Annotation. The problem of applying the accounting system through the centres of responsibility, the necessity and expediency of its use was studied. A variety of centers of responsibility, the authority of managers of these centers and viewpoints of experts and scientists who had studied this issue in detail were highlighted. Recommendations on the organization of the management system of centers of responsibility were given.

Ключові слова: організація обліку, центр відповідальності (ЦВ), центр витрат, центр прибутку, центр продажів, центр інвестицій.

Організація обліку витрат за центрами відповідальності є одним із важливих елементів управлінського обліку, який сприяє реалізації основних функцій системи управління, а саме планування, обліку, контролю, аналізу, координації та регулювання, обміну інформацією.

Проблеми організації обліку витрат за центрами відповідальності детально досліджувалися такими вітчизняними вченими, як: Головим С. Ф., Ластовецьким В. О., Нападовською Л. В. [1 – 3]. Проте вони все одно залишаються актуальними з огляду на прикладний характер і необхідність урахування особливостей діяльності кожного окремого підприємства, на якому впроваджується система управлінського обліку.

Метою статті є дослідження окремих теоретичних та практичних проблем організації обліку витрат за центрами відповідальності, розробка пропозицій щодо виокремлення центрів витрат, закріплення відповідальних осіб та складання внутрішньої звітності на підприємстві України, накопичення даних про затрати і доходи за кожним центром відповідальності таким чином, щоб відхилення від кошторису (бюджету) могли бути віднесені на відповідальну особу.

В економічній літературі не існує єдиної думки щодо трактування поняття "центр відповідальності" (ЦВ).

Ряд фахівців, таких, як: Хорнгрен Ч. Т., Дж. Фостер і К. Дуррі стверджують, що ЦВ – це частина організації, за якою доцільно акумулювати бухгалтерську інформацію про діяльність такого центра [4].

М. Скрипник під ЦВ розуміє місце, де виникають правові відношення між учасниками господарських процесів [5].

Д. Міддлтон вважає, що ЦВ (обліково-калькуляційний підрозділ) становить частину виробництва, для якого можна визначити затрати [6].

Р. Сидоренко вважає, що ЦВ – це таке групування витрат, котре дозволяє поєднати в одному процесі місця виникнення витрат: виробництво, цех, ділянку, бригаду з відповідальністю керуючих ними менеджерів [7].

Виходячи з практики роботи вітчизняних і закордонних підприємств, найбільш обґрунтовано ЦВ визначається як сегмент організації, де менеджер, згідно з встановленими показниками діяльності, відповідає за роботу сегмента.

В економічній літературі існує декілька підходів до класифікації ЦВ. Деякі автори підрозділяють ЦВ на два види – за витратами та за фінансовим результатом [8].

В. Ластовецький вважає, що ЦВ може бути цех, ділянка, бригада і навіть окремий агрегат, верстат, машина. В управлінських службах центрами витрат є відділи, наприклад, постачання, збуту, конструкторський, плановий, праці і заробітної плати, бухгалтерія [2].

Р. Ентоні і Дж. Ріс виділяють такі види ЦВ, як: центр прибутків, центр затрат, центр прибутку та центр стандартної собівартості. При цьому, центр стандартної собівартості – це особливий вид центру затрат, у якому для багатьох його елементів собівартості встановлена стандартна собівартість [9].

Пушкар М. С. та Карпова Т. П. класифікують ЦВ за такими критеріями, як: за відношенням до процесу виробництва та за відношенням до внутрішнього господарського механізму [10].

Відповідно до Дж. Фостера і Хорнгрена Ч. Т. існують наступні види центрів відповідальності: центр витрат, центр продажів, центр прибутку і центр інвестицій.

Ряд фахівців виступають проти виділення центру доходу як самостійного об'єкта відповідальності. Наприклад, С. Голов вважає, що на практиці дуже рідко можна зустріти підрозділ, який контролює тільки доходи, але не затрати [1].

Як видно з викладеного, більшість авторів здійснює класифікацію центрів відповідальності за якимось з одних критеріїв: або за об'єктом відповідальності, або за рівнем управління, що не є повністю обґрунтованим. При організації управлінського обліку на підприємстві, автор вважає за доцільне, використовувати комплексну класифікацію центрів відповідальності.

Ефективність функціонування системи управління витратами за ЦВ забезпечується через дотримання низки вимог. Зокрема, менеджери повинні відповідати тільки за ту діяльність та пов'язані з нею витрати, які перебувають під їхнім контролем.

Тому, із одним з найважливіших завдань керівників ЦВ, незалежно від їхнього рівня чи функціонального призначення, є управління витратами цих центрів. Насамперед, необхідно здійснювати облік витрат і фінансових результатів ЦВ. При цьому побудова обліку витрат має ґрунтуватися на поділі їх на змінні і постійні, прямі і непрямі, контрольовані і неконтрольовані. Наприкінці звітного періоду в кожному центрі відповідальності необхідно скласти звіт про результати діяльності, у якому доцільно виділити змінні і постійні витрати, контрольовані керівником центру, а також розподілені на підрозділ постійні витрати, які менеджер підрозділу не контролює.

На практиці можливі такі операції, як продаж товарів на умовах консигнації, що не є типовими для промислових підприємств, але досить поширені в торгівлі. Тому, виділення центрів продажу (доходів) на підприємствах торгівлі серед різних їхніх підрозділів є цілком обґрунтованим. Водночас автор статті вважає, що в окремих випадках оцінка прибутку від роботи центру відповідальності є неможливою, а найчастіше й економічно недоцільною. Наприклад, визначення прибутків від роботи окремих функціональних відділів і бюро підприємства. Крім того, варто знати, що при виділенні центрів відповідальності не завжди їх можна чітко відокремити один від одного. Так, діяльність одного центру відповідальності, наприклад, ремонтної бригади, може бути поширеною на підприємство в цілому.

Таким чином, зростання масштабів бізнесу, ускладнення його організаційної структури спричиняє необхідність передачі частини повноважень щодо прийняття певних рішень, у тому числі і щодо управління витратами, на різні рівні управління. Водночас, отримання менеджерами права приймати управлінські рішення зумовлює їх відповідальність за отримані внаслідок прийняття цих рішень результати. Наприклад, менеджер ділянки або цеху швидше за все не може відповідати за дохід або контролювати процес надходження інвестицій, адже це входить у компетенції вищого керівництва підприємства.

Необхідно зауважити, що застосування системи обліку по центрах відповідальності може мати сенс у великих та середніх організаціях із децентралізованою системою управління. Для її упровадження в організації повинні бути чітко визначені сфери відповідальності і контрольовані статті за-

трат та доходів для кожного керівника потенційного центру відповідальності. Дана система надає допомогу в плануванні і контролі затрат та доходів організації, дозволяє об'єктивно оцінювати роботу конкретних менеджерів.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Голов С. Ф. Управлінський облік / С. Ф. Голов. – К. : Лібра, 2003. – 704 с. 2. Ластовецький В. О. Виробничо-комерційний облік і внутрішньогосподарська (управлінська) звітність за центрами витрат і відповідальності / В. О. Ластовецький. – Чернівці : Місто, 2003. – 156 с. 3. Нападовська Л. В. Управлінський облік / Л. В. Нападовська. – К. : Книга, 2004. – 544 с. 4. Хорнгрен Ч. Бухгалтерський учет: управленческий аспект / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 374 с. 5. Скрипник М. І. Організація обліку витрат у розрізі центрів витрат та центрів / М. І. Скрипник // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 46–49. 6. Миддлтон Д. Бухгалтерський учет и принятие финансовых решений / Д. Миддлтон ; пер. с англ. ; под ред. И. И. Елисейевой. – М. : Аудит, 2000. – 351 с. 7. Сидоренко Р. В. Внутрішня звітність центрів відповідальності / Р. В. Сидоренко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – Вип. 35. – С. 326–328. 8. Іванченко П. М. Облік витрат за місцями виникнення та за центрами відповідальності як основа побудови управлінського обліку витрат / П. М. Іванченко // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 139–143. 9. Энтони Р. Учет: ситуация и примеры / Р. Энтони, Дж. Рис. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 412 с. 10. Пушкар М. С. Управлінський облік / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 1998. – 458 с.

Ярмішко С. В.

УДК 657.471.12

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто теоретичні основи організації обліку заробітної плати. Визначено головні завдання обліку праці й заробітної плати. Визначено головні недоліки та основні напрями вдосконалення організації заробітної плати на підприємствах.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы организации учета заработной платы. Определены главные задачи учета труда и заработной платы. Определены главные недостатки и основные направления совершенствования организации заработной платы на предприятиях.

Annotation. The theoretical basis of accounting wages and salaries are discussed. The key tasks of accounting work and labour payments are considered. Deficiencies and areas of improvement of labour remuneration at enterprises are identified.

Ключові слова: заробітна плата, трудові ресурси, фонд оплати праці, стимулювання, тарифна ставка, форма оплати праці.

Перехід до ринкової економіки зумовив появу великої кількості праць науковців, у яких вони критикують сучасну облікову методологію, оскільки вона не дає повної інформації як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам. У зв'язку з цим постало питання необхідності реформування бухгалтерського обліку в Україні, зокрема вдосконалення організації обліку оплати праці на підприємствах. Актуальність розгляду цього питання зумовлена певною зміною нормативної й документальної бази оплати праці на підприємствах і підприємницьких структурах.

Значний внесок у дослідження даних проблем зробили такі науковці, як: А. Калина, А. Колот, К. Крищенко, С. Соломонов, Н. Синько, Н. Ткаченко та ін. Але зміна господарських умов і законодавства потребують подальшого вирішення цього питання.

© Ярмішко С. В., 2014

Метою дослідження є ознайомлення із завданнями організації обліку заробітної плати, визначення головних недоліків та напрямів щодо вдосконалення організації обліку оплати праці.

Реалізація поставленої мети обумовила такі завдання дослідження:

розглянути теоретичні основи організації обліку заробітної плати;

визначити головні завдання обліку праці й заробітної плати;

розглянути недоліки організації обліку заробітної плати;

визначити напрями вдосконалення організації заробітної плати на підприємствах.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку.

Предметом дослідження є процес організації обліку заробітної плати.

На сьогодні заробітна плата має декілька складових:

основна заробітна плата – винагорода за виконану роботу згідно із затвердженими нормами праці (нормами часу, виробітку, обслуговування, посадовими обов'язками). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців [1];

додаткова заробітна плата – винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії за виконання виробничих завдань і функцій;

інші заохочувальні та компенсаційні виплати – це винагорода за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові й матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад установлені норми [1].

В основі всіх систем оплати праці лежить тарифна система, яка включає тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики.

Тарифна система використовується для розподілу робіт залежно від їх складності, а працівників – залежно від їх кваліфікації та за розрядами тарифної сітки.

На цій системі базуються дві основні форми оплати праці:

почасова – зарплата, при якій розмір оплати залежить від відпрацьованого працівником часу і встановлених ставок або посадових окладів;

відрядна, при якій розмір оплати залежить від кількості виготовлених працівником одиниць продукції (робіт, послуг), а також відрядних розцінок за таку одиницю [2]. В організації заробітної плати, коли треба приймати конкретні рішення щодо вибору форм і систем оплати праці, умов і розмірів преміювання тощо, необхідно враховувати багато різних чинників [2].

Різкі зміни в організаційному механізмі, що склалися, насторожують і лякають людей, інколи спричиняють неусвідомлений опір. Незначні зміни сприймаються колективом легше, але вони, як правило, малоефективні. Тому потрібна певна послідовність, зваженість під час запровадження принципово нових систем заробітної плати.

Дуже відповідальною й трудомісткою роботою, яку необхідно виконати за короткий термін, є процес розрахунку заробітної плати. Для цього потрібно до кінця року розробити і затвердити порядок її обліку. Саме встановлення порядку ведення бухгалтерського обліку на підприємстві є метою складання наказу про організацію бухгалтерського обліку. Щоб урегулювати накопичені проблеми і змусити бухгалтерію злагоджено працювати, головний бухгалтер повинен вмістити у ньому всі необхідні положення [3].

Формування обліку заробітної плати вимагає визначення завдань, системи показників, документації й системи рахунків. Отже, головні завдання обліку праці й заробітної плати – забезпечення контролю (самоконтролю) за дотриманням кількісного складу працівників, використанням робочого часу й додержанням трудової дисципліни виробленої продукції, контроль за виконанням норм виробітку, обчислення заробітної плати кожному працівникові, розподіл нарахованої заробітної плати за напрямками витрат; ведення розрахунків з працівниками підприємства стосовно заробітної плати, з бюджетом щодо утриманих податків і органами соціального страхування стосовно відрахувань на соціальне страхування тощо, забезпечення контролю за витратами фонду оплати праці, складання звітності та ін. [4].

Організація оплати праці в Україні здійснюється згідно з чинними нормативно-правовими актами, генеральною угодою на державному рівні, галузевими та регіональними угодами, колективними договорами, трудовими договорами, іншими внутрішніми нормативними документами підприємств. Але цей механізм у повному обсязі не спрацьовує, особливо в договірному регулюванні. На сьогодні ще існує велика кількість невирішених питань і суперечностей у сфері оплати праці.

Зараз організації заробітної плати притаманні такі недоліки: низькі рівні заробітної плати, несправедливе зближення рівнів оплати праці фахівців та інших категорій працівників, слабка матеріальна зацікавленість у підвищенні кваліфікації через незначні розбіжності в рівнях окладів працівників різної кваліфікації, недостатня стимулювальна роль премій, надбавок і всієї преміальної системи.

Саме відсутність ефективної системи оплати праці й матеріального стимулювання призводить до плинності кадрів, нестабільності роботи колективів, зростання матеріальних витрат, пов'язаних з навчанням нових працівників [5].

Процес обліку праці та заробітної плати має бути чітко організований. Він повинен стимулювати підвищення продуктивності праці, використання робочого часу в повному обсязі, а також правильний розрахунок чисельності працівників. Для цього на підприємстві мають бути чітко розподілені функції обліку між структурними підрозділами.

Перебудова економіки в напрямі різноманітного розвитку ринкових відносин як неодмінна умова повинна супроводжуватися посиленням соціальної підтримки працівників. Що стосується заробітної плати, то вона повинна полягати, насамперед, у тому, щоб рівень оплати забезпечував нормальне відтворення робочої сили відповідної кваліфікації, а зростання прибутку здійснювалося не за рахунок надмірної інтенсивності праці працівника, а за рахунок раціональної організації виробничого процесу і підвищення технічного рівня виробництва, полегшення процесів праці. Соціальна підтримка трудящого в умовах ринкової економіки полягає також і в тому, щоб йому були надані всі можливості для зростання індивідуальної заробітної плати за рахунок власних трудових зусиль у рамках державних гарантій мінімальної оплати праці й угод профспілкових організацій або інших представницьких органів трудящих із власником або відповідною адміністрацією [6].

Удосконалення організації заробітної плати на підприємствах можна проводити за такими напрямками:

удосконалення тарифної системи, зокрема тарифних ставок, які мають залежати від рівня кваліфікації працівників;

розроблення внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці, які сприятимуть підвищенню ролі тарифних систем на підприємствах;

удосконалення механізму регулювання міжпосадових окладів та рівнів оплати праці залежно від кваліфікації робітників;

обґрунтування вибору найефективніших форм і систем заробітної плати;

колективне регулювання заробітної плати.

Від організації обліку оплати праці залежить якість, правдивість, справедливність повнота і своєчасність розрахунків з персоналом з оплати праці.

Отже, наведений перелік недоліків та шляхи вдосконалення організації обліку заробітної плати, в перспективі, покращать якість, правдивість, повноту та своєчасність розрахунків з персоналом.

Дана тема не є повністю дослідженою, та заслуговує на увагу, оскільки питання, пов'язані зі складністю організації облікового процесу персоналу, так і залишаються невирішеними.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про оплату праці : Закон України від 19.10.2000 р. № 2056-3 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрану. 2. Щирба І. Тарифна система як основа оплати праці на підприємстві / І. Щирба // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 57–64. 3. Синько Н. Оплата праці: надбавки і доплати / Н. Синько // Вісник податкової служби в Україні. – 2009. – № 47. – С. 33–35. 4. Рябенко Р. Заробітна плата та її складові / Р. Рябенко // Баланс – Агро. – 2009. – № 1 (191). – С. 16–19. 6. Семенов Г. А. Організація обліку розрахунків з персоналом з оплати праці / Г. А. Семенов, Л. О. Андрущенко // Держава і регіони. – Серія : економіка і підприємництво. – 2009. – № 2. – С. 180–186. 5. Шевчук Л. П. Ринкові підходи до формування і використання коштів на оплату праці та нова парадигма їх аналізу і контролю / Л. П. Шевчук, А. А. Шевчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5 (95). – С. 249–255.

Лук'янчикова К. Ю.

УДК 334.021

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. Розглянуто місце та роль бюджетування в системі управління фінансами підприємства. Досліджено особливості бюджетування суб'єктів малого підприємництва як сфери господарської діяльності. Обґрунтовано доцільність використання бюджетування у сфері малого бізнесу.

Аннотация. Рассмотрены место и роль бюджетирования в системе управления финансами предприятия. Исследованы особенности бюджетирования субъектов малого предпринимательства как сферы хозяйственной деятельности. Обоснована целесообразность использования бюджетирования в сфере малого бизнеса.

© Лук'янчикова К. Ю., 2014

Annotation. The place and role of budgeting in the financial management system of an enterprise was studied. The features of budgeting of small businesses as a sphere of economic activity were discussed. The expediency of the use of budgeting for small businesses was justified.

Ключові слова: малі підприємства, середні підприємства, бюджетування, система, принципи, етапи.

В умовах стрімкого розвитку ринкових відносин, посилення конкуренції та підвищеної невизначеності зростає потреба у своєчасному отриманні достовірної інформації, необхідної для прийняття оптимальних рішень. Останнім часом значно збільшився інтерес до системи бюджетування та фінансового планування.

Багаторічний досвід закордонних фірм і українських підприємницьких структур малого бізнесу свідчить про те, що недооцінювання планування, в тому числі планування бюджету в умовах ринку, зведення його до мінімуму, ігнорування або некомпетентне здійснення найчастіше призводять до великих, нічим не виправданих, економічних втрат і, у кінцевому рахунку, до банкрутства. Поки ще кожен бізнесмен створює менеджмент у своїй фірмі, спираючись не на систему загальноприйнятих цінностей і уявлень, а лише на своє особисте сприйняття дійсності. Разом з тим, очевидно, що на зміну етапу інтуїтивного управління малим підприємництвом, яке відповідало початку становлення малого і середнього бізнесу, має прийти управління, що базується на сучасній науковій методології.

Проблема менеджменту малого бізнесу в Україні є найменш розробленою.

Бюджетування – достатньо гнучка та адекватна сучасним умовам господарювання технологія, яка може бути настроєна під умови конкретної галузі народного господарства, під умови роботи конкретного підприємства. Багато західних науковців висвітлювали тему бюджетування у своїх роботах, серед яких: Ю. Брігхем, Т. Діккі, К. Друрі, А. Кінг, І. Мейтленд, Р. Рачлін, Д. Сігел, В. Шарп, Д. Шим та ін. Серед українських науковців питаннями бюджетування підприємств малого бізнесу займалися: Т. Бень, С. Довбня, В. Онищенко, В. Репін, В. Савчук, О. Терещенко, А. Харко та ін. Однак питанням розвитку бюджетування підприємств малого бізнесу в сучасних умовах приділяється недостатньо уваги, що викликає необхідність подальших досліджень у даному напрямі.

Мета статті полягає у розгляді науково-методичних підходів щодо управління фінансами малого підприємництва через застосування механізму бюджетування та розробці рекомендацій, що стосуються адаптації фінансового планування для малого підприємництва.

У сучасних умовах господарювання вітчизняним підприємствам необхідно одночасно орієнтуватися на зміни у зовнішньому середовищі функціонування і постійно підвищувати результативність своєї діяльності. Вони змушені шукати більш ефективні методи контролю за результатами фінансово-господарської діяльності, максимально використовувати весь арсенал інструментів фінансового управління. Зважаючи на нагальну необхідність задовольнити зростаючі потреби підприємства у коштах, це є можливим лише за умови запровадження у практику нових методів підвищення ефективності системи управління його фінансами, одним із яких є бюджетування.

Предметом дослідження є роль, місце, характерні особливості бюджетування у системі управління фінансами підприємства.

Об'єктом даної публікації виступає бюджетування суб'єктів малого підприємництва.

Бюджетування – це управлінська технологія, яка передбачає формування бюджетів для обраних об'єктів та їх використання з метою забезпечення оптимальної структури та співвідношення доходів і витрат, надходжень та видатків, активів і пасивів організації або її ланок для досягнення встановлених цілей з урахуванням впливу середовища функціонування.

Упровадження бюджетування на підприємствах стає об'єктивною необхідністю, спроможною забезпечити конкурентоспроможність підприємства. Після відмови від старої системи планування з'явилась нагальна потреба в розробці системи, яка б ураховувала особливості ринкових відносин. На багатьох українських підприємствах намагалися самостійно розробити нову ефективну власну систему планування, але недостатня кількість кваліфікованих фахівців у цій сфері та безліч інших причин істотно ускладнили виконання поставленого завдання. Після чотирьох років зростання у середньому на 14 – 16 % сьогодні знову відбувається кількісний і якісний спад у сфері малого бізнесу через цілу систему факторів – несприятливу законодавчу, податкову, регуляторну, регіональну політику, відсутність розвинутої інфраструктури підтримки та системи небанківського кредитування й мікрокредитування. Малий бізнес в Україні на регіональному рівні все ще не достатнім чином виконує соціально-економічні функції, які є для нього традиційними й цілком досяжними за умов розвинутих ринкових відносин, адже цей економічний сектор природно орієнтований на місцеві ринки збуту та регіональні господарські комплекси.

Як свідчить досвід, в умовах ринку малі підприємства з чисельністю до 20 осіб є, як правило, малостійкими. Вже протягом перших 5 років свого існування 30 – 70 % із них банкрутує [1].

Малі підприємства – це організації з лінійно-функціональною структурою. Центрами бюджетування у них є окремі підрозділи в межах організаційної структури управління (для промислових, торговельних підприємств та сфери обслуговування); окремі товарні групи, продуктові напрями чи складові збутової мережі, наприклад магазини (для торговельних підприємств); окремі проекти (для рекламних агенцій та консалтингових фірм).

На малому підприємстві система бюджетування є дворівневою: нижній рівень – функціональний, верхній – основний (фінансовий). Особливістю системи бюджетування на таких підприємствах є те, що існує можливість її спрощення, оскільки у системі оперативного обліку на підприємстві

функціональний бюджет складається у формі документів бухгалтерського обліку (калькуляції, кошториси, розрахунки потреб у ресурсах тощо).

Накопичивши достатній досвід ведення бізнесу та зміцнивши становище на ринку, підприємство переходить до розряду стабільних. Керівники добре розуміють механізм бізнесу, встановлені необхідні контакти, бізнес приносить надійний прибуток.

1) бюджет сприяє вигідному перерозподілу коштів, дозволяє перемістити кошти з менш прибуткової області в більш прибуткову;

2) бюджет дозволяє контролювати витрати. Коли підприємство тільки починає діяльність, відсутність вільних коштів сама по собі виступає стримуючим чинником. Однак стабільне підприємство має більшу гнучкість, і потреби різко зростають. Складання бюджету допомагає визначити найбільш важливі сфери застосування засобів;

3) бюджет сприяє поповненню резервного фонду. Стадія розширення бізнесу вимагає значних витрат, тому зараз саме час накопити необхідні кошти.

Аналіз існуючих підходів до фінансового планування, викладених у наукових джерелах, дозволив зробити висновок про те, що складні методи фінансового планування, які використовуються великими компаніями у цілому не придатні до застосування в малому бізнесі. Це відбувається, тому що малий бізнес має потребу в селективному підході стосовно методів планування діяльності та їх використання. Він має менший запас еластичності, та, якщо великий бізнес може витримати навіть великі збитки або стабільні тривалі малі втрати, малий бізнес не може собі цього дозволити.

Для підвищення ефективності фінансового планування необхідно використовувати нові стандарти управління, зокрема процесний підхід. При цьому основним поняттям процесної методики є бізнес-процес, тобто цілеспрямована послідовність операцій (функцій) і подій. У зв'язку з цим пропонується розглядати процес формування комплексного фінансового плану як бізнес-процес.

Найбільш актуальними для малого підприємництва бізнес-процесами, які вимагають оптимізації, є: оперативне управління ресурсами (аналіз поточних потреб, розподіл обігових коштів між підрозділами); управлінський облік (облік витрат і аналіз поточної собівартості, облік розрахунків із контрагентами і взаєморозрахунків усередині фірми); аналіз ефективності управління (структура ключових показників ефективності, формування й аналіз ключових показників в оперативному режимі); планування і бюджетування (структура бюджетів і кошторисів, механізми планування і контролю виконання).

На рисунку зображена процесна модель фінансового планування.

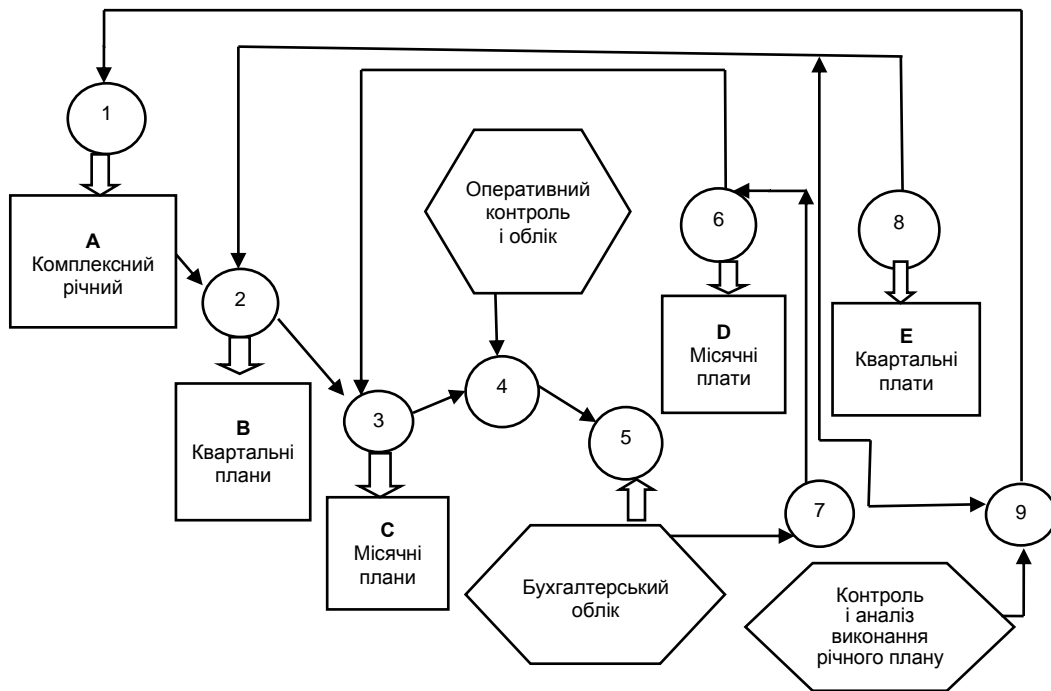

Рис. Процесна модель фінансового планування [2]

Проект починається з визначення цілей і управлінських завдань, що розв'язуються системою в конкретній підприємницькій організації. Потім формуються моделі верхнього рівня, тобто узагальнені моделі процесів. На наступному етапі здійснення проекту укрупнені блоки верхнього рівня деталізуються за допомогою декомпозиції на більш низький рівень. Формуються детальні моделі бізнес-процесів планування, оперативного і бухгалтерського обліку, аналізу та контролю управління. У підсумку створюється комплексна модель фінансового планування підприємства. Створені моделі пропонується документувати у вигляді текстових звітів, які потім використовуються

у процесі впровадження розроблених процесів. При цьому змінюються повноваження і відповідальність співробітників, розробляються (змінюються) посадові інструкції, затверджуються типові форми планових і звітних документів, упроваджується система документообігу. Слід підкреслити, що моделювання і реорганізація фінансових процесів – це реальний інструмент підвищення якості та ефективності фінансового планування.

Таким чином, у ході дослідження виявлено ряд факторів, що обмежують використання фінансового планування підприємницькими фірмами в Україні, а саме: високий ступінь невизначеності на українському ринку, пов'язаний із триваючими глобальними змінами у всіх сферах громадського життя, їх непередбачуваність; відсутність ефективної нормативно-правової бази у сфері внутрішньофірмового фінансового планування; обмеженість фінансових можливостей для здійснення фінансових розробок у галузі планування в багатьох підприємницьких фірмах. Вирішення цих проблем створить умови для розвитку й ефективного функціонування малого бізнесу, а також сприятиме перетворенню підприємництва в одну з рушійних сил на шляху до ринку.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Кужель О. Роль малого бізнесу в регіональному соціально-економічному розвитку [Електронний ресурс] / О. Кужель. – Режим доступу : <http://academia.org.ua>. – Назва з екрану. 2. Ожерельєва І. Л. Актуальність впровадження фінансового планування на підприємствах малого бізнесу // Науковий потенціал світу / І. Л. Ожерельєва // Матеріали І Міжнар. науково-практ. конф. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – Т. 6. Фінансові відносини. – С. 46–48. 3. Біла О. Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств / О. Г. Біла // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 112–118. 4. Кислов Д. Заповіді та мудрощі фінансового планування / Д. Кислов // Менеджмент та менеджер. – 2007. – № 1. – С. 42–47. 5. Кузьмін О. Є. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 312 с. 6. Малік Л. В. Проблеми фінансового планування і бюджетування [Електронний ресурс] / Л. В. Малік, К. І. Павлова. – Режим доступу : <http://intkonf.org/malik-1....uvannya>. – Назва з екрану.

УДК 657.212

Чуприна В. Ю.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Розглянуто особливості обліку дебіторської заборгованості на українських підприємствах. Виявлено основні проблеми, що пов'язані з таким обліком, та проблеми у самій організації обліку дебіторської заборгованості на підприємствах. Наведено шляхи вирішення таких проблем.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета дебиторской задолженности на украинских предприятиях. Выявлены основные проблемы, связанные с таким учетом, и проблемы в самой организации учета дебиторской задолженности на предприятиях. Приведены пути решения таких проблем.

Annotation. The features of accounting receivables at Ukrainian companies were examined. The major problems associated with such accounting and the problems with receivables accounting were identified. Solutions to these problems were offered.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівної заборгованості, платіжна криза, комерційний кредит, довгострокова дебіторська заборгованість, короткострокова дебіторська заборгованість, деталізація.

У сучасній економічній ситуації в Україні завдяки ринковим відносинам відбуваються різноманітні економічні перетворення у сфері виробництва. Такі відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік взаєморозрахунків суб'єктів господарювання. Актуальність цієї теми зумовлена тим, що на сьогоднішній день облік саме

дебіторської заборгованості, яка пов'язана з проблемою неплатежів, є одним із найбільш складних та суперечливих аспектів у бухгалтерському обліку. Замість виконання фінансових зобов'язань за платежами перед партнерами, суб'єкти господарювання на перший план висувають вирішення власних проблем. Також у господарюючих суб'єктів існує можливість ухилитись від взаєморозрахунків, оскільки відсутня майнова відповідальність за невиконання власних договірних зобов'язань. Велика сума заборгованості, яка існує між українськими підприємствами, призводить до кризи неплатежів. Ця криза стримує розвиток ринків, на яких працюють підприємства.

Проблемам обліку дебіторської заборгованості присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних вчених таких, як: Кіяшко О. М., Губарик О. М., Коблянська О. І., Ф. Бутинць, Голов С. Ф., Соколов Я. В. та ін. Однак все одно існує ще багато невирішених питань стосовно особливостей обліку дебіторської заборгованості.

Мета статті полягає у розгляді основних проблем в обліку дебіторської заборгованості та визначення шляхів подолання цих проблем.

Об'єктом дослідження є облік розрахунків підприємств, предметом – облік розрахунків підприємства з різними дебіторами.

Жодне діюче підприємство не може обійтися без заборгованостей. Це можуть бути короткострокові і довгострокові, дебіторські або кредиторські заборгованості. На сьогоднішній день існує чимало нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості. Вона визначається як сума заборгованості дебіторів на певну дату. Дебіторами можуть бути юридичні та фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи [1].

На даний час облік дебіторської заборгованості повністю регулюється законодавчими актами, але незважаючи на повний контроль з боку держави, в системі розрахунків з дебіторської заборгованості існує ряд проблем, пов'язаних із несвоєчасністю її погашення покупцями. Основним законодавчим актом, який прямо регулює облік дебіторської заборгованості, є П(С)БО 10 [2]. Решта законодавчих актів розглядають дебіторську заборгованість як об'єкт податкового обліку, її відображення у звітності підприємств та вказують конкретні рекомендації в певних питаннях.

Політика підприємства в аспекті розрахунків з покупцями є важливим чинником, який впливає на процеси зростання дебіторської заборгованості, наприклад: невраховані ризики, неправильне встановлення строків і умов надання товарних кредитів, ненадання знижок під час дострокової оплати покупцями рахунків – ці фактори призводять до різкого зростання дебіторської заборгованості. Отже, несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості призводить до платіжної кризи; зростання заборгованості з комерційного кредиту обумовлює збільшення попиту на короткострокові позики, скорочення їх пропозиції і зростання їх вартості. Для сплати боргів організації повинні перетворювати високоліквідні активи у грошові кошти, в інакшому випадку їм загрожує банкрутство [3].

Отже, можна зазначити, що саме належна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

Існують такі основні недоліки у системі обліку дебіторської заборгованості:

1) у загальній структурі видів дебіторської заборгованості немає чіткої схеми деталізації та їх співвідношення;

2) актуальність та якість інформації про стан розрахунків з дебіторами мають істотне значення для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління. Ці показники формуються на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Однак рекомендована нормативна форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання. Також рекомендованими для використання регістрами бухгалтерського обліку не передбачається накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації й узагальнення. Це призводить до неможливості отримання інформації про дебіторську заборгованість в достатньому для аналізу розрахунків обсязі та вигляді з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження;

3) необхідність удосконалень в обліку дебіторської заборгованості, а саме в будові регістрів аналітичного та синтетичного обліку. На сьогоднішній день облік дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному регістрі – журналі № 3. Але деякі вчені і фахівці вважають, що це є недоречно, бо це зовсім різні об'єкти бухгалтерського обліку, які тільки частково пов'язані між собою, тому і вести їх облік необхідно в різних регістрах;

4) проблема несплати дебіторської заборгованості, визначення допустимого рівня засобів, які вилучаються на дебіторську заборгованість, розробка оптимальної політики управління нею є досить важливими та серйозними проблемами, а отже потребують глибокого вивчення;

5) невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, а також оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;

6) проблема недостатнього вивчення обліку сумнівних боргів, а саме резерву сумнівної дебіторської заборгованості з метою зближення бухгалтерського та податкового обліку [4].

Також увагу необхідно приділити порядку списання простроченої дебіторської заборгованості, бо існує прямий взаємозв'язок між списанням такої заборгованості і формуванням оподаткованої бази податком на прибуток.

Отже, безпомилкове і своєчасне списання дебіторської заборгованості є досить важливим фактором у процесі формування фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Вважається, що підприємствам-кредиторам, щоб уникнути витрат від оподаткування, необхідно створювати резерв сумнівних боргів. Резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. Він коригує дебіторську заборгованість до її чистої реалізаційної вартості, дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. Таким чином, в умовах ризику неплатоспроможності покупців підприємство попереджає виникнення втрат від сумнівної дебіторської заборгованості.

Після проведеного дослідження обліку дебіторської заборгованості було визначено, що необхідно вдосконалити методичний підхід до такого обліку, як інструменту покращення фінансового стану підприємства в умовах інфляції.

Отже, однією з основних проблем є те, що у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" досі не зазначено, що облік короткострокової та довгострокової заборгованостей ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку. Саме тому необхідно внести зміни у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", де б поняття довгострокової та короткострокової дебіторської заборгованостей були б чітко розмежовані. Також необхідно визначити, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним активом, і вони обліковуються на різних рахунках [3].

Ще одним шляхом покращення обліку дебіторської заборгованості є її автоматизація, тобто необхідно здійснити такі заходи:

- 1) створити інформаційну базу дебіторської заборгованості учасників розрахунків;
- 2) звітити в електронній формі взаємні вимоги та зобов'язання і знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;
- 3) провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;
- 4) вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків [4].

Таким чином, проблема обліку дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб не допустити прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної. Правильно організований бухгалтерський облік повинен мати таку систему рахунків, яка б достатньою мірою відображала і характеризувала всю господарську діяльність з вимушеною конкретизацією. У майбутньому необхідно також розглянути проблеми розрахунку та обліку резерву сумнівних боргів, які існують на українських підприємствах.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Коблянська О. І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості / О. І. Коблянська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. – № 77. – С. 28 – 34. 2. П(С)БО № 10 "Дебіторська заборгованість" затверджене наказом міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. 3. Кіяшко О. М. Необхідність облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю / О. М. Кіяшко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3 (93). – С. 190–196. 4. Губарик О. М. Вдосконалення обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] / О. М. Губарик // Ефективна економіка. – 2010. – Режим доступу до журн. : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=295>. 5. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 № 996–XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996>. – Назва з екрану.

УДК 657.22:338.486

Шляхтич Т. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Досліджено особливості діяльності суб'єктів туристичної галузі. Наведено основні фактори впливу на організацію бухгалтерського обліку діяльності туристичних фірм. Внесено пропозиції щодо вдосконалення показників звітності суб'єктів туристичної діяльності.

Аннотация. Исследованы особенности деятельности субъектов туристической сферы. Представлены основные факторы влияния на организацию бухгалтерского учета деятельности туристических фирм. Внесены предложения по поводу усовершенствования показателей отчетности субъектов туристической деятельности.

© Шляхтич Т. В., 2014

Annotation. The peculiarities of activity of the subjects of the tourist industry are investigated. The main factors of influence on the organization of accounting of travel companies are represented. Suggestions are made for the improvement of the financial statements of tourist activity entities.

Ключові слова: облік, організація обліку, туристична діяльність, туристичні послуги, звітність, туризм.

Туризм є однією із високодохідних сфер світової економіки. Туристична діяльність в Україні стрімко розвивається у зв'язку з підвищенням купівельної спроможності громадян та зростанням попиту на туристичну продукцію, з'являються нові туристичні агентства та оператори, що зумовлює необхідність раціональної організації бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю господарюючих суб'єктів.

В Україні сучасний стан обліку туристичної діяльності та відображення у звітності її результатів потребує серйозних змін та доопрацювань. Відбулась зміна умов ліцензування туристичних агентів, що зумовило необхідність детального контролю за їх діяльністю. У зв'язку з проведенням Євро-2012 на території України зріс інтерес зовнішніх інвесторів до вітчизняних операторів та тур-агентів. Для залучення більших обсягів інвестицій виникла необхідність у чіткому відображенні господарських операцій та визначенні фінансових результатів туристичних підприємств.

Питання організації та ведення бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах розглядали такі провідні вчені-економісти, як: Балченко З. А., Гура Н. О., Зінкевич О. В., Левицька С. О., Немкович О. Б. та ін. Але у зв'язку із розвитком міжнародної діяльності країни, а також зі зміною законодавства, ряд питань з організації бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної сфери потребує подальшого доопрацювання.

Мета статті – розкриття особливостей організації обліку туристичної діяльності та розробка пропозицій з удосконалення показників звітності суб'єктів туристичної діяльності.

Об'єкт дослідження – організація бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах як основа забезпечення їх фінансової стійкості.

Предмет дослідження – основні теоретичні, методичні та практичні аспекти організації бухгалтерського обліку, що застосовуються на підприємствах туристичної діяльності.

Туризм – це тимчасовий виїзд людини з міста її постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних або професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [1].

Особливості обліку туристичної діяльності визначаються особливостями галузі та специфікою суб'єктів туристичної діяльності: наявністю власної матеріальної бази, визначенням доходу від надання туристичних послуг, необхідністю додаткових витрат зі страхування, операціями з валютними коштами тощо.

Бухгалтерський облік туристичних операцій відображається як операції з послугами, що дозволяють туроператору приймати готівку в оплату вартості турів без реєстраторів розрахункових операцій, але із застосуванням касових ордерів і видачею відповідних квитанцій.

Коли туроператор формує турпродукт, він включає до даного продукту цілий комплекс туристичних послуг, причому одночасно заключає договори з різними контрагентами.

Туристичний продукт складається з цілого комплексу туристичних послуг. Саме це обумовлює використання в бухгалтерському обліку туроператорами норм та положень, що регулюють порядок визнання доходів та витрат від надання послуг [1]. Основним об'єктом бухгалтерського обліку формування та продажу туристичного продукту є фінансові ресурси, вкладені в названі послуги. Звідси всі зміни цих ресурсів, що обумовлюються формуванням туристичного продукту та його продажем, документуються та відображаються в бухгалтерських регістрах, що дає змогу отримувати різну інформацію, необхідну для управління господарською діяльністю в туризмі [2].

Основними документами з оформлення туристичних послуг є: договір з клієнтами на туристичне, готельне та екскурсійне обслуговування; туристський ваучер; страховий поліс; договір з підприємствами, що рекламують послуги туроператорів та турагентів [3].

Синтетичний облік у суб'єктів туристичної діяльності в основному представляють за такими класифікаційними ознаками: залежно від суб'єкта туристичної діяльності (облік туроператорів та турагентів) та від виду туризму (облік внутрішнього, в'їзного та виїзного туризму), який обліковується.

Синтетичний облік передбачає формування собівартості туристичних послуг на рахунку 23 "Виробництво". Собівартість туристичного продукту визначають як вартісну оцінку матеріальних та інших витрат, які використовуються у процесі виробництва та продажу туристичного продукту, а також інших витрат на його просування і реалізацію [4]. Дохід від реалізації туристичного продукту (надання туристичних послуг) відображається на субрахунку 703 "Дохід від реалізації робіт і послуг", а собівартість туристичних послуг списується в дебет субрахунку 903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг". Суми надходжень за туристичні продукти, що підлягають перерахуванню туроператору від турагента, накопичуються за дебетом субрахунку 704 "Вирахування з доходу", а в кінці звітного періоду списуються на субрахунок 791 "Результат операційної діяльності". Також часто суб'єкти туристичної діяльності здійснюють операції із застосуванням субрахунків 331 "Грошові документи в національній валюті" та 333 "Грошові кошти в дорозі в національній валюті". На першому ведеться облік оплачених путівок до санаторіїв, пансіонатів та будинків відпочинку, а на другому обліковуються грошові кошти в національній валюті, призначені для придбання іноземної валюти.

Бухгалтерський облік турагентів відрізняється від обліку туроператора. Основна відмінність полягає в тому, що доходом турагента є тільки сума комісійної винагороди. Так, отримання грошових коштів на придбання турпродукту відображається записом по дебету субрахунку 311 "Поточні рахунки в національній валюті", що кореспондує з кредитом субрахунку 681 "Розрахунки за авансами одержаними".

Облік туристичної діяльності надзвичайно специфічний, і для реалізації функції контролю на кожному підприємстві даної галузі раціональним є запровадження автоматизації облікового процесу. На території України на сьогодні запроваджується спеціалізоване програмне забезпечення, зокрема, розробка вітчизняних програмістів – конфігурація "МКМ: Турагент". Дана програма спеціалізується на таких операціях, як: бронювання готелю, замовлення квитків, організація екскурсій, страхування, а також одержання звітності й оцінка ефективності роботи фірми.

Окрім автоматизації бухгалтерського обліку суб'єктами туристичної діяльності доцільно на основі своїх показників проводити поглиблений аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Такий інструмент управлінського планування дозволяє вивчити поведінку витрат суб'єкта туристичної діяльності на підставі взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку.

Отже, організація бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної галузі має свої складності, що обумовлені специфікою діяльності. Запровадження спеціалізованого програмного забезпечення на підприємствах даної галузі, а також проведення аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку забезпечить туроператорів і турагентів повною та змістовною звітністю, що призведе до більш ефективного управління підприємством в цілому.

Незважаючи на численні розробки щодо організації бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної діяльності, дане питання потребує подальших досліджень з урахуванням специфіки діяльності та нормативної бази, що має тенденцію до постійних змін.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану. 2. Бухгалтерський облік в галузях народного господарства : навч. посібн. / О. В. Зінкевич, С. О. Левицька, І. П. Нагавичко та ін. – Рівне : НУВГП, 2006. – 268 с. 3. Гарний Д. Особливості перевірок суб'єктів туристичної діяльності контролюючими та правоохоронними органами / Д. Гарний // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 53. – С. 12–16. 4. Грибова Л. Бухгалтерський та податковий облік витрат суб'єкта туристичної діяльності / Л. Грибова // Дебет-Кредит. – 2009. – № 30. – С. 28–32.

УДК 657.471.12

Целуйко К. Ю.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розкрито сутність та етапи організації обліку оплати праці. Визначено основні законодавчі, нормативні й первинні документи організації обліку розрахунків з оплати праці. Запропоновано заходи для поліпшення організації обліку розрахунків з персоналом з оплати праці.

Аннотация. Раскрыта сущность и этапы организации учета оплаты труда. Определены основные законодательные, нормативные и первичные документы организации учета расчетов по оплате труда. Предложены мероприятия по улучшению организации учета расчетов с персоналом по оплате труда.

Annotation. The essence and the stages of organizing accounting of remuneration of labor are investigated. The legislative, normative and basic documents of organizing accounting of payments on remuneration of labor are determined. Methods for improvement of accounting payments to the staff as to the remuneration of labor were proposed.

Ключові слова: організація обліку, заробітна плата, первинні документи, документообіг, розрахунки з персоналом.

© Целуйко К. Ю., 2014

Актуальність теми зумовлена тим, що на всіх підприємствах цей розділ обліку ведеться в обов'язковому порядку. Облік праці і заробітної плати – одна з найважливіших і складних ділянок роботи, що займає одне з центральних місць у всій системі обліку на підприємстві.

Заробітна плата перебуває в центрі уваги різних зацікавлених сторін – найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. Для кожної зі сторін значення заробітної плати оцінюється по-різному, але повільність нарахування та утримання зачіпає інтереси всіх. Багато авторів ставить проблему організації обліку заробітної плати на головне місце серед інших аспектів облікової системи.

Питання з організації обліку розрахунків з працівниками розглядаються у працях Н. Горицької, Пилипенка А. А., Отенка В. І., В. Рожнова, Д. Соломченко, Н. Ткаченко та ін. [1 – 5]. Але жодним із них не наведено чіткої схеми організації праці та її оплати відповідно до сучасних змін у законодавстві та умовах господарювання.

Метою дослідження є розкриття сутності та організації обліку оплати праці на підприємстві, а також визначення шляхів його вдосконалення.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку оплати праці.

Предметом дослідження є процес організації обліку заробітної плати.

Відповідно до ст. 1 Закону "Про оплату праці" [6], заробітна плата – це винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Під організацією оплати праці розуміють правильне використання основних положень, які спрямовані на визначення розмірів оплати праці різних категорій працівників. Тобто дієвість обраної форми стимулювання праці визначається тим, наскільки повно вона виконує свої основні функції.

Основними нормативними документами, що регламентують облік оплати праці, є:

1. Кодекс законів про працю в Україні, введений у дію в 1971 р. [7].
2. Закон України "Про оплату праці", який введено в дію з 1 травня 1995 року [1].
3. Податковий кодекс України [8].
4. П(С)БО № 26 "Виплати працівникам" [9].
5. П(С)БО № 16 "Витрати" [10].
6. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" [11].

Згідно із Законом України "Про колективні договори та угоди" [12], договірне регулювання на виробничому рівні забезпечується колективним договором.

Згідно з установчими документами, підприємство розробляє штатний розпис – внутрішній нормативний документ, у якому викладено перелік посад (професій), передбачених на підприємстві, із зазначенням їх посадових окладів, відповідно до яких підприємство самостійно визначає свою організаційну структуру, встановлює чисельність працівників і затверджує штатний розпис. Оплата праці працівників, які перебувають у трудових відносинах з підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форм власності й господарювання, регулюється, з одного боку, шляхом встановлення державного розміру мінімальної заробітної плати, норм, гарантій і компенсацій, а з другого – угодами, які укладаються на державному, галузевому, регіональному рівнях і на підприємстві [4].

Регулювання оплати праці на рівні підприємства передбачає розроблення, затвердження й застосування внутрішніх (локальних) нормативних документів, зокрема положень: про оплату праці, про преміювання за виконання виробничих завдань і функцій, про винагороду за підсумками роботи за рік тощо. Тарифна система є основою організації оплати праці, яка враховує: тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники) [1].

Весь процес обліку оплати праці працівників можна поділити на такі етапи:

- 1) облік особового складу та використання робочого часу;
- 2) облік виробітку продукції і заробітної плати.

За облік особового складу, якому підлягають усі працівники підрозділів, незалежно від робіт, які вони виконують, та посад, що обіймають, відповідає відділ кадрів. Облік особового складу має відображення в первинних документах. До них відносяться Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу (П-1), на підставі якого відділ кадрів заповнює особову картку працівника (П-2) та робить відповідні записи у трудову книжку, а бухгалтерія відкриває особовий рахунок; наказ (розпорядження) для надання відпустки (П-3), що є підставою для здійснення відмітки відділом кадрів в особовій картці працівника та складання бухгалтерією розрахунку заробітної плати, що належить за відпустку; наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту) (П-4), за яким бухгалтерія робить розрахунок із працівником [2].

Облік використання робочого часу, а також контроль за станом трудової дисципліни на підприємствах здійснюється табельним обліком. Зокрема, ведеться табель обліку використання робочого часу (П-5), що є підставою для нарахування заробітної плати під час погодинної оплати праці.

Облік заробітної плати працівників-відрядників проводиться за типовими формами залежно від технологічного процесу виробництва, системи організації та оплати праці в рапортах про виробіток, у маршрутних листах, відомостях обліку виробітку, нарядах та інших документах [3].

Окрім нарахування заробітної плати, бухгалтерія проводить розрахунок і облік певних відрахувань, таких, як:

- 1) внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне і соціальне страхування, у випадках, передбачених законодавством;
- 2) податок з доходів фізичних осіб;

3) покладання на власника обов'язку утримання певних сум із заробітної плати за виконавчими листами на підставі судових рішень, вироків судових органів, виконавчих написів, постанов адміністративних органів про накладення адміністративних штрафів.

Усі нарахування та відрахування із заробітної плати знаходять своє відображення в розрахунково-платіжній відомості працівника [5].

На сьогодні є багато невирішених проблем, які стосуються організації оплати праці і потребують удосконалення. Для того щоб оптимізувати організацію обліку заробітної плати, слід застосовувати накопичувальні відомості обліку розрахунків з оплати праці або інші реєстри синтетичного обліку, які б надавали змогу оперативно мати інформацію щодо витрат з оплати праці у розрізі кореспонденції. Для відображення в обліку витрат на оплату праці застосовується реєстр синтетичного обліку – журнал 5 А, але він має ряд недоліків. Даний журнал є комплексним журналом обліку витрат за елементами та витрат діяльності і не надає оперативну інформацію щодо величини витрат на оплату праці. Також недоліком даної системи є громіздкість журналу, незручність внесення періодичних даних, відсутність у журналі цілісної інформації щодо розміру утримань із заробітної плати в розрізі окремих платежів. З метою вдосконалення системи ведення синтетичного обліку розрахунків з оплати праці слід запропонувати таку форму реєстру, яка базується на основі журнальної форми обліку (табл. 1).

Таблиця 1

Журнал з кредиту рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" в дебет рахунків

Сальдо на початок місяця _____

811 "Виплати за окладами і тарифами"	812 "Премії та заохочення"	813 "Компенсаційні виплати"	814 "Оплата відпусток"	815 "Оплата іншого невідпрацьованого часу"	816 "Інші витрати на оплату праці"	Разом оборот по кредиту
1	2	3	4	5	6	7

Сальдо на кінець місяця _____

Таким чином, можна спостерігати деталізований рух грошових коштів, нарахованих на виплату заробітної плати. До таких виплат відносять оклад працівника, можливі премії, допомоги. Тобто бухгалтер отримує швидкий доступ до потрібної йому інформації без зайвої втрати часу.

З дебету рахунку 66 (табл. 2) відображаються виплачені суми заробітної плати, премії, допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, депоновані суми, а також суми утриманих податків платежів за товари, які взяті у кредит, утримання за виконавчими листами та документами, суми інших утримань, що встановлені законодавством України.

Таблиця 2

Журнал з дебету рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" в кредит рахунків

24 "Втрати від браку"	37 "Розрахунки з різними дебіторами"	68 "Розрахунки за іншими операціями"	64 "Розрахунки за податками і платежами"	65 "Розрахунки зі страхування"	Разом оборот з дебету
1	2	3	4	5	

Запропоновані форми на відміну від існуючих не є комплексними, тобто відсутні інші елементи витрат, а також не є громіздкими, що дозволить оперативно та якісно організувати облік заробітної плати.

Таким чином, організація обліку праці та заробітної плати повинна забезпечити підвищення продуктивності праці, повне використання робочого часу, а також правильне обчислення чисельності працівників для обліку заробітної плати з метою оподаткування. Адже саме від правильно скоординованої організації обліку оплати праці залежить якість, правдивість, повнота та своєчасність розрахунків з персоналом. Напрямами подальших досліджень даного питання є вивчення теоретичних та практичних аспектів процесу організації обліку із заробітної плати.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Горицька Н. Виплата заробітної плати: строки і відповідальність / Н. Горицька // Заробітна плата. – 2006. – № 3. – С. 18–24. 2. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : навч. посібн. / А. А. Пилипенко, В. І. Отенко. – Х. : ХНЕУ, 2002. – 288 с. 3. Рожнов В. Організаційно-нормативні документи підприємства / В. Рожнов // Заробітна плата. – 2006. – № 1. – С. 9–14. 4. Соломченко Д. Організація обліку

розрахунків з оплати праці на підприємстві / Д. Соломченко // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2004. – № 1. – С. 46–50. 5. Ткаченко Н. Узагальнення методичних підходів до організації обліку оплати праці / Н. Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 5. – С. 31–36. 6. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 7. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 8. Податковий кодекс України від 01.01.2011 р. № 2755-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 "Виплати працівникам" від 10.11.2003 р. № 1025/8346 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" від 19.01.2000 р. 27/4248 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 11. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 12. Про колективні договори та угоди : Закон України від 01.07.1993 р. №3356-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

Тищенко В. Б.

УДК 659.1:336.221

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

РЕКЛАМНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. Розглянуто сучасні рекламні стратегії. Досліджено організацію рекламної діяльності підприємства з виділенням рівнів, методів та об'єктів реклами. Згруповано та узагальнено правила податкового обліку проведення рекламних акцій. Визначено напрями вдосконалення формування облікової інформаційної бази з питань рекламної діяльності підприємства.

Анотация. Рассмотрены современные рекламные стратегии. Исследована организация рекламной деятельности предприятия с выделением уровней, методов и объектов рекламы. Сгруппированы и обобщены правила налогового учета проведения рекламных акций. Определены направления совершенствования формирования учетной информационной базы по вопросам рекламной деятельности предприятия.

Annotation. The modern advertising strategies were considered. Organization of promotional activities of an enterprise was investigated with distinguishing levels, methods and objects of advertising. The tax accounting rules of promotional campaigns were grouped and summarized. Areas for improvement of the accounting information base on a company advertising activity were identified.

Ключові слова: реклама, рекламна стратегія, ефективність, оподаткування, облік.

Реклама, яка поступово стала для нас звичним явищем, заповнила сьогодні майже все навколо. Зараз її можна знайти повсюди: у газетах, на білбордах, на телебаченні та радіо, в Інтернеті. Не завжди зрозуміло, яку велику роль вона відіграє та яку кількість додаткової інформації щодня дає реклама. Щоб привабити потенційних покупців, до підбору виду реклами необхідно підходити професійно і з особливою ретельністю, враховуючи при цьому різні чинники й умови. До того ж, необхідно правильно відобразити в податковому і бухгалтерському обліку операції, пов'язані з виготовленням та розміщенням реклами відповідно до чинного законодавства.

Ефективна рекламна діяльність є запорукою розвитку бізнесу, залучення широкого кола споживачів, зміцнення репутації підприємства, отримання статусу лідера галузі та становить інструмент активізації інвестиційних можливостей, що створює базу для опанування вітчизняного ринкового середовища й виходу на світові ринки. Важливість облікового аспекту питання не викликає сумніву, оскільки адекватне формування інформаційної бази є запорукою ефективного розподілу та спрямування коштів на організацію реклами й розвиток бізнесу. У контексті набуття чинності Податковим кодексом виникла необхідність дослідження нюансів оподаткування рекламних акцій.

Питання як правильно обліковувати та оподатковувати рекламні послуги розглядали у роботах такі автори, як: І. Шевченко, А. Вегера, О. Вінцевич, Ю. Білоус та ін.

Метою статті є оптимізація облікового інформаційного середовища та порядку оподаткування відповідно до форми й методів організації рекламної стратегії. У межах сформульованої мети проаналізовано інструменти рекламної діяльності нової формації, розглянуто порядок документального оформлення та нюанси відображення в обліку й оподаткування рекламного заходу відповідно до обраного управлінським персоналом його напрямку та структури.

Об'єктом дослідження є організація рекламної діяльності на підприємстві та сучасні рекламні стратегії.

Предметом дослідження є правила податкового обліку проведення рекламних акцій та облікова інформаційна база з питань рекламної діяльності підприємства.

Ефективність рекламної діяльності може бути виражена й оцінена не тільки за кінцевими економічними результатами, а й за такими параметрами, як швидкість ухвалення рішення, організація проекту та віддача від здійснення рішення, вимірювана у вартісних показниках. Ефективність рекламної системи в цьому випадку визначається як економічний ефект від прийняття управлінських рішень [1].

Серед рекламних заходів, які проводяться з метою просування товарів, збільшення обсягу продажів і зміцнення позиції компанії в конкурентному середовищі, у вітчизняній практиці поширення набули промоушен-акція, рекламна роздача товарів і розіграш призів.

Організація роботи будь-якого суб'єкта господарювання починається з грамотної організації системи документування. Не є виключенням і рекламна діяльність, адекватне документальне оформлення якої є запорукою отримання права на валові витрати та податковий кредит. Також це дозволяє сформувати якісну базу інформаційних ресурсів, на підставі яких формується стратегія й акумулюються засоби реалізації рекламних акцій.

За своєю суттю розіграш призів у рамках рекламної акції може бути прирівняний до лотереї, що згідно із чинним законодавством передбачає ліцензування [2]. Відповідно ліцензійні умови поширюються на проведення на безоплатній основі розіграшів серед покупців товарів із видачею вигравшів, які влаштовують із метою реклами. Таке положення є в нормах Податкового кодексу України: не вважаються лотереєю ігри, що проводяться на безоплатних засадах юридичними особами та фізичними особами, які є підприємцями й мають на меті рекламування їх товару, сприяння його продажу, за умови, що організатори витрачають на проведення заходів власний прибуток [3]. Тому за відповідного документального оформлення, що відображає факт проведення розіграшу в рамках рекламної акції на безоплатній основі, рекламний захід не визначають як лотерею, а отже, відсутня необхідність придбання ліцензії.

Обов'язковий пакет документів для відображення факту рекламного розіграшу включає: наказ керівника організації з визначенням мети акції; додаток до наказу із зазначенням нюансів організації заходу; затверджений кошторис витрат; звіт відповідальної особи; накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів; акт списання товару на проведення рекламного заходу; звіт про фактично передані товари в рамках акції [4].

в рамках податкового обліку та набуття чинності Податковим кодексом України внесено зміни в усі облікові аспекти господарської діяльності, зокрема й тієї, що стосується просування товарів. Так, за умови безоплатної передачі товарів немає вимоги щодо відображення доходів. Це пов'язано з тим, що, відповідно до податкового законодавства, дохід від операційної діяльності визнається в розмірі контрактної вартості, але не менше від суми компенсації, якої немає щодо випадку з передаванням товарів у рамках рекламної акції. Дохід від безоплатної передачі товарів доцільно розглядати у складі інших доходів, оскільки їх формування здійснюється виходячи зі звичайних цін, але не є компенсацією вартості товарів.

Саме на етапі підрахування доходу від проведення рекламної акції в бухгалтерському обліку необхідно чітко визначити вид влаштованого заходу, оскільки, якщо мова йде про розіграш призів за підсумками рекламної акції, безоплатна передача товарів трактується як продаж (реалізація), що є підставою для виникнення доходу, розрахунок якого здійснюється за звичайними цінами.

Якщо детально розглянути норми Податкового кодексу України, прямого посилання на можливість відображати витрати за безоплатної передачі товарів немає. Проте такі дії відповідають визначенню рекламних заходів, що дозволяє зробити висновок про можливість відображення безоплатного розповсюдження товарів у складі витрат на збут.

Включення безоплатної передачі товарів до бази оподаткування ПДВ є фактом придбання та відображається за загальними правилами виходячи з фактичних цін (але не менше від звичайних) за ставкою в розмірі 20 % від звичайної ціни рекламного товару. Відповідно суперечливим залишається питання, чи можна відображати податковий кредит за безоплатною роздачею товарів у рамках рекламних акцій. Автор вважає, що платник податків має право включати такі суми до податкового кредиту, оскільки мова йде про придбання товарів, а саме зразків рекламних інструментів, що передбачає застосування загальних правил відображення податкового кредиту за договірними цінами (не вище від звичайних) без будь-яких обмежень.

Організатор акції може збільшити податковий кредит, якщо товар роздається споживачам із метою зростання доходу, який є наслідком залучення покупців. Для оподаткування важливим є не фактичне збільшення доходу, а спрямованість акції, що обов'язково має бути зазначено в наказі про проведення рекламної акції.

Організатор промоушен-акції втрачає право на податковий кредит за таких умов: місце поставки розташовано за межами митної території України; операція є звільненою від оподаткування; безоплатна роздача товарів здійснюється в рамках рекламної діяльності, яка звільнена від оподаткування [5].

Невирішеним питанням залишається порядок оподаткування рекламних заходів податком із доходів фізичних осіб (ПДФО). Необхідно визначитися з видом рекламної акції.

Якщо мова йде про промоушен-акцію та рекламну роздачу товарів, наступним етапом є можливість/неможливість ідентифікації отримувача товару.

Якщо розглядати загальний порядок оподаткування ПДФО, вартість безоплатно переданих товарів підлягає оподаткуванню, а зобов'язання з нарахування та перерахування податку покладено на податкового агента-організатора рекламної акції.

Загальним є й підхід до визначення ставки податку – 15 або 17 % із суми перевищення десятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством на 1 січня звітного податкового року.

На сьогодні Податковим кодексом України не встановлено ліміт для рекламних заходів, а також зазначено, що не оподатковується ПДФО вартість рекламних товарів, якщо вона не перевищує 50 % від мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня податкового року [3].

Подвійна ставка податку є негативним чинником, який зменшує привабливість участі в рекламній акції, що спонукає до пошуку альтернативних шляхів проведення заходу. Зменшити ставку податку можна, якщо організатор провів розіграш не призу, а права на його придбання за символічну суму. Для цілей оподаткування в такому випадку буде обрано різницю між ціною товару (розіграного призу) та оплаченою сумою без застосування подвійного коефіцієнта, оскільки знижка надається в грошовому еквіваленті. Ставка податку буде визначатися за загальними правилами – 15 % із суми знижки, що не перевищує десятикратного розміру мінімальної заробітної плати, установлені законодавством на 1 січня звітного податкового року, та 17 % із суми перевищення [6].

У бухгалтерському обліку з метою відображення проведення рекламних заходів застосовують рахунок 93 "Витрати на збут", що є очевидним, проте не надає розгорнутої інформації щодо діяльності торговельного суб'єкта господарювання стосовно організації та проведення рекламних заходів. Зважаючи на відмінності в податковому обліку рекламних акцій, автор вважає за необхідне посилити аналітичність бухгалтерського обліку шляхом відкриття спеціальних субрахунків (931 "Рекламна діяльність", 932 "Просування товару", 933 "Рекламна акція"), на яких будуть відображатися окремі види рекламних заходів, що сприятиме адекватності та достатній аналітичності формування інформаційної бази для врегулювання питань управління підприємством.

Проведення рекламної діяльності на основі новітніх методів та інструментів є перспективним напрямом, який у загальному контексті впливає на правила податкового обліку. Пропозиція щодо застосування аналітичних субрахунків не є новою – вдосконалення обліку витрат на збут здійснюють шляхом виділення в окрему групу витрат на рекламу та маркетингових витрат. Зазначена позиція є зрозумілою й очевидною. Проте більш інформативним слід вважати виділення в робочих планах рахунків рекламних витрат у рамках визначених у наказі керівника рекламних акцій, що дозволить урахувати такі чинники податкового обліку, як форма виграшу й ідентифікація суб'єкта акції.

Що ж до перспектив подальших досліджень у цьому напрямі, то організація рекламної діяльності, порядок обліку та відображення в обліку – це питання, які не втрачають своєї актуальності, враховуючи мінливість інтересів і смаків споживачів, постійний характер змін у законодавстві, а також трансформаційні процеси на світових ринках. Усе це надає підставу для визначення потенціалу щодо розгляду питання, пов'язаного з організацією обліку рекламних акцій, у подальших дослідженнях.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Онїстрат О. В. Ефективність рекламної діяльності підприємств / О. В. Онїстрат // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 127–132. 2. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : idea2000.com.ua/publ/2-1-0-25. – Назва з екрану. 3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17. – Назва з екрану. 4. Молякова О. Просуваємо товар за допомогою промоакції / О. Молякова // Баланс. – 2011. – № 25. – С. 31–33. 5. Тучак О. Розіграш призів за підсумками рекламної акції / О. Тучак // Баланс. – 2011. – № 62. – С. 43–45. 6. Смердов В. Рекламная раздача товаров: налоговые последствия / В. Смердов // Налоги и бухгалтерский учет. – 2011. – № 55. – С. 29–32. 7. Про рекламу : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=270%2F96-%E2%F0. – Назва з екрану. 8. Рубис И. Инвестиционные гастроли / И. Рубис // Инвестгазета. – 2007. – 04 – 10 июня. – С. 64–66.

Кудякова С. С.

УДК 657.24:69

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У БУДІВНИЦТВІ

Анотація. Розглянуто особливості організації обліку на будівельних підприємствах, які зумовлені специфікою галузі. Розкрито відображення господарських операцій на будівельних підприємствах. Виділено основні проблеми ведення бухгалтерського обліку під час формування витрат та фінансування будівельних робіт.

Аннотация. Рассмотрены особенности организации учета на строительных предприятиях, обусловленные спецификой отрасли. Раскрыто отражение хозяйственных операций на строительных предприятиях. Выделены основные проблемы ведения бухгалтерского учета при формировании расходов и финансировании строительных работ.

© Кудякова С. С., 2014

Annotation. Peculiarities of accounting at construction companies that are determined by a specific character of the industry were discussed. Representation of business operations at construction enterprises was described. Basic problems of accounting cost formation and financing construction were elicited.

Ключові слова: будівництво, державно-будівельні норми (ДБН), дохід, витрати, калькулювання витрат.

Функціонування будівельних підприємств України безпосередньо впливає на хід економічних процесів як регіону, так і країни в цілому. Метою діяльності підприємств будівельного комплексу виступає забезпечення населення, підприємств будівлями, спорудами житлового та промислового значення з високим рівнем комфорту та зручності.

Нестабільний хід політико-економічних подій, втрата професійних кадрів, старіння виробничо-технічного потенціалу зумовлює необхідність пошуку будівельними підприємствами шляхів підвищення ефективності свого подальшого функціонування.

Науковим дослідженням з організації обліку, звітності діяльності будівельних підприємств та проблем їх трансформации відповідно до вимог міжнародних стандартів обліку присвячено роботи таких фахівців, як: С. Андрієнко, І. Чалого, А. Грибова та ін. [1 – 3]. Однак у напрямку дослідження особливостей перебудови облікової діяльності будівельних підприємств усе ще залишається багато дискусійних питань, незважаючи на дослідження вчених-економістів, сучасні умови ринкового середовища України висувають певні вимоги до функціонування підприємств. Відповідно, відбувається формування нових норм, стандартів, які потребують методологічного узгодження. Тому розгляд питань щодо організації обліку на підприємствах будівельної галузі є актуальним та вимагає негайного вирішення.

Аналіз наукових досліджень та розробок вітчизняних і зарубіжних науковців дає змогу виділити ряд характерних особливостей, що притаманні будівельним підприємствам, які зумовлені специфікою галузі. А саме:

1) період будівництва може продовжуватися декілька звітних періодів і будівельна організація визнає доходи з урахуванням ступеня завершеності робіт;

2) якщо покупець (замовник) є юридичною особою, то він наперед відомий, із ним попередньо узгоджується контрактна ціна. А якщо покупцем є фізична особа або група фізичних осіб і проводять розрахунки через посередників (наприклад, способом придбання іпотечних сертифікатів), то особа покупця може бути невідомою для фірми-забудовника, як і невідомим залишається майбутнє призначення та шляхи використання об'єкта незавершеного будівництва. Крім того, ймовірні випадки невизначених термінів платежів за об'єкт і нерівномірність надходження коштів, що ускладнює процес планування для будівельних організацій;

3) замовник часто здійснює періодичні платежі в межах загальної контрактної вартості будівельно-монтажних робіт;

4) продукт (об'єкт будівництва) знаходиться не за місцем розташування виконавця, а на окремій ділянці.

Чинна в Україні система кошторисних нормативів ДБН не відповідає структурі витрат, визначених системою П(С)БО. Кошторисна система ДБН не є обов'язковою для застосування в тих випадках, коли будівництво фінансується за рахунок недержавних коштів. Тому в таких ситуаціях підрядні підприємства можуть складати кошториси у довільній формі [4]. Це призводить до неадекватності обліку підрядних компаній у разі застосування державних кошторисних нормативів. Неякісні планові показники можуть вплинути на некоректність податкового обліку підприємств. П(С)БО № 18 "Будівельні контракти" не надає чіткого тлумачення щодо порядку ведення обліку і надання фінансової звітності підрядними організаціями. Також зовсім не висвітлено відображення результатів діяльності в податковій звітності. А це особливо актуально, оскільки в будівництві доходи та витрати визнаються відповідно до ступеня завершеності робіт на дату балансу. Отже, підприємству потрібно мати достовірні дані щодо стану будівництва на кожен звітний період, щоб визначити доходи і витрати для подання звітності. У зв'язку з цим, автор вважає за необхідне доповнити аналітичний облік додатковими рахунками "Незавершені будівельні контракти" та "Проміжні рахунки" й обліковувати на них витрати окремо за кожним контрактом. Це дає можливість удосконалити контроль за розподілом і розміром витрат на будівництво та вартістю об'єкта, а також надавати більш достовірну звітність замовникам, статистичним і податковим органам.

Організація у будівельній організації бухгалтерського обліку витрат передбачає [5]:

1) застосування єдиного підходу до відображення в бухгалтерському обліку господарських операцій на підставі затверджених у будівельній організації правил ведення документообігу з урахуванням особливостей її діяльності;

2) застосування типових форм первинних облікових документів, системи рахунків;

3) реєстрів аналітичного обліку, способів реєстрації та узагальнення наявної інформації, оброблення облікової інформації на паперових машинних носіях;

4) розроблення облікової номенклатури об'єктів калькулювання.

Загалом існує чимало невирішених питань в обліку на підприємствах будівельної галузі, які знижують ефективність їх функціонування, адже відомо, що всі управлінські дії ґрунтуються на інформаційній базі, основою для якої є якісний та коректний облік. Тому для побудови ефективного розвитку підприємства завжди залучають принципи й методи обліку. Саме облік забезпечує здатність підприємства здійснювати контроль поточних шляхів розвитку, а також виконувати моніторинг наслідків здійснених управлінських дій. Узгоджена дія методів та прийомів обліку несе в собі

потенціал підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств. Під час вирішення низки дискусійних питань трансформації вітчизняного обліку і звітності будівельних підприємств одним із важливих шляхів виступає побудова досконального механізму ведення бухгалтерського обліку їх діяльності. Проаналізувавши науково-методичні праці з обліку будівництва можна запропонувати такі шляхи подолання суперечностей в обліку підприємств будівельного комплексу, які дають змогу вдосконалити обліковий процес на підприємствах будівельної галузі та підвищити ефективність їх діяльності.

По-перше, доповнення чинного плану рахунків бухгалтерського обліку субрахунками "Незавершені будівельні контракти" та "Проміжні рахунки" (для рахунку 23 "Виробництво") для наочного й зрозумілого відображення вартості кожного контракту на певному етапі його виконання для більш точного визначення витрат, доходів і прибутку за кожним контрактом, а також ведення аналітичного обліку в розрізі кожного контракту.

По-друге, доповнення ПСБО № 18 числовими прикладами відносно визнання доходів і витрат та відображення валових заборгованостей щодо будівельного контракту при сплаті за виконані роботи матеріальними цінностями для уникнення подвійного тлумачення рекомендацій, наданих у стандарті, з метою фінансових зловживань і правопорушень.

Таким чином, розглянувши ряд особливостей ведення бухгалтерського обліку на будівельному підприємстві, підтверджується крайня потреба здійснення багатьох важливих кроків з удосконалення методів та процедур бухгалтерського обліку цих підприємств відповідно до специфіки будівельної галузі.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Андрієнко С. Облік у будівництві / С. Андрієнко // Дебет-Кредит. – 2004. – № 5. – С. 21–25.
2. Чалий І. Проблеми первинної облікової документації будівельних підприємств : матеріали проекту фонду ІТМ "Розвиток будівельного обліку в Україні" / І. Чалий. – К. : 2005. – 188 с. 3. Грибков А. Бухгалтерский учет в строительстве : практическое пособие / А. Грибков. – М. : Омега-Л, 2007. – С. 40–43. – 328 с. 4. Державні будівельні нормативи Д. 1.1-1-2000. Правила визначення вартості будівництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dbn.at.ua/>. – Назва з екрану. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 18 "Будівельні контракти" : Наказ Міністерства фінансів України № 205 від 28.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minfin.gov.ua. – Назва з екрану.

Алексєєнко О. С.

УДК 336.717.3

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЬ ЗА ДЕПОЗИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ В КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

Анотація. Розглянуто теоретичні основи, організаційне і методичне забезпечення, а також розроблено практичні рекомендації щодо управління та контролю за депозитними операціями, які були розміщені на рахунках комерційного банку суб'єктами господарювання: фізичними та юридичними особами.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы, организационное и методическое обеспечение, а также разработаны практические рекомендации по управлению и контролю по депозитным операциям, которые были размещены на счетах коммерческого банка субъектами хозяйствования: физическими и юридическими лицами.

Annotation. The theoretical foundations and organizational and methodological support were considered and practical recommendations were given on the management and control of deposits transactions that were placed on the accounts of commercial bank by business entities: individuals and legal entities.

Ключові слова: депозитні операції, управління депозитними операціями, депозит, контроль депозитних операцій.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що однією з необхідних передумов для ефективного функціонування банків та їх фінансової стійкості є стабільність і достатність ресурсної бази

© Алексєєнко О. С., 2014

банків, основою якої є депозитні кошти. Від того, наскільки банки приділятимуть увагу формуванню фінансових ресурсів, залежить їх спроможність здійснювати активні банківські операції.

У навчальній та науковій літературі дана проблема майже не розглядалась за винятком праць окремих вчених. Вивченню управління та контролю депозитних операцій присвятили свої праці вітчизняні вчені Кириленко В. Б., Васюренко О. В., Кузьмінська О. Е., Белова І. В. та ін. [1 – 3]. Такий стан справ зумовлює необхідність подальших досліджень, розробки наукових засад щодо пошуку шляхів ефективного розвитку управління та контролю депозитних операцій.

Метою даного дослідження є дослідження теоретичних основ і розробка практичних рекомендацій щодо управління та контролю за депозитними операціями банку.

Об'єктом дослідження є депозитні операції банку.

Предметом дослідження є організаційне і методичне забезпечення управління та контролю депозитних операцій банку.

Управління депозитними операціями – це сукупність стратегічних і тактичних заходів, які проводить комерційний банк з метою залучення тимчасово вільних грошових коштів клієнтів, та утворення на цій основі кредитних ресурсів. Надійність і сталість джерел формування кредитних ресурсів забезпечується на основі різноманітності видів та умов проведення депозитних операцій стосовно конкретних юридичних і фізичних осіб.

Ефективне управління депозитними операціями передбачає розширення мережі та видів депозитних рахунків, задоволення потреб клієнтів у найрізноманітніших банківських послугах, забезпечення гарантій вкладень через систему страхування депозитів тощо. Режим функціонування депозитних рахунків у банку має відповідати потребам максимального спрощення порядку проведення депозитних операцій [2].

Передумовою здійснення науково обґрунтованого управління депозитними операціями комерційного банку є попередній аналіз стану, структури і використання ресурсної бази та пасивних операцій. Стратегічні інструменти управління депозитами банку включають заходи, спрямовані на зміцнення його позицій на депозитному ринку, що передбачає врахування всього комплексу чинників, які створюють зовнішнє середовище для банківської діяльності. Тактичні інструменти управління депозитними операціями у банку включають заходи поліпшення внутрішньої організації депозитної роботи: вдосконалення правил і порядку здійснення депозитних угод, поліпшення роботи персоналу банку, який займається пасивними операціями, пошук нових форм роботи з клієнтами, зменшення ймовірності ризику та нерациональних рішень тощо.

Специфічною рисою депозитних операцій є активна роль клієнта банку, який самостійно визначає величину вкладу, тобто частку своїх доходів, яку він спрямовує на заощадження. Заходи впливу на економічну поведінку потенційних вкладників мають посісти вагоме місце в процесі управління депозитними операціями комерційного банку [1].

Подорожчання депозитів призводить і до подорожчання кредитних ресурсів банку. Тому прагнення банку до максимального задоволення потреб вкладників мають обмежуватися майбутніми можливостями прибуткового розміщення залучених ресурсів під більш високий, порівняно з депозитами, відсоток. Для реалізації цього завдання комерційні банки встановлюють мінімальну суму строкового депозитного вкладу, мінімальний термін, на який вкладаються грошові кошти, річну відсоткову ставку, періодичність виплати відсотка (щомісячно, щоквартально, по закінченні строку) тощо. Ефективне управління депозитними операціями створює умови для оптимального ресурсного регулювання в комерційному банку. Вміле маневрування ресурсами – важливий показник професіоналізму банківського персоналу.

Пасивні операції комерційного банку органічно пов'язані з активними операціями. Банківський менеджмент невіддільний від забезпечення ефективних взаємозв'язків пасивних і активних операцій банку. Залучення грошових коштів на депозити в банк втрачає будь-який сенс, якщо немає надійних каналів їх наступного прибуткового розміщення. Комерційний банк відповідає перед вкладником за зобов'язаннями, що випливають з депозитного договору, власними коштами, майном і всіма належними активами [3].

Надійна та ефективна система гарантування вкладів створює умови для захисту інтересів вкладників на випадок неплатоспроможності чи банкрутства банку, зменшення ризику кризи банківської системи внаслідок втрати ліквідності через масове зняття депозитів, підвищення ефективності управління грошово-кредитною сферою економіки внаслідок збільшення обсягу депозитів. Система гарантування вкладів вступає у дію, коли вклади стають недоступними, тобто у разі неможливості виконання банками вимог вкладників щодо повернення коштів та призначення ліквідатора за рішенням арбітражного суду або Національного банку України.

Питання фінансового контролю за депозитними операціями визначаються чинним законодавством, нормативними актами НБУ і внутрішніми документами банку. Бухгалтерський облік залучення та розміщення депозитів, сплати витрат та отримання доходу за ними здійснюється за відповідними групами балансових та позабалансових рахунків.

Внутрішній бухгалтерський контроль за депозитними операціями має бути побудований таким чином, щоб гарантувати, що:

- 1) депозити прийняті на умовах щодо строків і лімітів згідно з правилами і нормами, схваленими правлінням банку;
- 2) усі депозити прийняті на підставі та відповідно до відсоткової ставки, яка застосовується у банку;
- 3) усі бухгалтерські записи, проведені за депозитними рахунками, правильно відображені у бухгалтерському обліку [4].

У кожному банку має бути створена система реєстрації депозитів, мета застосування якої – забезпечити правильний та своєчасний запис у бухгалтерському обліку суми за депозитами, дати нарахування і сплати відсотків, дати погашення депозитів та відсоткові ставки. Нарахування відсотків і здійснення відповідних записів у бухгалтерському обліку банку має періодично перевірятися особами, які не причетні до нарахування. Відсотки, відображені на окремих аналітичних рахунках відсоткових витрат (доходів), мають бути вивірені із сумою відсотків, сплачених депонентові або отримані від банку [3].

Отже, підсумовуючи все зазначене, можна сказати, що гарантією успішного управління депозитними операціями є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Щоб збільшити депозитні залучення, банк повинен ретельно і постійно вивчати інтереси і запити вкладників – юридичних і фізичних осіб. Важливо, щоб банк надавав вкладникам найзручніші форми депозитного обслуговування, які б зводили до мінімуму витрату ними часу. Західна банківська практика нагромадила значний досвід управління і контролю за проведенням депозитних операцій. Вміле використання цього досвіду з урахуванням специфіки вітчизняної економіки і ментальності населення має суттєве значення для поліпшення роботи комерційних банків в Україні. Важливо, щоб вітчизняні банки постійно здійснювали пошук досконаліших методів та інструментів управління депозитними банківськими продуктами.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кириленко В. Б. Організація обліку, контролю та аналізу депозитних операцій банку / В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2009. – 264 с. 2. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібн. / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2010 – 318 с. 3. Белова І. В. Організація контролю в банку : навч. посібн. / І. В. Белова. – Суми : Університетська книга, 2009. – 301 с. 4. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами : Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 р. № 516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану.

Буряк О. О.

УДК 657.425

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Розглянуто питання особливостей нарахування амортизації основних засобів. Виділено групи основних засобів та мінімально допустимі строки їх корисного використання і проведено їх класифікацію. Передбачено особливі правила нарахування амортизації для деяких активів.

Анотация. Рассмотрены вопросы особенностей начисления амортизации основных средств. Выделены группы основных средств и минимально допустимые сроки их полезного использования и проведена их классификация. Предусмотрены особые правила начисления амортизации для некоторых активов.

Annotation. The article deals with peculiarities of depreciation of fixed assets. Groups of fixed assets and terms of their minimum allowable beneficial use were studied and their classification was carried out. Special rules for depreciation for certain assets were identified.

Ключові слова: основні засоби, амортизація, облік, податковий кодекс України.

Важливою умовою функціонування суб'єкта господарювання є наявність основних засобів. Забезпечення підприємства основними засобами є одним із факторів, які впливають на ефективність виробництва. Одним із основних завдань обліку є надання повної, правдивої та неупередженої інформації щодо них. Однак інформація, що міститься у податковій звітності відносно основних засобів, не завжди є такою. У зв'язку з реформуванням податкової політики України з прийняттям Податкового кодексу виникли розбіжності в особливостях формування вартості об'єктів основних засобів при їх визнанні в обліку та під час оцінки в цілях оподаткування.

© Буряк О. О., 2014

Дослідженню проблем обліку основних засобів приділяли увагу у своїх працях такі науковці, як: Бабич В. В., В. Баранов, П. Безруких, Білуха М. Т., В. Бойко, М. Борисенко, Бутинець Ф. Ф., Голлов С. Ф., В. Козак, О. Кузьмін, М. Крупка, Л. Лозовський, П. Павлов, Д. Палтерович, М. Пушкар, Ю. Стадницький, Сопко В. В., А. Чухно, С. Шульман, І. Яремко та ін. Проте зміни, які відбулися, вимагають перегляду поглядів та вибір найбільш ефективного методу нарахування амортизації основних засобів в обліку.

Метою дослідження є розробка методів нарахування й використання амортизації для ефективного управління економічної діяльності підприємства.

Для цього необхідно вирішити завдання:

проведення характеристики методів нарахування амортизації,
розгляд класифікації груп основних засобів у Податковому кодексі.

Предметом дослідження є процес нарахування амортизації основних засобів, а об'єктом є основні засоби.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, порядок розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" (далі П(С)БО 7). До основних засобів згідно з П(С)БО 7 належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він більше одного року) [1].

Підприємство, обираючи конкретну облікову політику на поточний фінансовий рік, забезпечує організацію бухгалтерського обліку відповідно до показників форм річної фінансової звітності, знижує трудомісткість і тривалість формування фінансової звітності, забезпечує використання оптимальних методів облікових робіт із метою отримання результатів фінансово-економічної діяльності підприємства.

Елементи облікової політики підприємства стосуються всіх складових активів, забезпечення, доходів і витрат, інших об'єктів обліку. Отож, можна зазначити, що всі елементи облікової політики підприємства впливають так чи інакше на фінансові результати. Одним із елементів є визначення методу нарахування амортизації.

Вибір методу нарахування амортизації є одним із найвпливовіших елементів облікової політики. Згідно з П(С)БО 7 "Основні засоби", амортизація визначається як системний розподіл вартості об'єкта основних засобів, що підлягає амортизації протягом строку його корисного використання [2].

У Податковому кодексі нарахування амортизації основних засобів відбувається із застосуванням методів, передбачених у П(С)БО 7, за винятком податкового, що передбачений Законом про прибуток.

Амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів:

прямолінійного, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів;

зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;

прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється;

кумулятивного, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання;

виробничого, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів [3].

Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби поділяються на основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, які, у свою чергу, поділяються на окремі групи. Група основних засобів – сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів. Класифікація основних засобів необхідна для вибору адекватної бази оцінки та правильного відображення переоціненої вартості кожного об'єкта основних засобів у системі бухгалтерського обліку й фінансової звітності [4].

Класифікацію груп основних засобів, а також установлення для кожної групи мінімально допустимого строку корисного використання (амортизації) об'єктів (залежно від групи основних засобів – від 2 до 20 років), наведено в таблиці. Такий строк визначається платником податку самостійно з урахуванням дати введення об'єктів основних засобів в експлуатацію [3].

основних засобів. Це дозволить отримати достовірну вартість основних засобів та приведе до збільшення амортизаційних відрахувань.

Отже, повною мірою не вдається реалізувати всі пріоритети переоцінки основних засобів. Необхідно зуміти повернути кошти таким чином, щоб мати можливість відновити втрачені активи та продовжити ефективно працювати з метою отримання позитивного фінансового результату та максимізації прибутку. Цю роль на підприємстві призначена виконувати амортизація, один із основних елементів облікової політики. Підприємствам слід більш виважено підходити до нарахування амортизації і вести пооб'єктний облік за всіма групами основних засобів, що задовольнить потреби управління в достовірній інформації про їх вартість.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92, із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 627 (з1242-13) від 27.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mainmaker.com>. – Назва з екрану. 3. <http://www.minfin.com.ua>. 4. Сивец С. С. Переоценка основных средств: возможности, перспективы, проблемы [Електронний ресурс] / С. С. Сивец, Л. А. Баширова // Облік і аудит : Збірник статей. – Режим доступу : <http://www.binfo.zp.ua>. – Назва з екрану. 5. Правова бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapravo.net/akty/postanovy-main/akt9pjh8e/page16/htm>. – Назва з екрану.

УДК 657.633

Березка Т. С.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Визначено практичні аспекти внутрішнього контролю в органах Державної казначейської служби України. Обґрунтовано особливості внутрішнього контролю. Розглянуто відмови в оплаті видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і запропоновано шляхи щодо вдосконалення внутрішнього контролю.

Аннотация. Определены практические аспекты внутреннего контроля в органах Государственной казначейской службы Украины. Обоснованы особенности процесса внутреннего контроля. Рассмотрены отказы в оплате расходов распорядителей и получателей бюджетных средств и предложены пути по совершенствованию внутреннего контроля.

Annotation. Practical aspects of internal control in the organs of the Government treasury service of Ukraine were studied. Specific features of the internal control were justified. Refusal of payments of expenses of budget funds managers and recipients were considered and ways to improve the internal control were offered.

Ключові слова: внутрішній контроль, Державна казначейська служба України, органи казначейства, ефективність, платежі.

В умовах реформування економіки України, адаптації економічних відносин до нових умов господарювання актуального значення набуває контроль з боку органів державної влади та управління за законністю формування й обґрунтованістю використання фінансових ресурсів, спрямування їх на соціально-економічний розвиток держави.

Дослідження організації внутрішнього контролю в органах Державної казначейської служби знайшли своє відображення у працях багатьох науковців, таких, як: Юрій С. І., Харченко С. І., Дікань Л. В., Голуб Ю. О., Синюгіна Н. В. та ін. [1 – 3]. Проте дані науково-практичні дослідження потребують більш поглибленого розгляду з метою уточнення організації внутрішнього контролю.

Метою дослідження є теоретичне та практичне обґрунтування перспектив удосконалення внутрішнього контролю в Державній казначейській службі України.

Для досягнення мети в процесі дослідження були поставлені такі завдання:

- 1) проаналізувати сучасні концептуальні підходи щодо сутності внутрішнього контролю;
- 2) визначити й обґрунтувати особливості організації процесу внутрішнього контролю в Державній казначейській службі України.

Об'єктом дослідження є процес організації внутрішнього контролю в органах Державної казначейської служби.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних питань, пов'язаних з організацією та створенням найбільш ефективної системи внутрішнього контролю, яка забезпечує підвищення ефективності внутрішнього контролю.

Державна казначейська служба є невід'ємною частиною державного апарату, що здійснює управління державними коштами. Виходячи з покладених на неї функцій, а також із входженням органів казначейства в систему електронних платежів стало необхідним удосконалення системи внутрішнього контролю за дотриманням органами казначейства законодавчих та нормативних актів щодо касового виконання державного та місцевих бюджетів [1, с. 612].

Існує ряд підходів до трактування поняття внутрішнього контролю [1 – 3]. Але, на думку автора, визначення, що найбільш повно відображає сутність внутрішнього контролю: внутрішній контроль – це самоконтроль, який здійснюють організації, підприємства та установи як за власною фінансовою діяльністю, так і за фінансовою діяльністю підрозділів, що входять до їх складу [3, с. 34].

У Положенні № 383 [4] зазначено, що внутрішній контроль – це комплекс експертно-аналітичних, ревізійно-перевірочних та інших форм контрольних заходів, що забезпечують достовірну інформацію про використання об'єктами контролю фінансових ресурсів, майна, інших матеріальних активів, спрямованих на виявлення та запобігання відхилень, що перешкоджають законному та ефективному використанню бюджетних коштів і майна.

Згідно з Положенням № 342 внутрішній контроль, який здійснюється у системі казначейства, є діяльністю, що проводиться з метою перевірки та оцінки адекватності, ефективності й достатності застосування механізмів системи внутрішнього контролю, стану управління ризиками, повноти, своєчасності й достовірності звітності; дотримання принципів і процедур при здійсненні казначейських і внутрішньогосподарських операцій [5].

Практична реалізація завдань внутрішнього контролю базується на створенні в органах Державної казначейської служби України підрозділів внутрішнього контролю. На них покладаються функції щодо організації та проведення перевірок структурних підрозділів центрального апарату Державної казначейської служби України та її територіальних управлінь [1, с. 612].

Відповідно до Положення про внутрішні перевірки № 63 [5], ця процедура включає перевірку виконання кошторису на утримання територіальних органів державного казначейства, організаційно-економічну роботу та контроль підвідомчих установ.

Контрольна діяльність органів казначейської служби у процесі касового виконання бюджету за видатками полягає в перевірці законності підстав для здійснення платежів, відповідності платежів вимогам обліку і контролю за зобов'язаннями, а також правильності оформлення платіжних документів.

При недотриманні встановлених вимог органи казначейської служби відмовляють в оплаті видатків розпорядників і одержувачів бюджетних коштів та повертають документи для усунення причин, через які було відмовлено в оплаті [2, с. 410].

Найбільшу питому вагу в загальній сумі відмов становили відмови, які пов'язані з:

недотриманням вимог щодо оформлення поданих документів; недотриманням бюджетних повноважень та обмежень, які вводяться законодавчими й іншими нормативно-правовими актами; неподанням або поданням неповного пакета підтвердних документів щодо проведення процедур закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти.

Інформація щодо надання відмов та розміру їх сум, виявлених під час здійснення попереднього та поточного контролю працівниками органів Державної казначейської служби за 2008 – 2012 рр. (державний бюджет), наведена в таблиці [2, с. 41].

Таблиця

Надання відмов та розміри їх сум, виявлених при здійсненні попереднього та поточного контролю працівниками органів ДКСУ за 2008 – 2012 рр. (державний бюджет)

Роки	Показники	Кількість відмов та розміри їх сум	Відмови у реєстрації зобов'язань та/або фінансових зобов'язань розпорядникам та одержувачам коштів різних рівнів	Відмови у прийнятті до виконання платіжних доручень розпорядникам бюджетних коштів	Відмови у прийнятті до виконання платіжних доручень одержувачам бюджетних коштів
2008	Кількість		10 131	10 873	954
	Сума, тис. грн		1 927 798,4	231 218,7	219 606,3
2009	Кількість		6 657	7 154	322
	Сума, тис. грн		1 346 418	166 071,6	66 071,3
2010	Кількість		5 375	6 096	352
	Сума, тис. грн		706 078,5	142 916,7	14 545,8
2011	Кількість		3 262	1 057	344
	Сума, тис. грн		1 033 600	603 300	47 000
2012	Кількість		1 197	377	411
	Сума, тис. грн		3 857 000	365 000	87 000

Аналіз даних таблиці свідчить, що за 2008 – 2012 роки Державною казначейською службою було надано 54 562 відмов в оплаті рахунків розпорядникам коштів з виконання державного бюджету на загальну суму 10 813 625 тис. грн. Причому найбільша кількість відмов спричинена тим, що документи на оплату видатків оформлені неправильно та не підтверджують цільового спрямування коштів.

Виходячи з цього, автор дійшов висновку, що внутрішній контроль у Державній казначейській службі України є неефективним з таких причин:

- 1) не визначені єдині правові засади здійснення внутрішнього контролю;
- 2) не запроваджені єдині підходи та процедури здійснення внутрішнього контролю;
- 3) не визначена оптимальна чисельність працівників служб внутрішнього контролю для забезпечення його ефективності та ін.

З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що система внутрішнього контролю в органах Державної казначейської служби України потребує вдосконалення. З метою вирішення цього завдання автор пропонує здійснити такі заходи:

розробити й запровадити навчальні програми з внутрішнього контролю та на їх основі готувати кадри, які будуть його здійснювати; організувати оперативну систему внутрішнього контролю, яка б професійно реагувала на будь-які зміни в економіці та законодавстві;

забезпечити координацію взаємодії контрольних органів різних рівнів, що здійснюють внутрішній та зовнішній контроль з метою активного впливу на формування та реалізацію ефективної бюджетної політики;

застосовувати сучасні інформаційно-технологічні інструменти, що забезпечують результативність та ефективність контролю щодо формування й виконання державного бюджету;

забезпечити достовірність та надійність інформації про державні видатки, соціально-економічну результативність та ефективність, витрачання державних коштів.

Таким чином, запровадження системи внутрішнього контролю в органах Державної казначейської служби України на сьогоднішній день стикається з такими труднощами, як відсутність нормативно-правового та методичного забезпечення внутрішнього контролю. Усунути ці недоліки можна за допомогою визначення єдиних правових засад здійснення внутрішнього контролю; розробки нормативно-правового та методичного забезпечення внутрішнього контролю, а також навчальних програм із внутрішнього контролю та підготовки кадрів, які будуть його здійснювати.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Юрій С. І. Казначейська система : підручник / С. І. Юрій, В. І. Стоян, О. С. Даневич. – 2-ге вид., змін. й доп. – Тернопіль : Карт-бланш, 2006. – 818 с. 2. Державне казначейство України у документах, цифрах та особах 1995 – 2010 : збірник матеріалів, присвячений 15-й річниці створення Державного казначейства України / С. І. Харченко, О. С. Даневич, Н. І. Сушко та ін. – К. : Піраміда, 2010. – 416 с. 3. Дікань Л. В. Фінансовий контроль: теорія та методологія : монографія / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 91 с. 4. Про Положення про порядок здійснення внутрішнього контролю в Міністерстві фінансів України : Наказ Міністерства фінансів України від 11.06.2004 р. № 383 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>. – Назва з екрану. 5. Положення про внутрішні перевірки в органах Державного казначейства України, затв. Наказом Державного казначейства 14.08.2008 р. № 342 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>. – Назва з екрану.

УДК 657.421:004

Васильєва К. Г.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Розглянуто питання організації відображення в обліку виробничих запасів на складах підприємств. Запропоновано рекомендації щодо організації системи управління зберіганням запасів у складських приміщеннях підприємств із використанням автоматизованих інформаційних технологій.

Аннотация. Рассмотрены вопросы организации отражения в учете производственных запасов на складах предприятий. Предложены рекомендации по организации системы управления хранением запасов в складских помещениях предприятий с использованием автоматизированных информационных технологий.

© Васильєва К. Г., 2014

Annotation. The question of inventory recording at an enterprise was studied. Recommendations were given on the organization of inventory storing management system at enterprises warehouses using the automated information technology.

Ключові слова: організація обліку, виробничі запаси, складське господарство, аналітичний облік, автоматизація, технологія радіочастотної ідентифікації.

Виробничі запаси є об'єктивною необхідністю здійснення діяльності на підприємствах. Ця необхідність зумовлена закономірностями руху матеріалів з джерел їх надходження. З одного боку, сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку, з іншого – виробничі запаси на рівні великих промислових підприємств потребують великих капіталовкладень, тому від організації їх обліку та аналізу залежить точність визначення прибутку підприємства, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку та в цілому ефективність роботи підприємства.

Недосконала система організації бухгалтерського обліку викликає неповне та несвоєчасне надходження звітних даних та іншої інформації. Наявність великих розривів у часі між моментом одержання обліково-економічної інформації і моментом її використання перешкоджає підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств. Недоліки в організації обліку призводять до його запутаності, збільшення витрат на утримання облікового персоналу, створення умов для розкрадання матеріальних цінностей та інших зловживань.

Питання організації обліку останнім часом привертає до себе все більше уваги, що відображено в працях вітчизняних вчених таких, як: Ф. Бутинця, Н. Ткаченко, М. Білухи, Т. Микитенко, Ю. Яковлева та ін. [1 – 4].

Ряд принципових питань, зокрема організації обліку виробничих запасів на складах залишаються дискусійними і потребують удосконалення на місцях залежно від галузі виробництва та видів діяльності підприємства.

Для організації безперебійного постачання, розміщення, зберігання і видачі матеріальних запасів у виробництво велику роль відіграє правильно організоване складське господарство, тому що в діяльності підприємства не завжди можна досягти повного узгодження темпів постачання матеріальних ресурсів, темпів виробництва і збуту готової продукції. Основні функції складського господарства – це акумуляція матеріальних ресурсів в об'ємах і номенклатурі, достатніх для безперервності процесу виробництва; належне зберігання й облік матеріалів; планомірне, безперебійне і комплектне постачання цехів і ділянок матеріальними ресурсами; підготовка матеріалів до їх безпосереднього споживання, здійснення комплексу операцій, пов'язаних із виконанням контролю, сортування, консервації матеріалів.

Аналітичний облік матеріальних запасів ведеться на складах за допомогою карток складського обліку, що розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника [2]. Аналітичні рахунки групують за групами матеріалів, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами, за синтетичними рахунками бухгалтерського обліку і субрахунками [1]. Дані за аналітичними рахунками узагальнюються в оборотно-сальдових відомостях. Використовують рахунки аналітичного обліку для контролю за зберіганням і рухом матеріальних цінностей, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації [5].

Під час ручного ведення обліку запасів бухгалтером, виникають такі складності:

сам процес обліку трудомісткий і вимагає великих витрат часу;

існує ризик появи помилок;

виникає необхідність у великій кількості паперових носіїв і місце для їх зберігання.

Організація обліку виробничих запасів призначена забезпечити:

систематичний контроль за збереженням запасів у місцях зберігання та експлуатації;

правильне і своєчасне відображення в обліку господарських операцій у процесі виробництва;

отримання точних відомостей про залишки і рух запасів у місцях експлуатації та в інших місцях зберігання;

систематичне спостереження за наявністю запасів у місцях зберігання відповідно до встановлених норм;

визначення фактичних витрат запасів на виробництво.

Автоматизована інформаційна система обробки економічної інформації з обліку матеріальних цінностей включає такі функціональні завдання:

розрахунок вартісної оцінки господарської операції надходження, відпуску та наявності запасів за даними оперативного обліку;

облік запасів у номенклатурному розрізі за місцями зберігання й експлуатації;

облік заготовляння і придбання виробничих запасів;

підрахунок сальдо й оборотів за звітний місяць;

визначення надлишку і недостач запасів;

у результаті реалізації обліку запасів у номенклатурному розрізі за місцями зберігання й експлуатації формується інформація, необхідна для здійснення бухгалтерського контролю за збереженням запасів, а також яка використовується для вирішення інших завдань.

Таким чином, облік значно спрощується при використанні в складському обліку сучасних наукових технологій.

Оперативний облік запасів на підприємствах може здійснюватися повністю автоматизовано завдяки використанню технології радіочастотної ідентифікації (безпровідні технології). На відміну

від штрихкодів, які необхідно фіксувати вручну для кожного товару окремо, для сканування радіо-ідентифікаційних міток умова прямої видимості є не обов'язковою. Це дає можливість прискорити процес обліку запасів, оскільки виробничі цехи та дільниці, склади й торгівельні зали обладнані безпровідними сканерами, що отримують інформацію з міток, які наклеєні на виробничих запасах. Технологія радіочастотної ідентифікації, яка активно впроваджується у діяльність мережі промислових і торгівельних підприємств в Європі, дозволяє без участі персоналу отримувати в електронній формі дані про місце перебування й інші параметри запасів [4].

Для прийняття управлінських рішень щодо виготовлення, зберігання та реалізації продукції необхідна облікова інформація про обсяги та вартість реалізованого товару, рівень товарних запасів на певну дату, швидкість їх оборотності, прибутковість виготовлення й реалізації продукції, стан збутової політики постачальників, транспортні потоки, співвідношення попиту й пропозиції та цінової політики конкурентів тощо [3].

Облік запасів на промисловому та торгівельному підприємствах забезпечує контроль за їх наявністю, надходженням і використанням, а також за процесом реалізації.

Складовими обліку запасів є організація первинного документування фактів господарської діяльності, здійснення складського обліку, використання засобів виміру та фіксації наявності та руху запасів, проведення нормування запасів і витрат матеріалів на виробництво продукції, періодичне проведення інвентаризації.

Таким чином, на організацію та ведення обліку запасів значно впливає використання сучасних інформаційних технологій, які дозволяють автоматизувати трудомісткі ділянки облікової роботи, оптимізувати адміністративні витрати, зменшити виникнення випадкових та навмисних помилок і махінацій. Використання технології радіочастотної ідентифікації дає можливість повністю автоматизувати здійснення оперативного обліку запасів на підприємстві.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2007. – 726 с. 2. Ткаченко Н. М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського фінансового обліку / Н. М. Ткаченко. – К : А.С.К., 2001. – 348 с. 3. Білуха М. Теоретичні та методологічні засади електронного обліку господарської діяльності / М. Білуха, Т. Микитенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 12. – С. 15–24. 4. Яковлев Ю. П. Контролінг на базі інформаційних технологій / Ю. П. Яковлев. – К : Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с. 5. Грабова Н. Н. Бухгалтерський учет в производственных и торговых предприятиях / Н. Н. Грабова, В. Н. Добровский ; под ред. Н. В. Кужельного. – К : А.С.К., 2001. – 624 с.

УДК 342.98

Бусяк В. А.

Магистр 1 года обучения
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеця

ПРЕВЫШЕНИЕ СЛУЖЕБНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ

Аннотация. Рассмотрен порядок работы государственных налоговых служб. Детально изучена процедура проведения проверок налогоплательщиков. Представлены возможные правонарушения работников налоговой службы во время выполнения своих должностных полномочий.

Анотація. Розглянуто порядок роботи державних податкових органів. Детально вивчено процедуру проведення перевірок платників податку. Подано можливі правопорушення робітників податкової служби під час виконання своїх посадових повноважень.

Annotation. The order of work of the State Tax Service was discussed. The procedure of auditing taxpayers was considered in detail. The possible violations of the tax service officers performing their official duties were described.

Ключевые слова: государственная налоговая служба, ничтожность, предприятие, неправомерный акт, сделка, проверка.

Статистика показывает, что большинство дел, которые находятся в производстве административных судов, связаны с обжалованием налоговых уведомлений-решений или с признанием

действий налоговых органов неправомерными. Данная тенденция наблюдается уже не первый год. Это связано и с недобросовестностью налогоплательщиков, и с превышением полномочий сотрудниками налоговой службы.

Цель исследования – выявить существующие нарушения в работе налогового органа в Украине.

Объектом исследования выступают налогоплательщики и Государственная налоговая служба. Предметом исследования является налоговое законодательство и практика судебных решений в производстве административного суда Украины.

Для того, чтобы провести проверку налогоплательщика, Государственная налоговая служба направляет на адрес предприятия письменный запрос, в котором просит предоставить пояснения и документы по взаимоотношениям с тем или иным контрагентом. Направление запроса, согласно Налоговому кодексу Украины [1], возможно в случае, если при анализе налоговой информации Государственной налоговой службой были выявлены нарушения налогового законодательства контрагентом.

После получения запроса предприятие отвечает на него, отправляя всю истребованную документацию с пояснениями. Несмотря на предоставленные документы, Государственная налоговая служба, ссылаясь на 78 статью НГК, издает приказ на проверку [1]. Согласно Налоговому кодексу Украины приказ на проверку издается в случае, если предприятие не полностью ответило на запрос, либо если ответило на запрос позднее 10 рабочих дней. В данном случае решение о проведении проверки необосновано и принято с превышением служебных полномочий.

Государственная налоговая инспекция проводит проверку. Согласно законодательству, если налоговый инспектор во время проверки не обнаружил нарушения, то составляется справка о проведении проверки. Найдя нарушения, инспектор составляет акт о проведении проверки. Практика показывает, что в большинстве случаев составляется акт. Самым распространенным выявленным нарушением является ничтожность. Суть заключается в том, что предприятие имело взаимоотношения с контрагентом, по которому есть информация, согласно которой установлено отсутствие факта реального совершения хозяйственных операций. Как результат, Государственная налоговая инспекция считает, что взаимоотношение с данным контрагентом имеют фиктивный характер и устанавливались, только ради увеличения налогового кредита.

Согласно ч. 2 ст. 215 Гражданского кодекса Украины ничтожная сделка – это сделка, недействительность которой установлена законом, и в связи с этим установление ее недействительности в судебном порядке не требуется [2]. Именно на эту норму закона налоговая служба и ссылается в своих актах. Но нужно не забывать о ч. 3 ст. 215, в которой сказано, что недействительность таких сделок устанавливается судом, и о так называемой презумпции правомерности сделки. Также нужно отметить тот факт, что ни одним законом не предусмотрено право Государственной налоговой службы самостоятельно признавать сделки ничтожными. Данное право имеет только суд.

В случае, если предприятие предоставляет все истребованные документы, Государственная налоговая служба в акте указывает на ненахождение контрагента по юридическому адресу и отсюда делает вывод, что контрагент не находится по юридическому адресу, а значит он не ведет хозяйственную деятельность, следовательно все сделки с ним фиктивны. Следует обратить внимание на то, что единственным сведением о нахождении юридического лица по юридическому адресу является Выписка из единого государственного реестра.

После составления акта выносятся налоговые уведомления-решения. Налоговые уведомления-решения должны быть вынесены на протяжении 10 дней со дня составления акта проверки. В налоговом уведомлении-решении должны быть указаны суммы начислений, штрафные санкции и на основании каких нарушений оно вынесено.

Получив акт проверки и налоговое уведомление-решение, предприятие имеет право на его административное обжалование. Во время административного обжалования предприятие имеет право написать возражение на акт и налоговые уведомления-решения, в котором просит пересмотреть решение по вынесению акта и налоговое уведомление-решение. В случае неудачного административного обжалования можно обратиться в суд.

Проанализировав судебную практику административного суда, нужно отметить, что нарушения со стороны работников государственной налоговой службы очень разнообразны. Сотрудники налоговой службы не соблюдают порядок проведения проверок. Не направляется запрос, а сразу направляется приказ на проверку. Бывают случаи, когда запросы отправляются без всяких оснований или даже сотрудники налоговой службы проводят проверку без приказа и направления.

Следует рассмотреть нарушение налогового органа на примере. В Высшем Административном Суде Украины находится дело № 820/7015/13-а [3]. Истец обратился в суд с исковыми требованиями, в которых просит признать действия Государственной налоговой инспекции в Киевском районе г. Харькова по отказу в регистрации истца в качестве плательщика налога на добавленную стоимость неправомерными.

Суть дела заключается в том, что истец на основании пункта 182.1 статьи 182 подал через канцелярию налоговой службы регистрационное заявление формы 1-НДС [1]. Согласно ответу Государственной налоговой службы в регистрации было отказано. Причиной отказа ответчик указал отсутствие счета-фактуры в предоставленных с регистрационным заявлением документах. Нужно отметить, что согласно документам предоставленным истцом, им были предоставлены все необходимые документы для регистрации. Была предоставлена банковская выписка, которая подтверждает оплату по договору. И тот факт, что счет-фактура не является документом строгой отчетности, сотрудниками налогового органа не был учтен.

Истцом было подано регистрационное заявление второй раз. В нем была предоставлена счет-фактура. Согласно ответу Государственной налоговой службы в регистрации было отказано. Причиной отказа ответчик указал отсутствие расходной накладной.

Согласно документам, предоставленным истцом с регистрационным заявлением, у истца были взаимоотношения с контрагентом; предметом договора было предоставление юридических услуг. Сотрудниками налоговой не был учтен тот факт, что при выполнении условий договора в данном случае не выписывается расходная накладная.

В течение всего времени рассмотрения дела представитель налоговой службы не смог пояснить, по какой причине истцу было отказано в выдаче свидетельства плательщика НДС.

Решением суда действия налоговой службы были признаны неправомерными. В данный момент дело рассматривается Высшим административным судом Украины на основании кассационной жалобы налоговой службы.

Это один из многих примеров, когда действия налоговой службы не дают нормально работать предпринимателям.

Вот еще один интересный случай.

Административное дело № 973/12/2070 [4]. Государственная налоговая служба выносит решение об аннулировании свидетельства плательщика налога на добавленную стоимость предприятия, ссылаясь на то, что в течение 12 месяцев не была подана финансовая отчетность. В реестр налогоплательщиков вносятся изменения, и указывается, что данное предприятие не имеет свидетельства плательщика НДС. Предприятие обращается в административный суд с просьбой признать действия налоговой службы по аннулированию свидетельства НДС незаконными и обязать налоговую инспекцию возобновить данное свидетельство НДС путем внесения изменения в реестр. В данном судебном разбирательстве искивые требования были удовлетворены. Но согласно реестру, решение суда не было выполнено. Как результат предприятие не может продолжать свою хозяйственную деятельность. По сути, согласно нынешнему законодательству налоговая служба может остановить работу любого предприятия на 1 – 2 года без всяких последствий.

Налоговая служба Украины наделена огромными полномочиями. К сожалению, не все сотрудники Государственной налоговой службы добропорядочны. Практика суда показывает, что очень большой процент решений, ответчиком в которых является Государственная налоговая служба, признает действия должностных лиц неправомерными. Сталкиваясь с работой налоговой службы, необходимо быть внимательным и не допускать превышения должностных полномочий. В случае выявления нарушения необходимо, используя закон, защищать свои права и свободы и отстаивать свою точку зрения.

Действующее законодательство действительно имеет много пробелов, которые пагубно влияют на деятельность отечественных предприятий. Необходимо внести изменения не только в налоговое законодательство. Автор считает, что действующее законодательство требует некоторой доработки в разрезе полномочий должностных лиц, их прав и обязанностей.

Научн. рук. Часовникова Ю. С.

Литература: 1. Налоговый кодекс Украины от 02.12.2010 г. № 2755-VI – К. : ООО "ЛИГА Закон", 2010. 2. Гражданский кодекс Украины от 16.01.2003 г. № 435-IV – К. : ООО "ЛИГА Закон", 2003. 3. Постановление Харьковского Окружного Административного суда по делу № 820/7015/13-а [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.reyestr.court.gov.ua>. – Название с экрана. 4. Постановление Харьковского Окружного Административного суда по делу №973/12/2070 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.reyestr.court.gov.ua>. – Название с экрана.

УДК 336.774.3

Єрмакова Ю. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТВОРЕННЯ БАНКІВСЬКИХ РЕЗЕРВІВ ПІД КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ

Анотація. Розглянуто порядок формування резервів під кредитні операції банків, визначено сутність кредитних операцій та їх видів, наведено відображення облікових процедур за резервами на рахунках бухгалтерського обліку, визначено стан резервування у банках України.

Аннотация. Рассмотрен порядок формирования резервов под кредитные операции банков, определена сущность кредитных операций и их видов, приведено отражение учетных процедур по резервам на счетах бухгалтерского учета, определено состояние резервирования в банках Украины.

© Єрмакова Ю. В., 2014

Annotation. The provision of reserves for bank credit operations was considered. The essence of credit operations and their types were studied. The accounting procedures as regards representation of reserves on accounts was described. The state of reservation in Ukrainian banks was identified.

Ключові слова: банк, резерв під кредитні операції, кредитний портфель, рівень ризику.

Формування резерву є одним із методів зниження кредитного ризику на рівні банку, який виконує функцію захисту інтересів вкладників, кредиторів та акціонерів. Одночасно формування резервів за кредитними операціями дає змогу підвищити надійність і стабільність банківської системи в цілому.

Українські та російські вчені-економісти такі, як: Реверчук С. К., Тимошенко М. В., Калина А. В., Лаврушин О. І. висвітлили окремі питання сутності та механізму формування резервів під кредитні ризики, проте, деякі теоретично-правові аспекти відображено в обліку кредитних операцій та формування резервів за ними потребують подальшого розвитку і вдосконалення.

Метою даного дослідження є розгляд процесу формування резервів за кредитними операціями та їх стану на сучасному етапі.

Завданням дослідження є висвітлення сутності операцій з формування резервів банків за кредитними операціями, систематизація та аналіз законодавчо-нормативної бази з формування резервів під банківські активи та кредитні операції українських банків, визначення особливостей обліку операцій банку.

Об'єктом дослідження виступають кредитні операції банку та формування резервів під кредитну заборгованість.

Предметом дослідження є технологія щодо відображення в обліку резервів під кредитні операції.

У процесі надання кредитів банки оцінюють кредитоспроможність позичальників. Її достовірність істотно впливає як на результати конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку загалом. Банки самостійно визначають рівень ризику кредитних операцій, оцінюють фінансовий стан позичальників (контрагентів банку), вартість застави в межах чинного законодавства та формують резерви під кредиторські ризики [1].

З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків Національним банком України установлюється порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Резерв для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків є спеціальним резервом, необхідність формування якого обумовлена кредитними ризиками, що притаманні банківській діяльності. Створення резерву під кредитні ризики – це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банку з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості кредитних операцій [2].

З метою розрахунку резерву під кредитні ризики банки мають здійснювати класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та з урахуванням рівня забезпечення кредитної операції. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається категорія кожної кредитної операції: стандартна, під контролем, субстандартна, сумнівна чи безнадійна.

"Стандартні" кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є незначним і становить 1 % чистого кредитного ризику.

"Під контролем" – це кредитні операції, за якими кредитний ризик є незначним, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації та становить 5 % чистого кредитного ризику.

"Субстандартні" кредитні операції – це операції, за якими кредитний ризик є значним, надалі може збільшуватись і становить 20 % чистого кредитного ризику, а також є ймовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та в строки, що передбачені кредитним договором.

"Сумнівні" кредитні операції – це операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника/контрагента банку в повній сумі (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька та становить 50 % чистого кредитного ризику.

"Безнадійні" кредитні операції – це операції, ймовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника/контрагента банку (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними [3].

Загальна заборгованість за кредитними операціями становить валовий кредитний ризик для кредитора. В рамках розрахунку резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями визначається чистий кредитний ризик (в абсолютних показниках) шляхом зменшення валового кредитного ризику, класифікованого за ступеннями ризику, на вартість прийнятого забезпечення.

Банки зобов'язані створювати та формувати резерви для відшкодування можливих втрат на повний розмір чистого кредитного ризику за основним боргом, зваженого на відповідний коефіцієнт резервування, за всіма видами кредитних операцій у національній та іноземних валютах. Не здійснюється формування резерву за бюджетними кредитами, за кредитними операціями між установами в системі одного банку, а також за операціями фінансового лізингу, якщо об'єктом цих операцій є нерухоме майно. У разі консорціумного кредитування резервуванню в провідному банку підлягає тільки та частина кредиту, що надана безпосередньо цим банком.

Резерв під кредитні ризики поділяється на резерви, що оцінюються на портфельній основі, та резерви, що оцінюються на індивідуальній основі. Резерв під кредитні ризики формується в тій валюті, у якій ураховується заборгованість.

Резерв під конкретну кредитну операцію розраховується на основі категорії цієї кредитної операції, прийнятого забезпечення по ній і коефіцієнта резервування. Оцінку обслуговування позичальником боргу банки проводять щомісяця.

Фінансовий облік формування і використання резервів здійснюється відповідно до "Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків".

Операціям з формування резервів під кредитну заборгованість інших банків відповідають такі бухгалтерські проведення:

Дебет 7701 "Відрахування в резерви під заборгованість інших банків";

Кредит 1590 "Резерви під заборгованість інших банків за кредитними операціями".

Облік формування резервів під кредитну заборгованість за операціями з клієнтами супроводжується такими записами:

Дебет 7702 "Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам";

Кредит 2400 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі" або 2401 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на портфельній основі".

Зазначені рахунки для обліку резервів за чинним планом рахунків бухгалтерського обліку банків класифікуються як контрактивні. Отже, на суму сформованого резерву зменшується вартість відповідного активу – кредитного портфеля банку.

Зменшення розрахункової суми резерву порівняно з попередньою звітною датою, що свідчить про поліпшення якості елементів кредитного портфеля, в обліку відображається зворотними проведеннями.

У процесі спостереження за фінансовим станом позичальника у разі отримання вагомих аргументів щодо визнання кредитної заборгованості безнадійною банк списує її за рахунок сформованого резерву під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі, з рішення правління банку в такий спосіб: методом створення резервів – дебетування контрактивних рахунків сформованих резервів; методом прямого списання – дебетування рахунків простроченої заборгованості.

Згідно із зазначеними методами відображається в обліку повернення раніше списаних сум безнадійної заборгованості: за кредитом рахунків 770 "Відрахування в резерви" або за кредитом групи рахунків 671 "Повернення списаних активів" (за умови, що повернення проводиться наступного після звітного року). У разі списання безнадійної заборгованості за рахунок резервів дебетуються відповідні контрактивні рахунки сформованого резерву; кредитуються відповідні рахунки простроченої заборгованості за кредитними операціями.

Якість кредитного портфеля банку, а також необхідний середній розмір резервів на кожну одиницю виданих кредитів характеризує коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень. Позитивною динамікою є зниження цього показника.

За результатами 2012 року коефіцієнт забезпечення резервами кредитних вкладень зменшився, що свідчить про збереження низької якості кредитного портфеля банківської системи України. Тенденція до зменшення показника, що можна дослідити протягом періоду, свідчить про поступове очищення кредитних портфелів від проблемної заборгованості (рисунк).

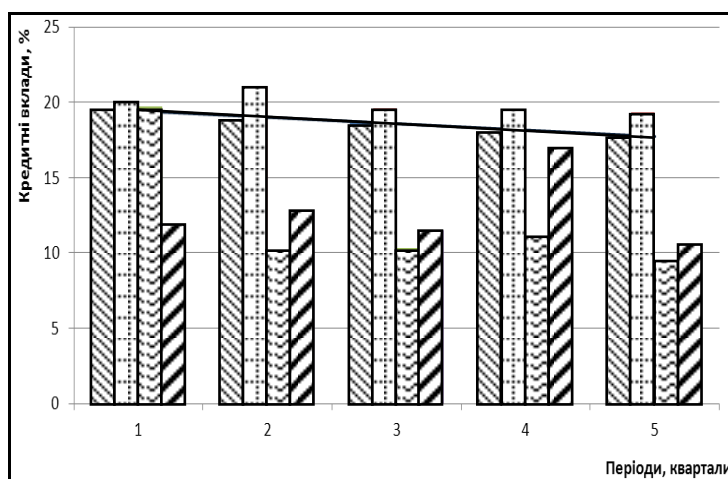

Рис. Динаміка забезпечення кредитних вкладень [4]

Офіційні дані з резервів під кредити не відображають повною мірою якість банківських кредитних портфелів. Менеджменту банків не вигідно визнавати існування проблемної заборгованості, оскільки, згідно з нормативами НБУ, вона повинна покриватися адекватними резервами. Формування резервів у великих розмірах призводить до виникнення збитків, які акціонери банків змушені компенсувати збільшенням статутного капіталу.

Отже, підсумовуючи все зазначене, можна зробити висновок, що становлять банківські резерви становлять кошти комерційних банків та інших кредитних інститутів, які вони зобов'язані

зберігати в НБУ в якості забезпечення деяких своїх операцій відповідно до норм обов'язкових резервів. Формування резервів виходить за межі інтересів кожного окремого банку, адже банківське резервування є інструментом грошово-кредитної політики, що свідчить про наявність ознак публічності в таких правовідносинах. В Україні, проаналізувавши динаміку забезпечення кредитних вкладень за результатами 2012 року, можна зробити висновок про поступове очищення кредитних портфелів від проблемної заборгованості. Напрямом подальших досліджень може бути внутрішній облік резервів окремих банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Банківське кредитування : навч. посібн. / за ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. – К. : Атіка, 2011. – 205 с. 2. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/z0377-04>. – Назва з екрану. 3. Тимошенко М. В. Аналіз тенденцій розвитку банківського кредитування / М. В. Тимошенко // Економічний простір. – 2010. – № 37. – С. 134–145. 4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm. – Назва з екрану.

Гринчук А. Л.

УДК 657.37:006.44

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто питання формування фінансової звітності підприємств в Україні відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Досліджено відповідність показників фінансової звітності підприємства сучасним інформаційним потребам користувачів.

Аннотация. Рассмотрены вопросы формирования финансовой отчетности предприятий в Украине в соответствии с требованиями Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Исследовано соответствие показателей финансовой отчетности предприятия современным информационным потребностям пользователей.

Annotation. The question of the formation of financial reporting in Ukraine in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS) was studied. Compliance of financial statements indicators with current information needs of users was investigated.

Ключові слова: фінансова звітність, Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), бухгалтерський облік, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, користувачі фінансової звітності.

Фінансова звітність підприємства є важливим та єдиним вільним у доступі джерелом облікової інформації, що характеризує фінансовий стан та господарську діяльність підприємства. В умовах глобалізації світової економіки в нашій країні відбуваються складні процеси реформування бухгалтерського обліку, а саме поступовий перехід на міжнародні стандарти. Відображення діяльності відповідно до Міжнародних стандартів забезпечить відкритість та прозорість фінансової звітності підприємств для іноземних інвесторів та інших зацікавлених сторін. Існує ряд проблем, що стоять на шляху до застосування міжнародних стандартів українськими підприємствами, тому це питання є актуальним і потребує детального розгляду.

Значний внесок у дослідження особливості складання фінансової звітності згідно з МСФЗ на підприємствах України здійснили такі вчені, як: М. Білуха, Ф. Бутинець, Н. Сінельнікова, Н. Сескіріна, В. Васильєва, К. Костюченко та ін. [1 – 3].

Питанню застосування міжнародних стандартів присвячено багато праць, але останні зміни в законодавстві потребують більш детального вивчення.

© Гринчук А. Л., 2014

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів у складанні фінансової звітності підприємства та вивчення проблем в умовах упровадження МСФЗ в Україні.

Об'єктом дослідження є особливості складання фінансової звітності за міжнародними та національними стандартами.

Предметом дослідження є складання фінансової звітності за міжнародними стандартами на підприємствах України.

Значущість фінансової звітності в системі бухгалтерського обліку забезпечується глобалізацією світового ринкового середовища, розширення масштабів обміну товарами, послугами, інвестиціями, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами, розвитком міжнародного фондового ринку, появою транснаціональних компаній та іншими глобальними ринковими перетвореннями у світовому господарстві.

Основні вимоги до фінансової звітності викладені в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" [4], а також у НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [5], згідно з цим стандартом фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [5]. Даний стандарт узагальнює показники про стан та використання оборотних засобів, джерела їх формування, фінансові результати діяльності та напрями використання прибутку.

Міжнародні стандарти фінансової звітності – це набір документів (стандартів та інтерпретацій), що регламентують правила складання фінансової звітності, необхідної зовнішнім користувачам для прийняття ними економічних рішень відносно підприємства [5].

Необхідність розроблення міжнародних стандартів була викликана процесом уніфікації наявних національних вимог і правил ведення обліку та складання звітності в різних країнах. МСФЗ містить основні та альтернативні підходи до визнання та оцінки активів, зобов'язань і капіталу, що дають можливість тієї чи іншої облікової політики, яка використовується в різних країнах, без створення єдиних вимог до складання звітності.

Вважається, що складання суб'єктами господарювання фінансової звітності за МСФЗ дозволить таке:

забезпечити необхідною інформацією керівників для прийняття управлінських рішень;

надасть можливість порівнювати звітність різних суб'єктів господарювання;

відкриє перспективи залучення іноземних інвестицій і позик, вихід на зарубіжні ринки;

забезпечить значну надійність інформації, її прозорість у випадку дотримання всіх вимог міжнародних стандартів [1].

З метою подальшої реалізації програми переходу національної системи обліку на МСФЗ 07.02.2013 р. було затверджено нову редакцію Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Одночасно з введенням у дію даного стандарту відмінено П(С)БО 1 – 5. У його основу було покладено діючу раніше редакцію П(С)БО 1, яка зазнала деяких трансформаційних змін, пов'язаних із переходом України на М(С)ФЗ. Нововведення щодо фінансової звітності направлені на переорієнтацію бухгалтерського обліку, із забезпечення вирішення фіскальних потреб, на надання відомостей про суб'єкта господарювання, з одночасним зниженням інформативності звітних даних.

У новій редакції НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" відсутня інформація щодо заповнення рядків нових форм фінансової звітності, тому на практиці бухгалтери продовжують застосовувати вимоги П(С)БО, що втратили чинність; це створює нові проблеми та призводить до методичної неузгодженості бухгалтерського обліку.

Одним із нововведень стала заміна для форм тривірневого кодування рядків на чотирирівневе. Так, статті фінансових звітів умовно позначаються чотирма цифрами (кодом рядка). Позитивним аспектом такого нововведення стає чітка ідентифікація за кодом рядка форми фінансового звіту, що спрощує процес її заповнення.

У цілому, аналізуючи нововведення, що внесені до форми Звіту про фінансовий стан, визначено згортання статей фінансової звітності, що зменшує її аналітичність для користувачів під час прийняття рішень. У зв'язку з чим поступово втрачається корисність інформації, що надає фінансова звітність для користувачів, які мають доступ виключно до них, оскільки лише фінансова звітність підприємства не є комерційною таємницею, відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" [4].

Отже, на сучасному етапі практично всі національні П(С)БО України значною мірою ґрунтуються на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. Незважаючи на певну узгодженість між ними, а саме, спільність стандартів, мети, призначення, номерів, їх не слід ототожнювати.

Слід зауважити, що суттєвим зближенням з МСФЗ стала відсутність жорсткої уніфікації структури звітності. Саме в П(С)БО 1 на відміну від раніше діючих національних стандартів жорстко не регулює формат складання даного звіту, а лише містить ряд мінімальних вимог до статей, які обов'язково повинні бути включені до його складу [2]. Але застосування МСФЗ в Україні має ряд проблем, слід розглянути основні з них:

неузгоджені норми податкового законодавства з МСФЗ;

недостатність пояснень у МСФЗ при формуванні звітності;

відсутні структури, які б взаємодіяли з Комітетом МСФЗ;

необхідність вибору структур, що будуть здійснювати реформування, а саме: хто повинен здійснювати реформування обліку шляхом розробки та ухвалення відповідних нормативних документів, упровадження в повсякденну практику бухгалтера.

Також, на підприємстві, яке вперше складає звітність за міжнародними стандартами, необхідно провести ряд узгоджень. Здійснити це можливо за допомогою складання трансформаційних таблиць, що відображатимуть зміну методології обліку та оцінок. Але процес переходу до міжнародних стандартів займе немало часу та у зв'язку із залученням спеціалістів вимагатиме значних капіталовкладень [3].

Слід зазначити, що звітність за МСФЗ формується не ґрунтуючись на законодавчих нормах, а виходячи з конкретних фінансових реалій. Таким чином, пріоритет віддається економічному змісту, а не формі, що входить у протиріччя з деякими нормами Податкового кодексу України.

Отже, незважаючи на вже здійснені Україною заходи у рамках Програми реформування бухгалтерського обліку робота у напрямі пристосування МСФЗ до особливостей ведення господарської діяльності в Україні триватиме і далі, і треба приділяти їй дуже велику увагу, оскільки кінцевою метою є підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку. Звітність за міжнародними стандартами має забезпечувати повноту і достовірність інформації, надаючи можливість оцінити та проаналізувати привабливість підприємства для інвесторів та кредиторів. У цьому процесі повинні брати активну участь не тільки спеціалізовані фахові організації з бухгалтерського обліку чи уряд держави, але й кожне вітчизняне підприємство, намагаючись у своїй практиці застосувати МСФЗ.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Сінельникова Н. О. Організаційні аспекти переходу українських підприємств до застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності / Н. О. Сінельникова // Молодіжний науковий вісник УАБД НБУ. – 2012. – № 1. – С. 330–338. 2. Секіріна Н. В. Аналіз змін у структурі фінансової звітності в умовах переходу України на МСФЗ / Секіріна Н. В. // Научна конференція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer31/389.pdf>. – Назва з екрану. 3. Васильєва В. Г. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: проблеми та перспективи / В. Г. Васильєва, К. С. Костюченко // Економічний простір. – 2012. – № 60 – С. 29–37. 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. – Назва з екрану. 5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=366860&cat_id=285157. – Назва з екрану.

Киба К. В.

УДК 657.1:334.722

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ВАЖЛИВІСТЬ ВИБОРУ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВАМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Анотація. Розглянуто важливість облікової політики для суб'єкта малого підприємництва, визначено критерії віднесення до цієї категорії суб'єктів господарювання. Наведено фактори, що впливають на формування облікової політики на малих підприємствах. Визначено її роль у досягненні підприємством поставлених цілей.

Аннотация. Рассмотрена важность учетной политики для субъекта малого предпринимательства, определены критерии отнесения к этой категории субъектов хозяйствования. Приведены факторы, влияющие на формирование учетной политики на малых предприятиях. Определена ее роль в достижении предприятием поставленных целей.

Annotation. The importance of the accounting policy for small businesses was studied. The criteria for attributing economic entities to this category were identified. The factors which influence the formation of the accounting policy were determined. Its role in achieving company's goals was defined.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, суб'єкт малого підприємництва (СМП), Наказ про облікову політику, Наказ про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві.

© Киба К. В., 2014

Кожне підприємство в процесі своєї діяльності повинно вести бухгалтерський облік, не винятком є й суб'єкти малого підприємництва. На підприємстві цей аспект висвітлюється в Наказі про облікову політику та Наказі про організацію бухгалтерського обліку. Ці два документи разом відображають обрану облікову політику підприємства.

Дослідженнями вибору облікової політики на підприємстві займалися такі вчені, як: Ф. Бутинець, С. Голов, В. Пархоменко, М. Пушкар, В. Швець та ін. Питання вибору облікової політики малими підприємствами є недостатньо вивченим, тому потребує подальшого розгляду.

Мета дослідження – підкреслити важливість вибору облікової політики суб'єктами малого підприємництва в Україні.

Для цього будуть визначені такі завдання: розглянути поняття "облікова політика" відповідно до національних та міжнародних положень; визначити фактори, що впливають на формування облікової політики підприємства – представника малого бізнесу; навести складові облікової політики та порушити питання стосовно прийняття окремого П(С)БО для даної економічної категорії.

Об'єктом дослідження виступає суб'єкт малого підприємництва, а предметом – його облікова політика.

У національних та міжнародних стандартах поняття облікової політики має деякі відмінності, а саме:

згідно з НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1];

згідно з МСБО 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" облікова політика – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила і практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та наданні фінансових звітів [2].

Таким чином, у міжнародному законодавстві облікова політика розглядається більш ширше, тому у світі їй приділяють значно більше уваги, ніж на українських підприємствах, але це неправильно, адже саме облікова політика є одним із важелів, за допомогою яких здійснюється вплив на фінансові результати діяльності підприємства.

Відповідно до листа Мінфіна облікова політика має висвітлювати такі аспекти: методи оцінки вибуття запасів; порядок обліку (ідентифіковано чи загалом) і розподілу транспортно-заготівельних витрат; методи амортизації необоротних активів; вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів; періодичність зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку; метод обчислення резерву сумнівних боргів; перелік створених забезпечень майбутніх витрат і платежів; перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу; перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг); поріг суттєвості щодо окремих об'єктів обліку тощо [3].

Підприємство самостійно обирає свою облікову політику та прописує всі необхідні аспекти. Це відбувається шляхом видання Наказу про облікову політику та Наказу про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві. На думку автора, доцільним є поєднання цих двох документів в один, адже вони безпосередньо відносяться до ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та регулюють все, що з ним пов'язано.

В обліковій політиці підприємства необхідно акцентувати увагу на тих моментах, які мають декілька можливих варіантів, тобто де законодавством чітко не вказано, як треба чинити підприємству. За таких умов, складаючи облікову політику, управлінці повинні ретельно вивчити всі варіанти та визначитися, який саме є найбільш оптимальним та вигідним для підприємства.

Так, наприклад, стосовно амортизації основних засобів законодавством прописано декілька методів, але підприємство не може використовувати їх одночасно. Звісно, зрештою вартість основного засобу буде списана повністю, яким би методом не нараховувалася амортизація, але вибір методу буде по-різному впливати на результати діяльності підприємства. При використанні методу прискороної амортизації основних засобів у перші періоди суми зносу будуть більшими, ніж у кінцевих періодах, тому відповідно прибуток у ці періоди буде навпаки нижчим. Крім цього, в Україні постійно існує інфляція, яка здійснює свій вплив на фінансові результати підприємств. Тому з цієї точки зору вигідніше швидше амортизувати вартість основних засобів, використовуючи метод прискороної амортизації [4].

Таким чином, існує багато подібних нюансів, які вплинуть на вибір облікової політики на підприємстві, тому слід їх проаналізувати та в Наказі про облікову політику вказати такі варіанти (методи, способи, принципи тощо) ведення бухгалтерського обліку, які будуть найсприятливішими для даного підприємства.

Завдяки обліковій політиці підприємство дотримується принципу послідовності, що сприяє виконанню національних положень й не порушує встановлених правил.

На думку Т. Кучуренко, облікова політика повинна мати дворівневу структуру: макро- та мікрорівень. На макрорівні держава повинна чітко регламентувати нормативними документами склад облікової політики, а на мікрорівні – підприємство повинно самостійно підправляти облікову політику під свої особливості [5]. На сьогодні в Україні відсутнє П(С)БО, присвячене обліковій політиці, тому на підприємствах існує проблема вибору. Звичайно, кожне підприємство складає для себе облікову політику, але до цього воно підходить несумлінно, не розуміючи всю важливість даного процесу. Тому найбільш актуальним в Україні є питання створення спеціального П(С)БО про облікову політику.

Відповідно до Господарського кодексу України до суб'єктів малого підприємництва відносяться юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [6].

На формування облікової політики СМП впливають такі фактори:
розмір підприємства та особливості виду діяльності;
організаційно-правова форма;
кількість працюючих;
вибір форми бухгалтерського обліку;
вибір плану рахунків;
обрана система оподаткування;
обрані форми первинних документів та документообіг та ін.

Облік у СМП є спрощеним, адже вони складають та подають скорочену фінансову звітність за формою Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва, який складається лише з форми № 1 та 2. СМП не складають Примітки до фінансової звітності, тому окремий документ стосовно облікової політики вони обов'язково повинні мати.

Також СМП мають можливість застосовувати спрощений План рахунків, використовувати спрощену систему обліку, у тому числі й спрощену методику обліку витрат, саме це пояснює необхідність складання власної облікової політики на кожному малому підприємстві.

Обрана малими підприємствами облікова політика повинна не тільки встановлювати нечітко сформовані на нормативному рівні елементи облікового процесу, але й, що не менш важливо, допомогти керівництву малого підприємства приймати найефективніші управлінські рішення, що призведе до покращення економічних результатів діяльності підприємства та досягнення поставлених цілей.

Підводячи підсумки, треба сказати, що облікова політика на підприємстві має важливе значення, тому що саме вона висвітлює методи обліку всіх активів, зобов'язань та капіталу СМП, регламентує визнання доходів та витрат підприємства, а також визначення фінансового результату діяльності підприємства.

Напрями подальших досліджень даної теми можуть полягати у розгляді облікової політики у розрізі необхідності введення спеціального П(С)БО та вдосконаленні облікової політики СМП згідно з особливостями галузі.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua>. – Назва з екрану. 2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Лист Міністерства фінансів України "Про облікову політику" № 31-34000-10-5/27793 від 21.12.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з екрану. 4. Черніченко Л. Ю. Вплив облікової політики на фінансові результати діяльності підприємства / Л. Ю. Черніченко // Управління розвитком. – 2013. – № 11. – С. 111–113. 5. Кучуренко Т. Регламентування облікової політики фінансової звітності / Т. Кучуренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 5. – С. 24–34. 6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 7. Горайнова Ю. С. Учет и отчетность малых предприятий в соответствии с МСФО / Ю. С. Горайнова, Л. Н. Стиренко // БИЗНЕС ИНФОРМ – 2011. – № 2. – С. 91–93.

Ковальова О. А.

УДК 657.421:631.162

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБ'ЄКТИ ОБЛІКУ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто та уточнено сутність категорії "майно" для потреб здійснення обліку на сільськогосподарському підприємстві. Узагальнено групи об'єктів майнового страхування згідно з законодавством. Запропоновано порядок відображення елементів майна в обліковій політиці сільськогосподарських підприємств.

Аннотация. Рассмотрена и уточнена сущность категории "имущество" для нужд осуществления учета на сельскохозяйственном предприятии. Обобщены группы объектов имущественного страхования согласно законодательству. Предложен порядок отображения элементов имущества в учетной политике сельскохозяйственных предприятий.

© Ковальова О. А., 2014

Annotation. The essence of the category "property" was considered and specified for the purposes of accounting at agricultural enterprises. Groups of property insurance objects were generalized according to law. An order of representing the items of property in the accounting policy of agricultural enterprises was offered.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, майно, страхування, ризик, Аграрний Страховий Пул, облікова політика.

Основою функціонування сільськогосподарського підприємства є його майно. На відміну від промисловості, яка на погіршення умов діяльності, реагує шляхом перенесення заводу в інше місце, фермери прив'язані до землі як фактора виробництва. Максимальне збереження та примноження майна у агросфері можна забезпечити шляхом страхування. Предметом договору агрострахування є майнові інтереси відносно володіння, користування та розпорядження майном, які потребують розгляду в якості об'єкта бухгалтерського обліку.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що вагомий внесок у розгляд проблем страхування сільськогосподарського виробника зробили: Алескерова Ю. В., Гудзь О. Є., Мотильов Л. А. У наукових працях аналізують види страхування та проблеми складання програми субсидування премій з агрострахування. Проблеми обліку забезпечення майна та його страхування внесли Дем'яненко М. Я., Калюга Є. В., Кармінський О. М., Криворучко А. В., Навроцький С. А., Алескеров Р. Б. Відкритими та невисвітленими є питання щодо визначення поняття "майнове страхування для сільськогосподарського підприємства", не узагальнено об'єкти обліку страхування та як наслідок відсутні повноцінні продуктивні лінії послуг страхових компаній для агросфери.

Метою дослідження є визначення об'єктів страхування на сільськогосподарському підприємстві для потреб обліку майна.

Об'єктом дослідження є облік майнового страхування на сільськогосподарських підприємствах України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання обліку страхування майна сільськогосподарського призначення.

Запровадження складання звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) в Україні актуалізувало необхідність їх застосування у вітчизняному бухгалтерському обліку. Найбільш розширено в МСФЗ представлена методологія обліку саме майнових об'єктів. Майновий стан суб'єктів господарювання формується за рахунок належних йому майнових прав і майнових зобов'язань, що відбивається у бухгалтерському обліку його господарської діяльності відповідно до законодавства. Господарський кодекс України, залежно від економічної форми, виокремлює наступні види майна підприємства: основні фонди, оборотні засоби, кошти, товари, цінні папери [1].

Страхування майна в Україні регулюється Законом "Про страхування", яким визначено основні поняття та засади страхової діяльності [2]. Особливості страхування в агросфері визначає Закон України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою", згідно з яким починаючи з 2012 року було розпочато функціонування Аграрного Страхового Пулу (АСП) [3]. Даний закон також трактує дефініцію "застраховане майно" – майно сільськогосподарського товаровиробника, щодо якого укладено договір страхування. Предметом договору майнового страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою є майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його страховими ризиками щодо вирощеної, відгодованої, виловленої, зібраної, виготовленої первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції (товарів). Таким чином, об'єкти майнового страхування у сільському господарстві мають специфіку, яка полягає у тому, що основним видом майна сільськогосподарського підприємства виступають живі рослини і тварини – біологічні активи. У законодавстві не закріплено норм щодо страхування іншого майна (тракторний парк, сільськогосподарська техніка, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини). На думку автора, доцільно зробити класифікацію видів майна сільськогосподарських підприємств за двома напрямками: специфічні об'єкти страхування та неспецифічні (таблиця).

Таблиця

Класифікація майна з точки зору об'єктів страхування в сільському господарстві

1. Специфічні об'єкти – біологічні активи та сільськогосподарська продукція	
підлягає страхуванню	не підлягає страхуванню
урожай сільськогосподарських культур	урожай сільськогосподарських культур, які впродовж трьох або більше років не давали урожаю при їх культивуванні
урожай багаторічних насаджень	урожай багаторічних насаджень плодоносного віку, які не давали урожаю протягом останніх п'яти років
сільськогосподарські тварини, птиці, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, риби та інші водні живі ресурси і тваринницька продукція	хворі сільськогосподарські тварини, птиця, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, риба та інші водні живі ресурси і тваринницька продукція, а також ті, що перебувають у зоні карантину або в зоні виникнення надзвичайних епізоотичних обставин
2. Неспецифічні об'єкти – будівлі, споруди, сільськогосподарська техніка, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини, транспортні засоби, сировина	

Аналіз законодавчих категорій у страхуванні, які пов'язані з майном, його складовими, а також виходячи з особливостей сільськогосподарської діяльності доцільно визначити такі дефініції. Першу дефініцію "сільськогосподарське страхування" слід трактувати, як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів сільськогосподарських виробників у процесі вирощування, вигодовування, вилучування, збору, виготовлення первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції, що обумовлений наявністю особливих ризиків, носіями яких є біологічні активи та сільськогосподарська продукція.

Другу – "майно сільськогосподарського підприємства" – як сукупність речей та інших цінностей, що включають біологічні активи, сільськогосподарську продукцію, а також інші неспеціалізовані об'єкти, щодо яких присутній ризик їх втрати або загибелі, та які підлягають обов'язковому або добровільному страхуванню їх власниками.

Третю підсумкову дефініцію "страхування майна сільськогосподарських підприємств" слід розглядати як господарську діяльність, спрямовану на покриття довгострокових і короткострокових ризиків суб'єкта господарювання (загибелі біологічних активів, втрати сільськогосподарської продукції та іншого майна), що передбачає здійснення надзвичайних витрат у вигляді страхових платежів та отримання надзвичайних доходів у вигляді страхового відшкодування.

Сьогодні з огляду на особливості майнової складової сільськогосподарських підприємств в Україні пропонується свій перелік страхових продуктів. Ці продукти мають певні відмінності залежно від політики конкретної страхової компанії, що їх пропонує, але в цілому у них схожі характеристики: страхування мультиризикове, страхування озимих культур від повної та від часткової повної загибелі посівів, страхування за індексом урожайності, страхування від граду, вогню, страхування заставного майна (посівів, худоби), страхування овочів, садів та виноградників – дерева/лози та врожаю, страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою [4].

Відповідно до податкового обліку, оскільки об'єктом страхування у договорі є ризик втрати врожаю конкретної сільськогосподарської культури або загибелі чи вимушеного забою тварин певного виду і віку, то витрати у вигляді страхового платежу відносяться до складу податкової собівартості саме цієї культури або виду тварин.

У бухгалтерському обліку витрати на страхування майна включаються до складу витрат звітнього періоду відповідно до П(С)БО 16 і залежно від функцій, які виконує, відображаються на рахунках 23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" [5]. На практиці страхувальники застосовують два варіанти відображення витрат на страхування майна – з використанням рахунків дев'ятого класу, як витрати поточного періоду (Дт-23, 91, 92 ,93 Кт-655 "Розрахунки за страхуванням майна") та у складі витрат майбутніх періодів (Дт-39 "Витрати майбутніх періодів" Кт-655 та Дт-23, 91, 92, 93 Кт-39) [6].

Під час використання першого методу витрати не розподіляються між звітними періодами (а це передбачено чинними П(С)БО), що обумовлює невіправдане їх завищення у місяць сплати страхового внеску та відповідне заниження прибутку, що негативно впливає на відображення фінансового стану фірми. Цього недоліку позбавлений другий варіант, який дозволяє рівномірно списувати витрати на страхування майна, та достовірно відображувати фінансовий стан підприємства.

Можна запропонувати два варіанти відображення суми страхового відшкодування у складі доходів: сума страхового відшкодування відображається на субрахунку 751 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій" (Дт-375 Кт-751) або на субрахунку 719 "Інші доходи від операційної діяльності".

Зіставлення господарського й облікового процесів страхування в сільському господарстві дає можливість уточнити склад надзвичайних доходів і надзвичайних витрат аналітичних субрахунків другого порядку. Зокрема, до субрахунку 751 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій" належать такі: 7511 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій страховою компанією", 7512 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій державою", 7513 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій винною особою", 7514 "Продаж залишкового майна після настання страхового випадку", 7515 "Державна субсидія для оплати частини страхового платежу", а до субрахунку та 991 "Втрати від стихійного лиха" відносять такі: 9911 "Витрати по застрахованих об'єктах", 9912 "Витрати по нестрахованих об'єктах".

Застосування зазначених аналітичних рахунків забезпечить інформацією щодо укладених договорів страхування, загальної суми понесених витрат на сплату страхових платежів і розміру отриманих сум страхового відшкодування у розрізі страховиків.

Облік майна регулюють понад десять МСФЗ, що дає можливість обрати найоптимальніший варіант обліку для тих чи інших видів майна та запровадити облікову політику операцій його страхування. На підставі узагальнення вимог МСФЗ до обліку майна та майнового страхування деякі автори виокремлюють елементи облікової політики сільськогосподарського підприємства щодо обліку майна та його страхування [7]. У наказі про облікову політику сільськогосподарське підприємство має розкривати такі елементи, що стосуються обліку майна та операцій його страхування:

- доходи та витрати від надзвичайної діяльності;
- господарські явища, пов'язані зі страхуванням;
- договірні відносини щодо страхування;
- перелік надзвичайних подій, що підлягають страхуванню;
- сукупність рахунків для відображення надзвичайної діяльності;
- форми фінансової звітності, в яких відображаються операції зі страхування;
- система статистичної звітності щодо сільськогосподарського страхування;
- порядок розрахунку справедливих (ринкових) цін біологічних активів та сільськогосподарської продукції, що мають бути покладені в розрахунок суми страхового відшкодування;
- система контролю використання коштів, отриманих підприємством у рахунок відшкодування вартості фактично сплачених ними страхових премій (внесків).

Таким чином, об'єктами бухгалтерського обліку операцій зі страхування майна сільськогосподарських підприємств визначено: господарські операції з оплати страхових платежів за договорами страхування, які відносяться до складу надзвичайних витрат; надзвичайні доходи у вигляді отриманого страхового відшкодування у разі настання страхового випадку; дебіторську заборгованість, що виникає при несплаті страхового відшкодування.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану. 3. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>. – Назва з екрану. 4. Матеріали сайту АСПУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaip.com.ua>. – Назва з екрану. 5. П(С)БО 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ligazakon.ua. – Назва з екрану. 7. Алескеров Р. Б. Міжнародні та національні засади обліку майна як об'єкта страхування на сільськогосподарських підприємствах / Р. Б. Алескеров // Облік у XXI столітті: концепція розвитку, глобальні тенденції, національні інтереси : Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 лютого 2012 р. : тези доп. – К., 2012. – Вип. 169. – Ч. 2. – С. 40–49.

УДК 657.421

Кириченко Є. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто особливості обліку та використання основних засобів підприємства. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення організації обліку основних засобів підприємства. Проаналізовано можливі шляхи вдосконалення обліку основних засобів на підприємстві та намічено шляхи підвищення ефективності.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета и использования основных средств предприятия. Разработаны рекомендации по совершенствованию организации учета основных средств предприятия. Проанализированы возможные пути совершенствования учета основных средств и намечены пути повышения эффективности.

Annotation. The features of accounting and use of the fixed assets of enterprises are considered. Recommendation on the improvement of accounting fixed assets of enterprises were developed. Ways to improve the fixed assets accounting are analysed and measures to raise its efficiency are outlined.

Ключові слова: основні засоби підприємства, організація, облік, ефективність.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що з розвитком економіки збільшився інтерес до питання ефективності використання основних засобів. Проблеми основних засобів були завжди в центрі уваги економістів.

Вирішенню цієї проблеми приділяли увагу в різні часи вітчизняні вчені та практики такі, як: А. Мороз, М. Котова, В. Лагутіна, В. Тараруєв, В. Лінник та ін. [1 – 5]. Проте недостатньо детально дослідженими залишились питання щодо організації обліку основних засобів підприємства та ефективності їх використання.

Метою дослідження є розгляд особливостей обліку та використання основних засобів підприємства і розробка рекомендацій щодо вдосконалення організації обліку основних засобів підприємства.

Завдання дослідження такі:

проаналізувати можливі шляхи вдосконалення обліку основних засобів на підприємстві;

намітити шляхи підвищення ефективності використання основних засобів.

Об'єктом дослідження є основні засоби.

Предметом дослідження є особливості обліку та використання основних засобів підприємства. Значення основних фондів, як фундаменту економічного розвитку суспільства, визначається економічною сутністю та їх місцем у поширеному виробництві, у покращенні показників роботи промисловості та підвищенні її ефективності.

У виробничому процесі беруть участь різноманітні засоби виробництва. До них відносяться знаряддя праці (верстати, машини, устаткування та ін.), предмети праці (сировина, паливо, електроенергія тощо) і робоча сила [2].

Основні засоби – засоби виробництва, які беруть участь у виробничому процесі багато разів, не змінюючи натуральної форми, виконуючи одну й ту ж саму функцію протягом декількох виробничих циклів і переносять свою вартість на створений продукт частинами [1].

Раціональна організація обліку основних засобів неможлива без планування їх відтворення, обов'язкового закріплення об'єктів основних засобів за конкретними матеріально-відповідальними особами, розробки й дотримання графіків ремонтів тощо. Саме тому основними завданнями з організації обліку буде: контроль за збереженням руху основних засобів, правильне документальне оформлення і своєчасне відображення в регістрах обліку надходження, внутрішнього переміщення та вибуття об'єктів основних засобів; правильне відображення та обчислення в обліку сум зносу (амортизації); отримання документально обґрунтованих даних про наявність та рух основних засобів за місцем їх експлуатації, а також у розрізі осіб, відповідальних за їх збереження; виявлення результатів від реалізації об'єктів основних засобів або іншого їх вибуття.

Облік основних засобів організовується на всіх етапах їх руху. Загальна схема їх обліку наведена на рисунку.

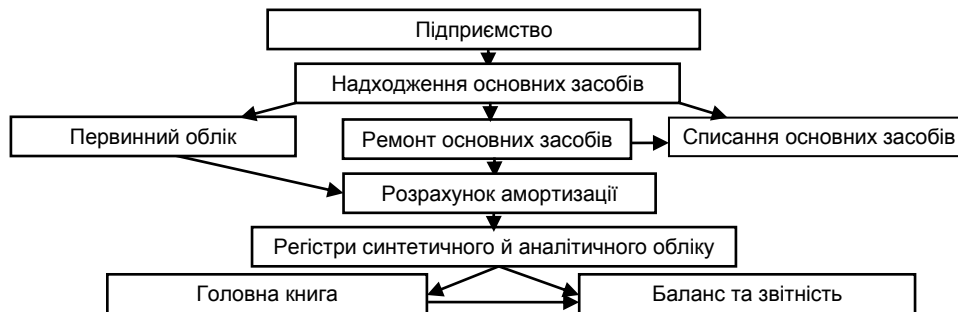

Рис. Організації обліку основних засобів

Бухгалтерський облік на підприємстві в сучасних умовах неможливий без використання інформаційних технологій. Існує багато програм, за допомогою яких можна раціонально використовувати час працівників бухгалтерії, скорочуючи обсяги ручної роботи з документами. У кожній з програм, що пропонуються на ринку інформаційних послуг, є свої переваги та недоліки.

Також з урахуванням специфічних особливостей основних засобів організацію обліку необхідно спрямувати на реалізацію таких завдань [3]:

- 1) документальне оформлення прав власника на основні засоби, а також операцій з їх придбання, списання, продажу або передавання;
- 2) збереження основних засобів як стратегічної частини приватної власності та унеможливлення крадіжок, розбирання, руйнування об'єктів у процесі їх використання та експлуатації;
- 3) управління основними засобами з метою максимально ефективного їх використання у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства;
- 4) виявлення економічних та юридичних наслідків господарських операцій з придбання, реконструкції, модернізації об'єктів або їх ліквідації.

Інформаційною основою всіх облікових процедур є облікова інформація, тому першочерговим завданням удосконалення організації обліку є формування складу та визначення змісту показників, які доцільно відображувати, обробляти та узагальнювати у системі обліку.

Структура документів і регістрів з обліку основних засобів показує, що, з одного боку, вони містять застарілі показники, які не формують підсумкової, узагальнюючої інформації, а з іншого – у них відсутні показники, необхідні для складання звітності в умовах застосування П(С)БО 7 "Основні засоби", тому носії інформації з обліку основних засобів потребують удосконалення як щодо складу, так і щодо змісту.

Так, наприклад, вилучення непотрібних показників зменшить обсяги зайвої роботи облікового апарату та дозволить зосередитись на результативній інформації, що безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень щодо наявності основних засобів та режиму їх використання, тобто підвищить ефективність обліку.

Організацію обліку основних засобів потрібно будувати з урахуванням таких основних факторів: 1) довготривалого терміну використання об'єктів, протягом якого їх необхідно обліковувати; 2) технічно складної та багатокомпонентної будови, яку необхідно детально відобразити в облікових регістрах; 3) необхідність проведення ремонтів, реконструкції, модернізації основних засобів призводить до зміни їх первісних характеристик, які потрібно своєчасно відобразити у регістрах обліку; 4) коштовність об'єктів вимагає адекватної організації процесів їх приймання, списання, а також обліку наявності, які б забезпечували їх цілісність і збереження у робочому стані [4].

Одиницею обліку основних засобів є об'єкт основних засобів, тому для раціональної організації обліку необхідно чітко й однозначно визначити такі об'єкти для кожного різновиду основних засобів.

Організацію обліку руху основних засобів, починаючи з їх введення в експлуатацію, приймання після проведених ремонтів і закінчуючи їх ліквідацією, потрібно будувати із урахуванням їх специфічних особливостей, забезпечуючи одночасне проведення контрольних та аналітичних процедур. Для якісного, відповідального виконання робіт з приймання та списання об'єктів доцільно розробити робочу інструкцію, в якій чітко визначити перелік робіт і порядок їх здійснення, функції та завдання кожного члена комісії, а також їх відповідальність [5].

Упорядкуванню руху документів та їх своєчасному надходженню до бухгалтерії буде сприяти організація облікових робіт за графіками документообігу. На кожному підприємстві доцільно розробити зведений графік з обліку основних засобів, у якому зазначити кількість примірників кожного документа, які необхідні для оформлення тієї чи іншої господарської операції; осіб, відповідальних за кожний вид робіт (складання документів, їх перевірку, реєстрацію, обробку, облікову реєстрацію інформації в облікових реєстрах) та терміни їх виконання.

Таким чином, організацію обліку основних засобів необхідно вдосконалювати у напрямі розширення її управлінських можливостей, максимально пристосовуючи до практичних потреб суб'єктів підприємницької діяльності, що виникають у процесі прийняття управлінських рішень щодо руху основних засобів та ефективності їх використання. Основними шляхами вдосконалення організації обліку основних засобів є раціоналізація як кожної форми документів і реєстрів обліку, так і методів, і способів збирання, обробки й узагальнення облікової інформації, адаптованих до сучасних умов.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Круш П. В. Капітал та основні засоби підприємства : навч. посібн. для вузів / П. В. Круш, В. І. Подвігіна, О. В. Клименко. – К. : Центр навч. літ., 2009. – 166 с. 2. Мацибора В. І. Економіка підприємства : навч. посібн. для вузів / В. І. Мацибора, В. К. Збарський, Т. В. Мацибора. – К. : Каравела, 2012. – 312 с. 3. Оваденко В. О. Підвищення ефективності використання та відтворення основних виробничих фондів підприємства (за матеріалами підприємств сільськогосподарського машинобудування України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / В. О. Оваденко ; Київський нац. екон. ун-т. – К., 2012. – 19 с. 4. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства / А. В. Череп, А. А. Клименко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 6. – С. 212–215. 5. Чорна І. О. Ефективність використання виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення / І. О. Чорна // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 2. – С. 212–216.

УДК 657.44:631.162

Лихоманова Є. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Виділено та розглянуто особливості організації обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах. Проаналізовано особливості джерел їх формування та основних форм звітності, які беруть участь у визначенні фінансових результатів. Досліджено основні проблеми класифікації фінансових результатів.

Аннотация. Выделены и рассмотрены особенности организации учета финансовых результатов на сельскохозяйственных предприятиях. Проанализированы особенности источников их формирования и основные формы отчетности, которые принимают участие в определении финансовых результатов. Исследованы основные проблемы классификации финансовых результатов.

Annotation. The features of accounting financial results on farms were identified and discussed. The peculiarities of the sources of their formation and basic reporting forms that are involved in determining financial results were analyzed. The basic problems of classification of financial results were studied.

Ключові слова: фінансові результати, сільськогосподарське підприємство, організація обліку, прибуток, збиток, доходи, витрати.

© Лихоманова Є. В., 2014

Перетворення економіки України потребують від вітчизняних підприємств підвищення ефективності їх діяльності, вдосконалення організації їх обліку. Основу фінансово-економічного розвитку та стабільність сільськогосподарського підприємства забезпечує фінансова незалежність, яка сприяє позитивному фінансовому результату діяльності, а саме отриманню прибутку. Тому облік фінансових результатів, зокрема, як найважливішої складової інформаційної системи підприємства, потребує великої уваги з боку організації обліку. Оскільки порядок формування фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах має свої особливості, то це вимагає ґрунтовних наукових досліджень у вирішенні певних проблем.

Досить вагоме значення даного питання було висвітлено в різноманітних працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, а саме: Білухи М. Т., Бородкіна О. С., Бутинця Ф. Ф., Валуєва Б. І., Вериги Ю. А., Голова С. Ф., Замули І. В., Кірейцева Г. Г., Кужельного М. В., Ластовецького В. О., Литвина Ю. Я., Лінника В. Г., Новодворської В. В., Ночовної Ю. О., Правдюк Н. Л., Прохара Н. В., Пушкаря В. В., Самоїна Л. В., Сопка Л. К., Сук В. О., Д. Террі, Теслюка В. М., Дж. Фостера, Хендриксена Е. С., Чорної О. С., Шевчука М. С., І. Й. Яремка та ін. [1 – 5].

Мета дослідження – розкрити основні особливості організації обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах.

Завдання дослідження – розкрити сутність фінансових результатів; визначити основні особливості та проблеми в організації обліку фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Об'єкт дослідження – діяльність сільськогосподарських підприємств.

Предмет дослідження – система обліку фінансових результатів.

Рівень ефективності господарської діяльності будь-якого підприємства характеризують саме фінансові результати, які одержуються внаслідок діяльності. Ними можуть бути як прибутки, так і збитки. Фінансовий результат – це збільшення (або зменшення) вартості власного капіталу підприємства, що утворюється у процесі його підприємницької діяльності за звітний період [1]. Україна становить аграрну державу, яка має високий потенціал для розвитку сільського (фермерського) господарства. Головною метою діяльності сільськогосподарських підприємств є забезпечення постійно зростаючих потреб населення у продуктах харчування, що потребує постійного нарощення обсягів виробництва.

У даній галузі існують свої особливості організації обліку фінансових результатів (рисунок).

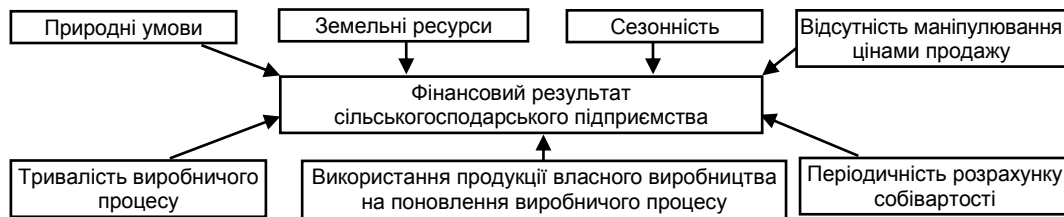

Рис. Фактори впливу на формування фінансового результату в сільськогосподарському підприємстві

Основною особливістю сільськогосподарського виробництва є земля, що вважається головним і незамінним засобом виробництва, тоді як у промисловості вона є тільки територією, місцем розміщення підприємства і на виробничий процес не впливає. Земельні ресурси не підлягають амортизації, а тому прямо не впливають на ведення обліку фінансових результатів. При розумному використанні вони не зношуються, а навпаки, підвищують свою родючість, визначають рівень урожайності сільськогосподарських культур, тому впливають на фінансовий результат опосередковано.

Щодо собівартості сільськогосподарської продукції, то вона обчислюється не щомісяця, а один раз на рік, що впливає на формування фінансового результату.

Тривалість виробничого циклу вимагає організації обліку витрат на виробництво готової продукції не лише за культурами чи їх окремими групами або за видами тварин, а й за окремими процесами і навіть видами робіт (посів, догляд за посівами). Також сезонність і тривалість виробничого процесу в сільському господарстві зумовлює сповільнення обігу обігових коштів і нерівномірне їх використання протягом року. Через це потреба в обігових коштах протягом року неоднакова: у періоди року, не пов'язані з виконанням сільськогосподарських робіт, вони потрібні тільки для утримання худоби та приміщень, під час посіву й виконання польових робіт потреба в них різко зростає і зумовлює необхідність користування кредитами банку, що впливає на організацію обліку фінансових результатів.

Ще однією особливістю є витрачання сільськогосподарськими підприємствами частини продукції власного виробництва на поновлення процесу виробництва (зібране насіння використовується як посадковий матеріал).

Доцільно виділити, як ще один фактор впливу на формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств, діяльність останніх в умовах конкуренції та орієнтованість на споживача,

збут значної частини продукції державі, що звуєє можливості маніпулювання продажними цінами. Це дуже важливо, тому що сільськогосподарські підприємства зацікавлені у зниженні собівартості для того, щоб утриматися на ринку та отримати прибуток. Але слід зауважити, що попит населення та переробних підприємств на сільськогосподарську продукцію не залежить від цін, а тому буде забезпечений навіть за умови підвищення продажної ціни на сільськогосподарську продукцію.

Багато уваги як в іноземній, так і у вітчизняній літературі присвячено дослідженню проблем класифікації фінансових результатів. У Плані рахунків бухгалтерського обліку визначається фінансовий результат діяльності від: основної діяльності (субрахунок 791); фінансових операцій (субрахунок 792); іншої звичайної діяльності (субрахунок 793); надзвичайних подій (субрахунок 794). Дана класифікація має свої недоліки, а саме: на субрахунках 791 "Результат основної діяльності" та 792 "Результат фінансових операцій" об'єднані по два види діяльності підприємства. На субрахунку 791 – основна та інша операційна діяльність, а на субрахунку 792 – фінансова та інвестиційна діяльність [2].

Фінансовий результат від основної діяльності сільськогосподарських формувань складається з [3]:

фінансового результату від первісного визнання сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів;

фінансового результату від зміни справедливої вартості біологічних активів на дату балансу, оцінка яких здійснюється за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на місці продажу;

фінансового результату від реалізації запасів сільськогосподарської продукції та біологічних активів, оцінка яких здійснюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, розрахованого як різниця доходу від реалізації та собівартості (балансової вартості) запасів;

фінансового результату від зміни справедливої вартості.

Аналітичний облік фінансових результатів сільськогосподарських підприємств доцільно організувати за запропонованими субрахунками рахунку 79 "Фінансові результати" з деталізацією за аналітичними рахунками по окремих галузях сільського господарства. Обчислення прибутку (збитку) в розрізі галузей сільськогосподарського виробництва є необхідним для прийняття як оперативних, так і стратегічних управлінських рішень. Визначення фінансового результату за видами продукції, робіт або послуг забезпечить керівництво підприємства інформацією про найбільш вигідні для вирощування культури (надані послуги) та внесок кожного виду продукції (послуг) у покриття витрат підприємства. В основу виділення аналітичних рахунків у розрізі джерел формування фінансових результатів за видами іншої операційної, фінансової та інвестиційної діяльності покладено принцип релевантності, оскільки результат від реалізації й від операцій володіння залежить від підприємства, тоді як результат діяльності від зміни цін та від інших операцій – від дії чинників об'єктивного характеру, що важливо для поточного контролю фінансових результатів. Деталізація інформації про прибуток (збиток) від надзвичайних подій буде доцільною керівництву при визначенні джерел покриття понесених витрат [4].

Для визначення фінансових результатів діяльності на сільськогосподарському підприємстві заповнюються такі Реєстри, як: ф. 11.1 с.-г. та 11.2 с.-г. (під час безготівкових рахунків), і 11.3 с.-г. (під час реалізації за готівку), далі переносяться до Відомості аналітичного обліку реалізації ф. 11.4 с.-г., що відкривається на місяць, а потім упродовж року накопичуються у Книзі аналітичного обліку реалізації ф. 11.5 с.-г., 2- ферм; 21-заг (річна) Реалізація сільськогосподарської продукції за рік; 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за рік [5].

Таким чином, вагоме значення в успішності виробничої сільськогосподарської діяльності відіграє ефективність організації обліку фінансових результатів. Виділення основних факторів, які сприяють формуванню фінансових результатів на сільськогосподарському підприємстві, допоможе зрозуміти важливість цього процесу, від якого залежить життєдіяльність конкретних суб'єктів господарювання. А вдосконалення в класифікації фінансових результатів може полегшити обліковий процес на підприємствах.

Наук. керівн. Писарчук О.В.

Література: 1. Новодворська В. В. Недоліки і шляхи вдосконалення обліку фінансових результатів [Електронний ресурс] / В. В. Новодворська, О. С. Чорна. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Economics/72878.doc.htm. – Назва з екрану. 2. Самоін Л. В. Проблеми класифікації фінансових результатів та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / Л. В. Самоін. – Режим доступу : http://library.donntu.edu.ua/fem/vip91/91_07.pdf. – Назва з екрану. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи" від 18.11.2005 р. № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>. – Назва з екрану. 4. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики [Електронний ресурс] / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Режим доступу : <http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/421/1/Титул.pdf>. – Назва з екрану. 5. Теслюк В. М. Проблеми бухгалтерського обліку та звітності аграрних підприємств [Електронний ресурс] / В. М. Теслюк. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Vsnu/2010_2/23Tesluk.pdf. – Назва з екрану.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Визначено сутність поняття "фінансовий результат". Охарактеризовано особливості організації обліку доходів, витрат і результатів діяльності торговельних підприємств, її необхідність та завдання. Розглянуто нормативну базу та подальші напрями дослідження і вдосконалення.

Аннотация. Определена сущность понятия "финансовый результат". Охарактеризованы особенности организации учета доходов, расходов и результатов деятельности торговых предприятий, ее необходимость и задачи. Рассмотрена нормативная база и дальнейшие направления исследования и совершенствования.

Annotation. The essence of the concept "financial result" was defined. The organization of accounting income, expenses and results of operations of trading companies was described. The need for it and the challenges were discussed. The regulatory base and areas for further research and improvement were studied.

Ключові слова: прибуток, збиток, фінансовий результат, доходи, витрати, організація обліку результатів діяльності, первинні документи, торговельні підприємства.

Господарська діяльність торговельних підприємств характеризується фінансовим результатом (прибутком або збитком). Коли підприємство отримує збитки, це негативно впливає на його діяльність та веде до економічного самознищення. Вивчення фінансових результатів важливе, оскільки від отриманого підприємством прибутку залежить рівень оплати праці робітників, динаміка надходження коштів до бюджетів різних рівнів та насиченість ринку певною продукцією в міру її потреби тощо. Насамперед, важливий їх облік, оскільки він формує інформацію щодо доходів та витрат підприємства. Основою правильного визначення фінансового результату є правильна, обґрунтована організація обліку. Саме тому є актуальною необхідність дослідження особливостей організації обліку фінансових результатів.

Серед вчених, які досліджували економічну категорію "фінансовий результат", особливості організації їх обліку, привертають увагу праці Голова С. Ф., Лебедзевич Я. В., Мелушової І. Ю., Шари Є. Ю., Швець В. М. [1; 2]. Однак проведені дослідження показали, що існує ряд дискусійних питань, пов'язаних з обліком та організацією фінансових результатів, які потребують додаткового вивчення та вирішення.

Завдання дослідження: розглянути економічну сутність категорії "фінансовий результат", охарактеризувати особливості організації та обліку фінансових результатів торговельних підприємств, визначити подальші напрями дослідження з даної проблематики.

Мета дослідження – визначення особливостей організації обліку фінансових результатів торговельної діяльності підприємств.

Об'єктом дослідження є фінансові результати торговельних підприємств.

Предметом дослідження є порядок організації обліку фінансових результатів торговельних підприємств.

Важливим аспектом у діяльності торговельних підприємств виступає чітка організація обліку фінансових результатів, завданнями якої є [3]: забезпечення правильного визначення, достовірної оцінки доходів та результатів торговельної діяльності; їх правильне, повне документальне оформлення, своєчасне відображення в реєстрах; контроль за правильним визначенням фінансового результату від звичайної діяльності з метою оподаткування; своєчасне одержання достовірної інформації про фінансові результати торговельного підприємства; узагальнення інформації про рух, наявність нерозподіленого прибутку підприємства.

Важливе місце займає формування фінансових результатів у діяльності торговельних підприємств і розгляд оформлення відповідних первинних документів. Автор пропонує таку схему (рисунк).

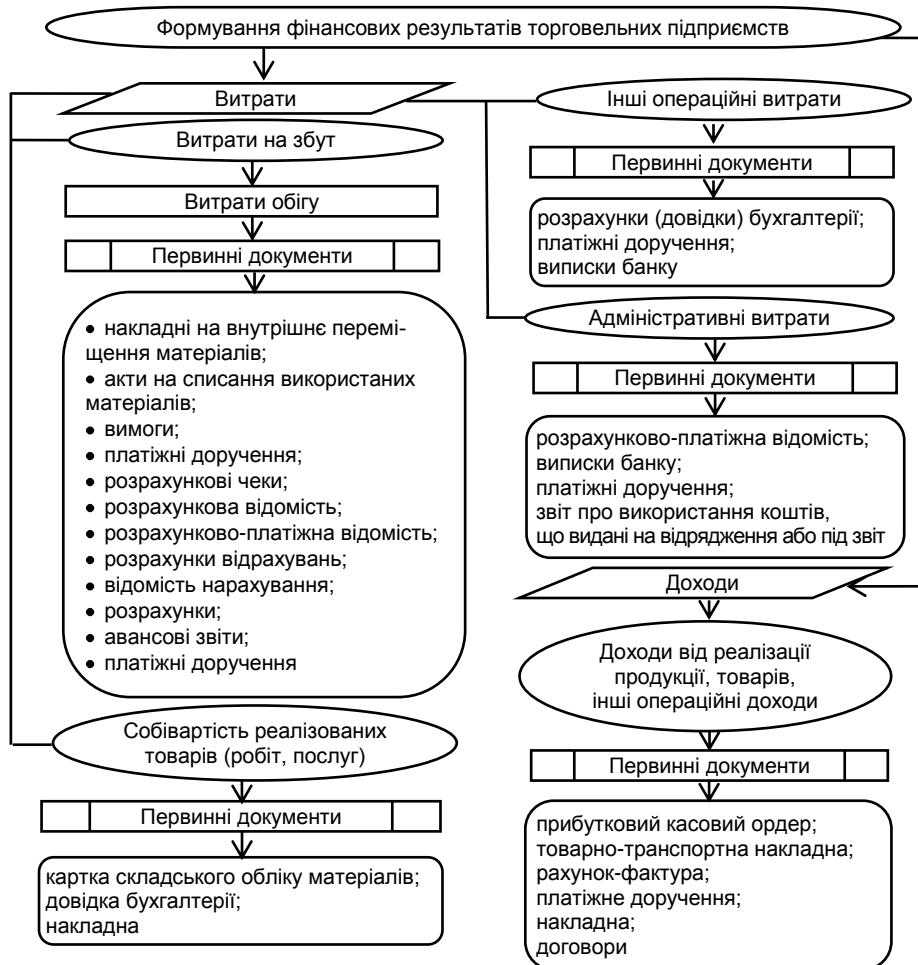

Рис. Формування фінансових результатів торговельних підприємств

Як видно з рисунка, торговельні підприємства мають свій склад доходів (торговельні підприємства отримують доходи від операційної діяльності) та витрат, а також відповідні первинні документи.

В організації обліку фінансових результатів торговельних підприємств особливу роль відіграє класифікація доходів та витрат. Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку згідно з вимогами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" [4], порядок формування витрат визначений нормами Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" [5].

Оскільки в останні роки склався класичний підхід до застосування класифікації витрат, то тоді організація та методика обліку зумовлює необхідність удосконалення за окремими напрямками: необхідність уточнення підходів щодо віднесення витрат до конкретної їх складової, уточнення і конкретизація методичних засад класифікації та обліку витрат звітного періоду, забезпечення витрат наступних періодів, витрат майбутніх періодів і зменшення доходу та власного капіталу. Шляхами вдосконалення організації обліку витрат для торговельних підприємств є раціоналізація, а також оптимізація документообігу, що, у свою чергу, пов'язано зі скороченням витрат праці на обробку первинних документів, прискоренням формування облікових даних про витрати.

Так, у торговельних підприємств витрати обігу включаються у витрати на збут, тому можна слід додати такі субрахунки для більшої деталізації:

- 93.1 "Матеріальні витрати";
- 93.2 "Витрати на оплату праці";
- 93.3 "Відрахування на соціальні заходи";
- 93.4 "Амортизація";
- 93.5 "Інші операційні витрати".

Для того щоб чітко бачити, з яких саме доходів торговельного підприємства складається фінансовий результат, від звичайної діяльності можна запропонувати додати до 791 рахунку "Результат операційної діяльності" субрахунки:

- 791.1 "Результат операційної діяльності";
- 791.2 "Результат іншої операційної діяльності".

Важливим є застосування автоматизованого способу ведення обліку фінансових результатів, що підвищить результативність та оперативність роботи бухгалтера, оскільки бухгалтерська обробка документів є найважливішим етапом формування сукупності достовірних даних як про доходи, так і про витрати торговельного підприємства.

Тому перераховані складові організації обліку, що визначають певний порядок накопичення та узагальнення інформації про доходи, витрати й прибутки (збитки) спрямовані на максимальне скорочення облікових процедур, найбільш повне задоволення потреб користувачів бухгалтерської інформації і залежать від галузевих особливостей діяльності підприємств.

Таким чином, для того, щоб ефективно здійснювати свою господарську діяльність торговельним підприємствам необхідно правильно організувати облік, у тому числі облік фінансових результатів діяльності. Важливим є отримання оперативної, точної інформації про фінансові результати як для торговельних, так і для інших підприємств, потрібно розмежовувати їх за видами діяльності, а це зумовлює необхідність змін в організації та методиці їх обліку.

Отже, було розглянуто необхідність організації обліку фінансових результатів, її завдання, класифікацію доходів та витрат; встановлено, що для організації бухгалтерського обліку фінансових результатів торговельної діяльності підприємства необхідна організація раціонального та ефективного облікового процесу. Перспективою є дослідження теоретичних аспектів облікового відображення доходів та витрат різних видів діяльності підприємств. Проведене дослідження показало, що організація обліку доходів та витрат потребує вдосконалення, насамперед, запровадження єдиних класифікаційних ознак та їх більшої конкретики, що є напрямом подальших досліджень.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Лебедзевич Я. В. Фінансові результати та їх контроль в системі бухгалтерського обліку: методологія і практика [Електронний ресурс] / Я. В. Лебедзевич. – Режим доступу : <http://irb.nubip.edu.ua/cgi-bin>. – Назва з екрану. 2. Мелушова І. Ю. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібною торгівлі [Електронний ресурс] / І. Ю. Мелушова. – Режим доступу: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64. – Назва з екрану. 3. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підручник / А. А. Пилипенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 424 с. 4. П(С)БО 15 "Дохід" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/z0860-99>. – Назва з екрану. 5. П(С)БО 16 "Витрати" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. – Назва з екрану.

Лісна М. О.

УДК 657.37:006.44

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕХОДУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗГІДНО З МСФЗ

Анотація. Висвітлено важливість упровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Наведено позитивні моменти і проблеми, що виникають в процесі переходу вітчизняних підприємств до складання звітності згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності. Виділено основні відмінності відображення деяких операцій за Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7.

Аннотация. Освещена важность внедрения Международных стандартов финансовой отчетности в Украине. Приведены положительные моменты и проблемы, возникающие в процессе перехода отечественных предприятий к составлению отчетности по Международным стандартам финансовой отчетности. Выделены основные различия отражения некоторых операций по Национальному положению (стандарту) бухгалтерского учета 1 и Международному стандарту бухгалтерского учета 7.

Annotation. The importance of the implementation of International Financial Reporting Standards in Ukraine was elicited. The positive aspects and problems associated with the transition of domestic enterprises reporting to International Financial Reporting Standards were described. The basic differences of representation of certain operations according to on the National Accounting Regulations (Standards) 1 and International Accounting Standard 7 were elucidated.

Ключові слова: фінансова звітність, міжнародні стандарти, проблеми, впровадження, відмінності.

© Лісна М. О., 2014

Стратегія реформування системи бухгалтерського обліку, яке відбувається в Україні, передбачає застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Тому максимальна інтеграція та приведення бухгалтерського обліку в Україні до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів є необхідною умовою її активної співпраці з усіма цивілізованими зарубіжними країнами і розширення зовнішньоекономічних зв'язків українських підприємств задля спрощення взаємодії з інвесторами і споживачами в різних країнах.

Проблему трансформації фінансової звітності висвітлювали у своїх працях такі відомі науковці, як: Веріга Г. В., В. Орлова, Лісничка О. В., Голов С. Ф., Нищенко Л. П., В. Швець, В. Костюченко та ін. [1 – 4]. Вони переважно розглядали проблемні питання гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності на основі міжнародного досвіду, приділяли увагу визначенню напрямів удосконалення бухгалтерського обліку відповідно до принципів МСФЗ, розглядали труднощі процесу прийняття та запровадження МСФЗ в українській практиці ведення бухгалтерського обліку. Але вони недостатньо приділяли уваги технічним, організаційним та освітнім проблемам переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Мета дослідження – проаналізувати проблеми переходу підприємств до використання МСФЗ, розкрити основні відмінності системи Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) і системи МСФЗ.

Об'єктом дослідження виступає фінансова звітність суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження – проблеми складання фінансової звітності згідно з МСФЗ.

Практика свідчить, що використання МСФЗ забезпечує зменшення ризику для кредиторів та інвесторів, зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів, поглиблення міжнародної кооперації у сфері бухгалтерського обліку, однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників.

МСФЗ – документи, які визначають загальний підхід до складання фінансової звітності, а також пропонують варіанти обліку окремих засобів або операцій підприємств. Вони мають рекомендаційний характер, що якнайбільше відповідає ринковій економіці [3].

Процес упровадження МСФЗ у практичну діяльність підприємств України був досить тривалим, що складався з певних глобальних етапів. Можна виділити такі позитивні моменти цього процесу: затверджено базове нормативне забезпечення як на рівні держави, так і окремими регуляторами (НБУ, НКЦПФР тощо); налагоджена офіційна взаємодія з Радою з МСФЗ (стандарти перекладені державною мовою і перебувають у вільному доступі для всіх бажачих); створено і вміщено на сайті Мінфіну Інтернет-ресурс, присвячений питанням упровадження МСФЗ, на якому є достатня кількість корисної інформації, порад для практичного застосування МСФЗ; організовано широке суспільне обговорення процесів упровадження МСФЗ, проводяться круглі столи, науково-практичні конференції.

Однак, незважаючи на значні позитивні аспекти, є також проблемні моменти, які можна розділити на три групи:

1. Технічні проблеми: існуюча система бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності не повною мірою відповідає національним П(С)БО; проблеми в оцінці окремих статей на дату переходу; необхідність використання професійного судження бухгалтерами; техніка застосування МСФЗ (або тільки для складання звітності, або для ведення бухгалтерського обліку); відображення у звітності інвестицій у дочірні та асоційовані компанії, міцний зв'язок з податковим обліком [5].

2. Організаційні проблеми. На багатьох вітчизняних підприємствах склалася думка, що питання, пов'язані з обліком і звітністю, належать до внутрішніх проблем бухгалтерської служби. Однак це не так. Підготовка інформації та складання комплексу звітності, що відповідає міжнародним стандартам, потребує залучення широкого кола фахівців технічних, аналітичних, фінансових служб, юристів, оцінювачів та ін. Це, у свою чергу, вимагає від вищого керівництва усвідомлення своєї відповідальності в момент затвердження звітності до випуску і як наслідок створення відповідних умов для своєчасного збору та якісної обробки різнопланової інформації про діяльність підприємства і достовірного подання фінансової звітності.

3. Освітні проблеми. Зараз в законодавчій базі не існує обов'язкових вимог до бухгалтерів, що підтверджують знання із МСФЗ. Назріває потреба вносити зміни до програми вищої школи і поглибити програму предмета "Фінансова звітність зарубіжних країн". Тому регуляторам з урахуванням галузевої специфіки доцільно б було розробити програми підвищення кваліфікації з урахуванням МСФЗ, затвердити перелік існуючих міжнародних дипломів, що підтверджують знання з МСФЗ.

Основні відмінності відображення деяких операцій у Звіті про рух грошових коштів за НП(С)БО та МСБО наведені у таблиці [2; 6].

Таблиця

Відмінності відображення операцій у звіті про рух грошових коштів за НП(С)БО та МСБО

Питання	НП(С)БО 1	МСБО 7
1	2	3
Форма подання	Складають тільки прямим методом	Складають прямим або непрямим методом

1	2	3
ПДВ у складі надходжень від реалізації	Включається в показник надходжень	Не обов'язково. Надходження ПДВ можуть бути відображені окремою статтею
Сплачені відсотки	Класифікуються як грошовий потік від фінансової діяльності	Можуть бути класифіковані як грошовий потік від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності
Отримані відсотки	Відсотки, отримані за банківським рахунком класифікуються як потік від операційної діяльності. Відсотки, отримані за позиками – потік від інвестиційної діяльності	Можуть бути класифіковані як потік від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності
Отримані дивіденди	Класифікуються як потік від інвестиційної діяльності	Можуть бути класифіковані як потік від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності
Сплачені дивіденди	Класифікуються як грошовий потік від фінансової діяльності	Можуть бути класифіковані як потік від операційної або фінансової діяльності
Звертання грошових потоків	Не допускається	Допускається у двох випадках: якщо платежі проходять за дорученням клієнта; якщо оборот великий, швидкий, а строки платежів короткі

Існують й інші відмінності між цими стандартами, а саме: несуттєві статті у формі № 1 "Баланс" і формі № 2 "Звіт про фінансові результати" згортаються з іншими суттєвими; фінансові активи показують окремими рядками; нематеріальні активи (основне завдання – правильно оцінити наявні нематеріальні активи. При безоплатному одержанні оцінку здійснюють не за справедливою вартістю, а за мінімальною плюс витрати з доведення до готовності до експлуатації. Якщо виготовляють нематеріальний актив власними силами і для себе, то потрібно включити в оцінку витратні рахунки 91-94. П(С)БО 8 не передбачено, що нематеріальні активи з невизначеним терміном експлуатації не амортизуються); у П(С)БО немає інформації щодо грантів, а МСБО 20 "Облік державних грантів" потребує їх розкриття; щодо інвестиційної нерухомості (П(С)БО 32 "Інвестиційна нерухомість" та МСБО 40 "Інвестиційна нерухомість"), то у П(С)БО 32 немає розділу "Розкриття інформації" який включає критерії класифікації, методи і допущення при визначенні справедливої вартості, ступінь участі незалежних оцінювачів, суми, що включають у форму № 2 "Звіт про фінансові результати".

Отже, можна зробити висновок, що необхідність застосування МСФЗ на сьогодні – це надійна та збалансована основа для оцінки фінансових результатів діяльності та фінансового стану, неможливість без них здійснення порівняльного аналізу у зв'язку з відмінностями в бухгалтерському обліку, пошук інвесторами нових ринків інвестування капіталу, потреба у достовірній та зрозумілій фінансовій інформації. Тому розв'язання зазначених проблем повинне стати пріоритетом діяльності відповідних державних органів, професійних та громадських організацій.

Наук. керівн. Тютлікова В. В.

Література: 1. Веріга Г. Проблемні аспекти трансформації фінансової звітності підприємств України відповідно до принципів МСФЗ / Г. Веріга // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 9. – С. 19–25. 2. Орлова В. Трансформація фінансової звітності за міжнародними стандартами / В. Орлова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 5. – С. 3–7. 3. Лісничка О. В. Міжнародні стандарти як основний напрям удосконалення бухгалтерської звітності в системі економічної інформації / О. В. Лісничка // Економіка та підприємництво. – 2006. – № 5. – С. 190–193. 4. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія / С. Ф. Голов. – К., 2007. – 522 с. 5. Каменська Т. Міжнародні стандарти фінансової звітності в Україні: сучасний стан, практика і проблеми впровадження / Т. Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 12. – С. 39–43. 6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/>. – Назва з екрану. 7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 "Звіт про рух грошових коштів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua/>. – Назва з екрану.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СУТНІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розкрито сутність облікової політики підприємства. Подано підходи вітчизняних науковців до визначення облікової політики. Визначено основні проблеми у процесі формування облікової політики на підприємствах України.

Аннотация. Раскрыта сущность учетной политики предприятия. Представлены подходы отечественных ученых к определению учетной политики. Выявлены основные проблемы формирования учетной политики на предприятиях Украины

Annotation. The essence of the company accounting policy was elicited. Approaches of national scientists to the definition of the accounting policy were described. The main problems with the accounting policy at enterprises of Ukraine were identified.

Ключові слова: облікова політика, інформаційні джерела, формування облікової політики.

У той час, коли національне законодавство України створює правові підстави у здійсненні підприємствами господарської діяльності, визначає обов'язковість її відображення в бухгалтерському обліку на основі встановлених принципів, а також надає можливість суб'єктам господарювання самостійно обирати методи ведення бухгалтерського обліку, для підприємств виникає необхідність розробки методики обліку, що найбільш повно відповідатиме особливостям їх діяльності. Мова йде про вибір певних правил, способів і прийомів обліку, що забезпечують обліковий процес та відображають ідеологію діяльності підприємства.

Дослідженню теоретичних аспектів формування облікової політики присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: Білуха М. Т., Белобжецький І. А., Бутинець Ф. Ф., Загородній А. Г., Дерій В. А., Кужельний М. В., Моссаковський В. Б., Николаєва С. А., Пушкар М. С., Новодворська В. В., Смірнова Н. В., Степанова Т. Г., Чумак О. В. та ін. Проте не всі питання на сьогодні залишились розкритими, а результати проведених досліджень релевантними, у зв'язку зі зміною умов господарювання, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є дослідження поняття облікової політики та визначення основних проблем при побудові її на підприємстві.

Для досягнення цієї мети передбачено вирішення таких завдань:

розкриття поняття облікової політики, які даються вітчизняними вченими і нормативними документами;

визначення основних проблем, які пов'язані з формуванням облікової політики на підприємствах України.

Об'єктом дослідження є облікова політика підприємства.

Предметом дослідження – сутність та проблеми побудови облікової політики.

Незважаючи на значну кількість авторів, що вивчали питання облікової політики, єдиної думки щодо визначення поняття, його сутності та значення облікової політики для підприємства так і немає.

Так, реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог ринкової економіки та міжнародних стандартів зумовило появу поняття "облікова політика". Офіційною датою початку використання даного терміна вважається 1999 рік – рік введення в дію Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1] та пакета національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Обов'язок підприємства самостійно формувати облікову політику для цілей складання фінансової звітності закріплено законодавчо в п. 5 ст. 8 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1]. Згідно зі ст. 1 законодавчого закону та п. 3 розділу 1 НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [2] облікова політика є сукупністю принципів, методів і процедур, які використовує підприємство для складання та подання фінансової звітності. Дещо інакше трактує це поняття МСБО 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках і помилки" [3] – міжнародний стандарт, що розкриває сутність облікової політики, установлює правила її вибору, застосування та зміни. Так, параграф 5 визначає облікові політики як конкретні принципи, основи, домовленості, правила і практику, застосовані суб'єктом господарювання під час складання

та подання фінансових звітів. Тут ідеться про облікову політику в множині. Це пояснюється тим, що за міжнародними правилами облікову політику, встановлену щодо конкретного об'єкта обліку, вважають окремою обліковою політикою. А от відповідно до вітчизняного визначення терміна сукупність таких облікових політик саме і становить єдину облікову політику підприємства.

Питанню облікової політики в літературі приділяють багато уваги. Варто звернути увагу на те, що серед науковців немає єдиного бачення визначення цього терміна. Підходи до визначення цього поняття подано в таблиці.

Таблиця

Підходи до визначення поняття "облікова політика"

Автори	Визначення облікової політики
Т. Барановська [4]	Комплекс методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, що обираються підприємством із загальноприйнятих або розробляються самостійно з урахуванням особливостей його діяльності з метою забезпечення захисту прав та інтересів власника (власників, учасників)
Бутинець Ф. Ф. [5]	Система способів і прийомів організації та ведення обліку на конкретному підприємстві, закріплена відповідним внутрішнім нормативним актом на визначений термін
Голов С. В. [6]	Сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності
Кондраков М. П., Пушкар М. С. [7]	Сукупність форм та методів ведення бухгалтерського обліку на підприємстві
Білуха М. Т. [8]	Вибір суб'єктом господарювання методичних прийомів відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій
Харькова А. К. [9]	Одне із важливих питань організації бухгалтерського обліку, правильне оформлення якого сприяє достовірному визначенню фінансового результату і потребує правильного оформлення, повного розкриття у фінансовій звітності
С. Свірко [10]	Сукупність облікових принципів, методів, процедур та заходів для забезпечення якісного, безперервного проходження інформації від етапу первинного спостереження до узагальнюючого – складання звітності

Отже, найбільш повним і достовірним автор статті вважає трактування облікової політики, подане в такій редакції: облікова політика – це комплекс методичних прийомів, способів, схем і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку поточної господарсько-фінансової діяльності підприємства і складання звітності, що обирається підприємством з-поміж загальноприйнятих або розробляється самостійно, виходячи з особливостей його діяльності.

Слід зазначити: всі літературні джерела, на які зроблено посилання, конкретизують і уточнюють підхід до поняття "облікова політика", що зафіксовано в міжнародних та національних стандартах. Можна вважати, що питання облікової політики підприємства є глибоко опрацьованим у теоретичному плані. Щоб донести його до практики, доцільно розробити окремий нормативний документ П(С)БО "Облікова політика". Прикладом може слугувати Положення з бухгалтерського обліку "Облікова політика організації", яке затверджене Міністерством Фінансів Російської Федерації (від 9 грудня 1998 року); у ньому чітко окреслено, як має визначатися облікова політика, порядок її розкриття та внесення змін. Стандартизація підходів до визначення, затвердження і розкриття облікової політики на підприємствах і в організаціях впорядкує ведення бухгалтерського обліку, не обмежуючи суб'єктів господарювання у виборі передбачених нормативною базою способів, методів і форм бухгалтерського обліку.

На сьогоднішній день формування облікової політики на підприємствах України має низку проблем, таких, як:

- 1) вибір інформаційної бази для побудови облікової політики;
- 2) визначення користувачів облікової інформації;
- 3) обґрунтування факторів впливу, що виникають під час складання облікової політики;
- 4) узагальнення сфери застосування облікової політики.

Першим кроком у процесі формування облікової політики є вивчення наявних джерел стосовно ведення обліку та подання звітності. Умовно їх можна поділити на національні та міжнародні. Вітчизняна законодавчо-нормативна база розроблена та вдосконалена відповідно до потреб сучасного розвитку економіки. Зокрема сюди слід віднести: Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації та Інструкції, листи тощо. Вагомий вплив на формування облікової політики має міжнародний досвід ведення бухгалтерського обліку. Його основні принципи та методи знайшли своє відображення у Міжнародних стандартах фінансової звітності. Використання цих стандартів є необхідним для забезпечення прозорості та зрозумілості облікової та звітної інформації для зовнішніх іноземних інвесторів.

Другим кроком є зацікавлення осіб в отриманні облікової інформації, яких поділяють на внутрішніх та зовнішніх користувачів. До внутрішніх можна віднести керівництво підприємства (власників та директорів), працівників бухгалтерії, економічні служби, відділ маркетингу, працівників підприємства, а до зовнішніх – державні контролюючі органи, інвесторів, фінансово-кредитні установи та організації, соціальні організації. Види, обсяги інформації для відповідних користувачів мають бути визначені у положеннях підприємства.

Третім кроком є основні фактори, які впливають на формування облікової політики підприємства, умовно згрупуємо їх за такими рівнями: макрорівень та мікрорівень (рисунок).

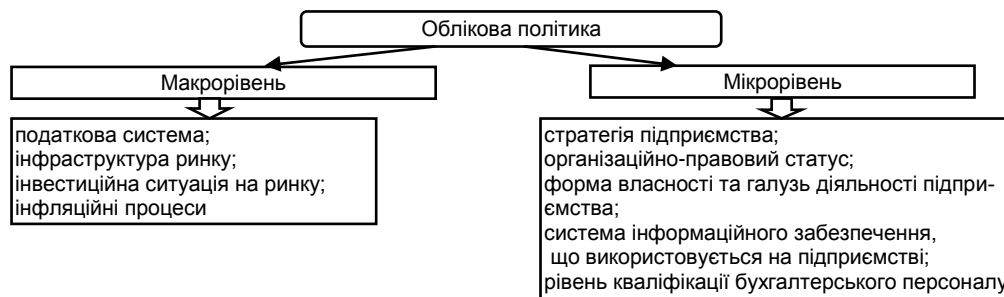

Рис. Фактори, які впливають на формування облікової політики підприємства

Четвертим кроком є опрацювання джерел формування облікової політики. Визначившись із зацікавленими сторонами та факторами, що мають вплив на ефективність формування та застосування облікової політики на підприємстві, слід зазначити сфери її застосування у фінансовому та управлінському обліку, аудиті, аналізі, менеджменті:

1. Фінансовий облік. Визначає форму здійснення бухгалтерського обліку та основні принципи, що максимально задовольняють потреби бухгалтерської служби на підприємстві; методи оцінки запасів; методи нарахування амортизації; порядок та форми нарахування заробітної плати, порядок здійснення інвентаризації на підприємстві із створення ревізійної групи; формує порядок документального оформлення, документообігу та ін.
2. Управлінський облік. Коригує витрати під час застосування правильно визначених методів оцінки; на підставі розроблених положень сформуванню системи управлінського обліку; приймає рішення.
3. Аудит. Сприяє здійсненню поточного внутрішнього контролю для запобігання переключень та помилок у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності.
4. Аналіз. На підставі сформованої облікової політики можна здійснити оцінку дотримання підприємством встановлених вимог, принципів та методів для формування показників фінансової звітності.
5. Менеджмент. Є основним джерелом, що відображає всі господарські процеси відповідно до потреб менеджера для прийняття ефективних рішень.

Отже, облікова політика є новим аспектом господарського життя підприємства, і її наукове дослідження, формування та впровадження в практику лише тільки починається. Недостатність наукового обґрунтування, законодавчого врегулювання та досвіду практичного застосування призводять до формального або дуже вузького використання елементів облікової політики в практичній діяльності підприємств. Облікова політика є важливим чинником організації та вдосконалення фінансового, управлінського та податкового обліку на підприємстві. Її вимоги є обов'язковими для використання в роботі як обліковим персоналом, так і іншими категоріями керівних працівників.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 1999 р., із змінами внесеними від 22.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" № 73, зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства Фінансів № 627 від 27.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 4. Барановська Т. В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика : автореферат дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Т. В. Барановська. – К. : НАУ, 2005. – 21 с. 5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків. Стандарти і кореспонденція рахунків, звітність : навч. посібн. / Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малуго. – Житомир : ПП "Рута", 2001. – 512 с. 6. Голов С. Бухгалтерський облік за Міжнародними стандартами / С. Голов, В. Костюченко. – К. : Екаунтінг, 2000. – 376 с. 7. Кондраков М. П. Учетная політика организации на 2012 год / М. П. Кондраков. – М. : Ексмо-Пресс, 2011. – 280 с. 8. Білуха М. Т. Курс аудиту / М. Т. Білуха. – К. : Вища школа. – Знання, 1998. – 574 с. 9. Харькова А. К. Учетная политика и ее роль в формировании финансового результата предприятия / А. К. Харькова // Дні науки-2006 : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Т. 7: Економічні науки. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 29–31. 10. Фінансовий облік у державному секторі: міжнародний підхід / Л. Г. Ловінська, С. В. Свірко, Т. І. Сфименко та ін. – К. : [б. в.], 2009. – 479 с.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ З ОПЛАТИ ПРАЦІ РОБІТНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розкрито сутність організації обліку оплати праці на базі законодавчих, нормативних документів організації обліку з оплати праці з персоналом. Розглянуто важливість тарифної системи організації обліку з оплати праці, поліпшення організації обліку.

Анотация. Раскрыта сущность организации учета оплаты труда на базе законодательных, нормативных документов организации учета по оплате труда с персоналом. Рассмотрены важность тарифной системы организации учета по оплате труда, улучшения организации учета.

Annotation. The essence of keeping accounts of wages based on the legislative and regulatory documents was elucidated. The importance of the tariff system for accounting wages and improvement of accounting was stressed.

Ключові слова: оплата праці, організація обліку, підприємство, нормативні документи.

Актуальність розгляду цього питання зумовлена тим, що одним із стимулюючих факторів є заробітна плата, але вона є незначним фактором мотиваційної політики, тому що більшість населення отримує мінімальну або нижче середньої заробітну плату. Значними стимулюючими факторами є премії, надбавки, компенсаційні виплати, пов'язані з режимом і умовами праці.

Важливі питання з оплати праці в Україні розглядали такі вчені, як: Н. Ткаченко, К. Крищенко, Л. Пантелійчук, А. Калина, С. Соломонов та ін. [1 – 3]. Часта зміна законодавства та зміна господарських умов гостро ставить питання з оплати праці робітників для скоршого його вирішення.

Метою статті є повне розкриття сутності організації обліку з оплати праці та вдосконалення організації обліку розрахунків з персоналом з оплати праці.

Взагалі, розрахунок заробітної плати – це трудомістка, кропітка та відповідальна робота, яку виконують за короткий проміжок часу від надання інформації та виплатою заробітної праці робітнику. Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [4], для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно вибирає форми його організації, розробляє організаційну структуру, призначає відповідальних за ведення бухгалтерського обліку, затверджує форми первинних документів, графік документообігу тощо [5].

Визначення завдань, системи показників, документації й системи рахунків є основними вимогами до формування обліку заробітної плати [6]. Це значить, що головним завданням обліку праці є самоконтроль за додержанням кількісного складу працівників, контроль за відпрацьованим часом та трудовою дисципліною.

Велика увага у бухгалтерському обліку приділяється заробітній платі. Відповідно до Закону України укладається договір з робітником, де вказуються умови праці та розмір її оплати. Дуже багато часу приділяється нарахуванню заробітної плати, а також відрахуванню з неї різних податків.

Згідно з Конвенцією Міжнародної організації праці № 95, Законом України "Про оплату праці" термін "заробітна плата" означає (незалежно від назви та методу обчислення) будь-яку винагороду або заробіток, які можуть бути обчислені в грошовому виразі та встановлені угодою або національним законодавством, що їх роботодавець повинен заплатити на підставі письмового або усного договору про наймання послуг працівникові за працю, яку виконано чи має бути виконано, або за послуги, які надано чи має бути надано [4]. Від складності, кваліфікованості, а також умов виконання роботи буде залежати заробітна плата робітника.

Тарифна система є основою організації оплати праці, яка включає в себе: тарифні ставки, тарифні сітки, тарифно-кваліфікаційні характеристики і схеми посадових окладів (згідно з ч.1 ст. 96 КЗпП) [4].

У процесі застосування тарифної сітки від професійних здібностей працівника залежить розмір тарифної ставки. Якщо робітник має вищий розряд, то розмір тарифної ставки буде більшим; це досягається шляхом використання тарифних коефіцієнтів і вказує на те, що розряд робітника прямо залежить від рівня його кваліфікації. А також залежить від точності виконуваних робіт, рівня складності та від їхньої відповідальності.

Оплата праці відповідно до кваліфікації спонукає працівників до опанування більшої кількості спеціальностей, що дає їм можливість розширити трудові навички й здобути нові знання. Завдяки цьому можливе зростання у професійному та службовому стані, що задовольнить потреби працівників, якщо організація не може надати "вищих" у службовій ієрархії посад. Також це дає змогу легше спілкуватися з працівниками у масштабі всієї організації, оскільки люди краще розуміють те, чим займаються їхні колеги з інших підрозділів.

Загалом порядок оплати праці відповідно до кваліфікації має бути чітким і зрозумілим, а керівництво підприємства повинно надавати їм достатні можливості для опанування нових спеціальностей.

Однією з важливих проблем бажання працювати є недосконала мотиваційна політика. Саме відсутність у персоналу мотивації призводить до таких проблем, як низька продуктивність та якість праці, низька лояльність і висока плинність кадрів, неможливість залучити й утримати потрібних фахівців і управлінців.

Під час вибору мотиваційної політики велику роль відіграють матеріальні та нематеріальні стимули. У процесі нематеріальної стимулюючої політики треба враховувати індивідуальні потреби працівників, їх здібності та окремі якості, такі, як: вік, стать, професія, досвід. Але в практиці більш важливими є матеріальні стимули, без яких працівник втрачає мотивацію як до роботи, так і до свого професійного розвитку.

В обліковій політиці соціальний пакет є одним із різновидів мотиваційної політики. Пільги встановлюються залежно від заслуг працівника, які поділяють на основні й додаткові, тобто для різних категорій працівників, а також це можуть бути пільги, що самостійно обрані працівником у межах встановленої суми [7].

Під час вибору систем та форм оплати праці деякі роботодавці у процесі різної роботи самі обирають систему та форму оплати праці, що в деяких випадках може призвести до погіршення якості продукції, недбалого використання устаткування, перевитрачання сировини та матеріалу, нехтування вимогам техніки безпеки та погіршенням технологічного режиму.

До вдосконалення організації заробітної плати в процесі тарифного регулювання належать: удосконалення тарифної системи відповідно до залежності тарифних ставок від рівня кваліфікації робітників;

введення більш гнучких форм і систем оплати праці;

Розробка внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці для підвищення мотиваційної та стимулятивної ролі тарифних систем;

удосконалення міжкваліфікаційних рівнів оплати праці мотиваційного механізму;

удосконалення нормування праці та її оплати;

підбір найефективніших форм і систем заробітної плати та її обґрунтування.

Підприємства у процесі розробки вдосконалення та побудови організації праці повинні враховувати доцільність, використовувати накопичений досвід, наукові дослідження, а також повинні обґрунтовано та з відповідальністю ставитись до цього питання.

Від організації обліку оплати праці залежить якість, правдивість, справедливість, повнота і своєчасність розрахунків з персоналом з оплати праці.

Таким чином, у даній статті розкривається сутність організації обліку на базі законодавчих, нормативних документів організації обліку з оплати праці, її проблеми та вирішення шляхом удосконалення організації заробітної плати та мотиваційної політики.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Ткаченко Н. Узагальнення методичних підходів до організації обліку оплати праці / Н. Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 5. – С. 31–36. 2. Пантелійчук Л. Про особливості відображення на рахунках бухгалтерського обліку рахунків за виплатами працівникам / Л. Пантелійчук // Праця і зарплата. – 2008. – № 9. – С. 17–21. 3. Соломонов С. Становлення системи оплати праці на підприємстві / С. Соломонов // Довідник економіста. – 2007. – № 6. – С. 73–77. 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 1999 року № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. – Назва з екрану. 5. Давидова К. Складаємо обліковий регламент на наступний рік / К. Давидова // Баланс. – 2008. – № 99. – С. 2–4. 6. Ткаченко Н. Узагальнення методичних підходів до організації обліку оплати праці / Н. Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 5. – С. 31–36. 7. Горицька Н. Виплата заробітної плати: строки і відповідальність / Н. Горицька // Заробітна плата. – 2006. – № 3. – С. 18–24.

УДК 657.221

Мажуліна М. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА ДЛЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто сутність облікової політики виходячи з нормативно-правових актів. Визначено значення облікової політики в забезпеченні діяльності підприємств згідно з потребами фінансової звітності й управління господарським процесом.

Аннотация. Рассмотрена сущность учетной политики исходя из нормативно-правовых актов. Определено значение учетной политики в обеспечении деятельности предприятий в соответствии с потребностями финансовой отчетности и управления хозяйственным процессом.

© Мажуліна М. О., 2014

Annotation. The nature of the accounting policy was considered on the basis of regulations. The importance of the accounting policy for providing business activity in accordance with requirements of financial statements and the management of a business process, was identified.

Ключові слова: облікова політика, національні положення (стандарту) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, наказ МФУ № 635, Наказ про облікову політику, Наказ про організацію бухгалтерського обліку.

Для забезпечення достовірності складання фінансової звітності, достовірності ведення податкового обліку, можливості порівняння фінансової звітності за різний період часу, а також оцінювання майнового і фінансового стану підприємства у процесі прийняття рішень власниками необхідно чітко дотримуватися принципів та правил ведення бухгалтерського обліку. Нормативні документи у сфері бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності вимагають від суб'єкта господарювання щоб ці правила були незмінні та суворо дотримувалися з одного звітного періоду до іншого [1]. Дані принципи, методи та правила містяться у Наказі про облікову політику, яку підприємство самостійно складає виходячи зі специфіки своєї діяльності.

Висвітленням питання про облікову політику займалися такі науковці, як: Дерій В. А., Бутинець Ф. Ф., Пушкар М. С., Кужельний М. В., Пилипенко А. А., Івченко Л. В., Діденко А. Н., М. Щирба, Лозова Т. І., Олійник Г. Ю. Незважаючи на їх здобутки, все ще залишаються не визначенні деякі питання.

Метою статті є визначення суті облікової політики, аналіз її значення та обґрунтування необхідності ретельного її розроблення для ефективної роботи підприємства.

Об'єктом дослідження є облікова політика.

Предметом дослідження є проблеми, які виникають під час формування облікової політики підприємства.

Термін "Облікова політика" підприємства ввійшов у вживання наприкінці 80-х рр. ХХ ст. як вільний переклад на російську мову словосполучення *accounting policies*. Він використовувався у стандартах, виданих Комітетом з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [2]. В Україні дане визначення почали вживати з 1999 року із введенням у дію Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні".

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності [3].

Окремого єдиного нормативного документа з питань регулювання облікової політики – обрання, застосування, оформлення, внесення змін, відображення у фінансовій звітності – в Україні немає.

Посилаючись до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", підприємство в особі власника чи в особі уповноваженого на те органу повинно самостійно визначити облікову політику залежно від особливостей діяльності підприємства.

Необхідність формування облікової політики на підприємстві зумовлена, насамперед, особливостями його діяльності, які не можуть бути відображені з достатньою повнотою у жодному нормативному документі внаслідок їх специфічності, хоч у цілому бухгалтерський облік на кожному підприємстві ґрунтується на відповідному нормативно-правовому забезпеченні – законах і підзаконних актах (положеннях, інструкціях, директивах, рекомендаціях, наказах тощо), які безпосередньо регулюють організацію бухгалтерського обліку і звітності, а також вимогах фінансового, господарського і земельного права [4].

Облікова політика підприємства є результатом системної роботи керівництва, головного бухгалтера та відповідних фахівців підприємства з її розробки та впровадження. Від правильного рішення щодо облікової політики, на підприємстві, залежить не лише об'єктивне висвітлення інформації у фінансовій звітності, але й аналіз діяльності підприємства загалом, прийняття рішень в організації роботи підприємства, значення для цілей податкового обліку тощо.

Закріплення підприємством сформованої облікової політики закріплюється розпорядчим документом, тобто наказом.

Виникає питання: що ж конкретно треба відображати в наказі про облікову політику, якщо в Україні не передбачені ніякі нормативно-правові акти чи національні положення (стандарту) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО), як це, наприклад, передбачено міжнародною практикою, яке освітлює дане питання в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку № 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки?"

В існуючих НП(С)БО, а також інших нормативно-правових актах в Україні зазначаються окремі норми облікової політики, тобто в НП(С)БО 9 зазначаються методи вибуття запасів та методи розподілу транспортно-заготівельних витрат (далі – ТЗВ), в НП(С)БО 7 визначаються методи нарахування амортизації основних засобів і т. д. Даних норм значна кількість, але ці норми поділяються на обов'язкові та ті, що дають право вибору. Обов'язкові норми – це норми, які обов'язкові для виконання всім суб'єктам господарської діяльності, незважаючи на специфіку їх діяльності. Дані норми фіксувати в наказі про облікову політику не треба, адже вони вважаються як базові для всіх суб'єктів. Прикладом обов'язкових норм вважаються створення забезпечень на виплату відпускних.

Методи обліку, які містяться в НП(С)БО чи інших нормативних документах, що містять декілька варіантів оцінки обліку і дають право вибору найбільш доцільного, відповідно до специфіки

діяльності підприємства, варіанта – обов'язково зазначають в наказі про облікову політику. Прикладом у даному випадку виступає вибір з методів оцінки вибуття запасів (НП(С)БО 9, чи з переліку створюваних забезпечень майбутніх періодів (НП(С)БО 11). Підприємство може зупинитися як і на виборі одного методу, так і декількох, наприклад: метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів – під час продажу великогабаритних товарів, що мають номер заводу – виготівника; собівартості перших за часом надходження (ФІФО) – для товарів, що продаються оптом. У процесі вибору методу підприємство повинно провести аналіз поведінки декількох методів за аналогічними умовами.

Посилаючись на МСБО 8 [5], можна зазначити, що даний стандарт дає можливість, у разі відсутності певних роз'яснень у нормативних документах, керуватися судженням бухгалтера у виборі елементів облікової політики.

Виходячи з того, що в процесі створення НП(С)БО законодавство за основу брало положення МСБО, можна зробити висновок, що у процесі складання облікової політики, керівництво підприємства також може керуватися своїм професійним судженням, за умови відсутності чітко прописаних норм у діючих НП(С)БО та інших нормативних актах.

З 27 червня 2013 року вступили у дію Методичні рекомендації № 635 щодо облікової політики підприємства, які затверджені Міністерством фінансів України (далі – МФУ) [6]. Дані рекомендації узагальнюють усі методики оцінки обліку, які наведені як у НП(С)БО, так і в інших нормативно-правових документах.

Методичні рекомендації № 635 рекомендують наступні складові для облікової політики: методи оцінки вибуття запасів (п.16-23 НП(С)БО 9); періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів (п. 18-19 НП(С)БО 9); порядок обліку і розподілу транспортно-заготівельних витрат (п. 9 НП(С)БО 9); методи амортизації основних засобів (п. 26 НП(С)БО 7); методи амортизації нематеріальних активів (п. 27 НП(С)БО 8, п.26 НП(С)БО 7); методи амортизації довгострокових біологічних активів (п. 11 НП(С)БО 30, п. 26 НП(С)БО 7); методи амортизації інвестиційної нерухомості (п. 26 НП(С)БО 7); вартісні ознаки малоцінних необоротних матеріальних активів (п. 5.2 НП(С)БО 7); переоцінка необоротних активів (п. 16 НП(С)БО 7); періодичність зарахування сум до оцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку (п. 21 НП(С)БО 7); метод розрахунку резерву сумнівних боргів (п. 8 НП(С)БО 10); перелік створюваних забезпечень майбутніх витрат та платежів (п. 13 НП(С)БУ 11); порядок виплат, які здійснюються за рахунок прибутку (р. IV Положення № 1213); порядок оцінки ступеня завершення операцій з надання послуг (п. 11 НП(С)БУ 15); сегменти діяльності, пріоритетний вид сегмента, засади ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках (НП(С)БО 29); перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу (НП(С)БО 16); перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) (НП(С)БО 16); порядок визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом (п. 4 НП(С)БО 18); дата визначення придбаних у результаті систематичних операцій фінансових активів (НП(С)БО 13); кількісні критерії та якісні ознаки суттєвості інформації про господарські операції, події та статті фінансової звітності (Методичні рекомендації МФУ з прийняття суттєвості в бухгалтерському обліку); періодичність відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань (п. 14-15 НП(С)БУ 17); критерії розмежування об'єктів операційної нерухомості та інвестиційної нерухомості (НП(С)БО 32); підходи до класифікації пов'язаних сторін (НП(С)БО 23); дату включення простих акцій, випуск яких зареєстровано, до розрахунку середньорічної кількості простих акцій в обігу (п. 6 НП(С)БО 24); дату первісного визнання необоротних активів та групи вибуття як утримуваних для продажу (НП(С)БО 27); складання окремого балансу філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами підприємства; визначення одиниці аналітичного обліку запасів (п. 7 НП(С)БО 9); спосіб складання звіту про рух грошових коштів (НП(С)БО 1); підходи до віднесення витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта основних засобів до первісної вартості або витрат звітного періоду (п. 14 НП(С)БО 7); періодичність та об'єкти проведення інвентаризації; застосування класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

З даного переліку складових облікової політики, які запропонувало МФУ, можна заперечити двом пунктам, а саме: періодичність і об'єкти проведення інвентаризації та Застосування класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Дані пункти доцільно відносити до організації бухгалтерського обліку, оскільки облікова політика піддається змінам дуже рідко, а саме у випадках, що передбачені НП(С)БО 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах": якщо змінюються статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує НП(С)БО, якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства, а елементи організації бухгалтерського обліку можуть піддаватися змінам у будь-який момент, за рішенням керівництва.

Організація бухгалтерського обліку є такою системою практичного здійснення прийомів і способів відображення господарських операцій, що повністю забезпечує дієвий контроль і всебічний аналіз виконання планів підприємства під час мінімальних витратах праці і засобів на ведення обліку [7].

Після того як підприємство визначиться зі складовими облікової політики, керівництво повинне зафіксувати цей факт складанням розпорядчого документу-наказу.

Дотримуватися даного наказу зобов'язані також і відособлені підприємства, адже у процесі складання консолідованої звітності головне підприємство керується даними своїх відокремлених підприємств. Невиконання відокремленими підприємствами "єдиної" облікової політики перекручує інформацію в консолідованій фінансовій звітності.

Як було зазначено, наказ про облікову політику складається на значний термін, тому дублювати його зміст з року в рік не вважається доцільним.

Якщо ж відбуваються зміни в обліковій політиці підприємства, відповідно до критеріїв, які прописані в НП(С)БО 6, то дані зміни можна оформити двома шляхами, а саме: внести зміни і доповнення в основний наказ про облікову політику; скласти новий наказ про облікову політику з урахуванням тих моментів, які не знайшли своє відображення у попередньому наказі.

Зміни в обліковій політиці можуть здійснюватися на будь-яку дату періоду, тобто не треба чекати закінчення періоду, щоб ввести у дію наказ, наприклад, з 1 січня наступного року.

Отже, впливає, що облікова політика є наче "конституцією" для підприємства, виконання правил, які прописані в ній, є обов'язковим і беззаперечним для підприємства. Але в нашій країні дане питання висвітлено неоднозначно і недостатньо, оскільки немає відповідного НП(С)БО, який би повністю регулював дане питання, тому через це і виникають різні питання у суб'єктів господарювання у процесі складання своєї облікової політики. На думку автора, вважається доцільним створення в нашій державі відповідного НП(С)БО, взявши за основу міжнародний досвід, який урегулював дане питання.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Войтенко Т. Основы учетной политики / Т. Войтенко // Налоги и бухгалтерський учет. – 2012. – № 1–2. – С. 6–13. 2. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підручник / А. А. Пилипенко, В. І. Отенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 424 с. 3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. – Назва з екрану. 4. Бойко Л. Г. Конспект лекцій для самостійного вивчення дисципліни "Облікова політика підприємства" / Л. Г. Бойко ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 178 с. 5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8) "облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_020. – Назва з екрану. 6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=382876&cat_id=293537. – Назва з екрану. 7. Литвин Ю. Я. Організація бухгалтерського учета в сільському господарстві / Ю. Я. Литвин, В. А. Полторадня. – К., 1977. – С. 176.

Муренец И. Г.

УДК 336.221

Магистр 1 года обучения
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеця

ВКЛЮЧЕНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В ПРОЦЕССЫ ПЛАНИРОВАНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ СУБЪЕКТАМИ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Аннотация. Рассмотрены процессы планирования и управления налогообложением субъектов хозяйствования. Определены задание и структура налогового планирования, место налогового планирования в системе управления финансами на предприятии, роль налогового планирования в ведении хозяйственной деятельности.

Анотація. Розглянуто процеси планування і управління оподаткуванням суб'єктів господарювання. Визначено завдання і структура податкового планування, місце податкового планування в системі управління фінансами на підприємстві, роль податкового планування у веденні господарської діяльності.

Annotation. The article deals with the planning and management of taxation of business entities. The task and structure of tax planning, the tax planning place in the enterprise finance management system, the role of tax planning in the course of business were identified.

Ключевые слова: планирование, управление, налогообложение, налоговое планирование, стадии налогового планирования, структура налоговой службы предприятия.

© Муренец И. Г., 2014

Эффективность современного бизнеса во многом определяется не только рентабельностью предприятия, но и объемом затрат на его ведение. Налоговое планирование позволяет заметно сократить объем расходов на содержание предприятия за счет продуманной программы оптимизации налогообложения.

В управлении предприятием сложилась ситуация, при которой как западными, так и отечественными учеными-экономистами вопросам налогового планирования практически не уделяется внимание. Отсутствует глубокая теоретическая проработка различных вопросов налогового планирования, его периодизации и классификации. Оно не рассматривается как составная специфическая часть управления финансами, но оказывает непосредственное влияние на формирование финансовых результатов, стоимость фирмы. В целях обеспечения устойчивого роста предпринимательской активности и развития экономики страны необходимо выделение налогового планирования в отдельное самостоятельное направление финансовой науки и практики управления финансами хозяйствующих субъектов.

Проблемы планирования бизнес-процессов и налогообложения исследуются в работах Макалова С. В., Ильина В. В., Румянцев М. И., Иванова Ю. Б. и др. Однако остаются не решенными вопросы некоторых аспектов управления налогами на предприятии.

Целью данной работы является включение налогообложения в процессы планирования и управления субъектами хозяйствования.

Объектом является процесс включения налогообложения в процессы планирования и управления субъектами хозяйствования.

Предметом статьи являются инструменты и методы налогообложения на предприятии.

Существует большое количество видов планирования. Наряду с такими видами планирования, как финансовое, социальное, бюджетное (в зависимости от отдельных видов ресурсов), правомерно выделять также налоговое планирование (рис. 1).

Рис. 1. Место налогового планирования в системе управления финансами хозяйствующих субъектов

Налоговое планирование является важной и неотъемлемой частью системы финансового управления в организации. Это обусловлено тем, что с налогообложением связаны все сферы производственной, финансовой, хозяйственной деятельности предприятия на протяжении всего его существования – с момента принятия решения о создании, в процессе функционирования и до полной ликвидации.

Налоговое планирование непосредственно влияет не только на управление результатами, но и на другие направления финансового менеджмента, что видно на рис. 2 [1].

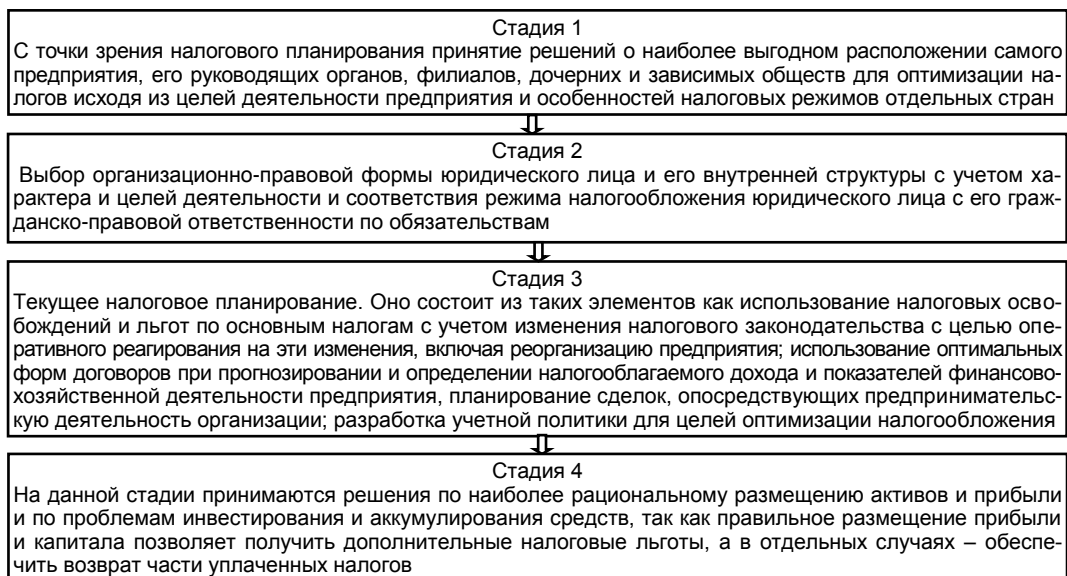

Рис. 2. Стадии налогового планирования

Необходимо отметить следующее:

1) являясь составной частью системы финансового менеджмента, налоговое планирование занимает в ней специфическое место, обусловленное тем, что налоговый аспект присутствует в любом сегменте управления финансами хозяйствующих субъектов;

2) так как налоговые отношения как составная часть финансов возникают на пере распределительной стадии воспроизводственного процесса и являются завершающим звеном любого предпринимательского решения, налоговому планированию как составной части финансового менеджмента присуща ограниченная самостоятельность. Как контрольная функция финансов проявляется только в процессе осуществления соответствующих видов деятельности и решений. Таким образом, налоговое планирование, не имея четко самостоятельного характера, оказывает существенное влияние на принятие предпринимательских решений и повышение эффективности финансово-хозяйственной деятельности организаций;

3) налоговая экономия увеличивает собственные финансовые ресурсы предприятия, поэтому конечной целью налогового планирования является оптимизация налогов. В рамках достижения основных целей предпринимательской деятельности компании – повышение ее финансовой устойчивости и значимости.

В дополнение к четырем основным стадиям можно добавить стадию формирования целей и задач предприятия в начале его организации и стадию контроля, анализа и оценки эффективности налогового планирования. На практике этапы налогового планирования можно использовать в совокупности или в отдельности в зависимости от того, создается предприятие или уже действует.

Все перечисленное учитывается при моделировании налогового бремени хозяйствующего субъекта на оптимальном для него уровне в зависимости от этапа развития предприятия и целей, стоящих перед ним.

Налоговое планирование, как и любая деятельность, имеет управленческий характер, с помощью которого выполняет функции: оперативные; контроля; планирования и др. Следовательно, налоговое планирование можно изобразить в виде трехуровневой системы, включающей оперативный, тактический и стратегический элементы, в зависимости от которых трансформируется объективная сторона процесса налогового планирования, видоизменяются мероприятия по планированию налогов (таблица) [2].

Таблица

Структура налогового планирования

Стратегический уровень	Функции планирования	Стратегические решения по снижению налогового бремени. Включение налогов в бюджет и планирование
Тактический уровень	Функции контроля	Координация стратегических и операционных систем. Решение налоговых проблем
Оперативный уровень	Операционные функции	Правильность расчетов и документации. Операционная структура для снижения налогов

Проекция конструкции налогового планирования в виде таблицы позволяет наиболее точно отобразить имеющиеся связи и зависимости, прослеживающиеся на всех уровнях налогового планирования. Фундаментом таблицы выступает оперативный уровень (текущий внутренний налоговый контроль).

Организация налоговой деятельности и выполнение работ по налоговому планированию невозможны без организации соответствующей службы или подразделения. Службы налогового планирования и налогового учета созданы в единую налоговую службу предприятия, во главе которой стоит служба начальника, наделенного правами заместителя руководителя предприятия. На рис. 3 представлена примерная структура налоговой службы предприятия.

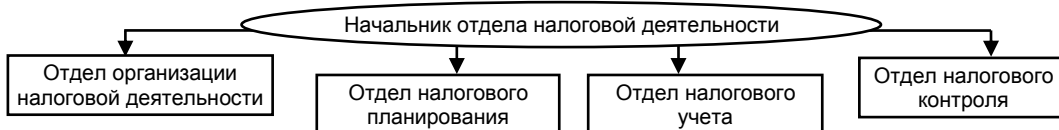

Рис. 3. Структура налоговой службы предприятия

Отдел по налогам, помимо ответственности за соблюдение налогового законодательства и слежения за изменениями в нем, будет также отвечать за налоговое планирование. Финансовый и плановый отдел должны совместно с отделом по налогам обеспечить проработку налоговых последствий при принятии решений. Отдел по налогам должен совместно с плановым отделом включить расходы по налогам в процесс планирования.

Таким образом, налоговое планирование играет очень важную роль на предприятии, оно может помочь нашему субъекту хозяйствования: свести до минимума налоговые суммы, максимально увеличить прибыль, а также избежать штрафных платежей.

Научн. рук. Часовникова Ю. С.

Литература: 1. Налоговое планирование [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.gAAP.ru. – Название с экрана. 2. Опыт налогового планирования на предприятиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cemi.rssi.ru/mei/articles/sajf-gil08-9.pdf>. – Название с экрана. 3. Чайковська В. П. Промислові підприємства України: проблеми і перспективи розвитку / В. П. Чайковська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 1. – С. 97–104. 4. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: монографія / [за заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова]. – Х., 2007. – 448 с. 5. Барулин С. В. Налоговый менеджмент / С. В. Барулин, Е. А. Ермакова, В. В. Степаненко. – М., 2008 – 230 с. 6. Все о малом предпринимательстве: полн. практ. рук. / под ред. А. В. Касьяновой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ГроссМедиа, РОСБУХ, 2008 – 322 с. 7. Воробей Е. К. Оптимизация налогообложения на основе выбора эффективной учетной политики предприятиями малого бизнеса / Е. К. Воробей // Вестник СГУТиКД. – 2010. – № 1 (11). – С. 43–51.

УДК 657.42

Овсійчук О. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Анотація. Розглянуто значущість виробничих запасів для підприємства. Досліджено основні аспекти організації обліку виробничих запасів. Визначено заходи для вдосконалення обліку виробничих запасів у місці зберігання та бухгалтерії підприємства.

Аннотация. Рассмотрена значимость производственных запасов на предприятии. Исследованы основные аспекты организации учета производственных запасов. Определены меры по совершенствованию учета производственных запасов в месте хранения и бухгалтерии предприятия.

Annotation. The importance of inventory for a company was considered. The key aspects of inventory accounting were examined. The measures for improving the accounting of inventory in storage places and records were identified.

Ключові слова: виробничі запаси, організація обліку, документація, автоматизація, підприємство.

Проблеми організації обліку виробничих запасів у сучасних умовах набувають особливої актуальності у зв'язку з потребою швидкої і достовірної інформації. У свою чергу, ефективно та раціональне використання запасів призводить до зменшення витрат, собівартості продукції, підвищення рентабельності, матеріального та фінансового становища підприємства.

Вагомий внесок у дослідження організації обліку запасів зробили такі вітчизняні науковці, як: Ф. Бутинець, Л. Кіндрацька, О. Мурашко, Л. Терещенко, В. Швець та ін. [1 – 5].

Метою дослідження є визначення основних заходів удосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві.

Завданням дослідження є розгляд значущості запасів для підприємства, дослідження основних аспектів організації обліку запасів та визначення шляхів удосконалення організації обліку виробничих запасів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є облік виробничих запасів.

Предметом дослідження є організація обліку виробничих запасів на підприємстві.

Запаси є важливою обліковою та економічною категорією, найбільш значною частиною оборотних активів підприємства, а тому правильна організація обліку запасів є важливою передумовою раціонального їх використання.

Раціональне управління виробничими запасами в першу чергу потребує своєчасного оперативного обліку за їх надходженням і використанням. При цьому необхідно контролювати та вдосконалювати процес організації обліку на кожній ділянці обліку запасів для отримання достовірної інформації про надходження, використання, внутрішнє переміщення запасів, дотримання норм та встановлених лімітів на підприємстві. Раціональне використання запасів призведе до зниження собівартості виготовленої продукції, а отже і ціни, що приведе до збільшення прибутку підприємства.

Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів на промислових підприємствах є:

- раціональна організація складського господарства;
- розробка номенклатури запасів;
- наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- правильне групування, класифікація запасів;
- розробка норм витрачання запасів [1].

Для правильної організації обліку виробничих запасів на підприємствах потрібні складські приміщення з відповідним обладнанням, пристосуваннями, вимірювальними приладами. Запаси на складах повинні розміщуватися по групах, типах, сортах, розмірах, щоб можна було швидко їх прийняти, видати й перевірити наявність. Склади повинні бути повною мірою забезпечені вимірювальними приладами і мірною тарою. Облік запасів на складі здійснюється завідувачем складом, який є матеріально відповідальною особою. З ним укладають договір типової форми про повну матеріальну відповідальність.

Для поліпшення організації обліку виробничих запасів також потрібно вдосконалювати процес документування, тобто ширше використовувати накопичувальні документи (лімітно-забірні та комплектуючі карти, відомості та ін.), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах (бездокументальну систему оформлення витрат матеріалів) [2].

Поліпшенню ресурсооснащення сприяє впорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, забезпечення строгого порядку приймання, зберігання і витрачання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо, обмеження числа посадових осіб, які мають право підпису документів на видачу особливо дефіцитних і дорогих матеріалів. При цьому в обліковій політиці необхідно визначити норми природного убутку по кожній групі запасів, а також порядок і строки проведення інвентаризації.

Документи на надходження і витрату матеріалів, які передають у бухгалтерію, потребують повсякденної обробки і відображення в тих чи інших облікових регістрах. При цьому, для своєчасного відображення і контролю за наявністю і рухом виробничих запасів на підприємстві буде доцільно класти і затвердити графік документообігу та чітко його дотримуватися [3].

Також необхідно впроваджувати ефективні форми попереднього й поточного контролю за дотриманням норм запасів і витрат матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для знаходження резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання [1].

Важливим аспектом покращення оперативності обліку запасів та поліпшення якості економічної інформації є автоматизація ведення обліку. Застосування комп'ютерних технологій у бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці бухгалтерів і суттєво покращує його організацію на підприємстві. Це пов'язано з тим, що автоматизований спосіб обробки облікових даних потребує формального і чіткого опису облікових процедур у формі алгоритмів, що налагоджує порядок виконання своїх повноважень обліковцями.

Комп'ютеризація обліку виробничих запасів дозволить вирішити проблему аналітичного обліку. Якщо при застосуванні паперових форм обліку збільшення рівнів деталізації аналітичного обліку та переліку об'єктів аналітики вимагає збільшення кількості облікових працівників, то при застосуванні комп'ютерної техніки можна ефективно вести аналітичний облік з будь-яким рівнем деталізації та широкою номенклатурою аналітичних об'єктів, а реєстрація операцій у хронологічному і системному порядку в розрізі синтетичних та аналітичних рахунків, яка раніше здійснювалась окремо поєднується в одному робочому процесі. При цьому контроль за тотожністю даних аналітичного та синтетичного обліку забезпечується автоматично [3].

Автоматизоване оброблення даних з обліку виробничих запасів на практиці забезпечується різними способами:

- придбання універсального програмного комплексу (або окремого його модуля) на ринку програмного забезпечення;
- автоматизацією облікового процесу силами фахівців підрозділу з автоматизованого оброблення даних підприємства;
- використанням табличних процесорів обліковими працівниками для забезпечення автоматизованого розв'язання окремих завдань конкретної ділянки обліку [5].

Недостатньо комп'ютерна техніка використовується при проведенні інвентаризації та оформленні її результатів. Тому доцільним є впровадження в практику проведення інвентаризації та визначення її результатів використання типових програм бухгалтерського обліку (наприклад, "1С:Бухгалтерія") та електронних таблиць "Excel", які використовуються на промислових підприємствах [4].

Загальні напрями вдосконалення організації обліку запасів на підприємстві по кожній ділянці обліку можна представити в узагальнюючій таблиці.

Таблиця

Напрями вдосконалення організації обліку запасів на підприємстві

Ділянки обліку запасів	Надходження запасів	Відпуск та продаж (вибуття) запасів	Запаси на складі	Залишки, ліміти та нормативи
1	2	3	4	5
Документи, що використовуються в обліку	Рахунок-фактура. Накладна, товарно-транспортна накладна. Прибутковий ордер	Лімітно-забірна карта. Накладна-вимога. Накладна на відпуск ТМЦ. Товарна накладна	Картки складського обліку матеріалів. Накладна на внутрішнє переміщення матеріалів. Журнал складу	Лімітно-забірна карта. Розрахунки бухгалтерії. Акт інвентаризації. Норми і нормативи

1	2	3	4	5
	Сертифікат якості. Акт отримання. Реєстр прибуткових документів. Довіреність. Супровідні документи	Акт на списання матеріалів	Акт інвентаризації. Договір про повну матеріальну відповідальність	Наказ про облікову політику
Заходи вдосконалення обліку	Комп'ютеризація та автоматизація ведення обліку			
	Складання і затвердження графіку документообігу			
	Упровадження типових уніфікованих форм документації			
	Контроль з боку працівників бухгалтерії за правильністю оформлення первинної документації			Упровадження ефективних норм попереднього і поточного контролю за дотриманням норм запасів. Чітке визначення в обліковій політиці норм та нормативів, доцільних методів вибуття запасів
Обмеження числа посадових осіб, які мають право підпису документів		Підготовка складських приміщень, оснащення їх необхідними приладами		
Упорядкування первинної документації. Розробка детальних посадових інструкцій	Оформлення відпуску матеріалів у картках обліку матеріалів. Упровадження бездокументальної системи оформлення витрат			

Таким чином, запаси займають особливе місце у складі майна підприємства та домінуючі позиції у структурі витрат. Ефективність господарської діяльності підприємств значною мірою залежить від оцінки та раціонального використання виробничих запасів. Для вдосконалення організації обліку запасів на підприємстві необхідно забезпечити необхідні умови збереження запасів, ефективну організацію документообігу, на всіх стадіях обліку запасів раціональну організацію облікового процесу; запровадити ефективні форми контролю, автоматизувати ведення обліку. Всі вищеперелічені заходи будуть сприяти підвищенню раціонального використання запасів та покращенню ефективності діяльності підприємства.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Фінансовий облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир : ЖІТІ, 2006. – 525 с. 2. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 525 с. 3. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік в банках України : підручник / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2001. – 636 с. 4. Мурашко О. В. Облік використання матеріальних запасів на виробництві в умовах впровадження ЕОМ [Електронний ресурс] / О. В. Мурашко. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10murash.htm. – Назва з екрану. 5. Терещенко Л. О. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посібн. [Електронний ресурс] / Л. О. Терещенко, І. І. Матієнко-Зубенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 187 с. – Режим доступу : <http://publib.if.ua/part/6567>.

УДК 657.471:006.44

Пересічанська А. С.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ДЕЯКІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛОЖЕННЯ (СТАНДАРТУ) БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ 16 "ВИТРАТИ"

Анотація. Розглянуто способи вдосконалення Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" шляхом дослідження та узагальнення теоретичних розробок щодо термінологічного словника документа та загальнопромислових витрат. Уточнено загальнопромислові витрати в частині змінних та постійних витрат, а також баз їх розподілу.

Аннотация. Рассмотрены способы усовершенствования Положения (стандарта) бухгалтерского учета 16 "Расходы" путем исследования и обобщения теоретических разработок касательно терминологического словаря документа и общепроизводственных расходов. Уточнены общепроизводственные затраты в части переменных и постоянных затрат, а также баз их распределения.

Annotation. The article deals with the ways of improvement of Regulation (standard) of accounting 16 "Expenditure" by examining and summarizing the theoretical developments concerning the terminological dictionary of the document and overheads. Overheads were specified in the part of variable and fixed costs, as well as the bases of their distribution.

Ключові слова: П(С)БО 16, витрати, міжнародні стандарти, база розподілу витрат.

У сучасних умовах господарювання підприємства України постають на шлях інтеграції в міжнародне середовище. Дані процеси стимулюють різноманітні вектори діяльності як на рівні самих підприємств, так і на рівні держави. Одним з таких напрямів є вдосконалення концептуальної основи бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО.

Ураховуючи теперішню економічну ситуацію та глобальні тенденції все частіше керівництво підприємств висуває жорсткі вимоги щодо якості організації та ведення обліку фінансових результатів та витрат. Тому в даному випадку обліковцям важливо спиратися на чіткі та однозначні вимоги законодавства. Саме задля цього потрібно вдосконалювати та наближувати до міжнародних національні стандарти, зокрема П(С)БО 16 "Витрати".

Розробкою даного питання займалися українські науковці та вчені, серед яких: Голод В. Л., Прохар Н. В., Кодимська Т. Ю. та ін. [1 – 3]. Але у працях даних авторів не вистачає системності та впорядкованості пропонованої інформації, кінцевої спрямованості на більш узагальнений результат.

Метою даної роботи є дослідження та узагальнення шляхів удосконалення П(С)БО 16 "Витрати" на базі існуючих теоретичних розробок та уточнень, конкретизації вже поданої у документі інформації.

Об'єктом дослідження є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати".

Предметом дослідження є способи вдосконалення зазначеного стандарту шляхом дослідження теоретичних розробок у даній сфері.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності. Норми цього Положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (далі – підприємства) незалежно від форм власності (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) [4].

Окремого міжнародного стандарту, який би розкривав методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та розкриття її у фінансовій звітності, немає. Визнання витрат подається в Концептуальній основі складання і подання фінансових звітів, яка не є міжнародним стандартом бухгалтерського обліку [5], Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (далі – МСБО) 1 "Подання фінансових звітів", МСБО 2 "Запаси", МСБО 16 "Основні засоби", МСБО 18 "Дохід", МСБО 23 "Витрати на позики", МСБО 38 "Нематеріальні активи" та ін.

Аналізуючи вимоги до розкриття інформації про витрати підприємств, викладені в П(С)БО 16 "Витрати" варто відмітити, що загалом вони відповідають міжнародним стандартам бухгалтерського обліку та фінансовій звітності, а в деяких випадках дублюють їх [1].

Також не менш важливо приділити увагу не лише зіставленню національного та міжнародних положень, але й самому наповненню П(С)БО 16: його чіткості, ясності та однозначності.

Розглядаючи розділ "Загальні положення", зокрема частину щодо визначення термінів, хочеться відмітити, що у стандарті наведено визначення прямих витрат, а їх склад розкривається через прями матеріальні витрати, прями витрати на оплату праці та інші прями витрати виробничого характеру. Стосовно непрямих витрат визначеності набагато менше. Оскільки по тексту цей термін не вживається, його визначення відсутнє, а за змістом нормативного документа можна зробити висновок, що до них прирівнюються змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати [2]. Тож у даному випадку потрібно ввести чіткий розподіл на прями та непрями витрати з відповідними визначеннями понять, що структуруватиме витрати для потреб управлінського обліку, зокрема для проведення калькуляційних розрахунків.

Ще одним недоліком П(С)БО 16 можна вважати відсутність порядку розподілу загальновиробничих витрат на змінні та постійні. У ньому лише зазначається, що їх перелік і склад установлюється підприємством самостійно. До того ж недостатньо обґрунтованим у П(С)БО 16 є порядок визначення нормальної потужності підприємства, що використовується у процесі розподілу загальновиробничих витрат. Усе це призводить до того, що на практиці фактична потужність прирівнюється до нормальної, витрати на змінні та постійні не поділяються і, як наслідок, розподіл загальновиробничих витрат суттєво спрощується, а підприємства порушують чинний нормативний документ [2].

Для вирішення даної проблеми П(С)БО 16 потрібно вдосконалити, для цього:

потрібно вдосконалити класифікацію загальновиробничих витрат, яка містила б оптимальну кількість ознак, розкривала цільове призначення й економічний зміст витрат, урахувала організаційну структуру та особливості;

необхідно деталізувати план рахунків бухгалтерського обліку з конкретизацією статей загальновиробничих витрат та введенням відповідних аналітичних рахунків [3].

Розглядаючи дане питання, слід також приділити увагу визначенню бази розподілу загальновиробничих витрат.

Аналізуючи діюче положення слід відмітити, що наявної інформації щодо баз розподілу витрат недостатньо для повноцінної правової основи, яка б уніфікувала даний процес та робила облікову інформацію підприємств більш чіткою та ефективною. Тож у даному випадку до П(С)БО

16 потрібно додати відповідний відокремлений пункт щодо можливих баз розподілу та відповідних статей чи груп витрат, до яких вони будуть застосовуватися, а також методи такого розподілу.

Таким чином, існуюче Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" є методичною базою щодо відображення витрат підприємства, яке, в той же час, узгоджене з міжнародними вимогами. Тим не менш, задля покращення якості даного документа в ньому варто внести такі зміни:

- уточнити термінологічну базу, зокрема стосовно непрямих витрат;
- більш детально подати порядок визначення нормальної потужності підприємства;
- удосконалити класифікацію загальновиробничих витрат;
- визначити порядок розподілу витрат на змінні та постійні;
- деталізувати інформацію щодо баз розподілу загальновиробничих витрат.

Дані введення поліпшать обліковий процес на підприємствах, зроблять його більш прозорим та зменшать кількість спірних питань щодо визначення та розподілу статей витрат як у внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання, так і під час вирішення питань із зовнішніми користувачами інформації.

Подальша розробка даного питання має сконцентруватися на запропонованні конкретних способів, методів чи процедур, які б вирішували поставлені завдання поліпшення стандарту.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Голод В. Л. Порівняльна характеристика оцінки та визнання витрат відповідно до національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку / В. Л. Голод // *Управління розвитком*. – 2012. – № 1 (122). – С. 114–116. 2. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики : монографія / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 257 с. 3. Кодимська Т. Ю. Шляхи покращення обліку та розподілу загальновиробничих витрат на підприємствах / Т. Ю. Кодимська // *Економіка: реалії часу*. – 2013. – № 1 (6). – С. 196–200. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" № 318 від 31.12.1999 р. (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. – Назва з екрану. 5. Концептуальна основа складання і подання фінансових звітів // *Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) 2004*. – Ч. 1; 2 / за ред. С. Ф. Голова. – К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2005. – 1232 с.

УДК 657.471

Різник І. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

РОЗМЕЖУВАННЯ ТЕРМІНІВ "ВИТРАТИ" ТА "ЗАТРАТИ" ДЛЯ ПОТРЕБ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Проаналізовано позиції різних авторів щодо визначення понять "витрати" та "управління витратами", на основі яких надано власні трактування. Проведено критичну оцінку термінів "витрати" і "затрати" та вироблена власна позиція автора щодо їх використання.

Аннотация. Проанализирована позиция разных авторов относительно понятий "расходы" и "управления расходами", на основании которых представлены собственные трактовки. Проведена критическая оценка терминов "расходы" и "затраты" и выработана собственная позиция автора по их использованию.

Annotation. The views of different authors on the concepts of costs and cost management were analyzed and based on them the author's definitions were presented. A critical assessment of the terms "costs" and "expenses" was made, and the author's own position on their use was developed.

Ключові слова: витрати, затрати, управління витратами, оцінка.

В економічних науках поняття "витрати" є одним із ключових, навколо якого групуються інші, тож однозначне трактування цього поняття, визначення сфер його застосування в науці та практиці має непересічне значення, отже тема дослідження є актуальною.

Термін "витрати" вивчали чимало вчених-економістів, фінансистів, менеджерів, зокрема: Бутинець Ф. Ф., Коцюба О. С., Пушкар М. С., Сколов Я. В., Г. Фандель та ін. Але, незважаючи на досить значну кількість наукових розробок, залишається низка невирішених проблем, що суттєво знижує ефективність управління витратами суб'єктів господарювання.

Метою даної статті є з'ясування суті та змісту терміна "витрати", його співіснування із терміном "затрати", поглядів представників різних вчених на цей термін, формування власної позиції автора щодо даної проблематики.

Об'єктом є витрати підприємства.

Предметом є визначення поняття "витрат" і "управління витратами", та розмежування його з поняттям "затрати".

В умовах ринкової економіки ефективне управління витратами та результатами діяльності підприємств є важливим і складним завданням, вирішення якого актуальне для нинішніх умов господарювання.

На сьогодні в економічній літературі наведено багато різних визначень поняття "витрати", але ці визначення часто є неоднозначними і розглядають його з різних точок зору. Тож необхідно проаналізувати визначення поняття "витрати", які наведені у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, а також нормативно-правових актах (табл. 1).

Таблиця 1

**Визначення поняття "витрати" в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених,
а також нормативно-правових актах**

Автори	Визначення поняття
1	2
Податковий кодекс України [1, пп. 14.1.27 п. 14.1 ст. 14]	Витрати – сума будь-яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати" (далі П(С)БО № 16 [2])	Витрати – або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Економічна енциклопедія (т. 1) [3, с. 203]	Витрати виробництва – спожиті в процесі виробництва продукту виробничі фонди підприємства
Особливості бухгалтерського обліку в США [4, с. 197]	Витрати – це те, що фірма платить для того, щоб вести діло й отримувати дохід
М. Бойчук [5, с. 270]	Витрати виробництва – витрати живої та уречевленої праці в процесі виробництва
Г. Фандель [6, с. 458]	Витрати (Kosten) – це затрати факторів виробництва у вартісному вимірі
Козак В. Г. [7, с. 129]	Витрати – інформація про витрати на будь-що (продукт, або його партію, послуги і т. д.)
Коцюба О. С., Грецак М. Г. [8, с. 16]	Витрати підприємства – обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для досягнення певної мети
Турило А. М., Кравчук Ю. Б. [9, с. 9–10]	Витрати – це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети
Пушкар М. С. [10, с. 389]	Витрати – це сума спожитих на виробництво товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів)
Нападовська Л. В. [11, с. 64–65]	Витрати – означає використання (відтік) грошових коштів
Нашкерська Г. В. [12, с. 390]	Витрати – споживання або використання матеріалів, товарів, робіт, послуг у процесі одержання доходу
Соколов Я. В. [13, с. 47]	Витрати (рос. расходы) – все те, що тратить організація
Мочерний С. В. [14, с. 130]	Витрати виробництва – витрати на придбання основних чинників виробництва: робочої сили, засобів виробництва (засобів і предметів праці, в тому числі землі) та інших засобів для виготовлення продукції протягом певного періоду
Трубочкіна М. І. [15, с. 17]	Затрати – витрати матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів у вартісному виразі

1	2
Шим Джей К. [16, с. 113]	Витрати – показник у грошовому вираженні кількості ресурсів, використаних для досягнення певної мети
Глен А. Велш, Деніел Г. Шор [17, с. 645]	Витрати – це визначена в доларах сума ресурсів, які були використані чи витрачені підприємством протягом певного часу з метою отримання доходу

Проаналізувавши численні погляди на сутність поняття "витрати", було встановлено, що думки авторів розділилися, і їх можна групувати таким чином: грошова форма (фінансовий підхід) – Глен А. Велш, Деніел Г. Шор, Нападовська Л. В.; вартість або споживання ресурсів (ресурсний підхід) – Коцюба О. С. та Грещак М. Г., Турило А. М., Трубочкіна М. І., Пушкар М. С.; зменшення активів чи збільшення зобов'язань (обліковий підхід) – Шим Джей, П(С)БО № 16, Податковий кодекс України.

Оскільки кожен автор трактує дане поняття по-своєму залежно від цілей, які він переслідує, то автор даної статті вважає, що витрати потрібно трактувати як зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань (обліковий підхід), що спричинене сумою грошових витрат (фінансовий підхід), понесених підприємством для придбання ресурсів, використаних для досягнення певної мети (ресурсний підхід). Тобто в цьому визначенні поєднані всі підходи, оскільки, на думку автора, поняття "витрати" вміщує всі названі аспекти.

Під час аналізу поняття "витрати" було визначено про неоднозначність даного терміна в результаті перекладу й узгодженості української, російської та англійської мов. Тому виникає необхідність розмежування понять, зокрема таких, як "витрати" та "затрати".

Пилипенко А. А. [18, с. 16] надає такі підходи до розмежування цих понять (табл. 2).

Таблиця 2

Існуючі підходи до розуміння понять "витрати" та "затрати"

Це синоніми	Це різні поняття	
	Підхід № 1	Підхід № 3
Немає різниці, яке з понять вживати	Затрати – це натурально-речовий показник	Затрати – вартісна оцінка використаних ресурсів, не зменшують власний капітал організації
	Витрати – це вартісний показник	Витрати – зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу

Підхід № 3 є найбільш точним, оскільки відображає трактування поняття "витрати" в П(С)БО 16, а затрати показують не зменшення капіталу (як витрати), а вартість використаних у процесі господарювання ресурсів.

Таким чином, затрати – це будь-яке використання ресурсів, у тому числі і на придбання активів, у той час як термін "витрати" означає використання тільки тих ресурсів, які у процесі визначення фінансового результату компанії за відповідний звітний період ставляться у відповідність отриманим доходам (дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат).

Таким чином, "витрати" та "затрати" – це різні поняття, що зумовлює необхідність їх розмежування в бухгалтерському обліку.

У даній роботі буде використовуватися термін "витрати", оскільки він більш підходить для дослідження економічного характеру.

Одним із важливих напрямів управлінської діяльності на підприємстві є управління витратами. На сьогодні залишається дискусійним і неоднозначним також трактування поняття "управління витратами" підприємства та її складових елементів.

Для виділення основних підходів до управління витратами необхідно також провести дослідження визначень сутності поняття "управління витратами" у роботах вчених (табл. 3).

Таблиця 3

Визначення економічної сутності поняття "управління витратами"

Автори	Визначення
1	2
Грещак М. Г., Коцюба О. С. [8, с. 26]	Управління витратами – взаємопов'язаний комплекс робіт, які формують коригуючі впливи на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства та спрямовані на досягнення оптимального рівня в межах допустимих відхилень витрат в усіх підсистемах підприємства за виконання будь-яких робіт

1	2
Данилюк М. О., Лещій В. Р. [19, с. 36]	Процесно-орієнтоване управління витратами – комплексна методологія управління витратами підприємства на основі інформації поопераційного обліку, яка опирається саме на бізнес-процеси і взаємодію операцій у їх структурі для досягнення максимального задоволення кінцевого споживача
Лебедев В. Г. [20, с. 13]	Управління затратами – виконання всього комплексу функцій управлінського циклу, які спрямовані на підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на підприємстві
Пилипенко А. А. [21, с. 136]	Управління витратами – система принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень, заснована на використанні об'єктивних економічних законів відносно формування й регулювання витрат, забезпечення ефективного використання ресурсів та капіталу підприємства в різних видах його діяльності відповідно до стратегічних та поточних цілей розвитку
Череп А. В. [22, с. 18–19]	Управління витратами дозволяє надати узагальнюючу оцінку ефективності використання ресурсів і визначити резерви збільшення прибутку та зниження ціни одиниці продукції. У процесі управління витратами основна увага зосереджується на мінімізації їх загального обсягу

Як видно з табл. 3, визначення поняття "управління витратами" різними авторами проводиться по-різному. В даній статті пропонується розуміти управління витратами як динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства на основі організації ефективного використання його ресурсів і забезпечення оптимального рівня витрат.

Таким чином, витрати – це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що спричинене сумою грошових витрат, понесених підприємством для придбання ресурсів, використаних для досягнення певної мети. А управління витратами – це процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів діяльності підприємства. В системі обліку й контролю з метою уникнення плутанини, а також, зважаючи на існування П(С)БО – 16 "Витрати", необхідно, в основному, вживати термін "витрати", який є традиційним для української мови.

Подальшим дослідженням може стати аналіз методів управління затратами та вибір найбільш оптимального для різних видів промисловості.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрану. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затвержене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minfin.gov.ua. – Назва з екрану. 3. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / відп. ред. С. В. Мочерний. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с. 4. Особливості бухгалтерського обліку в США. Peculiarities of accounting in the USA / пер. з англ. ; за ред. д.е.н. проф. Ф. Ф. Бутиця. – Житомир : ЖІТІ, 1997. – 559 с. 5. Економіка підприємства : навч. посібн. / І. М. Бойчук, П. С. Харів, М. І. Хопчан та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Каравела ; Львів : Новий світ – 2000, 2001. – 298 с. 6. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат / Г. Фандель ; пер. з нім. М. Г. Грещака. – К. : Таксон, 2000. – 520 с. 7. Козак В. Г. Визначення поняття "витрати" та їх оцінка / В. Г. Козак // Реформування економіки України: стан та перспективи : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 листоп. 2009 р., м. Київ. – К. : МІБО КНЕУ, 2009. – С. 129–131. 8. Грещак М. Г. Управління витратами : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с. 9. Турило А. М. Управління витратами підприємства : навч. посібн. / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с. 10. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 628 с. 11. Нападовська Л. В. Управлінський облік : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Л. В. Нападовська. – К. : Книга, 2004. – 544 с. 12. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / Г. В. Нашкерська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с. 13. Соколов В. Я. Учет затрат – от теории к практике / В. Я. Соколов // Бухгалтерский учет. – 2005. – № 6. – С. 44–47. 14. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності : навч. посіб. / С. В. Мочерний, А. О. Устенко, С. І. Чеботар. – К. : Видавничий центр "Академія", 2001. – 280 с. 15. Трубочкина М. И. Управление затратами предприятия : учебн. пособ. / М. И. Трубочкина. – М. : Инфра-М, 2006. – 218 с. 16. Шим Дж. К. Методы управления стоимостью и анализа затрат / Дж. К. Шим, Дж. Г. Сигел ; [пер. А. П. Калюжный]. – М. : Филинь, 1996. – 344 с. 17. Велш Г. А. Основи фінансового обліку / Глен А. Велш, Деніел Г. Шор ; пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. – К. : Основи, 1997. – 943 с. 18. Пилипенко А. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань : монографія / А. А. Пилипенко, І. П. Дзьобко, О. В. Писарчук ; за заг. ред. докт. екон. наук, доц. Пилипенка А. А. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 344 с. 19. Данилюк М. О. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами / М. О. Данилюк, В. Р. Лещій. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2002. – 242 с. 20. Лебедев В. Г. Управление затратами на предприятии : учебн. пособ. / В. Г. Лебедев. – СПб. : Бизнес-пресса, 2003. – 255 с. 21. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : наукове видання / А. А. Пилипенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 276 с. 22. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання : монографія. Ч. 1 / А. В. Череп. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 364 с.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Анотація. Висвітлено принципи ведення обліку кредитних операцій у комерційних банках України. Подано характеристику класифікації балансових та позабалансових рахунків для обліку даних операцій. Описано загальні принципи бухгалтерського обліку кредитних операцій.

Аннотация. Освещены принципы ведения учета кредитных операций в коммерческих банках Украины. Дана характеристика классификации балансовых и внебалансовых счетов для учета данных операций. Описаны общие принципы бухгалтерского учета кредитных операций.

Annotation. The article deals with the principles of accounting credit operations of commercial banks in Ukraine. The classification of balance sheet and off-balance sheet accounting for these transactions was characterized. The general principles of accounting credit operations were described.

Ключові слова: кредитні операції, процентні доходи, метод "за період", метод "на період", пролонгована заборгованість, прострочена заборгованість.

У сучасних умовах універсалізації діяльності фінансових установ розширення спектра фінансових послуг стало важливою умовою для стабільного економічного зростання в країні. Розвиток економіки країни значною мірою визначається ступенем розвитку банківської системи.

Отже, метою даної статті є висвітлення принципів ведення обліку в комерційних банках, розкриття особливих підходів до ведення кредитних операцій банку, пропозиції щодо покращення обліку кредитних операцій у комерційних банках та звернення особливої уваги на методологію.

На даному етапі розвитку сучасної національної банківської системи існує великий спектр різноманітних банківських послуг, але жоден банк не може функціонувати без системи щоденного обліку операцій, які стосуються змін в активах, зобов'язаннях і капіталі (оскільки тільки завдяки такому обліку керівництво банку має можливість постійно стежити за його діяльністю). Саме тому виникла потреба у виникненні особливих підходів до ведення обліку деяких видів операцій комерційних банків [1].

Вивченням цього питання займалися такі вчені, як: Кіндрацька Л. М., Герасимович А. М., Арістова А. М., Шульга Н. П., Васюренко О. В., Волохата К. О., Череп А. В., Андронova О. Ф., Мороз А. М., Савлук С. І. [1 – 5].

Кредитні операції посідають ключове місце з-поміж активних операцій комерційних банків. У більшості банків позичкові рахунки складають не менше половини їх сукупних активів і забезпечують близько 70 % від отриманих ними доходів. До кредитних операцій належать: позичкові операції, операції кредитного характеру та послуги кредитного характеру. Тому досліджувана тема є досить актуальною зараз [4].

Бухгалтерський облік кредитних операцій ґрунтується на принципах, загальноприйнятих у міжнародній практиці, зокрема:

- безперервності діяльності установи банку;
- стабільності правил бухгалтерського обліку;
- обережності;
- поділу звітних періодів (нарахування доходів та видатків);
- дати операції;
- переваги змісту над формою;
- оцінки активів та пасивів;
- окремого відображення активів і пасивів.

В основу формування синтетичних рахунків для обліку кредитних операцій покладено класифікацію кредитів, запроваджену НБУ [2].

Балансові рахунки для обліку кредитних операцій розміщені в першому та другому класах плану рахунків. Розподіл рахунків за класами узгоджується з принципами побудови балансу, в даному випадку окремого відображення міжбанківських та клієнтських операцій.

У першому класі "Казначейські та міжбанківські операції" згруповані рахунки для обліку кредитних операцій, які, по-перше, виникають з приводу отримання комерційними банками запозичених коштів від Національного банку України і, по-друге, відображають відносини з отримання та надання позик іншим комерційним банкам.

У складі позабалансових рахунків передбачені рахунки для обліку забалансових зобов'язань банку кредитного характеру. Вони згруповані у такі рахунки дев'ятого класу: гарантії, поручительства, акредитиви та акцепти, що надані банкам (рахунок № 900); гарантії, що надані клієнтам (рахунок № 902); сумнівні гарантії та поручительства (рахунок № 909); зобов'язання з кредитування, які надані банкам (рахунок № 910); зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам (рахунок № 912).

Фінансовий облік надання або отримання кредитів, визнання доходів (витрат) за кредитними операціями здійснюється за рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України (постанова Правління НБУ від 21.11.97 за № 388).

Нараховані доходи обліковуються за відповідними рахунками групи, в якій обліковується номінал кредиту; на наступний день після їх очікуваного погашення, у разі неотримання платежу переносяться на відповідні рахунки простроченої заборгованості.

Прострочені нараховані доходи, що визнані сумнівними, списуються з відповідного балансового рахунку і переносяться на позабалансовий облік. Подальше нарахування доходів за даною кредитною угодою проводиться позабалансом доти, доки кредитний актив не буде списаний з балансу банку за рахунок відповідного резерву.

Процентні доходи, які отримані авансом, обліковуються за рахунком 3600 "Доходи майбутніх періодів". Надалі банк поступово амортизує доходи майбутніх періодів, тобто відносить на доходи відповідну суму процентів, що відносяться до звітного періоду.

Дана операція відображається в обліку бухгалтерським проведенням:

Д-т Доходи майбутніх періодів;

К-т Процентні доходи (відповідні рахунки класу 6).

Бухгалтерські проведення за кредитною операцією стосуються:

1) обліку номіналу кредиту та зміни основної суми боргу;

2) обліку процентних та комісійних доходів.

Облік номіналу кредиту залежить від методу виплати процентів:

за період;

на період.

У разі застосування методу "за період", проценти можуть виплачуватися періодично або в кінці терміну, визначеного кредитною угодою, а номінальна сума кредиту і сума, що перераховується на поточний рахунок клієнта (або кореспондентський рахунок банку), збігаються.

Під час укладення угоди виконується бухгалтерське проведення за позабалансом на суму, зазначену в кредитній угоді:

Д-т 9129 Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам

К-т 9900 Контррахунок.

Одночасно проводиться зворотний запис за позабалансовим обліком:

Д-т 9900;

К-т 9129.

Обумовлені кредитною угодою комісійні винагороди списуються банком самостійно меморіальним ордером з поточного рахунку позичальника, що відображається проведенням:

Д-т Поточний рахунок позичальника;

К-т Комісійні доходи (рахунки класу 6).

Питання про утримання банками суми комісійної винагороди відразу із суми кредиту остаточно не вирішено. У бухгалтерському обліку зміст даної операції відобразатиметься так:

Д-т Кредитний рахунок позичальника;

К-т Поточний рахунок позичальника;

К-т Комісійні доходи.

У процесі застосування методу "на період" проценти можуть сплачуватися повністю або частково в момент видачі кредиту, тобто авансом. Оскільки сума, що перераховується на поточний рахунок позичальника, буде зменшена на суму процентів, сплачених на період, у фінансовому обліку окремо обліковується сума номіналу кредиту та сума процентів, що сплачена авансом. Протягом дії кредитної угоди сума авансових процентів має бути амортизована [5].

Протягом терміну дії кредитної угоди основна сума номіналу кредиту зменшується на суми, що сплачуються позичальником у погашення заборгованості. Як правило, передчасне погашення заборгованості позичальники не проводять.

Облік нарахованих доходів за кредитними операціями, зазвичай – це процентні доходи, здійснюється відповідно до затвердженої наказом облікової політики банку. Саме цим документом визначаються критерії щодо застосування під час нарахування процентів у даному звітному фінансовому році одного з можливих методів: рівних частин, актуарного або методу процентного числа.

Розгляд принципів різниць за даними методами не входить до методології бухгалтерського обліку. Нарахування процентів за кредитами входить до функцій кредитного або фінансового підрозділу банку, а до бухгалтерії передається відомість нарахування процентів, на підставі якої проводяться бухгалтерські записи. За кожним позичальником – клієнтом даного банку щодо суми нарахованих процентів оформляється меморіальний ордер у двох примірниках. Перший залишається в документах банку, котрий видав кредит, другий передається банку – платнику процентів за кредитом.

Для обліку нарахованих процентів використовуються відповідні рахунки "Нарахованих доходів":

Д-т Нараховані доходи;

К-т Процентні доходи.

Використання рахунку "Нараховані доходи" дозволяє банку контролювати правильність та своєчасність отримання своїх доходів.

Облік комісійних доходів за кредитними операціями залежить від природи цих доходів [3].

Додержання загальних принципів бухгалтерського обліку кредитних операцій можливе під час виконання обов'язкового правила: пролонгована заборгованість, прострочена заборгованість, а також нараховані доходи та прострочені нараховані доходи мають обліковуватись за відповідними рахунками тієї групи плану рахунків, у якій обліковується номінал кредиту (сума основного боргу за кредитною угодою).

Отже, в даній статті розкриті основні принципи ведення бухгалтерського обліку кредитних операцій банку, розкриті основні закономірності проведення, які відображаються в обліку, звернуто особливу увагу щодо методів нарахування відсотків, опираючись при цьому на роботи вчених, які у своїх працях особливу увагу приділяють обліку кредитних операцій.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Арістова А. М. Фінансовий менеджмент у банку. Опорний конспект лекцій / А. М. Арістова, Н. П. Шульга. – К. : КНТЕУ, 2011. – 123 с. 2. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович та ін. ; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2010. – 599 с. 3. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посібн. / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2009. – 464 с. 4. Череп А. В. Банківські операції / А. В. Череп, О. Ф. Андросова : навч. посіб. – К. : Кондор, 2008. – С. 33–39. 5. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2010. – 384 с.

УДК 336.717.3

Склярова І. С.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Розглянуто особливості обліку депозитних операцій комерційних банків, наведено їх види, також розглянуто синтетичний та аналітичний облік депозитів. Виявлено, що депозит є індикатором довіри людей до банківської системи. Визначено необхідність реалізації ефективної депозитної політики.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета депозитных операций коммерческих банков, приведены их виды, также рассмотрены синтетический и аналитический учет депозитов. Выведено, что депозит является индикатором доверия людей к банковской системе. Определена необходимость реализации эффективной депозитной политики.

Annotation. The features of accounting deposit transactions of commercial banks, their types and synthetic and analytical accounting of deposits were studied. A deposit was found to be an indicator of people's confidence in the banking system. A necessity of implementing an efficient deposit policy was stated.

Ключові слова: депозит, депозитні операції, банк, депозитна політика, аналітичні та синтетичні рахунки.

Відповідно до стрімкого розвитку економіки в цілому, банківська система також розвивається. Відкриття депозитів є першим етапом співпраці банку і клієнта. Отже, депозит – грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в інвалюті, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання, підлягають виплаті вкладнику відповідно до умов договору [1]. На сьогоднішній день велика частина ресурсів комерційного банку формується завдяки залученим коштам, а не за рахунок власних коштів. Тому розгляд облікових процедур за депозитними операціями та відображення даної інформації у звітності має важливе значення в діяльності банку.

Дослідженням проблем обліку депозитних операцій банків присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених. Значну увагу даному питанню приділяли такі вчені, науковці та практики,

як Гальчинський А. С., А. Маршал, А. Сміт, М. Алексеєнко, О. Барановський, М. Савлук, А. Мороз, О. Огієнко. У своїх працях вони розглядали економічне значення депозитних операцій, їх вплив на ресурсну базу банку, технологію проведення депозитних операцій із фізичними та юридичними особами та аналіз і облік цих операцій. Варто зазначити, що питання, яке стосується обліку депозитних операцій, все ж таки потребує більш детального дослідження.

Метою дослідження є розгляд особливостей обліку депозитних операцій банків.

Об'єктом дослідження є депозитні операції банку.

Предметом дослідження є облікові процедури за депозитними операціями в банках.

Стратегічним напрямом розвитку економіки України є акумулювання достатньої кількості депозитних ресурсів та розробка оптимальної депозитної політики.

Специфіка банківської установи як одного з видів комерційного підприємства полягає в тому, що переважна частина його ресурсів формується не за рахунок власних, а за рахунок позикових засобів. Головними їх видами на сьогоднішній день є саме депозитні операції. Щодо рівня розвитку українського суспільства, банківської системи загалом та конкурентоспроможності комерційних банків у останні роки значно підвищився.

У свою чергу, депозит є індикатором рівня довіри населення до банків, виявляє рівень доходу громадян, адже його зростання забезпечує збільшення коштів на заощадження. Операції із залучення банком коштів на депозит є пасивними депозитними операціями, активними вони виступають тільки на міжбанківському ринку. Облік депозитних операцій регулюється постановами НБУ та правилами обліку доходів і витрат банків та діляться на два рівні: синтетичний та аналітичний.

Синтетичний облік ведеться у грошовому вираженні та надає загальну інформацію про депозитну операцію. Аналітичний облік – система деталізованої інформації про депозитну операцію, на кожну з яких є окремий рахунок, номер, має параметри: вид, тип вкладу, термін дії, строк закінчення угоди, тип контрагента, відсоткову ставку [2].

Велику роль відіграє внутрішній контроль за депозитами, який виконується згідно з Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності у банківських установах України [3]. Банки повинні визначати процедури внутрішнього контролю, забезпечувати перевірку первинних документів з відкриття і реєстрації депозитних рахунків, операцій з вилученням коштів з депозиту, нарахування відсотків, їх сплати клієнтами.

Депозити, що застосовуються у практиці банків, відрізняються залежно від строків, умов внесення і вилучення коштів, сплати відсотків, а також можливостей отримання пільг за активними операціями з банками.

Класифікація вкладів (депозитів) здійснюється за різними ознаками, основними серед яких є:

вид і статус вкладника;

термін вкладу.

За першою ознакою розрізняються вклади юридичних і фізичних осіб, резидентів і нерезидентів.

За строками використання коштів депозити поділяються на:

депозити до запитання;

депозити на визначений строк (строкові);

ощадні вклади [3].

Депозити до запитання, або платіжні депозити – це кошти, що знаходяться на поточних рахунках і використовуються власниками для здійснення платежів (розрахунків) на користь третіх осіб через використання готівки або розрахункових інструментів. За цими депозитами банки або зовсім не сплачують відсотки, або запроваджують за ними низькі відсоткові ставки. Особливістю цього виду депозиту є те, що власник рахунка будь-якої миті може вилучити кошти. Тому банк повинен мати високоліквідні активи за рахунок зменшення частки менш ліквідних активів, але таких, що дають високі доходи [3]. Це пояснюється тим, що банки несуть дуже великі витрати, обслуговуючи платіжні рахунки, за якими обліковуються ці депозити.

Найбільш стабільними під кутом зору прогнозування рівня залишків і визначення термінів повернення коштів є строкові вклади (депозити).

Строкові вклади (депозити) – це гроші, які розміщуються їх власниками у банку для зберігання та зараховуються на відповідні депозитні рахунки на визначений термін із виплатою обумовлених процентів. Комерційний банк зацікавлений у залученні вкладів на визначений термін, тому що вони є стабільними й дають змогу банку використовувати кошти вкладників протягом тривалого часу [3].

Строкові кошти суб'єктів господарської діяльності обліковуються за рахунками 2-го класу розділу 26 "Кошти клієнтів банку" Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Рахунки цього розділу групуються за двома основними ознаками:

за характером клієнтів банку (суб'єкти господарювання чи фізичні особи);

за терміном депозитів (кошти до запитання і строкові кошти).

Порядок відкриття депозитних рахунків у національній та іноземній валюті, а також поточних бюджетних рахунків у національній валюті України та проведення операцій за ними регулюється чинним законодавством України.

Усі особові рахунки вкладників підлягають реєстрації як у бухгалтерії, так і в депозитному відділі банку. Датою відкриття депозитного рахунку є дата надходження грошових коштів на депозитний рахунок. Юридичні особи мають право перераховувати кошти на депозитний рахунок тільки з поточного рахунку, а фізичні особи – перераховувати з поточного рахунку або вносити кошти готівкою [4].

Саме низький рівень власного капіталу українських комерційних банків посилює значення залучених через депозитні рахунки коштів у процесі формування ресурсної бази банківських інститутів, та визначає необхідність реалізації ефективної депозитної політики у системі банківського менеджменту. Облік депозитних операцій здійснюється кожним банком відповідно до власного плану рахунків. Депозитна політика повинна бути взаємопов'язаною із кредитною політикою і забезпечувати реалізацію останньої. Саме такий підхід на сьогодні може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість комерційного банку.

Отже, на сьогоднішній день депозити – це спосіб зацікавити клієнта в отриманні подальших послуг комерційного банку, тому банки удосконалюють облік та контроль з кожним роком. Також, можна визначити, що саме депозити є одним з головних видів пасивних операцій, тобто є основним ресурсом для проведення активних кредитних операцій. Варто зазначити, що депозити відіграють значну роль у формуванні політики банку. Незважаючи на постійне дослідження даного питання та його вивчення, воно все ще потребує подальшого розгляду.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О. А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2008. – № 5. С. 34–36. 2. Черевин Н. В. Депозитна політика банків України, облік депозитних операцій // [Електронний ресурс] / Н. В. Черевин, Л. М. Гуріна Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/1988/1/49.pdf>. – Назва з екрану. 3. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 304 с. 4. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках України / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2004. – 636 с.

УДК [338.45:621](477):005.52

Сотникова Г. І.

Магістр 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено фінансовий стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України. Надано рекомендації щодо покращення стану машинобудівного комплексу. Проаналізовано фактори впливу на сучасний стан розвитку підприємств машинобудування України.

Аннотация. Исследовано финансовое состояние и перспективы развития машиностроительного комплекса Украины. Даны рекомендации по улучшению состояния машиностроительного комплекса. Проанализированы факторы влияния на современное состояние развития предприятий машиностроения Украины.

Annotation. The financial position and prospects of development of the engineering industry of Ukraine were investigated. Recommendations for improvement of the state of the machine-building industry were given. The factors influencing the current state of engineering enterprises of Ukraine were analyzed.

Ключові слова: машинобудування, фінансова криза, фінансові результати, збиток, заборгованість, продукція, інновації.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується нестабільністю умов функціонування підприємств, що обумовлено, в першу чергу, зростанням рівня мобільності зовнішніх факторів та збільшенням їх впливу на внутрішнє середовище підприємства. Ефективна діяльність і подальший розвиток вітчизняних підприємств неможливий без процесу розробки і реалізації стратегії, яка повинна б вирішувати завдання забезпечення майбутньої життєдіяльності об'єкта господарювання за рахунок постійної підтримки балансу його потенціалу з оточуючим середовищем.

Серед вітчизняних авторів аналізом фінансового стану та перспективами розвитку машинобудівного комплексу займається велика кількість вчених, таких, як: Кудря Я. В. та Жуковська Т. О., Скриньковський Р. М., Н. Карачина, А. Золотарьов, О. Хмелевський, Макаренко І. О. та ін. [1 – 4]. Не дивлячись на те, що цими питаннями займалися багато вчених, вони й досі залишаються проблемними

та відкритими. Попри те, що в літературі розглядається великий спектр проблем, однак, зважаючи на постійну динаміку та зміни у машинобудівному комплексі, на постійне виникнення нових та вирішення старих проблем, питання сучасного стану машинобудівного комплексу України та факторів, що призвели до нього, досі залишаються проблемними та відкритими. Тому метою статті є аналіз фінансового стану та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України.

З початку 90-х рр. в Україні спостерігаються негативні явища, що позначилися на машинобудівному комплексі. Неefективна приватизація, тінізація економіки, зростання неплатежів та скорочення виробництва призвели до загострення криз на підприємствах. Складні умови, в яких опинився машинобудівний комплекс України, перш за все стали наслідками поєднання світової фінансової кризи та внутрішніх проблем. Великий вплив на розвиток кризи у машинобудівному комплексі зробив перехід від планової економіки до ринкової, коли відбувся перерозподіл управлінських обов'язків: функція управління перейшла від держави до керівників підприємства, які не мали спеціальної освіти та навичок.

Машинобудування України, на відміну від інших держав світу, базується на технологіях, що залишилися з часів Радянського союзу, це знижує її конкурентоспроможність на світовому ринку. Задля виходу машинобудівного комплексу з ситуації, що склалася, необхідно провести аналіз сучасного стану комплексу та його розвитку.

Машинобудівний комплекс є одним із найбільш постраждалих від економічної кризи. Через зменшення зовнішнього попиту відбулося зниження експорту продукції машинобудування, зменшення обсягів виробництва та збільшення кількості готової продукції на складах, погіршення фінансових результатів. На підприємствах спостерігається збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості. Значну роль у зниженні обсягів виробництва відіграло зменшення закордонних поставок сировини, матеріалів, енергоресурсів, напівфабрикатів та комплектуючих, входження на ринок більш дешевої та якісної імпоротної продукції, втрата платоспроможних ринків збуту. За останні роки кількість збиткових підприємств промисловості перевищує 30 % від загальної кількості збиткових підприємств України. Рентабельність виробництва становить близько 5 %.

Дані Держкомстату свідчать про те, що частка збиткових підприємств машинобудівного комплексу дуже вагома. Негативні тенденції у розвитку машинобудування з кожним роком посилюються, про це свідчить статистика, наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Тенденції у розвитку машинобудування

Галузі промисловості	2011 рік	2012 рік
Машинобудування	115,9	96,7
Виробництво електронної та оптичної продукції	102,6	90,5
Виробництво електричного устаткування	128,6	87,7
Виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури	142,4	79,2

Проаналізувавши дані, видно, що за останні два роки ситуація в країні стала гіршою, тому для того, щоб вирішити проблеми фінансового оздоровлення підприємства необхідно визначити фактори впливу на сучасний стан розвитку підприємств машинобудування України (табл. 2).

Таблиця 2

Фактори впливу на сучасний стан розвитку підприємств машинобудування України

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
1	2
нестача досвіду та ресурсів для формування ефективної маркетингової політики, особливо на ринку наукоємної продукції	знецінення та коливання курсу національної валюти
відносно низький рівень рентабельності виробництва	проблемна організація бюджетної та податкової систем
недостатній рівень наукового обґрунтування підприємницьких рішень, що не дозволяє належним чином опрацювати належну стратегію фінансово-господарської діяльності	високі ставки кредитування комерційних банків, відсталість законодавчої та нормативної бази
нестача обігових коштів у підприємств	недостатній розвиток фінансової та грошово-кредитної систем
критичний рівень зносу устаткування (близько 70 %) та низький рівень інтенсивності відновлення основних засобів	високий рівень державних боргів

1	2
незадовільна гнучкість та конкурентоспроможність асортиментно-цінової стратегії	обмеженість фінансових ресурсів для інноваційної та інвестиційної діяльності
недостатня швидкість та обґрунтованість рішень стосовно змін зовнішньої кон'юнктури	неконтрольоване зростання цін на комплектуючі, матеріали, енергоресурси тощо
неефективна завантаженість виробничих потужностей більшості підприємств – на 50 – 60 %	неповна відповідність методів державного управління законам ринкової економіки
потреба в дорогому високотехнологічному устаткуванні і, безумовно, у висококваліфікованих інженерно-технічних та робітничих кадрах	відсутність фінансових механізмів та інструментів, що створюють зацікавленість в інноваціях, а також стимулюють науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи, як наслідок – низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств
високий рівень спеціалізації	відсутність реальних джерел фінансування, що призводить до унеможливлення реконструкції та технічного переоснащення підприємств галузі
відносно низький рівень фондовіддачі	низький внутрішній попит на вітчизняну продукцію
недостатньо розвинена система сервісу та технічної підтримки продукції, яка випускається, протягом усього життєвого циклу виробу	недостатність державних програм, спрямованих на фінансування промисловості за рахунок державних замовлень
слаборозвинена система менеджменту якості	нерозвиненість фондового ринку та цінних паперів ринку
недостатньо розвинена система виробничої кооперації	зростання імпорту у внутрішньому споживанні до 60 – 70 %
морально застаріла інфраструктура виробничих потужностей та система управління підприємством	різке подорожчання зовнішніх фінансових ресурсів та жорсткість умов їх залучення
наявність надмірних виробничих потужностей, як правило, з морально застарілою конфігурацією й архітектурою виробничих будівель	різке подорожчання зовнішніх фінансових ресурсів та жорсткість умов їх залучення; фінансового лізингу
високий рівень накладних витрат, енергоємності та металоємності технологій	відсутність чітких національних пріоритетів внутрішньої та зовнішньоекономічної діяльності
низький рівень корпоративної культури	залежність машинобудування від кон'юнктури на зовнішніх ринках

Оскільки розвиток машинобудівного комплексу в Україні залежить від розвитку окремих підприємств машинобудування, то в процесі проведення заходів з підвищення ефективності функціонування машинобудівного комплексу першу чергу слід звернути увагу на підприємства.

Управління машинобудівним підприємством в умовах кризи має бути спрямоване на збільшення надходження фінансових ресурсів та зменшення поточних витрат, на зростання обсягів реалізації продукції.

Таким чином, для зменшення впливу перелічених негативних факторів менеджери підприємств машинобудування мають прагнути укладати договори з попередньою оплатою продукції, розширювати ринки збуту у Росії, Казахстані, Білорусі та в країнах ближнього та дальнього зарубіжжя. Також велику увагу слід приділити розвитку наукоємних та високотехнологічних виробництв. Це призведе до зниження матеріалоємності продукції, до покращення якості та виходу виробництва на новий рівень, що дозволить зайняти нові ніші на світовому ринку. Також для успішного розвитку машинобудування в Україні необхідно підтримувати конкурентоспроможність продукції на світовому ринку. Для цього необхідно забезпечити високу якість продукції, її надійність та довговічність, що потребує великих інвестиційних вливань у наукове забезпечення та оновлення технологічного парку виробництва. Останнім часом на світовому ринку зросли екологічні вимоги. Екологічність продукції стала одним із показників конкурентоспроможності продукції. Тож, для спроможності конкурувати на світовому ринку необхідно проводити природоохоронні заходи, що будуть спрямовані на зменшення забруднення екології як продукцією, що випускається, так і самим підприємством.

Наук. керівн. Часовнікова. Ю. С.

Література: 1. Кудря Я. В. Сучасний стан і шляхи розвитку акціонерних компаній в машинобудуванні України / Я. В. Кудря, Т. О. Жуковська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 143–156. 2. Скриньковський Р. М. Методика оцінювання інвестиційної привабливості підприємств машинобудування / Р. М. Скриньковський // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 228–240. 3. Зазарченко В. Структурні перетворення в машинобудуванні / В. Зазарченко // Економіка України. – 2001. – № 9. – С. 30–37. 4. Карачина Н. Комплексна економічна оцінка машинобудівних підприємств в умовах нестабільності / Н. Карачина // Економіст. – 2009. – № 11. – С. 32–37. 5. Дані Держкомстату : Фінансові результати діяльності підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/fin/frg/frg_u/frg0209_u.htm. – Назва з екрану.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ БЕЗКОШТОВНОЮ РЕКЛАМНОЮ РОЗДАЧЕЮ ТОВАРІВ

Анотація. Визначено сутність понять "реклама", "споживачі реклами". Проаналізовано особливості бухгалтерського обліку та оподаткування доходів і витрат, пов'язаних із безкоштовною рекламною роздачею товарів. Установлено перелік документального забезпечення даних заходів.

Аннотация. Определена сущность понятий "реклама", "потребители рекламы". Проанализированы особенности бухгалтерского учета и налогообложения доходов и расходов, связанных с бесплатной рекламной раздачей товаров. Установлен перечень документального обеспечения данных мероприятий.

Annotation. The essence of the concepts of advertising, consumer advertising was defined. The features of accounting and taxation of income and expenses from free distribution of promotional products were analyzed. A list of documents to provide these activities is given.

Ключові слова: реклама, рекламна акція, товари, витрати, облік, оподаткування.

Практика підприємницької діяльності показує, що стабільність і фінансовий успіх фірми багато в чому залежать від налагоджених господарських зв'язків і від кількості покупців її товарів і послуг. Щоб продукція підприємства добре продавалася потрібно регулярно поширювати про неї інформацію, тобто рекламувати. Найбільш поширеними способами реклами є безкоштовна роздача покупцям сувенірної продукції та зразків товарів, у тому числі організація безкоштовної дегустації.

Питання відтворення в обліку знижок, акційних цін отримало своє відображення у працях бухгалтерів-практиків та працях, спрямованих на вивчення обліку зарубіжних країн, зарубіжних науковців, де практика використання акційних цін та знижок, замість звичайної торгівлі, налічує більше ста років.

Проблемам відображення в обліку знижок та акційних цін приділяли такі науковці, як: Г. Бикова, Бровко О. Т., Р. Грачова, Д. Кучерак, Є. Марченко, Семенець О. А., М. Шпакович та ін. Серед зарубіжних науковців слід виділити Жукова В. Н., Г. Муса, П'яtkова Л. М., Р. Ханшмана. Однак досі не визначено економічної сутності знижки та акційної ціни, суперечливою залишається методика їх відображення в обліку, місце акційної ціни та знижки в системі бухгалтерських рахунків та ін.

Метою статті є виявлення особливостей обліку та оподаткування витрат на проведення рекламних акцій.

Завданнями статті є:

- визначити сутність понять реклама, споживачі реклами та товар;
- визначити особливості обліку витрат на проведення рекламних акцій;
- встановити перелік документального забезпечення рекламних акцій.

Об'єктом дослідження виступають доходи та витрати, пов'язані безкоштовною рекламною роздачею товарів.

Предметом дослідження є облік та оподаткування витрат, пов'язаних з безкоштовною рекламною роздачею товарів.

Законом України "Про рекламу" встановлено, що реклама – це інформація про особу або товар, розповсюджена в будь-якій формі і будь-яким чином (виготовлення рекламних ілюстрованих прейскурантів, каталогів, брошур, альбомів, проспектів, плакатів, афіш, рекламних листів, продукції з рекламним логотипом або зображенням, призначених сформувати або підтримати поінформованість споживачів такої реклами та їхній інтерес до особи або товару) [1].

Цим законом встановлено також, що споживачі реклами – це невизначене коло осіб, на яких спрямована така реклама, а товар – будь-який предмет господарського споживання, у тому числі продукція, роботи, послуги, цінні папери, об'єкти права інтелектуальної власності, щодо яких така реклама надається [1].

З наведеного видно, що розповсюдження товарів, у тому числі безоплатне або за зниженими цінами, не суперечить законодавству України і може проводитися в межах рекламної акції – адже шляхом поширення товарів за зниженими цінами або у вигляді подарунків і вигравів як передається інформація про властивості товару, так і привертається увага споживачів реклами до цього товару або підприємства, що його розповсюджує.

Особливостями податкового обліку витрат на проведення рекламної акції є те, що відсутні вимоги щодо відображення доходів у суб'єктів господарювання. Це пов'язано з тим, що, відповідно до податкового законодавства дохід від операційної діяльності визнається в розмірі контрактної вартості, але не менше від суми компенсації, якої немає щодо випадку з передаванням товарів у рамках рекламної акції. Дохід від безоплатної передачі товарів доцільно розглядати у складі інших доходів, оскільки їх формування здійснюється виходячи зі звичайних цін, але не є компенсацією вартості товарів.

Саме на етапі підрахування доходу від проведення рекламної акції в бухгалтерському обліку необхідно чітко визначити вид влаштованого заходу, оскільки, якщо мова йде про розіграш призів за підсумками рекламної акції, безоплатна передача товарів трактується як продаж (реалізація), що є підставою для виникнення доходу, розрахунок якого здійснюється за звичайними цінами.

Включення безоплатної передачі товарів до бази оподаткування ПДВ є фактом придбання та відображається за загальними правилами виходячи з фактичних цін (але не менше від звичайних) за ставкою в розмірі 20 % від звичайної ціни рекламного товару. Відповідно суперечливим залишається питання, чи можна відобразити податковий кредит за безоплатною роздачею товарів у рамках рекламних акцій. Про можливість віднесення суми ПДВ, нарахованої (сплаченої) під час придбання товарів, до податкового кредиту зазначають норми ст. 198 ПКУ [2]. Проте така покупка обов'язково має бути здійснена з метою подальшого використання таких товарів в оподатковуваних операціях у межах господарської діяльності платника податку (п. 198.3 ПКУ). Крім цього, суми вхідного ПДВ повинні бути підтверджені належним чином оформленими податковими накладними або іншими документами, згаданими в п. 201.11 ПКУ.

Чинником, який впливає на включення рекламних товарів до бази оподаткування ПДФО, є ідентифікація особи, якій передано товар у рамках рекламної акції. Враховуючи те, що під час проведення рекламної акції здійснюється розповсюдження товару, споживачами якого є невизначене коло людей, виникають певні складнощі щодо процедури ідентифікації фізичних осіб – отримувачів таких додаткових благ. У зв'язку з цим вартість товару, розповсюдженого під час рекламних акцій, не розглядається як дохід фізичних осіб таких рекламних заходів та, відповідно, не є об'єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб.

У пп. 165.1.39 ПКУ [2] прописано: якщо вартість дарунків не перевищує 50 % однієї мінімальної зарплати, установлені на 1 січня звітного року (у 2013 році – 573,5 грн), її не включають до розрахунку загального місячного оподаткованого доходу, тож утримувати ПДФО не потрібно. Якщо ж вартість дарунків перевищує 50 % мінімальної зарплати, то відповідно до пп. 165.1.39 ПКУ, її потрібно включати до розрахунку загального місячного оподаткованого доходу, а отже, й утримувати ПДФО [2]. Ставка – 15 % (17 %) залежно від вартості подарунка. Під час безкоштовної рекламної роздачі товарів існує невелика ймовірність, що дохід перевищуватиме суму, для якої вже діє ставка 17 % (у 2013 р. – 11 470 грн). Беручи до уваги те, що підприємство є податковим агентом у цьому випадку, йому слід прозвітувати до податкової про нарахований та утриманий ПДФО з вартості товарів, які фізичні особи отримали в рамках рекламної акції.

У рамках розіграшу призів як рекламної акції дохід у вигляді вигравів та призів включається до складу оподаткованого доходу платника податку, а податковим агентом також стає організатор акції. Такі доходи оподатковуються під час виплати за рахунок платника податку за подвійною ставкою незалежно від вартості виграшу. Для призів у негрошовій формі визначається натуральний коефіцієнт [3].

Подвійна ставка податку є негативним чинником, який зменшує привабливість участі в рекламній акції, що спонукає до пошуку альтернативних шляхів проведення заходу. Зменшити ставку податку можна, якщо організатор проводив розіграш не призу, а права на його придбання за символічну суму. Для цілей оподаткування в такому випадку буде обрано різницю між ціною товару (розіграного призу) та оплаченою сумою без застосування подвійного коефіцієнта, оскільки знижка надається в грошовому еквіваленті. Ставка податку буде визначатися за загальними правилами – 15 % із суми знижки, що не перевищує десятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством на 1 січня звітного податкового року, та 17 % – із суми перевищення [3].

Особливостями обліку витрат на проведення рекламних акцій є те, що залежно від того, які саме ТМЦ (товарно-матеріальні цінності) підприємство планує роздавати (заздалегідь придбані товари чи власну продукцію), різнитиметься рахунок, який буде задіяно під час їх списання. Тобто, якщо підприємство планує роздавати власну продукцію або раніше придбані товари, їх списання проводять за кредитом рахунка 26 "Готова продукція" або 28 "Товари" відповідно. У разі якщо ж підприємство придбає товари з метою їх безкоштовної роздачі в рамках акції, їх оприбутковують за дебетом і списують за кредитом 209 "Інші матеріали". Для відображення руху ТМЦ зі складу до матеріально відповідальної особи, яка роздаватиме їх у період рекламної акції, можемо відкрити окремий аналітичний субрахунок до рахунку 209 [4].

Вартість розданих ТМЦ списують на витрати за дебетом рахунку 93 "Витрати на збут", керуючись п. 19 П(С)БО 16 "Витрати" [5]. Підставою для такого списання буде звіт працівника про фактичні витрати на проведення акції чи акт списання безкоштовно розданої продукції.

Для того щоб безоплатна роздача, продаж за зниженими цінами або розіграш товарів були визнані здійсненими в межах рекламної акції, варто правильно оформити документи, що підтверджують проведення рекламної акції та понесення витрат у межах такої акції. Насамперед, скласти наказ про проведення рекламної акції. Типової форми такого наказу немає, тому під час його складання слід дотримуватися стандартних правил складання ділової документації (наявність в документі назви підприємства, місця складання документа, дати складання документа, підпису посадової

особи, уповноваженої затверджувати накази на підприємстві). У цьому наказі, крім інших реквізитів, варто зазначити:

мету проведення цієї акції, наприклад "безоплатна роздача (продаж за зниженими цінами, розіграш) товарів для збільшення споживчого попиту";

найменування і кількість товарів, які будуть роздані (продані, розіграні);

порядок роздачі (продажу, розіграшу) товарів у межах рекламної акції;

матеріально відповідальну особу, що відповідає за роздачу товарів (проведення розіграшу);

дату початку і закінчення рекламної акції.

Передача матеріально відповідальним особам товарів для безоплатної роздачі відображається видатковою накладною. Виконання працівниками завдання з роздачі товарів підтверджується актом приймання–передачі. У випадку ж, якщо така роздача носила масовий характер і факт роздачі неможливо підтвердити документально, як документ, що є підставою для складання акту на списання розданих акційних товарів, є звіт матеріально відповідальної особи. Типової форми звіту про видані під звіт товари, на відміну від звіту про отримані під звіт кошти, чинним законодавством не встановлено. Тому підприємство, що проводить рекламну акцію, самостійно встановлює форму подаваного звіту, дотримуючись при цьому вимоги по суті цього документа: у звіті необхідно вказати, яку кількість і які товари матеріально відповідальна особа одержала, і яку кількість цих товарів було роздано [4].

Якщо умовами рекламної акції передбачена реалізація товарів за зниженими цінами, то документом, що підтверджує таку реалізацію, буде розрахунковий документ (чек, квитанція, банківська виписка).

Таким чином, порядок обліку та відображення в обліку – це питання, які не втрачають своєї актуальності, враховуючи мінливість інтересів і смаків споживачів, постійний характер змін у законодавстві, а також трансформаційні процеси на світових ринках. Усе це надає підставу для визначення потенціалу щодо розгляду питання, пов'язаного з організацією обліку рекламних акцій, у подальших дослідженнях.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про рекламу : Закон України від 03.06.1996 р. № 270/96 – ВР із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Янчев А. В. Рекламні стратегії: організація, облік, оподаткування / А. В. Янчев, Т. В. Бочуля // Економіст. – 2012. – № 9. – С. 394–401. 4. В. Орлова Безкоштовна роздача товарів: особливості оформлення й обліку / В. Орлова // Бухгалтерська електронна газета. – 2013. – № 65 (74). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.interbuh.com.ua>. – Назва з екрану. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

Телегіна А. В.

УДК 657.471:637.1

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Анотація. Розглянуто особливості системи обліку витрат виробництва вітчизняних підприємств молокопереробної галузі, намічені напрями його вдосконалення шляхом використання системи детальних аналітичних рахунків та уніфікованої системи управлінського обліку.

Аннотация. Рассмотрены особенности системы учета расходов производства отечественных предприятий молокоперерабатывающей отрасли, намечены направления его совершенствования путем использования системы детальных аналитических счетов и унифицированной системы управленческого учета.

© Телегіна А. В., 2014

Annotation. The features of the accounting system of costs of production of the domestic dairy industry enterprises were discussed. Areas of improvement by the use of detailed analytical accounts and unified management accounting were identified.

Ключові слова: виробництво, витрати, молокопродукція, облік, організація, переробка, технологія.

Сучасні закони ринкової економіки обумовлюють необхідність виробництва конкурентоспроможної та високоякісної продукції, яка буде здатна задовольнити попит. Також важливе значення має ефективне використання фінансових, матеріальних та трудових ресурсів, запровадження технологій для зниження витрат на електроенергію та інші ресурси, що забезпечить зниження собівартості продукції.

Щоб забезпечити ефективне керівництво підприємством для досягнення позитивних фінансових результатів господарської діяльності, потрібно володіти інформацією про стан виробництва та про зміни у ньому.

Для вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу молокопереробних підприємств необхідно створити систему управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі витрати підприємства.

Проблеми обліку витрат підприємств молочної промисловості досліджуються як у теоретичному, так і в практичному аспектах, бо вони мають прямий вплив на отримання фактичного доходу та на своєчасність надання точної інформації керівництву для прийняття управлінських рішень.

Дослідження в працях та публікаціях таких провідних науковців, як: Т. Божидарнік, Довбуш В. І., Канцевич С. І., Майданевич Ю. П., Моргун О. В., Ю. Сірої, Федун С. С. щодо обліку витрат на виробництво показали, що ці питання потребують більш детального розгляду.

Метою статті є дослідження особливостей побудови системи обліку виробничих витрат вітчизняної молокопереробної промисловості та визначення основних напрямів її удосконалення.

Цільове спрямування досліджень зумовило постановку та вирішення основних завдань: визначити основні особливості виробництва на підприємствах молокопереробної галузі; обґрунтувати можливість і доцільність використання детальних аналітичних рахунків; аргументувати необхідність застосування уніфікованої системи управлінського обліку.

Об'єктом дослідження є система обліку витрат на виробництво.

Предметом дослідження є організація обліку витрат на виробництво у молокопереробній галузі.

Основне завдання підприємств молокопереробної галузі – це стабільне та безперервне забезпечення населення молоком і продукцією його переробки [1]. Молокопереробна промисловість відіграє дуже важливу соціально-економічну роль на державному рівні, бо забезпечує населення здоровим та поживним харчуванням, надає додаткові робочі місця, формує ринки збуту молочної продукції, постачає продукцію для інших галузей промисловості.

Результати проведених досліджень діяльності молокопереробних підприємств дають змогу визначити основні особливості організації і технології сучасного виробництва молочної продукції, які безпосередньо впливають на систему обліку і контролю витрат виробництва, а саме [2]:

використання технологічної, предметної та змішаної спеціалізації у процесі виробництва продукції;

комплексний характер виробництва;

попередільний характер виробництва продукції;

складність організаційної структури та наявність основних і допоміжних виробництв;

застосування цехової та безцехової структури управління;

автоматизація виробничого процесу;

продукція молокопереробної галузі відзначається значною матеріаломісткістю;

сезонність коливань надходження сільськогосподарської сировини;

неможливість утворення сировинних запасів, оскільки молоко має здатність до швидкого псування;

тісний зв'язок із сільським господарством, який зумовлює залежність молокопереробних підприємств від сільськогосподарських товаровиробників, зокрема виробників молочної сировини;

одночасне одержання із одного виду сировини – молока – багато різних за властивостями, хімічним та фізичним складом, поживністю молокопродуктів, які володіють суспільною корисністю, попутної (побічної) продукції;

нерівномірність випуску молокопродукції впродовж року;

необхідність розміщення підприємств молочної промисловості у місцях розташування високопродуктивних сировинних зон та пунктів споживання;

залежність рівня завантаженості виробничих потужностей від надходження сировини;

складність технології виробництва, безперервність виробничого процесу, що в більшості випадків має закритий характер без втручання людини та включає в себе термічні, хімічні, мікробіологічні та механічні операції;

наявність різних технологічних схем, обладнання та технологічних ліній для виготовлення різних видів молочної продукції;

виробництво молокопродукції із суворим дотриманням рецептурного режиму;

наявність незначних залишків незавершеного виробництва;

залежність обсягів і якості продукції від кількісних та якісних параметрів сировини та від тривалості її переробки.

Формування інформації про виробничі витрати можливе тільки в рамках інформаційно-логічної системи, яка перетворюватиме вхідні ресурси адекватно організаційним та технологічним особливостям виробництва у релевантні інформаційні ресурси про витрати.

Відповідно до особливостей вітчизняних підприємств, які виробляють молочну продукцію, рекомендується впровадження системи обліку за місцями виникнення витрат і центрами відповідальності, яка в рамках окремих структурних одиниць та відповідальних осіб забезпечує відображення, накопичення, оперативний контроль та надання інформації про витрати і результати діяльності, а також дозволяє оцінювати роботу менеджерів і трудових колективів. Можна виділяти місця витрат за адміністративною, технологічною та умовною ознаками.

Для молокопереробних підприємств характерний закритий характер виробництва, що унеможлиблює відображення в обліку всіх негативних відхилень у процесі витрачання ресурсів, тому рекомендується порядок розподілення витрат за обліковими і технологічними (розрахунково-аналітичними) показниками; необхідно застосовувати методіку їх обліку і регулювання в мережі АРМ підприємства.

З метою делегування повноважень та відповідальності за витрати і результати діяльності на підприємствах галузі доцільно створення центрів відповідальності за визначеними критеріями [3]:

- чітке територіальне чи функціональне виділення центру;
- гнучкість управління;
- можливість точного планування та обліку витрат і результатів;
- закріплення персональної відповідальності за кожним керівником підрозділу;
- правильний вибір контролюючих параметрів.

Для управління підприємством в умовах ринку необхідна комплексна інформація, що отримана шляхом інтеграції всіх видів господарського обліку в єдиній інформаційній системі на основі застосування новітніх комп'ютерних технологій.

У пошуку резервів ефективного управління витратами важливим фактором виступає метод оцінки матеріальних ресурсів у процесі їх використання у виробництві. Технологічні особливості молокопереробної промисловості та низька тривалість зберігання готової продукції зумовлюють використання нормативного методу оцінки сировини та матеріалів під час відпуску їх у виробництво. Тобто, розраховується нормативна ціна на молоко, яка враховує вміст білка згідно з міжнародними і національними стандартами якості.

На вітчизняних підприємствах облік комплексних витрат доцільно вести в розрізі визначених облікових груп за місцями виникнення витрат, що сприятиме контролю за їх рівнем і дозволить знизити собівартість продукції. У процесі розподілу таких витрат можливе використання цехових середніх річних нормативних коефіцієнтів, що дозволяє оперативно обчислювати собівартість продукції та знизити вплив сезонних витрат на її формування.

Виходячи з того, що значна частина інформації, створена системою, використовується для декількох управлінських рішень і декількома особами, які приймають рішення, методіка бухгалтерського обліку процесу виробництва в кожному структурному підрозділі підприємства повинна передбачати:

- чітке визначення норм і нормативів витрачання сировини та матеріалів, додаткових запасів, загальновиробничих витрат;
  - вибір способу визначення внутрішніх цін передачі напівфабрикатів між підрозділами підприємства;
  - розробку аналітичних рахунків сировини та матеріалів, видів готової продукції та центрів відповідальності.
- Така методіка дає змогу:
- точно визначати собівартість напівфабрикатів і готової продукції, не включаючи до її складу витрат, не пов'язаних з виробництвом;
  - виявляти відхилення від встановлених норм витрачання та їх причини для запобігання їх виникнення у майбутньому;
  - впливати на фінансові результати діяльності кожного центру відповідальності та підприємства в цілому.

Отже, на основі проведених досліджень виявлено, що характер організації та технології виробництва молочної продукції здійснює суттєвий вплив на організацію облікової та контрольної систем. Можна сказати, що використання системи детальних аналітичних рахунків та уніфікованої системи управлінського обліку забезпечить ефективне покращення обліку витрат за центрами відповідальності на підприємствах молочної промисловості.

Тому наведені пропозиції дозволять удосконалити організацію та методологію обліку витрат виробництва на вітчизняних підприємствах молокопереробної промисловості відповідно до сучасних ринкових умов господарювання.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Божидарнік Т. Проблеми та пріоритети розвитку молокопереробних підприємств в сучасних умовах господарювання / Т. Божидарнік // Економіст : науково-практичний журнал. – 2011. – № 1. – С. 39–41. 2. Федун С. С. Управлінський облік в системі управління витратами молокопереробних підприємств / С. С. Федун // Актуальні проблеми економіки : науково-економічний журнал. – 2008. – № 8. – С. 214–219. 3. Чернецька О. В. Організаційно-методичні аспекти обліку виробництва продукції переробки молока та напрямки

його удосконалення [Електронний ресурс] / О. В. Чернецька, О. Л. Беседа. – Режим доступу : http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/39.pdf. – Назва з екрану. 4. Довбуш В. І. Проблемні аспекти розподілу загальнопромислових витрат та їх облік на молокопереробних підприємствах / В. І. Довбуш // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – 2011. – № 10. – С. 114–118. 5. Канцевич С. І. Якість як основна складова підвищення економічної ефективності виробництва молока в Україні / С. І. Канцевич // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. – 2010. – № 2. – С. 35–40.

УДК 657.62

Ткаченко К. П.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ВИБІР МЕТОДУ АНАЛІЗУ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН (БАЛАНС) БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ЗАДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Аргументовано необхідність проведення аналізу діяльності установ, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету України. Визначено найбільш раціональні та ефективні методи проведення аналізу діяльності бюджетних установ з метою прийняття управлінських рішень.

Аннотация. Аргументирована необходимость проведения анализа деятельности учреждений, финансируемых за счет средств государственного бюджета Украины. Определены наиболее рациональные и эффективные методы проведения анализа деятельности бюджетных учреждений с целью принятия управленческих решений.

Annotation. The need to analyse the activity of the institutions financed from the state budget of Ukraine was justified. The most rational and effective methods of analysis of the activity of budgetary institutions were identified to make administrative decisions.

Ключові слова: бюджетна установа, фінансова звітність, методи аналізу звітності.

Підприємствам, які фінансуються за рахунок державного бюджету країни для раціонального розвитку та продуктивної діяльності, необхідне проведення ефективної аналітичної діяльності, яка базується на детальнішому аналізі даних звітності, що відображає результати фінансової та господарської діяльності бюджетної установи.

Для виявлення резервів підвищення ефективності діяльності бюджетної установи та для раціонального використання нею коштів необхідно використовувати загальний аналіз звітності організації, яка фінансується з бюджету.

Теоретичними і методологічними дослідженнями у сфері обліку та аналізу в бюджетних установах займалися різні вчені та економісти, а саме: Л. Желюк, Т. Білуха, І. Отенко, І. Ткаченко, Д. Панков, Ю. Іванченко та ін. Але питання стосовно аналізу звітності в бюджетних установах завжди є актуальними відповідно до специфіки діяльності установ державного сектору, а також через постійну зміну та доповнення нормативно-правових актів держави.

Метою дослідження є аргументація щодо вибору основних напрямів та методів проведення аналізу балансу бюджетної установи.

Завданням дослідження є визначення сутності поняття "звітність установ", які фінансуються з Державного бюджету України, зокрема форми № 1 "Звіт про фінансовий стан (баланс)", аргументація необхідності проведення аналізу показників "Звіту про фінансовий стан (баланс)" бюджетної установи та визначення найбільш ефективних методів аналізу звітності бюджетних організацій і їх характеристика.

Об'єктом дослідження є звіт про фінансовий стан (баланс) бюджетної установи.

Предметом дослідження є технологія складання та розгляд діючих методів аналізу звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетних установ.

Звітність бюджетних установ допомагає регулюванню діяльності організації та установи за відповідний період [1].

Бухгалтерська звітність підприємств становить систему узагальнених показників, які характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємства за минулий період (місяць, квартал, рік) [2].

Звітність бюджетних установ досить різноманітна і глибоко деталізована. Це має своє об'єктивне пояснення, адже на її підставі контролюється виконання бюджетів за видатками, перевіряється доцільність витрачання бюджетних коштів відповідно до кошторисних передбачень, аналізуються повнота і доцільність використання майна, своєчасність і повнота платежів, стан розрахунків та ін. Цим можна пояснити і те, що звітність бюджетних установ суворо регламентована як за змістом, так і за термінами подання [3].

Форми фінансової звітності, що складають бюджетні установи, регламентуються Наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 р. № 44 "Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів" [4]. Звіт про фінансовий стан є однією з основних форм фінансової звітності бюджетної організації. Щоб керувати бюджетною установою потрібно мати вичерпну та достовірну інформацію про стан та розміщення коштів, їх загальний обсяг використання та джерела утворення. За допомогою бухгалтерського звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетної установи й отримують такі дані.

Згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 р. № 44 "Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів" зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 866 від 09.10.2013 р., містить узагальнені підсумкові показники, отримані на підставі звірених даних бухгалтерського обліку станом на початок та на кінець звітного періоду. Звітні дані мають бути достовірними, об'єктивними, реальними. Дані статей "Звіту про фінансовий стан (Баланс)" на початок року повинні бути тотожними даним графі "На кінець року" фінансової звітності попереднього звітного періоду, крім окремих випадків (наприклад, реорганізація, ліквідація бюджетних установ тощо) [5].

Аналіз основних показників, які містить бюджетна організація у звіті про фінансовий стан (баланс) є досить важливим етапом формування звітності. Аналіз фінансової звітності – це процес, метою якого є визначення оцінки поточного і минулого фінансового стану установи й основних результатів її діяльності.

Необхідність аналізу звіту про фінансовий стан (баланс) організації обумовлена тим, що аналіз відображає результат усієї господарської діяльності організації за коштами загального та спеціального фондів відповідно до бюджетного призначення.

Важливим етапом бухгалтерської обробки даних, що фіксуються в облікових реєстрах, є аналіз звітності бюджетних установ, зокрема методи та підходи, які для цього використовуються. Вони мають науковий, а насамперед, практичний інтерес для організаційно-методологічного процесу забезпечення формування звітності бюджетних установ.

Таким чином, для забезпечення вдосконалення системи бухгалтерського обліку в бюджетних організаціях, та виділяючи процес складання фінансової звітності, слід розглянути умови проведення економічного аналізу звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетної установи та аргументувати окремі методи оцінки показників результатів діяльності підприємств та організацій для їх застосування.

Щоб досягти мети аналізу звіту про фінансовий стан необхідно вирішити взаємозалежні аналітичні завдання: визначення "вузьких" місць у фінансуванні установи, виявлення тенденцій і закономірностей у використанні коштів бюджету, виявлення резервів підвищення ефективності діяльності й економії коштів.

Основними методами, які доречно використовувати у процесі аналізу звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетної установи, є: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз, факторний аналіз, трендовий аналіз.

Горизонтальний аналіз дозволяє визначити абсолютні та відносні зміни статей балансу порівняно з попередніми звітними періодами.

Вертикальний аналіз проводиться з метою визначення питомої ваги окремих статей звітності в загальному показнику валюти балансу.

Актуальність горизонтального і вертикального аналізів полягає в тому, що за їх допомогою порівнюють показники звіту про фінансовий стан (баланс) та визначають відхилення показників фактичних від планових. Аналізуючи результати таких досліджень, будують факторні моделі, що застосовуються для процесу планування деяких показників звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетної установи.

Коефіцієнтний аналіз включає розрахунок таких показників, як коефіцієнти обороту оборотних активів, коефіцієнт зростання валюти балансу, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості та ін. Цей метод виявляє кількісний взаємозв'язок між різними групами статей звіту про фінансовий стан, розділами чи статтями.

Факторний аналіз дає оцінку факторів, які впливають на виконання показників звітності та передбачає використання методів економічного аналізу. Важливим цей метод є тому, що він виявляє, які чинники і як саме вплинули на основні показники діяльності бюджетної установи, а найголовніше – виявляє резерви економії коштів, що надходять з державного бюджету.

Трендовий аналіз застосовується для визначення основних тенденцій розвитку показників звітності на основі даних за минулі роки. У процесі використання цього методу аналізу можна зробити прогноз розвитку показників звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетної установи та виявити їх перспективу розвитку.

Таким чином, у дослідженні було визначено важливість проведення аналізу діяльності бюджетних установ України. Розглянуто методи аналізу показників звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетних установ, які можуть надати найбільш точну оцінку результативності та ефективності функціонування діяльності підприємств державного сектору, а також можуть виявити резерви зростання прибутку та зниження витрат.

Подальші наукові дослідження повинні зосереджуватися на розвитку і створенні системи інформаційного та організаційного забезпечення можливостей аналізу звітності та використанні економіко-математичних та логічних моделей в аналізі звіту про фінансовий стан бюджетних установ.

Наук. керієн. Глебова Н. В.

Література: 1. Желюк Л. О. Бухгалтерський облік виконання бюджетів : навч. посібн. / Л. О. Желюк, Ю. М. Іванченко, М. Р. Лучко. – Тернопіль : Економічна думка, 2011. – 320 с. 2. Сопко В. В. Бухгалтерський облік у підприємницькій діяльності / В. В. Сопко, В. М. Пархоменко. – К. : Техніка, 2012. – 234 с. 3. Атамас П. Й. Основи обліку в бюджетних організаціях : навч. посібн. / П. Й. Атамас. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 284 с. 4. Про затвердження Порядку складання фінансової та бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів : Наказ від 24.01.2012 р. № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>. – Назва з екрану. 5. Про затвердження Порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності у 2013 році установами та організаціями, які отримують кошти державного або місцевих бюджетів : Наказ від 09.10.2013 р. № 866 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1742-13/para43#n43>. – Назва з екрану.

УДК 657.37

Хворостовська М. В.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Анотація. Розглянуто та пояснено сутність категорії "фінансовий результат". Досліджено класифікацію фінансових результатів за видами діяльності. Розглянуто порядок відображення в бухгалтерському обліку формування фінансового результату діяльності підприємства та надано пропозиції щодо його вдосконалення.

Аннотация. Рассмотрена и уточнена сущность категории "финансовый результат". Исследована классификация финансовых результатов по видам деятельности. Рассмотрен порядок отражения в бухгалтерском учете формирования финансового результата деятельности предприятия и даны предложения по его усовершенствованию.

Annotation. The essence of the category "financial result" has been considered and specified. The classification of financial results by types of activities has been studied. The order of representation of a company financial result in accounting has been considered and proposals for its improvement have been provided.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, збиток.

Беззаперечно, що основним економічним чинником, який значною мірою визначає прибутковність підприємства, є фінансовий результат підприємства, який узагальнює всі результати виробничо-господарської діяльності підприємства та визначає її ефективність. Мета будь-якого підприємства – отримання позитивного фінансового результату та пошук шляхів його збільшення. Основою для правильного визначення фінансового результату є науково обґрунтована організація та методика його обліку. Але існує ряд невідповідностей в окремих концептуальних підходах щодо визнання фінансових результатів. Саме тому актуальним є питання необхідності дослідження й формування методичних підходів щодо визначення фінансових результатів у системі бухгалтерського обліку.

Необхідно зазначити, що проблеми обліку фінансових результатів досліджували у своїх працях відомі вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Ткаченко Н. М., Сопко В. В., Кіндрацька Л. М., Мних Є. В., Чумаченко М. Г., Рудановський О. П., Пантелєєв В. П., Мочерний С. В., Червінська С. Л. Але досі є безліч важливих питань, пов'язаних з обліком фінансового результату, які потребують суттєвого вдосконалення.

Метою статті є дослідження методичних аспектів обліку фінансових результатів та розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення.

Реалізація даної мети вимагає постановки та вирішення конкретних завдань, а саме: розглянути та уточнити трактування поняття фінансових результатів; дослідити класифікацію фінансових результатів; розглянути порядок відображення в обліку формування фінансового результату підприємства та запропонувати пропозиції щодо його вдосконалення.

Об'єктом дослідження виступають фінансові результати діяльності підприємства.

Предметом дослідження є проблеми відображення фінансових результатів діяльності підприємства в обліку та звітності.

Розуміння сутності та вдосконалення облікового відображення фінансових результатів діяльності підприємств та прийняття ефективних управлінських рішень щодо подальшого їх розвитку – головна передумова підвищення ефективності діяльності підприємств.

Проаналізувавши різні підходи до трактування поняття "фінансові результати" доцільно визначити фінансовий результат як співставлення доходів і витрат діяльності підприємства, що може визначатися як прибуток або збиток, що, у свою чергу, приводить до зростання (прибуток) або зменшення (збиток) власного капіталу.

Щодо нормативно-правової бази України, то в законодавстві не розглядається таке поняття, як "фінансові результати". Зокрема, у частині законодавчих актів з бухгалтерського обліку обґрунтовано лише сутність дефініцій "прибуток" та "збиток", а саме:

прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;

збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати [1].

Сутність та протиріччя фінансового результату для підприємств і бухгалтерів найбільш виражено проявляється під час формування і відображення його в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Важливим є правильне визначення фінансових результатів за видами діяльності. Наявною проблемою залишається питання щодо узгодженості класифікації видів діяльності та субрахунків бухгалтерського обліку, на яких формуються і визначаються фінансові результати. Так, у формі 2 "Звіт про фінансові результати" можна побачити, що діяльність підприємства поділяється на звичайну та надзвичайну. Звичайна діяльність, у свою чергу, поділяється на операційну (основну та іншу операційну) та іншу звичайну діяльність (фінансову й інвестиційну). Таким чином, фінансові результати діяльності відображаються більш деталізовано, ніж це передбачено на рахунках бухгалтерського обліку.

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2], рахунок 79 "Фінансові результати" призначено для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати підприємства від звичайної діяльності та надзвичайних подій.

Бухгалтерський облік фінансових результатів за видами діяльності ведеться на відповідних субрахунках:

791 "Результат основної діяльності";

792 "Результат фінансових операцій";

793 "Результат іншої звичайної діяльності";

794 "Результат надзвичайних подій".

Рахунок 79 "Фінансові результати" – тимчасовий, результатний, має ознаки пасивного рахунку. За кредитом рахунку 79 "Фінансові результати" на підставі довідок та розрахунків бухгалтерії відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом – суми в порядку закриття рахунків обліку витрат [3].

Загальноприйнятим є те, що за дебетом рахунку 79 "Фінансові результати" відображають суму нарахованого податку на прибуток, що списується із рахунку 98 "Податки на прибуток". Під час нарахування останнього необхідно попередньо визначити на основі додаткових розрахунків суму податку на прибуток (окремо від звичайної діяльності та надзвичайних подій).

Досить проблемним питанням є відсутність в інструктивних матеріалах з бухгалтерського обліку порядку віднесення податку на прибуток від звичайної діяльності (субрахунок 98.1) на фінансові результати – на конкретні субрахунки рахунку 79. Згідно з чинним законодавством порядок ведення обліку на рахунку 79 "Фінансові результати", на якому накопичується інформація про фінансові результати від звичайної діяльності та надзвичайних подій, не дає можливості оперативного, повного об'єктивного висвітлення результатів господарської діяльності [4, с. 593–594].

Слід зазначити, що відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків [2] визначення фінансових результатів проводиться через закриття субрахунків за окремими видами діяльності рахунку 79 "Фінансові результати", а разом з тим, визначення кінцевого сальдо, яке списують на рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)" [5].

Так, було б доцільно запровадити до рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)" субрахунки з обліку прибутку чи збитку за відповідним видом діяльності:

441 "Прибуток (збиток) від операційної діяльності";

442 "Прибуток (збиток) від фінансових операцій";

443 "Прибуток (збиток) від іншої звичайної діяльності";

444 "Прибуток (збиток) від надзвичайних подій";

445 "Прибуток використаний у звітному періоді";

446 "Нерозподілений прибуток (непокріті збитки)".

Класифікація фінансових результатів за видами діяльності на рахунку 44 "Нерозподілений прибуток (непокріті збитки) дасть змогу отримувати оперативну інформацію про активність та результативність роботи підприємства в розрізі окремих видів її діяльності та дозволить контролювати вплив результатів окремого виду діяльності на загальний результат. Це надасть інформацію внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень щодо покращення результатів у певному напрямі господарської діяльності.

Отже, ефективність діяльності підприємства виражається у фінансових результатах діяльності господарюючих суб'єктів. З метою визначення фінансового результату в системі бухгалтерського обліку відбувається послідовне зіставлення доходів і витрат, які класифікуються за видами діяльності. Відповідно й фінансові результати також класифікуються за видами діяльності. Якість прийняття управлінських рішень щодо фінансових результатів залежить від інформації, що формується у системі бухгалтерського обліку. Недостатнім є лише списання на відповідні субрахунки з обліку фінансових результатів доходів та витрат певного напрямку діяльності. Потрібно визначення результату (прибутку чи збитку) за кожним видом діяльності, що в підсумку формує єдиний якісний результат діяльності підприємства.

Віддаючи належне розробкам вітчизняних і зарубіжних вчених, слід зазначити, що в питаннях обліку фінансових результатів залишається чимало невирішених проблем, котрі потребують детального дослідження і вироблення пропозицій для практичної діяльності. Так, проблемним залишається питання щодо неузгодженості класифікації видів діяльності на підприємстві та субрахунків бухгалтерського обліку, на яких формуються і визначаються фінансові результати.

Наук. керівн. Часовнікова Ю.С.

Література: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрану. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Міністерством фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. – Назва з екрану. 3. Бугинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / Ф. Ф. Бугинець. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2009. – 912 с. 4. Хом'як Р. Л. Бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посібн. / Р. Л. Хом'як, В. І. Лемішовський. – Львів : Бухгалтерський центр "Ажур", 2008. – 1112 с. 5. Губарь А. О. Особливості методики і організації обліку фінансових результатів / А. О. Губарь // Ефективна економіка. – 2011. – № 4. – С. 8–12.

УДК 657.421:657.24

Юрків Д. І.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Розглянуто основні особливості документального оформлення господарських операцій з основними засобами, висвітлено критичні моменти у сфері застосування первинних документів та запропоновано напрями подальшої модифікації типових форм первинного обліку.

Аннотация. Рассмотрены основные особенности документального оформления хозяйственных операций с основными средствами, отражены критические моменты в применении первичных документов и предложены направления дальнейшей модификации типовых форм первичного учета.

Annotation. The features of documenting fixed assets operations were discussed. The critical issues in the application of primary documents were described and areas for further modification of standard forms of primary accounting were proposed.

Ключові слова: основні засоби, первинний облік, документування.

© Юрків Д. І., 2014

105

"Управління розвитком", № 9 (172) 2014

Первинний облік є одним із найважливіших етапів бухгалтерського процесу, оскільки саме первинні документи є письмовим підтвердженням усіх господарських операцій на підприємстві. Зближення української законодавчої бази з міжнародною викликає потребу в зміні типових форм бухгалтерських документів, зокрема з обліку основних засобів. Проте в реальному житті це не знаходить відображення, оскільки на більшості підприємствах продовжують використовувати форми зразку 90-х р. XX ст., що йде в розріз з усіма існуючими вимогами стандартів національного обліку.

Проблеми обліку основних засобів та їх документального оформлення стали предметом праць багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Ці питання знайшли своє розкриття у працях Жарікової О. О., Грабової Н. М., Цебень Р. Л. та ін. [1 – 3]. Незважаючи на те, що дослідження у цій сфері є досить успішними, питання документального оформлення господарських операцій з основними засобами все ж лишається недостатньо висвітленим і потребує подальшого розгляду.

Метою статті є проведення дослідження існуючих типових форм обліку основних засобів на підприємствах України та розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

Завдання дослідження – аналіз складу та змісту первинних документів з обліку основних засобів; виявлення недоліків у даних формах; пошук шляхів удосконалення типових форм обліку.

Об'єкт дослідження – основні засоби.

Предмет дослідження – документальне оформлення операцій з основними засобами.

Документування господарських операцій є важливим первинним етапом бухгалтерського обліку і становить організований процес спостереження, вимірювання та записування даних про господарські операції в документах типової форми. Від цього процесу залежить якість інформації стосовно основних засобів, яка може використовуватися внутрішніми і зовнішніми користувачами.

Наказом Міністерства статистики України "Про затвердження типових форм первинного обліку" [4] передбачено основні типові форми з обліку основних засобів. Також особливості документального оформлення основних засобів розкриваються в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів [5]. Необхідно зазначити, що Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів у частині документального оформлення руху основних засобів не враховують змін податкового законодавства, які суттєво вплинули на додаткові реквізити первинних документів.

Згідно з Методичними рекомендаціями бухгалтерського обліку основних засобів та Наказом Міністерства статистики, первинний облік основних засобів забезпечується такими формами документів:

- 1) ОЗ-1 "Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів";
- 2) ОЗ-2 "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів";
- 3) ОЗ-3 "Акт списання основних засобів";
- 4) ОЗ-4 "Акт списання автотранспортних засобів";
- 5) ОЗ-5 "Акт про встановлення, пуск та демонтаж будівельних машин";
- 6) ОЗ-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів";
- 7) ОЗ-7 "Опис інвентарних карток по обліку основних засобів";
- 8) ОЗ-8 "Картка обліку руху основних засобів";
- 9) ОЗ-9 "Інвентарний опис основних засобів" [4].

Усі ці форми документів, на думку Грабової Н. М. [2, с. 152], мають бути простими, зрозумілими, зручними для подальшого опрацювання і водночас з усією повнотою характеризувати відповідну операцію, задовольняючи при цьому вимоги не тільки бухгалтерського, а й оперативного і статистичного обліку.

Слід відмітити, що показники типових форм не враховують вимоги сьогодення, зокрема нормативно-правові зміни у системі обліку щодо основних засобів. Це потребує доопрацювання належного документування операцій щодо основних засобів. Тому достатньо об'єктивно існуючі типові форми мають суттєві недоліки.

Основний недолік типової документації з обліку основних засобів в Україні – це застарівання її змісту та реквізитів, яке суперечить спробам влади приблизити українські стандарти до міжнародних. Ця сфера якщо зазнає, то лише несуттєвої реформації, залишаючи незмінною сутність проблеми.

У таблиці наведено рекомендації, які складені на основі аналізу наукових робіт вчених, зайнятих цією сферою дослідження, щодо вдосконалення первинних форм обліку основних засобів та надання їм більшої практичності використання у сучасних українських умовах.

Таблиця

Рекомендації щодо модифікації типових форм обліку

Назва типової форми	Реквізити, які не використовуються	Рекомендовані реквізити
1	2	3
ОЗ-1 "Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів"	не актуальна дата затвердження документа ("на 19__ р.") [1]; "код рахунка та об'єкта аналітичного обліку (для віднесення амортизаційних відрахувань)"; "код норми амортизаційних відрахувань"; "поправочний коефіцієнт"; "норма амортизаційних відрахувань на капітальний ремонт" [3]	графу "Клас основних засобів" [5]; графу "Термін корисного використання"; графу "Ліквідаційна вартість"; графу "Метод нарахування амортизації"

1	2	3
ОЗ-2 "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів"	немає зайвих реквізитів	графа "Клас основних засобів" [3]; графа "Встановлений термін експлуатації (Так/Ні)";
ОЗ-3 "Акт на списання основних засобів"	застаріла дата затвердження документа "на 19__ рік" [1]; код норми амортизаційних відрахувань; норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення та на капітальний ремонт [3]	графа "Група основних засобів"
ОЗ-4 "Акт на списання автотранспортних засобів"	застаріла дата затвердження документа "на 19__ рік" [1]; "код рахунка та об'єкта аналітичного обліку (для віднесення амортизаційних відрахувань)"; "код норми амортизаційних відрахувань"; "норма відрахувань на капітальний ремонт" [3]	Рекомендовані реквізити відсутні
ОЗ-5 "Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини"	застаріла дата затвердження документа "на 19__ рік" [1]	графа "Вартість об'єкта"
ОЗ-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів"	графа 18 "Первісна вартість всіх об'єктів"; "код норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення"; "код норми амортизаційних відрахувань на капітальний ремонт"; "норма амортизаційних відрахувань на капітальний ремонт"; "поправочний коефіцієнт" [3]	"ліквідаційна вартість"; "строк корисного використання"; "вартість, що амортизується"; "переоцінена вартість" [3]
ОЗ-8 "Картка обліку руху основних засобів"	інформація про індексацію основних засобів; виключити графу "Найменування класифікаційної групи основних засобів"; графа "Амортизація капітального ремонту основних засобів".	графа "Код класу основних засобів"
ОЗ-9 "Інвентарний список основних засобів"	виключити графу "Найменування класифікаційної групи основних засобів"	графа "Код класу основних засобів"

Таким чином, типові форми з обліку основних засобів об'єктивно є застарілими та неактуальними, вони не враховують вимог сучасного податкового законодавства, тому їх доцільно вдосконалити шляхом пристосування типових форм до вимог підприємства шляхом доповнення необхідними реквізитами.

Реформування області документального оформлення операції з основними засобами становить складний процес, котрий можливо здійснити лише покроково. Саме тому ця тема набуває дедалі більшого значення і потребує подальших досліджень як у розрізі організації і методики обліку основних засобів, так і аналізу впливу модифікованих форм типового обліку на звітність підприємства.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Жарікова О. О. Первинний облік основних засобів: удосконалення типових форм / О. О. Жарікова // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. – Вип. 116. Серія : Економіка і фінанси. – Севастополь, 2011. – С. 56–58.
2. Про затвердження типових форм первинного обліку, затверджено наказом Міністерства статистики України 29.12.1996 р. № 352 зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджено наказом Мінфіну від 30.09.2003 р. № 561 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=293623. – Назва з екрану. 4. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / Н. М. Грабова ; за ред. М. В. Кужельного. – 6-те вид. – К. : А.С.К., 2003. – 266 с. 5. Цебень Р. Л. Удосконалення документального оформлення обліку основних засобів в енергопостачальних компаніях України / Р. Л. Цебень // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 80–84.

Студент 4 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ БРЕНДА ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ РОССИЙСКОГО РЫНКА

Аннотация. Раскрыты особенности формирования бренда предприятий в условиях российского рынка, представленные факторами влияния внешней среды и сформулированные на основе анализа деятельности предприятия.

Анотація. Розкрито особливості формування бренду підприємств в умовах російського ринку, що подані факторами впливу зовнішнього середовища і сформульовані на основі аналізу діяльності підприємства.

Annotation. Special features of the brand-creating process in Russia that are considered to be the factors of environment impact are thoroughly researched based on the analysis of a company operations.

Ключевые слова: бренд, факторы, внешняя среда, потребитель, рынок.

В условиях современной экономики, для того чтобы завоевать интерес потребителя и, как следствие, захватить определенный сегмент рынка, предприятиям недостаточно производить качественный товар, который мог бы удовлетворить потребности целевой группы и соответствовать ее ожиданиям, или активно продвигать товар на рынке посредством рекламы и пиара. Сегодня предприятия сталкиваются с необходимостью создания бренда, который бы позволил сделать товар узнаваемым как своему высокому качеству, так и грамотному позиционированию и продвижению.

Брендинг, или разработка и реализация плана по созданию бренда, предполагает формирование у потребителя предпочтения к определенной товарной марке. Другими словами, предприятие должно не только заинтересовать и удержать потребителя в течение определенного периода времени, но и выработать у потребителя привычку и даже необходимость покупки данного товара [1; 2].

Наличие бренда выполняет две функции: идентификация (распознавание товара потребителем) и дифференциация (выделение особых черт у товара). В конечном итоге, обе функции преобразуются в одну: посредством выделения отличительных черт товара бренд становится более узнаваемым, а как следствие – закрепляется в сознании потребителей [3].

Несмотря на тот факт, что материальную ценность бренда и его эффективность сложно оценить, многие предприятия стремятся провести брендинг по некоторым причинам.

Бренд в определении Домнина В. И. – средство формирования и укрепления отношений фирмы-владельца бренда с потребителями и контрагентами предпринимательской деятельности, то есть наличие бренда позволяет достигнуть определенного объема продаж и увеличивать его по мере привлечения новых потребителей и взаимодействия с уже имеющимися [3].

Отталкиваясь от приведенного определения, можно сделать вывод, что хорошо продуманный и реализованный бренд позволит уменьшить влияние неблагоприятной среды и снизить подверженность рискам.

Бренд причисляется к одним из нематериальных активов предприятия, которые повышают инвестиционную привлекательность предприятия даже при плачевном финансовом состоянии предприятия.

Как вывод, бренд позволяет предприятию стать конкурентоспособным. Естественно, что таким инструментом как "бренд" необходимо научиться пользоваться, поэтому особую важность для предприятия имеет процесс формирования бренда и управления им.

Проблеме формирования бренда предприятия и проведенный посвящены работы Аакера Д. А., А. Бадьина, В. Домнина, Э. Йохимштайлера, К. Келлера, А. Корзуна, Ф. Котлера, Л. Мамлеева, М. Ньюмейера, В. Перция, Т. Питерса, Д. Рэднелла, В. Тамберга и других ученых [1 – 5].

Однако большой объем теоретических знаний касательно бренда и его формирования, а также опыт в рамках стран СНГ и за его пределами, не способствуют решению проблем, связанных с реализацией плана в условиях конкретной страны в полной мере. Таким образом, разработка и реализация процесса формирования бренда становятся проблематичными в связи с необходимостью понимания и учета всех особенностей среды в конкретном государстве.

Целью данной работы является раскрытие особенностей формирования бренда в условиях российского рынка при помощи теоретического и эмпирического исследования. Знание особенностей

брендинга в рамках российского рынка позволит разработать такую стратегию, которая учитывала бы как опыт более развитых стран, так и локальные условия, которые в большинстве своем представляют факторы влияния внешней среды. Субъектами рынка, которые включены во внешнюю среду предприятия, являются, в первую очередь, потребители, а также поставщики и партнеры, конкуренты и правительство. Поэтому одной из предпосылок создания успешного бренда является мониторинг предпочтений, привычек потребителей, стиля ведения бизнеса и сотрудничества, конкуренции и законодательной базы касательно создания бренда, а, следовательно, адаптация имеющегося опыта и теоретических основ. Так как рынок подвержен постоянным изменениям, в статье определены те особенности, которые повлияли на соотношение сил среди российских и зарубежных фирм в последнее время в большей мере [6].

Несмотря на то, что развитие брендинга в России отстает от общемирового развития, многие предприятия уже делают шаги к позиционированию бренда с учетом предпочтений населения, широким информированием (в основном, с помощью рекламы), а также с учетом важных российскому населению потребительских свойств. Российские предприятия создают конкуренцию зарубежным брендам, так как в большей степени осведомлены об особенностях российского рынка. Чтобы выдержать натиск зарубежных компаний российским предприятиям следует продолжать акцентировать внимание на более доскональном знании рынка.

Важное место в особенностях брендинга в России занимает реклама. Сочетание рекламных кампаний и невысокого качества продукции привели к тому, что доверие потребителей к рекламе становится все более зыбким. Несоответствие ожидания и действительности ведет в результате к уверенности потребителей в том, что их вводят в заблуждение. При этом, нельзя сказать, что российские бренды реализуют широкомасштабные рекламные кампании, напротив, объем рекламы гораздо меньше, чем в более развитых странах. Однако большим потенциалом обладают такие средства, как пиар, сэйлз промоушн, прямой маркетинг, которые требуют таких же затрат, как и на рекламу, но в связи с тем фактом, что эти приемы нечасто используются в России, могут иметь большую эффективность. Эффект новизны привлечет больше потребителей, чем использование уже традиционных на российском рынке приемов [4].

Все перечисленное показывает одну особенность предприятий на российском рынке – затраты средств на брендинг сравнительно невелики, начиная с мониторинга рынка и маркетинговых исследований, заканчивая поддержанием хорошего имиджа предприятия и мнения о товаре. Некоторые компании предпочитают не запускать процесс создания бренда, так как не видят экономической эффективности. Тем не менее, растущая эффективность иностранных компаний на рынке России демонстрирует все преимущества наличия бренда, что способствует популяризации идеи брендинга отечественного производителя [5].

Зарубежных конкурентов можно условно разделить на три категории: те, кто продают дешевую продукцию; те, кто продают дорогую продукцию, и те, кто стремится выдать франшизу. Подавляющее большинство крупных фирм стремятся вынести производство за пределы своей страны в те страны, где издержки на производство будут наиболее низкими. Естественно, качество такой продукции несравнимо с аутентичными товарами, что не раз было проверено и российскими потребителями. В итоге, российский потребитель избегает импортных товаров, цена которых ниже отечественных товаров-заменителей, так как не желает "нарваться" на некачественный товар. Касательно дорогой импортной продукции можно сказать, что она зачастую пользуется большим спросом, чем отечественные товары. Связано это с тем, что импортные товары всегда ассоциировались с более высоким качеством, оправданной ценой, элитарностью и престижем. Поэтому российский потребитель готов переплачивать за импортный товар и получать более высокое качество взамен. Многие российские компании пользуются этим стереотипом: выпускают новый товар, позиционируют его как зарубежный и продают по цене, соотносимой с ценами настоящих зарубежных товаров. Те компании, которые выдают франшизы, то есть предоставляют право пользования торговой маркой, логотипом, дизайном и другими атрибутами бренда, по сути, завоевывают рынок посредством местных компаний. Можно сказать, что это наиболее удобный вариант как для иностранных, так и для отечественных производителей: первые получают процент от продаж, то есть постоянную прибыль, а вторые получают возможность не тратить средства и время на брендинг [7].

Низкая покупательная способность населения приводит к тому, что дорогостоящие товары не конкурируют друг с другом, так как почти не имеют платежеспособного потребителя, а дешевые товары, имеющие огромную целевую аудиторию, пытаются вытеснить конкурентов и занять те ниши, которые еще не были заняты ранее.

Особой сложностью при продвижении брендинга в России является необходимость охвата большой территории. Сложность обусловлена необходимостью исследования каждого большого города, колоссальными затратами на продвижение, необходимостью конкуренции с теми брендами, которые существуют в рамках одного города. В основном, завоевание рынка начинается с завоевания центров – Москвы и Санкт-Петербурга, и заканчивается в городах с меньшим населением.

Поставщики и партнеры в России, как и в любых других странах мира, предпочитают иметь дело с теми компаниями, в хорошей репутации которых они уверены. Гораздо большее значение для партнеров имеет идентичность бренда, то есть его содержание, нежели его идентификаторы (атрибуты) или сам товар.

Отечественное законодательство не до конца проработано в области защиты торговых марок и товарных знаков, благодаря чему подделки – не редкость в стране, особенности брендинга в этом случае должны позволить максимально дистанцировать свою продукцию от возможных фальсификаций [4].

Таким образом, российские компании могут создать бренды, способные конкурировать с зарубежными компаниями, только в том случае, если они смогут добиться сочетания следующих элементов: тщательных маркетинговых исследований, гибкого плана внедрения продукции, корректного в рамках российского рынка позиционирования товара, рекламной кампании, грамотной разработки атрибутов бренда и высокого качества продукции [7].

Проведенное исследование может помочь предприятию, которое не в состоянии позволить себе основательные маркетинговые исследования, учесть особенности российского рынка, основываясь на опыте предыдущих лет действия на нем. Результаты исследования можно использовать для разработки плана формирования бренда и управления им в том случае, если маркетинговые исследования проведены не были. Также результаты можно использовать как теоретический материал, представляющий из себя особенности формирования бренда и основные воздействующие факторы конкретно в РФ. Результаты исследования могут быть использованы для формирования брендовой политики предприятия на территории РФ, разработки гибкого плана выхода на рынке, закрепления на рынке, захвата определенной ниши и завоевание интерес потребителя на долгое время. Чем больше предприятий сможет удержаться и развиваться, тем будет больше рабочих мест, больше зарплата, больше объем продаж, что прямым образом повлияет на социально-экономическое состояние страны, а также, в большей степени будут удовлетворены запросы потребителя. Перспективность данного направления обусловлена тем, что на сегодняшний день предприятие может стать успешным только в том случае, если оно будет учитывать условия среды и внимательно их изучать, то есть, до тех пор пока существует рынок, будет необходимость в постоянном его мониторинге, выявление особенностей, закономерностей и факторов, воздействующих на производителей.

Научн. рук. Ястремская Е. Н.

Литература: 1. Аакер Д. Создание сильных брендов / Д. Аакер. – М. : "Издательский дом Гребенникова", 2003. – 440 с. 2. Котлер Ф. Бренд-менеджмент в В2В-сфере / Ф. Котлер, Б. Пфферч. – М. : Изд. "Вершина", 2007. – 432 с. 3. Домнин В. Н. Разработка идентичности брендов на основе семантических исследований потребителей / В. Н. Домнин. – СПб. : Питер, 2009. – С. 8–10. 4. Домнин В. Н. Брендинг: новые технологии в России / В. Н. Домнин. – СПб. : Питер, 2006. – 52 с. 5. Корзун А. Эволюция бренда / А. Корзун // Бренд-менеджмент. – 2008. – № 1 (38). – С. 2–9. 6. Рябинский Л. С. Поведение покупателей в условиях рыночной экономики / Л. С. Рябинский. – М. : Изд. Российского открытого университета, 1991. – 96 с. 7. Фомина Е. В. Повышение делового имиджа фирмы средствами брендинга / Е. В. Фомина // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. – № 1.

Герасимов О. К.

УДК 658.512

Студент 4 курсу

факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ РЕІНЖІНІРІНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто процедуру проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві. Визначено його організаційні, методичні та інформаційні компоненти. Висвітлено основні етапи проведення реінжинірингу бізнес-процесів. З'ясовано переваги реалізації проектів реінжинірингу на підприємстві.

Анотация. Рассмотрена процедура проведения реинжиниринга бизнес-процессов на предприятии. Определены его организационные, методические и информационные компоненты. Освещены основные этапы проведения реинжиниринга бизнес-процессов. Выявлены преимущества реализации проектов реинжиниринга на предприятии.

Annotation. A procedure for reengineering business processes at an enterprise is studied. Its organizational, methodological and informational components are defined. The key stages of the business process reengineering are highlighted. The benefits of reengineering projects at an enterprise are elicited.

Ключові слова: реінжиніринг бізнес-процесів, проведення реінжинірингу, переваги реінжинірингу, стратегія змін.

© Герасимов О. К., 2014

IIО

"Управління розвитком", № 9(172)2014

Розвиток економічної кризи в світі і в Україні неминуче вимагає від керівників підприємств реального сектору економіки активного пошуку шляхів виживання бізнесу. Менеджмент підприємств в умовах розвивається глобальної фінансової кризи зобов'язаний знайти ефективні заходи, спрямовані на збереження бізнесу і підвищення його стійкості. Оскільки основним предметом управлінського консалтингу є процес змін, то цей процес має здійснюватися із застосуванням певного методу, який дозволяв би здійснити необхідні зміни з максимальною ефективністю. З усіх існуючих на сьогоднішній день методів у цій сфері найбільш прогресивним, радикальним і універсальним є реінжиніринг бізнес-процесів. Саме реінжиніринг бізнес-процесів може бути серйозний ефективним у вирішенні антикризових завдань у найкоротші терміни, оскільки передбачає докорінні перетворення в управлінні підприємством, засновані на впровадженні нових технологій управління на базі оптимізації бізнес-процесів [1; 2].

Питання реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві досліджували у своїх роботах різні науковці, зокрема: Абдикеев Н. М., Бабак О. А., Вернікова Г. В., Гончарова М. Л., Данько Т. П., Єлифьоров В. Г., Кисельов А. Д., Колесников С. Н., Коніна Н. Ю., Дж. Мэтью, Розкошна О. А., Совін Г. А., Уткін З. А., М. Хаммер, Дж. Чампі та ін. [3].

Метою даної статті є узагальнення методичних положень щодо процедури проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві та визначення переваг проведення реінжинірингу.

Досягнення поставленої мети та виконання завдань реінжинірингу забезпечується завдяки набору його організаційних, методичних та інформаційних компонентів, зокрема:

- формуванню стратегії розвитку організації з урахуванням перспективних потреб споживачів;
- визначення нового набору бізнес-правил або бізнес-процедур, який дозволить оптимізувати витрати та час на прийняття рішень;
- створення ефективної організаційної структури управління;
- покращення організації праці персоналу;
- чіткий розподіл обов'язків, прав, відповідальностей як між керівниками, так і між рядовими виконавцями;
- застосування підходів щодо отримання інформації від споживачів;
- забезпечення функціонування всіх організаційних підрозділів з використанням інформаційних систем та новітніх інформаційних технологій.

Реінжиніринг бізнес-процесів передбачає п'ять етапів реалізації:

Перший етап – підготовчий. Перш ніж обрати конкретну стратегію змін, вищому керівництву потрібно ретельно перевірити всі ресурси компанії, які є в наявності та відібрати саме ті, які будуть задіяні учасниками для того, щоб проводити докорінні зміни. Даний етап передбачає підготовку та ухвалення рішення про початок процесу змін. Керівництву потрібно зробити заяву про необхідність реалізації проекту змін із ґрунтовним поясненням для персоналу про причини майбутніх перетворень. До того ж, вищому керівництву необхідно повідомити як працівникам, так і клієнтам, поставальникам і зацікавленим особам про доцільність застосування жорстких, можливо, непопулярних заходів у даному процесі. Разом з тим потрібно повідомляти працівників і про корисність змін як на підготовчому етапі, так і на кожній стадії процесу реінжинірингу.

Другим етапом реінжинірингу є стратегічне планування.

Вище керівництво має визначити основну мету, завдання реінжинірингу і сформувати керівний комітет, який відбиратиме найкращі інноваційні проекти. Ця група відіграватиме роль організатора процесу реінжинірингу. Комітет відповідатиме за формування внутрішніх робочих груп (інжинірингових команд) для проведення аналізу реалізації реінжинірингового процесу, розробку рекомендацій щодо перепроєктування і реструктурування. Вище керівництво разом з керівним комітетом повинні визначити пріоритетні напрями і послідовність процедур реінжинірингу, спираючись на існуючі і прогноуючі майбутні потреби споживачів.

Після вибору найкращої альтернативи проекту реінжинірингу необхідно визначити пріоритетний стратегічний напрям. Передбачається пояснення того, як буде відбуватися: перебіг бізнес-процесів організації в майбутньому, наскільки вони будуть ефективні; визначення основних ціннісних орієнтирів діяльності; задоволення потреб як наявних, так і потенційних споживачів і клієнтів і т. д.

Формування керівного комітету, внутрішніх робочих груп має відбуватися на професійній основі, із застосуванням наукових критеріїв оцінки їх професійної придатності. Основними критеріями відбору є знання, професіоналізм і готовність виконувати роль інноваторів. Склад групи може бути різним (залежно від масштабності, ступеня інноваційності проекту) від 6 до 8 або від 10 до 25 осіб.

Третій етап реінжинірингу – це перепроєктування процесів. Перепроєктування процесів складається із трьох стадій: відслідковування того, які види діяльності мають виконуватися, ким, в який термін, які рішення приймаються щодо кінцевого отримання продукту або послуги клієнтом; оцінки споживачів і посередників, передбачення наслідків перебігу процесів.

Наслідками проходження стадії відслідковування є отримання таких даних, як: якість рівня послуг чи продукції, часовий термін, продуктивність праці і витрати. Наступною стадією перепроєктування є аналіз того, як змінюється клієнт і його потреби. Таку інформацію можна отримати при безпосередньому спілкуванні зі споживачами (опитування). Доцільно ретельно дослідити середовище, в якому існує споживач, застосувавши сучасні маркетингові методики щодо сегментування ринку тощо. Необхідно з'ясувати та узгодити як динаміку ринку, так і потреби споживачів. Вимоги останніх мають бути описані певними інструментами виміру. Далі напрацьовуються альтернативи із проектних ідей і проектних рішень, за допомогою групових методів прийняття рішень обираються найкращі варіанти проектних концепцій. Останньою стадією перепроєктування є

прогнозування перебігу процесів. Після оцінки і вибору найкращого (ідеального) варіанта перебігу процесу має бути представлена інформація про можливість абсолютного задоволення потреб споживачів і про те, яким чином забезпечуватиметься конкурентоспроможність усієї організації. Таке прогнозування передбачає визначення переліку основних внутрішніх процесів, особливості використання ресурсного потенціалу, досягнення певного рівня продуктивності праці тощо. Зазначені характеристики мають забезпечувати ефективність реалізації всіх новітніх бізнес-процесів, які мають відбуватися в організації. До того ж доцільно визначати якісні характеристики процесів, які необхідні для того, щоб сприяти задоволенню потреби й очікувань споживачів товарів чи послуг. Нове перепроектування повинно базуватися на інноваційних технологіях, вдалому управлінню ресурсним потенціалом, сучасних підходах щодо навчання та перенавчання персоналу організації.

Розробка перепроектування процесів повинна бути оформлена документально, затверджена і протестована.

На четвертому етапі відбувається передача керівним комітетом і реінжиніринговою командою повноважень команді з реалізації проекту, тобто вищим менеджерам організації. Якщо перепроектування є досить складним, то має передбачатися створення спеціальної команди для реалізації переходу до змін. На даному етапі найбільш складним завданням є вирішення проблеми щодо подолання стресовості персоналу спричиненої перепроектуванням процесів та його наслідками. Команда з реалізації переходу до змін повинна згладити наслідки стресу. Четвертий етап закінчується складанням формального плану з визначенням бюджету, що є останнім кроком у втіленні в життя реінжинірингу бізнес-процесів [4; 5].

У загальному вигляді алгоритм реінжинірингу підприємства поданий у такій послідовності:

1. Оцінка потенційних і реальних ринків.
2. Оцінка сильних та слабких сторін розвитку підприємства.
3. З'ясування альтернатив позиціонування.
4. Формування загальних стратегічних цілей підприємства.
5. Формування стратегічних цілей бізнесів.
6. Розробка середньо- та короткострокових стратегій бізнесів.
7. Визначення заходів щодо реалізації стратегій.
8. Складання остаточного плану дій.
9. Формування бюджетів.

Реалізація проектів реінжинірингу бізнес-процесів забезпечує здобуття таких основних переваг:

- вирішується проблема подолання неузгодженості або протиріч між цілями діяльності різних функціональних підрозділів;
- робота виконавців стає багатоплановою, відбувається зростання її розмаїтості, що само по собі може стати значним фактором мотивації його праці;
- замість надмірно контрольованого виконання завдань, працівники здобудуть самостійність щодо прийняття рішень і обрання своїх можливих варіантів досягнення цілей;
- з'являється можливість у виконавців діяти за власною ініціативою в рамках своїх значно розширених повноважень;
- змінюються вимоги до підготовки працівників: від короткострокових курсів до професійної освіти;
- у зв'язку з багатоплановістю і змінюваністю робіт перебудованих процесів підприємству необхідно піклуватися не тільки про проведення курсів, ціль яких навчити, як виконувати деяку роботу або як управляти окремою ситуацією, але і про безперервну і широку освіту своїх працівників;
- змінюються критерії оцінки ефективності роботи, її оплати: від оцінки діяльності до оцінки результату;
- підприємство має виміряти ефективність роботи, стимулювати її відповідно до отриманого результату;
- відбудеться зміна критеріїв просування на посаді: від ефективності виконання роботи до здатності виконувати роботу [5].

Таким чином, перелічені етапи реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві є основними при проведенні процедури реінжинірингу. Крім того, реалізація проектів реінжинірингу бізнес-процесів забезпечує здобуття переваг, як вирішення проблем подолання неузгодженості або протиріч між цілями діяльності різних функціональних підрозділів та змінення критеріїв оцінки ефективності роботи, її оплати: від оцінки діяльності до оцінки результату.

Наук. керівн. Захаров В. А.

Література: 1. Реинжиниринг бизнес-процессов / Н. М. Абдикеев, Т. П. Данько, С. В. Ильдеменов и др. – М. : Эксмо, 2004. – 345 с. 2. Бабак О. А. Реінжиніринг як сучасний інструмент інноваційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / О. А. Бабак. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Babak.pdf. – Назва з екрану. 3. Елиферов В. Г. Бизнес-процессы: Регламентация и управление / В. Г. Елиферов. – М. : Инфра-М, 2003. – 213 с. 4. Особливості проведення реінжинірингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.coolreferat.com/>. – Назва з екрану. 5. Розкошна О. А. Особливості формування системи реінжинірингу бізнес-процесів [Електронний ресурс] / О. А. Розкошна, М. Л. Гончарова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ao/2011_1/16.pdf. – Назва з екрану.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Досліджено поняття мотивації персоналу. Розглянуто необхідність упровадження мотивації на підприємстві для підвищення його рівня ефективності та конкурентоспроможності.

Аннотация. Исследовано понятие мотивации персонала. Рассмотрена необходимость внедрения мотивации на предприятии для повышения его уровня эффективности и конкурентоспособности.

Annotation. The concept of personnel motivation was considered. The need for a company to implement motivation to improve its efficiency and competitiveness was studied.

Ключові слова: мотивація, матеріальна мотивація, нематеріальна мотивація, ефективність, конкурентоспроможність.

Для успішного керування поведінкою людей у процесі їх трудової діяльності дуже важливо мотивувати працівників до праці. Мотивація – це вид управлінської діяльності, який забезпечує процес спонукання себе та інших працівників до діяльності, що спрямована на досягнення особистих цілей або цілей організації.

Мотивація є однією з провідних функцій управління, оскільки досягнення основної мети залежить від злагодженості роботи людей [1].

У сучасних умовах питання мотивації персоналу є важливою сферою функціонування будь-якого промислового підприємства. Оскільки добре спланована система мотивації дозволяє суттєво підвищувати ефективність роботи персоналу, збільшувати обсяги продажу, покращувати виробничий процес та обслуговування клієнтів, без особливо великих матеріальних затрат з боку компанії [2].

Вивчення та розгляд мотивації досліджено в працях таких вчених: М. Мескон, М. Альберт та Ф. Хедоурі, Л. Страут, Е. Мейо, А. Маслоу, Ф. Герцберг та ін.

Метою статті є доведення важливості мотивування працівників на підприємстві. Адже без мотивованого працівника будь-яка організація приречена на невдачу.

Дослідивши спеціальну літературу можна сказати, що не існує єдиного визначення поняття "мотивація". Різні вчені розглядають її неоднаково, хоч переважно визначення багато в чому схожі. Річард Л. Дафт у своїй роботі мотивацію розглядає як сили, що існують усередині людини або поза нею, і які збуджують у ній ентузіазм і завзятість у виконанні певних дій [3].

М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі визначають мотивацію як процес спонукання себе й інших до діяльності для досягнення особистих цілей і цілей організації [4].

Р. Гріфін, В. Яцура трактують мотивацію як сукупність чинників, які зумовлюють поведінку людей.

Колот А. М. вважає, що мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації [5].

Наявність різних думок серед вчених та авторів, щодо визначення поняття мотивації свідчить про те що, це дійсно складний процес від якого залежить ефективність діяльності підприємства.

На кожному підприємстві, в будь-якій організації, або навіть у суспільстві у кожної людини різні пріоритети та потреби. Тому виникає необхідність розглядання матеріальної та нематеріальної мотивації, залежно від того який із видів мотивації буде для працівника більш ефективним для підвищення його показників праці.

Матеріальна мотивація – це будь-яке заохочення роботи персоналу за допомогою грошей. Цей спосіб мотивації вважається найефективнішим, адже від додаткових грошей ніхто не відмовиться.

Є певна система матеріальної мотивації. Це може бути як пряме заохочення співробітників так і непряме. Пряме матеріальне заохочення – це різні доплати, наприклад, премія та зростання зарплати. Непряма система матеріальної мотивації – це оплата лікарняних листів, відпусток, медичне страхування а також відрахування на пенсійне страхування. Загалом: повний соцпакет, який регламентований державою.

Нематеріальна мотивація спрямована на підвищення лояльності співробітників до компанії одночасно із зниженням витрат на компенсацію співробітникам їх трудовитрат. До видів нематеріальної мотивації відносять організацію навчання для персоналу та підвищення кваліфікації. Це тренінги, семінари, освітні програми. Тут важливо не прогадати з тренерами та тематикою. Також має велике значення престиж та стабільність самої фірми, тому працівники так полюбляють міжнародні компанії з гучними брендами. Не останню роль відіграє і назва посади, яка сама по собі може бути дуже ефективною мотивацією. Менш відомим способом мотивувати працівників є фіксація досягнень. Її можна втілити за допомогою "дошки пошани" з визначенням найкращого працівника місяця (року)

того чи іншого відділу. Такий крок не вартуватиме компанії нічого, але посилить професійну конкуренцію та активує бажання "виділитися з натовпу".

Науковці зазначають, що кожна людина індивідуальна, і в кожній людині є індивідуальні потреби, які вона бажає задовольнити працюючи на підприємстві. Таким чином, при побудові системи мотивації керівнику слід пам'ятати, що не можна мотивувати всіх працівників однаково. Це допоможе йому зробити систему мотивації економічно ефективною.

Завдання керівника успішного підприємства полягає в тому, щоб мотиваційні цілі кожного з працівників великою мірою співпадали з інтересами фірми і вели в кінцевому результаті до успіху підприємства. Добре спланована система мотивації дозволяє суттєво підвищувати ефективність роботи персоналу, збільшувати об'єми продажу, покращувати виробничий процес та обслуговування клієнтів, без особливо великих матеріальних затрат з боку компанії [4].

Система мотивації на рівні підприємства має базуватися на певних вимогах, а саме: надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;

узгодження рівня оплати праці з її результатами та визнання особистого внеску в загальний успіх. Це передбачає справедливий розподіл доходів залежно від ступеня підвищення продуктивності праці;

створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників; підтримання в колективі атмосфери довіри, зацікавленості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками.

Таким чином, в економічній літературі подані різні підходи до визначення поняття мотивації, що спрямовані на підвищення результативності їхньої діяльності. Система мотивації характеризує сукупність взаємозв'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства (організації).

Таким чином, було вивчено різноманіття рішень, прийнятих і реалізованих у системі збуту промислової продукції; визначено, що важливим є формування ефективної системи взаємодій між керівництвом та працівниками, а також усвідомлення працівником того, яка мотивація його цікавить більше.

Отже, для того, щоб отримати максимальну віддачу від застосування методів мотивації та підвищити рівень продуктивності праці необхідно використовувати їх у комплексі. Це сприятиме тісному взаємозв'язку між ними, адже використання лише одного комплексу методів не дасть змогу стимулювати творчу активність персоналу на досягнення цілей підприємства.

Наук. керівн. Веретенникова Г. Б.

Література: 1. Кузьмін О. Є. Менеджмент: навч. посібн. / О. Є. Кузьмін, Л. С. Ноджак, О. Г. Мельник. – Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – 152 с. 2. Іванов С. Л. Роль нематеріальних чинників мотивації праці у формуванні людського капіталу сучасного підприємства в Україні / С. Л. Іванов // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 5. – С. 34–38. 3. Дафт Р. Л. Менеджмент / Р. Л. Дафт; пер. с англ. – СПб.: Питер, 2001. – 829 с. 4. Грифін Р. Основи менеджменту: підручник / Р. Грифін, В. Яцура; наук. ред. В. Яцура, Д. Олесевич. – Львів: БаК, 2001. – 624 с. 4. Мескон М. Основи менеджменту / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі; пер. с англ. – М.: Дело, 1998. – 799 с. 5. Колот А. М. Мотивація персоналу: підручник / А. М. Колот. – К.: КНЕУ, 2002. – 345 с.

Лісковська А. О.

УДК 330.322

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто питання щодо адміністрування інвестиційної діяльності підприємства, узагальнено методи та форми адміністрування, запропоновано способи підвищення якості роботи з адміністрування інвестиційної діяльності підприємства.

Аннотация. Рассмотрен вопрос администрирования инвестиционной деятельности предприятия, обобщены методы и формы администрирования, предложены способы повышения качества работы по администрированию инвестиционной деятельности предприятия.

© Лісковська А. О., 2014

Annotation. Administration of the investment activities of an enterprise are discussed. Methods and forms of administration are summarized. Ways of improving the quality of administration of the company's investment activity are offered.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, адміністрування, автоматизація, служба управління.

Однією з найбільш гострих проблем сьогодні як на рівні держави, так і на рівні підприємства залишається інвестиційна сфера. На жаль, на багатьох підприємствах не існує чітких заходів щодо залучення інвестицій та їх управління. Тому розвиток підприємств у державі відбувається дуже повільними темпами, адже ніхто не хоче інвестувати в підприємство, якщо буде знати, що в результаті нічого не отримає. У зв'язку з цим необхідно вдосконалювати систему управління інвестиційною діяльністю, що дозволить як залучити капітал, так і ефективно ним управляти.

Питання щодо адміністрування інвестиційної діяльності досліджувало багато науковців, серед них: Гончаренко Л. П., Гриньова В. М., Подолякин О. В., Погасій С. О., Познякова О. В., Столяров О. Б. та ін. У працях цих вчених визначено загальні особливості адміністрування, обґрунтовано методи та форми його здійснення. Проте доцільно було б провести більш детальніший обґрунтований аналіз деяких питань [1 – 6].

Метою даної статті є аналіз поглядів вчених-економістів на адміністрування інвестиційної діяльності та обґрунтування додаткових способів удосконалення адміністрування.

Діяльність будь-якого підприємства тією чи іншою мірою пов'язана з інвестиційною діяльністю. Необхідною умовою економічного зростання є збільшення і створення нових інвестицій у розвиток, удосконалення діючих основних фондів і виробництв, матеріальні і нематеріальні активи.

Ефективний розвиток і результати діяльності будь-якого підприємства багато в чому визначаються тим, наскільки вдало організовано управління інвестиційною діяльністю та інвестиційними проектами на підприємстві. За своєю сутністю інвестиційна діяльність – це виконання практичних дій зі вкладення інвестицій з метою отримання прибутку (або досягнення іншого корисного ефекту) і забезпечення зростання формування прибутку в перспективному періоді [2].

Особливість інвестиційної діяльності в тому, що вона витратна і ризикована. По-перше, інвестицій не буває без витрат – спочатку необхідно вкласти кошти (тобто витратитися), і лише в подальшому (якщо розрахунки були правильні) зроблені витрати окупляться. По-друге, неможливо передбачити всі обставини, які очікують інвестора в майбутньому – завжди існує ймовірність того, що зроблені інвестиції будуть частково або повністю втрачені (тобто існують інвестиційні ризики). Тому життєздатність і ефективний розвиток будь-якого підприємства багато в чому визначаються тим, наскільки вдало організована і сформована система адміністрування інвестиційною діяльністю на підприємстві [6].

Адміністрування інвестиційною діяльністю – це сукупність методів і способів розробки і прийняття управлінських рішень організації, що стосуються її інвестицій. Управління інвестиційною діяльністю, а також її цілі і завдання спрямовані на постійний розвиток і удосконалення операційної діяльності підприємства та на підтримку достатнього і стабільного інвестиційного фінансування [1].

Адміністрування інвестиційної діяльності включає чотири стадії:

- дослідження, планування та розробка проекту;
- реалізація проекту;
- поточний контроль і регулювання в ході реалізації проекту;
- оцінка та аналіз досягнутих результатів по завершенні проекту [6, с. 108–109].

Основними процедурами на стадії планування є: формування цілей і підцілей інвестиційної діяльності, дослідження ринку та ідентифікація можливих проектів, економічна оцінка, вибір варіантів в умовах різних обмежень (часових, ресурсних, що мають економічну і соціальну природу) [6].

Стадія реалізації проекту звичайно підрозділяється на три фази: інвестування, виконання проекту (виробництво, збут, витрати, поточне фінансування), ліквідація її наслідків. На кожній із цих фаз здійснюються процедури контролю і регулювання [3].

Виходячи з наведеного обґрунтування, сенс загальної оцінки інвестиційного проекту полягає в поданні всієї інформації у вигляді, що дозволяє особі, яка приймає рішення, зробити висновок про доцільність (чи недоцільність) здійснення інвестицій. І особливу роль тут відіграє комерційна (фінансово-економічна) оцінка інвестиційного проекту [2].

В управлінні інвестиційним процесом можливі три форми прояву адміністративних методів:

- обов'язкове розпорядження (закон, положення, наказ, заборона і т. д.);
- погоджувальні (договір про співпрацю, консультація, компроміс);
- рекомендації, побажання (рада, роз'яснення, пропозиція) [3].

З метою створення сприятливого адміністративного середовища для залучення інвестицій, доцільно:

організувати регулярний робочий діалог інвесторів з першими особами в керівництві муніципальної освіти, оперативне реагування муніципальної влади на проблеми, що виникають у інвесторів, і практична допомога їх вирішення;

знижити адміністративні бар'єри (сертифікацію і стандартизацію продукції, податковий режим, державну реєстрацію суб'єктів малого та середнього підприємництва, ліцензування окремих видів діяльності і т. д.) [1].

Притоку в інвестиційну сферу приватного національного та іноземного капіталу перешкоджають політична нестабільність, інфляція, недосконалість законодавства, нерозвиненість

виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення. Взаємозв'язок цих проблем підсилює їх негативний вплив на інвестиційну ситуацію.

Залучення в широких масштабах національних та іноземних інвестицій в економіку переслідує довготривалі стратегічні цілі створення цивілізованого, соціально-орієнтованого суспільства, що характеризується високою якістю життя населення, в основі якого лежить змішана економіка, що передбачає не тільки ефективне спільне функціонування різних форм власності, а й інтернаціоналізацію ринку товарів, робочої сили і капіталу.

Іноземний капітал може привнести досягнення науково-технічного прогресу та передовий управлінський досвід. Залучення іноземного капіталу в матеріальне виробництво набагато вигідніше, ніж отримання кредитів для покупки необхідних товарів, які як і раніше витрачаються безсистемно і лише множать державні борги. Приплив інвестицій як іноземних, так і національних, життєво важливий і для досягнення середньострокових цілей – виходу з сучасної суспільно-економічної кризи, подолання спаду виробництва і погіршення якості життя.

Залучаючи іноземний капітал, не можна допускати дискримінації щодо національних інвесторів. Не слід надавати підприємствам з іноземними інвестиціями податкові пільги, яких не мають вітчизняні, зайняті у тій же сфері діяльності. Як показав досвід у таких країнах, як Росія, Польща, такий захід майже не впливає на інвестиційну активність іноземного капіталу, але призводить до виникнення на місці колишніх вітчизняних виробництв підприємств з формальною іноземною участю, які претендують на пільгове оподаткування.

Багато проблем формування інвестиційного процесу обумовлені відсутністю чітко розробленої системи принципів інвестиційної політики, яка б сприяла формуванню сприятливого інвестиційного клімату. Така система призначена забезпечувати єдність інвестиційного простору на всій території країни, тобто забезпечувати вільне переміщення фінансового капіталу, інвестиційних товарів. Вона повинна створювати єдність умов економічного та правового регулювання інвестиційної діяльності, її інформаційного забезпечення [4].

Сьогодні ефективність інвестиційної діяльності підприємства значною мірою залежить від організації управління інвестиційною діяльністю в компанії. Прийняття рішень про інвестиції є найбільш складним і важливим завданням управління, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційної діяльності компанії, яку можливо реалізувати тільки через єдину структуру управління інвестиціями в рамках існуючої організаційної структури управління [5].

Тому для ефективного управління інвестиційною діяльністю підприємства необхідно побудувати службу управління, яка буде здійснювати всі стадії адміністрування інвестиційної діяльності. Приклад такої структури наведений на рисунку.

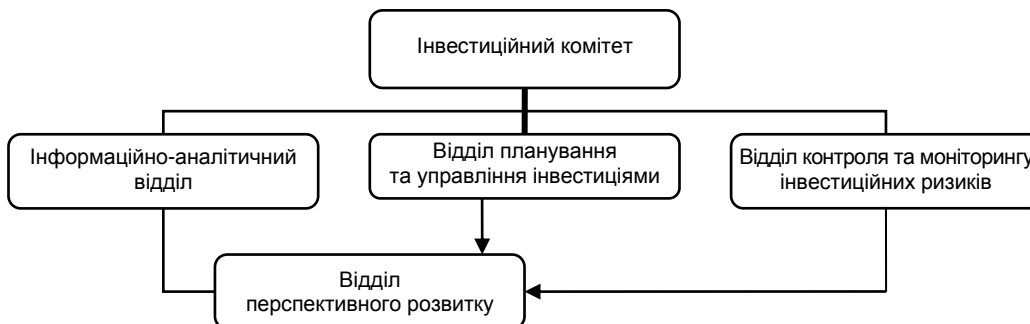

Рис. Запропонована структура служби управління інвестиційною діяльністю

Для підвищення якості роботи з управління інвестиційною політикою необхідно автоматизувати процеси інвестиційної діяльності. Впровадження автоматизації здатне вирішити ряд проблем, пов'язаних зі спрощенням системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства в цілому, а також із спрощенням процесу управління інвестиційною діяльністю зокрема.

За кордоном при формуванні інвестиційного портфеля вже тривалий час активно використовуються інформаційні технології та програмні продукти від світових лідерів у питаннях управління інвестиційними проектами.

Система управління інвестиціями на базі mySAP ERP 2005 забезпечує інтегрований контроль усіх етапів планування інвестиційної програми: від заявки структурним підрозділом до інвестування за основними напрямками інвестиційної діяльності. Це дозволяє оперативно отримувати інформацію за плановими та фактичними показниками кожного проекту і сприяє виконанню інвестиційної програми в цілому, швидко реагувати на зміни в проектах у процесі їх реалізації [5].

Прикладом впровадження може слугувати ПАТ "НАК "Нафтогазвидобування". Вже майже протягом року там проводиться навчання працівників користуватися цією програмою [7].

Також поліпшити управління інвестиційної діяльності компанії можна за допомогою програмного забезпечення "Шлюмберже", що дозволяє перейти на комплексний підхід до оцінки ефективності проектів, проводити оцінку не тільки майбутніх капітальних вкладень, а й інвестиційної стратегії в цілому з оцінкою ризиків і аналізом чутливості проектів при побудові дерева рішень [5].

Таким чином, управління (адміністрування) інвестиційної діяльності становить відповідний процес планування та реалізації інвестиційних проектів. Тому для ефективного здійснення цього управління на підприємстві повинна існувати чітко структурована система, яка позитивно впливатиме як на існуючий капітал, так і на його залучення до підприємства.

Наук. керівн. Ріпка Д. О.

Література: 1. Гончаренко Л. П. Инвестиционный менеджмент / Л. П. Гончаренко. – М. : КНОРУС, 2010. – 296 с. 2. Гриньова В. М. Инвестування / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 484 с. 3. Інвестиційний менеджмент (в прикладах і завданнях) : навч. посібн. / С. О. Погасій, О. В. Познякова, Ю. В. Краснокутська та ін. ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 337 с. 4. Подолякин, О. В. Методы и инструменты активизации инвестиционных процессов [Электронный ресурс] / О. В. Подолякин, В. Н. Маковеев // Современные исследования социальных проблем. – 2012. – № 1 (09). – Режим доступа к журн. : <http://sisp.nkras.ru/issues/2012/1/makoveev.pdf>. 5. Столяров О. Б. Развитие системы управления инвестиционной деятельностью промышленного предприятия / О. Б. Столяров // Предпринимательство. – 2012. – № 10. – С. 54–59. 6. Федоренко В. Г. Страховий та інвестиційний менеджмент / В. Г. Федоренко. – К. : МАУП, – 2010. – 254 с. 7. Положення про придбання та підтримку програмного забезпечення SAP на ПАТ "Укр-газвидобування" від 15 березня 2013 року № 13П – 008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rada.gov.ua. – Назва з екрану.

УДК 005.73:338.242

Манжай Д. П.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Розглянуто питання формування та вдосконалення організаційної структури підприємства, бізнес-процесів, забезпечення виконання запланованих змін, удосконалення системи управління. Запропоновано комплекс заходів щодо перетворення організаційної структури.

Аннотация. Рассмотрены вопросы формирования и совершенствования организационной структуры предприятия, бизнес-процессов, обеспечения исполнения запланированных изменений, совершенствования системы управления. Предложен комплекс мероприятий по преобразованию организационной структуры.

Annotation. The article discusses the issues of formation and improvement of the organizational structure, business-processes, implementation of the planned change, improvement of the management system. A set of measures to transform the organizational structure is proposed.

Ключові слова: організаційна структура, реструктуризація, злиття, виділення, вдосконалення, поділ, приєднання.

Удосконалення організаційної структури в складних економічних умовах повинно відповідати життєвому циклу підприємства та мати певний потенціал розвитку. Організаційна структура управління, як форма діяльності підприємства, має реагувати на виклики зовнішнього середовища та адаптуватися до існуючих змін.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення організаційної структури управління підприємством та викладення практичних рекомендацій з удосконалення організаційної структури.

Спираючись на дослідження швейцарських економістів, Л. Ахтенхаген і Й. Рюегг-Штюрм, при розгляді організаційної структури підприємства, стає зрозумілим, що вони не обмежувалися типом структури (матричної, дивізійної, лінійної), які вводяться за наказом. Вони говорили, що під організаційною структурою слід розуміти, цілу систему пов'язаних структур і підструктур: культурних, технічних, просторових компонентів, які піддалися впливу відносин, які склалися всередині виробництва [1].

В умовах ринкової економіки виникає невідповідність технологічного, виробничого та організаційного рівня підприємства і попиту покупців. Для цього необхідно своєчасно змінити стратегічні цілі підприємства, його організаційні характеристики, структуру і функції.

Сукупність заходів щодо комплексного приведення елементів і методів функціонування компанії відповідно до мінливих умов ринку і вироблення стратегії її розвитку для вирішення проблем виживання або підвищення ефективності роботи називається реструктуризацією [2]. Вона містить удосконалення структури і функцій управління, подолання відставання в технології, фінансово-економічну політику і досягнення на цій основі підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг, зростання продуктивності праці, зниження витрат виробництва, поліпшення фінансово-економічних результатів діяльності.

Удосконалення структури підприємства проходить шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення, поглинання та відділення, а також зміни фізичної (активів) і фінансової (пасивів) структури капіталу і структури власника підприємства [3].

Злиття – повне об'єднання юридичних осіб з попередньою ліквідацією та передачею їх прав і обов'язків новоутвореній юридичній особі; приєднання – об'єднання юридичних осіб з попередньою ліквідацією однієї юридичної особи і передачею її прав і обов'язків іншій юридичній особі; поділ – створення з одної ліквідованої юридичної особи декількох знову утворених юридичних осіб з передачею їм прав і обов'язків юридичної особи; виділення – поділ діючої юридичної особи, при якому вона зберігає свій статус, частину прав і обов'язків, а іншу частину прав та обов'язків за розподільчим балансом, передає новоствореній одній або декільком юридичним особам.

Схема різновидів реструктуризації наведена на рисунку.

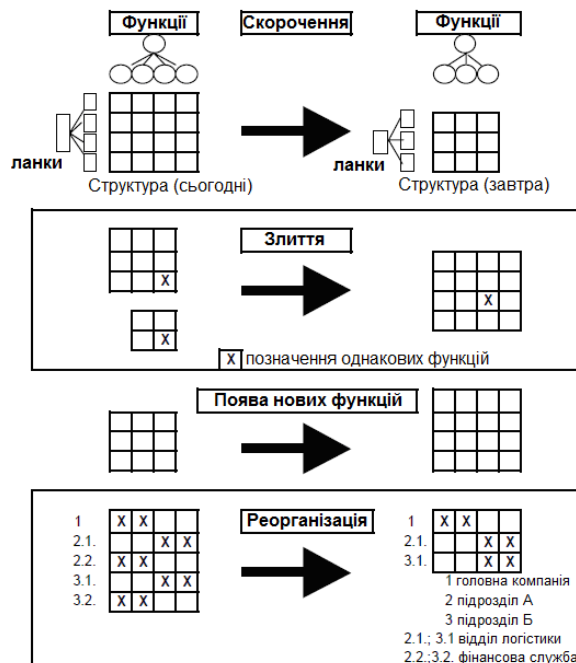

Рис. Види реструктуризації

Перетворення юридичної особи – заміна її організаційно-правової форми, пов'язана зі створенням нової юридичної особи, відмінної від старої, з передачею даній юридичній особі всієї повноти прав і обов'язків перетвореній (згодом ліквідованій) юридичній особі [4].

Економічні форми реструктурування (поглинання і відділення), дозволяють будувати багаторівневі структури.

Поглинання – процес перетворення одного акціонерного товариства, з тих що беруть участь в даному акті реструктурування, в дочірню фірму. Залежно від застосовуваної схеми поглинання може призводити до створення холдингів, до укрупнення та концентрації впливу держави без націоналізації або деприватизації, або, навпаки, до ослаблення контролю держави.

Відділення передбачає розрив зв'язків між основним і дочірнім товариствами, і може здійснюватися шляхом продажу контрольного пакета третій особі, або її розпродаж на вторинному ринку. Держава може проявляти інтерес до даної процедури, як власник материнської фірми, зацікавлений у поліпшенні її поточного фінансового стану і з точки зору перетворення сформованих ринкових структур у бік демонополізації.

Удосконалення організаційної структури підприємства необхідно при таких умовах:

- кризовому стані на підприємстві (банкрутство);
- розширенні сфери діяльності;
- спаді обсягу продажів продукції підприємства;

збільшенні адміністративних проблем;
збільшенні накладних витрат;
погіршенні виконання операцій (закупівля, виробництво, збут);
погіршенні основних економічних показників порівняно з конкурентами або вдалими, з точки зору керівництва, періодами діяльності компанії;
неможливості здійснити контроль за ходом виконання робіт;
відсутності системи обліку ринкових змін при розробці та просуванні продукції підприємства [2].
Необхідність організаційних перетворень відбувається шляхом проведення дискусій, наступних співбесід, анкетування керівників усіх рівнів управління, що дозволяють оцінити загальний стан справ на підприємстві, виявити проблеми відділів.

У всіх великих американських і європейських компаніях створені спеціальні підрозділи з розвитку, основним завданням яких є вдосконалення структури і функцій.

За наявними закордонними даними, витрати на часткову реструктуризацію не перевищують 0,5 % від витрат компанії. Комплексна реструктуризація, що включає реорганізацію, обходиться значно дорожче, тому що пов'язана з роботами з консервації (продаж, купівля, злиття, переозброєння) підрозділів і її вартість може доходити до 7 % від витрат компанії [2].

Щоб перевести компанію з одного стану в інший, треба задати систему координат, в якій описується початковий і кінцевий стан підприємства, а також траєкторію його руху. В якості системи координат з'явилися три стандарти, за допомогою яких менеджери можуть описувати структуру компанії:

перший задає опис організаційних ланок компанії та їх ієрархічну впорядкованість;

другий дозволяє у вигляді дерева функцій описувати бізнес-процеси, які реалізуються в компанії;

третій слугує для закріплення функцій за організаційними ланками.

Поява цих трьох стандартів мала такі ж наслідки для менеджменту, як і введення Ньютоном трьох координат матеріальної точки. Тепер можна описати стан компанії "як є", потім описати його "як треба", розбити інтервал часу між цими станами на такти і змодельовати стан компанії в кожен з цих моментів. Тоді програма змін формується в таких термінах: "додати нову і забрати стару функцію, додати нову і прибрати стару організаційну ланку і перерозподілити функції між організаційними ланками". Програмна реалізація такого підходу отримала назву динамічного бізнес-моделювання, а методика, за допомогою якої воно здійснюється, – *orgware* [4].

При проведенні змін в компанії необхідно розробити три основних етапа плану реструктуризації.

На першому етапі – розробка стратегії компанії, оскільки зміни організаційної структури відбуваються не самі по собі, а залежно від цілей компанії.

На другому етапі – моделювання структури, описується станом структури компанії "як є" і "як треба", і проміжними станами.

На третьому етапі – виробляється програма управління (перелік заходів, які прив'язані до визначених термінів і повинні підтримуватися необхідними ресурсами) для переведення компанії зі стану "як є" у стан "як треба" [5].

На основі зазначених етапів розробляється місія компанії, яка визначає призначення компанії щодо задоволення потреб ринку. Виходячи з цього формуються цілі та стратегії їх досягнення, визначається набір товарів і послуг, необхідних для реалізації зазначеного призначення. Необхідність постійного відтворення та збуту цих товарів із відповідних ресурсів формує набір бізнес-функцій і функцій управління. У разі невідповідності організаційної структури стратегії підприємства відбувається її реструктуризація.

Добре відома теза А. Чандлера про те, що "стратегія визначає структуру" [1], настільки міцно увійшла у наше життя, що здавалося б сперечатися з нею марно. Якщо ми вибираємо шлях у густому лісі (наша стратегія), то найкраще рухатися в колоні по одному (наша структура). Якщо ми вибираємо шлях по широкому полю (наша стратегія), то тут можливий рух в шеренгу (наша структура). Залежно від зовнішніх обставин організація вибирає стратегію та організовує діяльність відповідно до обраної стратегії.

Але з цим не згодний І. Адізес. Він вважає, що структура визначає поведінку людей, отже, структура визначає стратегію. Якщо потрібно змінити поведінку, то спочатку треба змінити структуру. Для доказу І. Адізес використовує таку аналогію. Якщо ви хочете, щоб підводний човен полетів, ви повинні спочатку перетворити його на літальний апарат, а потім розробляти стратегію виконання його нової функції. Ніяка нова стратегія не може бути реалізована перш ніж з'явиться нова структура.

Реорганізація спрямована найчастіше на те, щоб шляхом удосконалення структури підвищити ефективність роботи організації. Головними показниками поліпшення є зростання доходів і прибутку, скорочення витрат, підвищення рівня задоволення споживачів, прискорення технологічного розвитку. Важливим критерієм оцінки структури управління є її сприйняття людьми, яким належить працювати в нових умовах. У кризовий період зміни в структурах управління спрямовані, насамперед, на створення умов для виживання організації за рахунок раціонального використання ресурсів, зниження витрат і більш чіткої роботи управлінського апарату [6].

Кожна організація становить досить складну техніко-економічну і соціальну систему, що відображає її індивідуальність і специфіку. Саме специфіку відображає організаційна структура підприємства. Вона становить упорядковану сукупність органів управління, що знаходяться в певному взаємозв'язку.

Під впливом ринкової економіки організація постійно розвивається, в процесі чого відмирають колишні елементи і зв'язки, та формуються нові, які в більшій мірі відповідають новим умовам; відновлюється порушена внутрішня і зовнішня рівновага, забезпечується її перехід у новий якісний стан.

Наук. керівн. Яковенко К. В.

Література: 1. Чендлер Альфред Д. Стратегия и структура: главы в истории American Industrial Enterprise / Д. Альфред Чендлер. – Кембридж, 1998. 2. Мазур И. И. Реструктуризация предприятий и компаний / И. И. Мазур. – М. : Высшая школа, 2000. – С. 587. 3. Дафт Р. Менеджмент / Р. Дафт. – 8-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 800 с. 4. Мильнер Б. З. Теория организации / Б. З. Мильнер. – М., 2007. – 797 с. 5. Баржник М. Понятия системы, структуры и формы в управлении производством / М. Баржник // Теория и практика управления. – 2007. – № 12. – С. 70–75. 6. Рюэгг-Штюм И. Сетевые организационно-управленческие формы: мода или необходимость / И. Рюэгг-Штюм, Л. Ахтенхаген // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 6. – С. 68–72. 7. Румянцева З. П. Общее управление организацией. Теория и практика : учебник / З. П. Румянцева. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 304 с. 8. Кондратьев В. Оргдиагностика / В. Кондратьев // Управление компанией. – 2002. – С. 59. 9. Ицхак К. Адизес. Управление жизненным циклом корпорации / Ицхак К. Адизес. – СПб. : Изд. "Питер", 2007. – 384 с. 10. Мазур И. И. Реструктуризация предприятий и компаний / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро. – М. : Высшая школа, 2000. – С. 587.

Петрова К. В.

УДК 330.332.2

Студент 4 курсу

факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Уточнено сутність інвестиційної привабливості підприємства, визначено основні фактори її формування. Проаналізовано збіги та розбіжності у формуванні поняття "інвестиційна привабливість підприємства". Обґрунтовано зміст поняття інвестиційної привабливості у різних джерелах.

Аннотация. Уточнена сущность инвестиционной привлекательности предприятия, определены основные факторы ее формирования. Проанализированы совпадения и расхождения в формулировании ученых понятия "инвестиционная привлекательность предприятия". Обосновано содержание понятия инвестиционной привлекательности в разных источниках.

Annotation. The paper clarifies the nature of investment attractiveness of a company, identifies the main factors of its formation. Similarities and differences in the formulation of the term "investment attractiveness of an enterprise" are analyzed. The essence of investment attractiveness as described in different informational sources is substantiated.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, поняття інвестиційної привабливості, підприємство, діагностика, фактори інвестиційної привабливості.

В умовах сучасної економіки України одним із найважливіших факторів забезпечення сталого розвитку підприємств і поліпшення їх позицій у ринковому середовищі є активізація інвестиційних процесів. Інвестиційна привабливість при цьому відіграє роль ключового елемента, оскільки є показником, що відображає можливості підприємства відповідності умовам потенційних інвесторів. Зважаючи на подібні обставини, все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з отриманням об'єктивної та адекватної оцінки таких можливостей. Власне, це і є метою дослідження інвестиційної привабливості підприємства, та факторів і умов її формування. Таким чином, маючи достовірну і точну систему оцінки інвестиційної привабливості підприємства (ІПП) можливо виявити, на які з факторів діяльності підприємства слід звернути більшу увагу для покращення показника ІПП, і, як наслідок, результативності діяльності підприємства.

Метою даної статті є уточнення та узагальнення сутності інвестиційної привабливості підприємств, та факторів впливу на неї.

© Петрова К. В., 2014

На даний момент поняття інвестиційної привабливості не має єдиного визначення. Існує велика кількість підходів, що характеризують це поняття з різних боків, цей факт підтверджує аналіз літератури за проблемою [1 – 5], що наведено у таблиці.

Таблиця

Варіанти формулювання поняття "інвестиційна привабливість підприємства"

№	Автори	Джерела	Визначення	Характеристика
1	Крейніна М. Н.	[1, с. 120]	Інвестиційна привабливість є інтегрованим показником успішності економічної діяльності конкретного підприємства	Інтегральний показник економічної діяльності
2	Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П.	[2, с.166]	Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив розвитку та можливостей залучення інвестиційних ресурсів	Характерна формалізація оцінних методів, не враховується психологічний аспект
3	Болотін Б. Г.	[3]	Інвестиційна привабливість – наявність таких умов інвестування, які впливають на уподобання інвестора у виборі того чи іншого об'єкта інвестування	Основна ідея – створення умов за замовленням інвесторів
4	Бочаров Б. В.	[4, с. 34]	Інвестиційна привабливість характеризується не тільки стійкістю фінансового стану підприємства, а й прибутковістю капіталу, курсом акцій і рівнем виплачуваних дивідендів	Важливе значення – прибутковість підприємства

Виходячи з аналізу варіантів формулювання та підходів до визначення поняття інвестиційної привабливості наведених у таблиці, можна зазначити, що згідно з Крейніною М. Н., яка пропонує розглядати інвестиційну привабливість як інтегральний показник діяльності підприємства, можливо оцінити значну кількість аспектів діяльності підприємства шляхом нескладних розрахунків у короткий період часу та мати актуальні результати на поточний момент, але в такому разі втрачається точність і чіткість підходу, що ускладнює його практичне застосування.

Підхід, сформульований Коюдою В. О., Лепейко Т. І. та Коюдою О. П., передбачає однозначну можливість формалізації оцінних методів, що залишає поза увагою психологічний аспект даної проблеми [2, с. 166]. З одного боку, такий підхід забезпечує економію коштів на дослідження психологічних факторів, та з іншого – надмірна формалізація ставить під загрозу достовірність оцінки.

Болотін Б. Г. пропонує в першу чергу звернутися до інвесторів з метою визначення привабливих для них об'єктів інвестування, а після – створити подібні на підприємстві для залучення інвестицій [3]. Такі дії обмежують можливості розвитку підприємства умовами інвесторів, але, в свою чергу, гарантують високі конкурентні позиції підприємства серед певного кола інвесторів.

Бочаров В. В. під інвестиційною привабливістю розуміє дохід підприємства від вкладення грошей у цінні папери за мінімальним рівнем ризику [4, с. 61]. Для вітчизняних підприємств даний підхід не є актуальним, так як на території нашої держави унеможлиблюється ефективне використання інструментів ринку цінних паперів, оскільки цей ринок знаходиться на стадії становлення і є занадто ризиковим.

Результати досліджень за даною тематикою дають змогу стверджувати, що існує велика кількість різноманітних поглядів на сутність інвестиційної привабливості підприємства, що надалі зумовлює відмінні підходи до її діагностики. Внаслідок цього також виникає необхідність уточнення змістового наповнення поняття "інвестиційна привабливість підприємства" та виокремлення особливості його розуміння з позиції керівництва досліджуваного підприємства, інвесторів та ситуації на ринку. Перспективою подальших досліджень є аналіз підходів діагностики інвестиційної привабливості підприємства, з метою виявлення універсального підходу.

Дане дослідження приводить до нового розуміння актуальності діагностики підходів до визначення поняття інвестиційної привабливості підприємства в умовах сучасного розвитку економіки, описує практичні переваги для підприємств, що приділяють увагу дослідженню даного показника, та також результати їх діяльності, представлені покращеним економічним ефектом.

Наук. керівн. Ястремська О. М.

Література: 1. Крейніна М. Н. Финансовый менеджмент / М. Н. Крейніна. – СПб. : Алекс, 2005. – 504 с. 2. Коюда В. О. Основи інвестиційного менеджменту : навч. посібн. / В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. – К. : Кондор, 2008. – 340 с. 3. Болотін Б. Г. Інвестиції. Бізнес. Сьогодні / Б. Г. Болотін // Відкритий Інтернет-журнал "Світова економіка" [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : <http://panor.ru/journals/mec/>. 4. Бочаров В. В. Інвестиційний менеджмент / В. В. Бочаров. – К. : Азимут, 2000. – 316 с.

Студент 4 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

УПРАВЛЕНИЕ ЗАТРАТАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Анотация. Рассмотрены актуальные на данный момент виды затрат и обоснованы факторы, существенно влияющие на управление всеми видами издержек предприятия, и их точный учет.

Анотація. Розглянуто актуальні на даний момент види витрат і обґрунтовано фактори, що істотно впливають на управління всіма витратами підприємства, та їх точний облік.

Annotation. Relevant types of expenses are studied and factors affecting the company cost management and their accurate accounting are reviewed.

Ключевые слова: издержки предприятия, управление издержками, рентабельность, релевантные издержки.

С переходом экономики нашей страны на рыночные отношения повысилась самостоятельность предприятий, а также их экономическая и юридическая ответственность. Резко возрастают значение финансовой устойчивости субъектов хозяйствования, а также повышение их конкурентоспособности. Умение эффективно хозяйствовать становится условием выживания предприятия в конкурентной борьбе.

Острая конкурентная борьба заставляет предприятия проявлять пристальный интерес к управлению затратами, искать пути по усовершенствованию их учета и мониторинга. Оптимизация процесса управления затратами позволяет предприятию снижать общий уровень затрат. Решение этой проблемы усложняется нестабильной экономической ситуацией, неэффективной системой государственного регулирования, низким уровнем информационного обеспечения и низким уровнем профессионализма кадров.

Изучением этой проблемы занимались такие ученые, как: М. Троцкий, Журавлев П. В., Баников С. А., Черкашин Г. М., Догиль Л. Ф.

Цель данной статьи – отображение техники управления затратами и рассмотрение затрат по группам, классификация затрат по видам, которая предполагает выполнение следующих задач: определить этапы разработки системы управления затратами; показать основные приемы и методы управления затратами предприятия; показать типичные ошибки в управлении затратами.

Объектом данного исследования являются затраты предприятия на производство продукции. Предметом исследования является процесс управления затратами.

Основным финансовым результатом деятельности предприятия является прибыль, которая служит основой и источником средств для его дальнейшего развития. Повысить прибыль можно увеличивая объемы производства или цены на выпускаемую продукцию, но это не всегда возможно и целесообразно. Поэтому основным условием увеличения прибыли предприятия является снижение издержек производства и сбыта продукции, в частности снижение себестоимости выпускаемой продукции, поэтому организация и управление затратами являются приоритетной задачей для предприятия. Практически на каждом предприятии имеются резервы для снижения затрат до рационального уровня, что и позволяет добиваться роста экономической эффективности деятельности, повышения уровня конкурентоспособности. Снижение затрат на выпуск единицы продукции позволяет предприятию устанавливать более низкие и гибкие цены, что дает важное преимущество перед конкурентами. Поэтому для каждого предприятия важен анализ затрат и эффективное управление ими для достижения высокого экономического результата.

В последние годы наблюдается тенденция к росту издержек производства в связи с подорожанием стоимости сырья, материалов, топлива, энергии, а также роста процентных ставок за пользование кредитом, роста расходов на рекламу, представительских расходов и т. д. Становление рыночных отношений требует совершенствования практики управления издержками производства с учетом особенностей переходного к рыночной экономике периода и международного опыта. Это позволит предприятию выжить в конкурентной борьбе, максимизировать прибыль и минимизировать расходы, обеспечить рентабельную деятельность предприятия [1, с. 192].

Эффективное управление затратами подразумевает:

управление затратами на всех стадиях жизненного цикла изделия – от создания до утилизации;

органичное сочетание снижения затрат с высоким качеством продукции;

умение обеспечить максимально высокий уровень отдачи от использования ресурсов предприятия;

сосредоточение на предупреждении затрат, а не на их учете;
вовлечение в систему управления затратами всех видов затрат;
оперативность получения информации о затратах и ее анализа и др.;

широкое внедрение эффективных методов снижения затрат;
повышение заинтересованности производственных подразделений предприятия в снижении затрат.

Для того, чтобы эффективно управлять затратами, руководителю компании важно понимать, какие виды затрат существуют и от чего они зависят. А именно:

1. Эффективные и неэффективные затраты. С точки зрения эффективности и влияния на результаты принимаемых решений, затраты делятся на:

эффективные – связанные с получением доходов от реализации продукции, на производство которой они были выделены;

неэффективные – связанные с потерями и отсутствием доходов. К ним относятся все виды потерь: от брака, хищений, порчи, простоев, недостачи.

Разумеется, неэффективные (непроизводительные) затраты необходимо снижать в первую очередь. Для этого нужно определить допустимый уровень технологических потерь и установить ответственность за его превышение.

Определить непроизводительные расходы позволяет нормирование использования трудовых, материальных и финансовых ресурсов. Для ресурсов, имеющих в структуре затрат предприятия значительный удельный вес, необходимо устанавливать нормы и нормативы их потребления и фиксировать все отклонения от нормативных показателей. На основе детального анализа разрабатываются управленческие решения по устранению причин отклонений. Одним из результатов может стать, в частности, уточнение норм. Другое возможное направление сокращения затрат – это анализ эффективности вспомогательных работ на предприятии и привлечение сторонних компаний для выполнения отдельных функций. Так, затраты на содержание штата сотрудников, занимающихся обслуживанием (уборщицы, сантехники, электрики и т. п.), или затраты на содержание собственного гаража, парка автотранспортных средств, штата водителей и автомехаников могут оказаться значительно выше, чем оплата услуг сторонних и транспортных компаний. Вообще, привлечение на конкурсной основе сторонних предприятий (например, для оказания ремонтных и транспортных услуг, услуг рекламных агентств, аудита и консалтинга) – реальный путь снижения затрат для средних и крупных организаций. Важно, что компания может выбрать контрагентов с оптимальным для нее соотношением "качество – цена – сроки – прочие условия договора" [2, с. 193].

В отдельных случаях предприятию, наоборот, выгоднее создать вспомогательные структуры или новые подразделения для снижения затрат на оплату услуг сторонних организаций. Например, в связи со значительным ростом операций по упаковке полиграфической продукции руководитель типографии может принять решение о приобретении собственного упаковочного оборудования. Это решение будет оправданно при двух условиях: текущие расходы на содержание оборудования и собственно на упаковку должны быть ниже затрат на оплату услуг сторонних организаций, а средства, пошедшие на его приобретение, – достаточно быстро окупаться [3, с. 299].

2. Релевантные и нерелевантные затраты. Руководителю важно понимать, влияют ли принимаемые им управленческие решения на затраты. По принципу зависимости от принимаемого решения затраты делятся на:

релевантные – затраты, на которые принимаемое решение оказывает влияние;

нерелевантные – затраты, которые не зависят от принимаемого решения.

К примеру затраты прошлых периодов являются нерелевантными, поскольку никакие решения уже их не изменяют, а так называемые альтернативные издержки (потери, которые может понести предприятие в случае принятия альтернативного решения) являются релевантными и должны учитываться.

3. Постоянные и переменные затраты. В зависимости от изменения объема производства (или продаж) затраты делятся на:

переменные, которые прямо пропорциональны объемам производства;

постоянные, которые не зависят от объема производства;

смешанные, которые содержат в себе как постоянную, так и переменную части.

Это разделение помогает оптимизировать затраты, особенно постоянные, произведается их структура, выявляются излишние постоянные затраты. Например, в производственной компании при проведении анализа постоянных затрат было выявлено, что значительные средства тратятся на аренду склада, который большую часть времени не используется даже на 50 %. Было принято решение об аренде склада меньшей площади. В практике данная классификация не слишком популярна, что иногда приводит к отрицательным последствиям [4, с. 255].

В данной статье рассмотрена сущность процесса управления затратами, проанализировано влияние основных внешних и внутренних факторов на динамику затрат и определены направления их использования в интересах предприятия.

Рассмотрены различные группировки затрат, которые дают возможность видеть руководству предприятия, во что обходится производство всей продукции (группировка по элементам затрат); реализация отдельных видов изделий (классификация по статьям расходов); какой вклад на покрытие постоянных затрат вносят отдельные продукты и как может быть достигнут положительный эффект масштаба (деление затрат на переменные и постоянные) эффективность работы отдельных подразделений (с помощью "центров затрат").

Таким образом, выделены резервы снижения себестоимости, то есть основные направления, по которым менеджеры должны вести борьбу за уменьшение расходов на предприятии. К ним относятся: во-первых, повышение технического уровня производства (внедрение новой, прогрессивной технологии; механизация и автоматизация производственных процессов; изменение конструкции и технических характеристик изделий и т. д.); во-вторых, совершенствование организации производства и труда (специализация производства; совершенствование управления, повышение производительности труда); в-третьих, изменение объема и структуры продукции.

Научн. рук. Мерхо А.

Литература: 1. Ильин А. И. Экономика предприятия / А. И. Ильин. – Мн. : Новое знание, 2007. – 192 с. 2. Основы управления предприятием. Экономические механизмы управления предприятием / Г. И. Андреев и др. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 193 с. 3. Догиль Л. Ф. Управление хозяйственными рисками / Л. Ф. Догиль. – Мн. : Книжный дом ; Мисанта, 2005. – 299 с. 4. Журавлев П. В. Экономика предприятия и предпринимательской деятельности / П. В. Журавлев, С. А. Банников, Г. М. Черкашин. – М. : Экзамен, 2008. – 542 с. 5. Троцкий М. Управление проектами / М. Троцкий, Б. Груча, К. Огонек. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 255 с.

Фам Тхань Хуень

УДК 658.56

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК ФАКТОРОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. Розглянуто поняття "якість" як фактор конкурентоспроможності продукції та обґрунтовано її значення. Проаналізовано механізм управління якістю.

Аннотация. Рассмотрено понятие "качество" как фактор конкурентоспособности продукции и обосновано ее значение. Проанализирован механизм управления качеством.

Annotation. The article examined the concept of quality as a factor of competitiveness and proved its value. The mechanisms for quality management was analysed.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, якість продукції, механізм управління.

З кожним роком усе складніше і складніше доводиться підприємствам вести боротьбу за своє існування і визнання серед споживачів. Для виживання і розвитку підприємствам в реальних умовах їм необхідно пристосовуватися до динамічно мінливих умов навколишнього середовища. Одним із найважливіших чинників зростання ефективності виробництва є поліпшення якості своєї продукції. Якість продукції є головною умовою "виживання" і ключем до успіху на ринку в умовах жорсткої конкуренції. Тому кожен керівник повинен відстежувати ситуацію в світі, бути в курсі всіх подій, передбачати смаки, думки і вимоги людей. Швидко змінюються уподобання і смаки людей, що змушує виробників шукати нові шляхи для створення досконалішого продукту. Підвищення якості продукції, що випускається розцінюється в даний час, як вирішальна умова її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках [1].

Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність продукції. Предметом виступає якість як фактор конкурентоспроможності продукції.

Дослідженню ефективності систем управління на підприємстві взагалі та зокрема системам управління якістю, проблемі визначення їх впливів на конкурентоспроможність займалися багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких такі: Е. Демінг, Дж. Джурана, Ф. Кросбі, К. Ісікава, Г. Тагучі, Ю. Адлер, С. Варакута, А. Гребінчиков, С. Парк, Ю. Полозов, І. Сахарцева та ін. [2]. Проте все ще недостатньо вирішеними проблемами залишаються питання щодо особливостей та механізму управління якістю на підприємстві. У зв'язку з цим потрібно вирішити такі завдання:

визначити поняття "якість продукції";

обґрунтувати її значення для конкурентоспроможності продукції підприємства;

встановити складові механізму управління якістю на підприємстві.

© Фам Тхань Хуень, 2014

Одним із головних завдань досягнення конкурентних переваг та визнання у споживачів є вдосконалення рівня контролю якості продукції. Проте перед тим як розглянути проблему управління якістю як фактором конкурентоспроможності продукції необхідно визначити поняття якості.

Відповідно до Міжнародного стандарту ISO 9000:2008, "якість" – це сукупність властивостей і характеристик продукції, які надають їй здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби.

Міжнародний стандарт визначає якість як сукупність характерних властивостей, форм, зовнішнього вигляду та умов застосування, якими повинні бути наділені товари для відповідності своєму призначенню. Усі ці елементи визначаються вимогами до якості, які втілені на етапі проектування в технічній характеристиці виробу, в конструкторській документації і технічних умовах, що передбачають якість сировини, конструктивні розміри, поєднання відтінків, глянець і т. д. [3].

При вимірі конкурентоспроможності продукції найчастіше розглядаються два показники, такі, як якість і ціна. У свою чергу, ціна продукції залежить від якості. Споживач більш вимогливий до рівня якості продукції, тому спостерігається тенденція, що спрямована на поліпшення якості виробленої продукції, – це і визначає конкурентоспроможність продукції.

У свою чергу, конкурентоспроможність продукції – це сукупність споживчих і вартісних характеристик виробленої продукції, що дозволяє їй витримати конкуренцію на конкретному ринку і в певному проміжку часу; сукупність якісних і вартісних характеристик товару, що забезпечують задоволення конкретної потреби покупця. Тому забезпечення рівня якості продукції та її управління є одними з головних завдань для виробника [4]. Для забезпечення рівня якості продукції необхідно мати певний механізм управління якістю.

Під управлінням якістю продукції розуміється встановлення, забезпечення і підтримка необхідного рівня якості не тільки на виробництві, але й при експлуатації чи споживання продукції. Головними об'єктами управління якістю є споживчі характеристики продукції, чинники та умови, що впливають на їх рівень, а також процеси формування якості продукції на різних стадіях її життєвого циклу. Суб'єктами управління є різні органи управління та окремі особи, що функціонують на різних рівнях управління і реалізують функції управління якістю відповідно до їх посадових функцій.

Механізм управління якістю продукції становить сукупність взаємопов'язаних об'єктів і суб'єктів управління, використовуваних принципів, методів і функцій управління на різних етапах життєвого циклу продукції та рівнях управління якістю. Він повинен забезпечувати ефективну реалізацію основних функцій управління якістю.

Для характеристики механізму управління якістю продукції доцільно виділити декілька підсистем, які характеризують процес управління більш детально. До його складу входять загальні, спеціальні і забезпечуючі підсистеми. До загальних підсистем механізму управління якістю продукції відносять підсистеми прогнозування і планування технічного рівня та якості продукції, регулювання якості продукції безпосередньо у виробництві, контролю якості продукції, обліку та аналізу зміни рівня якості, стимулювання і відповідальності за якість.

До складу спеціальних підсистем механізму управління якістю продукції входять підсистеми стандартизації, випробувань продукції, профілактики браку у виробництві, атестації та сертифікації.

Забезпечуючі підсистеми механізму управління якістю продукції включають у свій склад підсистеми правового, інформаційного, матеріально-технічного, метрологічного, кадрового, організаційного, технологічного та фінансового забезпечення управління якістю продукції.

Сутність будь-якого управління полягає у виробленні управлінських рішень і подальшої їх реалізації на певному об'єкті управління. При управлінні якістю продукції безпосередніми об'єктами управління, як правило, є процеси, від яких залежить якість продукції. Вони організуються і протікають як на довиробничий, так і на виробничий і післявиробничий стадіях життєвого циклу продукції.

Керуючі рішення виробляються на підставі зіставлення інформації про фактичний стан керованого процесу з його характеристиками, заданими програмою (прогнозом, планом) управління. Нормативну документацію, що регламентує значення параметрів або показників якості продукції (технічні завдання на розробку продукції, стандарти, стандарти, технічні умови, креслення, умови поставки), слід розглядати як важливу частину програми управління якістю продукції [5].

Таким чином, у зв'язку зі змінами ринкової економіки відбуваються і зміни в рівні потреб, що вимагають споживачі від виробників. Для того щоб мати конкурентні переваги, насамперед, необхідно мати конкурентоспроможну продукцію, яка б відрізнялась своєю якістю. Якість є одним із головних факторів при виборі продукції споживачами. Оскільки згідно з тлумаченням терміна за міжнародним стандартом, "якість" – це сукупність властивостей і характеристик продукції, які надають їй здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби, то для досягнення визначеного підприємством рівня якості необхідно мати чіткий механізм, який містить довиробничий, виробничий та післявиробничий етапи управління якістю, так як бажаний результат можна отримати тільки при комплексному управлінні. Слід також зазначити, що прийняття управлінських рішень стосовно подальшого рівня якості повинно бути сформовано на підставі фактичної інформації, яка на етапі виробництва або експлуатації містить данні про виконання плану і можливі відхилення від нього. Отже, слід зазначити, що основним завданням кожного підприємства має бути підвищення якості виробленої продукції.

Наук. керівн. Мажник Л. О.

Література: 1. Авдеенко Н. Н. Совершенствование системы качества предприятия – основа его конкурентоспособности [Электронный ресурс] / Н. Н. Авдеенко. – Режим доступа: http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article_id=1711. – Название с экрана. 2. Онофрійчук Д. Д. Управління якістю

продукції як один із елементів підвищення конкурентоспроможності підприємства / Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна [Електронний ресурс] / Д. Д. Онофрійчук, М. В. Желіховська. – Режим доступу : <http://worldukraine.abwo.biz/?p=1490>. – Назва з екрану. 3. Термины согласно ГОСТ Р ИСО 9000-2008 "Системы менеджмента качества. Основные положения и словарь" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kstu.ru/servlet/contentblob?id=21241>. – Название с экрана. 4. Конкурентоспособность продукции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.znaytovar.ru/s/Konkurentosposobnost-produkci.html>. – Название с экрана. 5. Ребрин Ю. И. Управление качеством : учебн. пособ. [Электронный ресурс] / Ю. И. Ребрин. – Таганрог : Изд. ТРТУ, 2004. – 174 с. – Режим доступа : <http://www.aup.ru/books/m93/>. – Название с экрана. 6. Управление качеством и конкурентоспособность продукции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=462916>. – Название с экрана.

Шинкаренко А. Д.

УДК 658.8

Студент 4 курсу

факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Розглянуто поняття збуту продукції, описано його роль у діяльності виробничого підприємства. Визначено особливості збуту продукції, шляхи його вдосконалення та розвитку.

Аннотация. Рассмотрено понятие сбыта продукции, описана его роль в деятельности производственного предприятия. Определены особенности сбыта продукции, пути его совершенствования и развития.

Annotation. The article reviews the concept of product marketing, describes its role in the production plant operations. The features of the marketing of products, ways of its improvement and development are identified.

Ключові слова: збут, продукція, управління збутом, підприємство, прибуток, споживач.

Розвиток економіки приводить до того, що підприємства й організації вимушені постійно еволюціонувати, щоб не залишитися позаду конкурентів. Через насичення ринків товарами компаніям доводиться сперечатися за покупців. Це приводить до розуміння виняткової ролі збуту в їх діяльності. Продукція або послуга, вироблена підприємством, повинна бути продана оптимальним чином.

Саме тому система збуту є центральною у системі економічної стійкості роботи підприємства. У процесі збуту готової продукції з'ясується, наскільки точними і вдаливими були всі використані концепції і стратегії з просування товару на ринок. І якщо все виявилось так, як і було задумано, покупець обов'язково помітить товар і прибуток не змусить себе чекати.

У сучасних умовах збутова діяльність є важливою сферою функціонування промислового підприємства. Збут продукції для підприємства важливий з такої причини: обсяг збуту визначає інші показники підприємства, такі, як величина доходів, прибуток, рівень рентабельності. Крім того, від збуту залежить виробництво і матеріально-технічне забезпечення. Таким чином, у процесі збуту остаточно визначається результат роботи підприємства, спрямований на розширення обсягів діяльності та отримання максимального прибутку [1].

Вивченням та розглядом проблем збутової діяльності займалися такі вчені, як: Давидов Л. О., Фальцман В. К., Баркан Д. І., Наумов В. М., Д. Ланкастер, Гавриленко М. І. [2 – 6].

Метою даної статті є обґрунтування особливостей, які впливають на збутову діяльність та визначення їх ролі в діяльності промислового підприємства.

Провівши аналіз спеціальної літератури, можна помітити, що поняття "збут продукції" трактується вченими по-різному. Давидов Л. О. і Фальцман В. К. у своїй роботі [2] характеризують збут як перетворення виробничих товарів та послуг у гроші. На думку Баркана Д. І., збут – це сфера діяльності підприємства, спрямована на реалізацію продукції на певних ринках [3]. Наумов В. М. зазначає, що під збутом розуміється сукупність заходів, які проводяться після виходу продукції за межі території виробника [4].

Згідно з термінологією французьких економістів, збут продукції визначається ланцюжком, котрий зв'язує виробника та споживача через деякі ланки. До них можуть відноситися торгові посередники,

---

© Шинкаренко А. Д., 2014

дилери, дистриб'ютори. Цей термін характеризує важливість формування каналів розподілу промислової продукції [5].

Збут є фінішною, найбільш відповідальною стадією забезпечення споживача продукцією. Він направлений на формування механізму переміщення продукції від виробника до споживача. Поняття "збут" необхідно розглядати у вузькому та широкому сенсі. У вузькому сенсі, під збутом необхідно розуміти умови безпосередньої реалізації продукції кінцевому споживачу. У широкому плані збут характеризується сукупністю організаційно-управлінських рішень з формування попиту та стимулювання збуту з метою максимального задоволення потреб покупців.

Відповідно при формуванні системи збуту виробник повинен орієнтуватися на споживача та розробляти систему, яка максимально адаптована під нього. При цьому необхідно прийняти багато рішень. Зі стратегічних найбільш важливим є: вибір методів ведення збуту, формування логістичної системи, визначення каналів товарообігу, а також форм інтеграції учасників процесу. До числа оперативних збутових рішень, котрі постійно коригуються залежно від умов зовнішнього і внутрішнього середовища, можна зарахувати такі: адаптація каналів збуту, здійснення оперативної збутової діяльності, оптимізація числа покупців, визначення форм і методів стимулювання збуту [7].

Канал збуту приймає на себе і допомагає передати кому-небудь іншому право власності на конкретний товар або послугу на шляху від виробника до споживача. Канал збуту можна трактувати і як маршрут пересування товарів від виробників до споживачів. Учасники каналів збуту виконують ряд функцій, що сприяють успішному рішення вимог маркетингу. До них слід віднести такі функції, як проведення науково-дослідницької роботи, стимулювання збуту, налагодження контактів з потенційними споживачами, виготовлення товарів відповідно до вимог покупців, транспортування і складування товарів, питання фінансування, прийняття відповідальності за функціонування каналу розподілу.

Вибір каналів збуту продукції – складне управлінське рішення, що впливає на всі інші рішення в сфері маркетингу.

Реалізація продукції в більшості випадків проводиться через посередників. Посередники завдяки своїм контактам, досвіду і спеціалізації дозволяють забезпечити широку доступність товару і доведення його до цільових ринків [8].

За допомогою посередників можна скоротити кількість прямих контактів виробників зі споживачами продукції. У якості посередників можуть виступати постачальницько-збутові організації, великі оптові бази, біржові структури, магазини.

Збутова діяльність відіграє ключову роль у багатьох сферах стратегічного планування підприємства. Можуть бути прийняті і реалізовані рішення, котрі направлені на:

- максимізацію прибутку в поточному, середньостроковому та довгостроковому періодах;
- збільшення частки ринку;
- підтримку існуючого об'єму продажів при одночасному зниженні витрат;
- задоволення попиту споживачів;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- створення позитивного іміджу підприємства [6].

У процесі формування системи збуту промислової продукції необхідно враховувати купівельні спроможності населення, обмеженість ресурсів, технічні та технологічні можливості підприємства. Ефективність функціонування каналів збуту відображаються на політиці цін. Рішення про склад і структуру співробітників збуту залежать від масштабів роботи, яку необхідно буде проводити з торговими представниками. Менеджери підприємства повинні формувати канали розподілу на кілька років вперед, виходячи з цілей стратегічного планування [8].

У процесі збуту необхідно враховувати платоспроможний попит споживача, величину життєвого циклу продукції, методи стимулювання збуту, фактори невизначеності і ризику. Необхідно відзначити, що спостерігаються загальні недоліки в цих системах, а саме: відсутність системного підходу, відсутність обліку факторів ризику при виборі рішень у збутовій діяльності, відсутність практичного механізму в оцінці платоспроможного попиту населення.

Отже, на підставі дослідження слід зазначити, що процеси, які відбуваються в збутовій діяльності, мають нелінійний характер, крім того процес коригування при реалізації рішень характеризується високим рівнем витрат, що вимагає від них високої обґрунтованості на стадії прийняття.

Наук. керівн. Яковенко К. В.

Література: 1. Бармашова Л. В. Вплив управління збутом готової продукції на економічну стійкість роботи підприємства [Електронний ресурс] / Л. В. Бармашова. – Режим доступу : http://www.barmashova.ru/mater_tehnich_snabgenie/uprav_sbptom/. – Назва з екрану. 2. Давыдов Л. О. Экономика и управление предприятием. Основы немецкой теории Betriebswirtschaftslehre, адаптированной для применения в России : учебн. пособ. / Л. А. Давыдов, В. К. Фальцман. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 398 с. 3. Баркан Д. И. Управление сбытом : учебн. пособ. / Д. И. Баркан. – СПб. : Изд. СПб., 2004. – 341 с. 4. Наумов В. М. Маркетинг сбыта : учебн. пособ. / В. М. Наумов ; под научн. ред. проф. Г. Л. Багиева. – СПб. : Изд. СПб ГУЕФ, 1999. – 84 с. 5. Ланкастер Д. Организация сбыта / Д. Ланкастер, Д. М. Джоббер ; пер. с англ. – Мн. : Амалфея, 2003. – 384 с. 6. Гавриленко М. И. Основы маркетинга / М. И. Гавриленко. – М. : Изд. Академия, 2007. – 77 с. 7. Хардинг Г. Маркетинг промышленных товаров / Г. Хардинг. – М. : Сирин, 2002. – 77 с. 8. Слабинський С. В. Особливості збуту промислової продукції в сучасних умовах [Електронний ресурс] / С. В. Слабинський // Економіка, підприємництво та право. – 2011. – № 4 (4). – С. 21–26. – Режим доступу до журн. : <http://www.creativeconomy.ru/articles/15409/>.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ

Анотація. Запропоновано шляхи вдосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем із метою мінімізації витрат банків на рівні банківської системи України та конкретного банку, зокрема у ході здійснення ним оцінки кредитоспроможності позичальника.

Аннотация. Предложены пути усовершенствования современных методов управления банковским кредитным портфелем с целью минимизации расходов банков на уровне банковской системы Украины и конкретного банка, в частности при осуществлении им оценки кредитоспособности заемщика.

Annotation. Ways of improving the modern management methods of the bank loan portfolio in order to minimize costs of banks in Ukraine's banking system and a particular bank, particularly in assessing the creditworthiness of the borrower have been suggested.

Ключові слова: кредит, кредитний портфель, проблемний кредит, кредитоспроможність.

Актуальність даної роботи полягає у тому, що роль кредиту у функціонуванні суспільного виробництва надзвичайно велика. Без достатньо розвинутої кредитної системи ринкова економіка не здатна ефективно розвиватися.

Кредитування є найважливішим напрямом здійснюваних банком активних операцій, оскільки кредитний портфель становить здебільшого від третини до половини сукупного обсягу активів банку. Кредитний портфель банку є одним із найризикованіших напрямів і найвагоміших компонентів структури відсоткових доходів. Тому для успішного кредитування – забезпечення повернення наданих позичок та підвищення дохідності кредитних операцій, – банки мають упроваджувати ефективну систему управління кредитним портфелем.

У зв'язку з цим набуває актуальності дослідження питань оцінювання якості кредитного портфеля установами банків України.

На вирішення цієї проблеми спрямовані дослідження таких авторів, як: Васюренко О. В., Вовк В. Я., Герасимович А. М., Дзюблюк О. В., Круш П. В., Мороз А. М., Олійник В. М., Парасій-Вергуненко І. М., Савлук М. І., Череп А. В., Петриківа О. С., Філіпова Н. В. та ін.

Питання щодо аналізу кредитної діяльності банків потребують постійного наукового вивчення та вдосконалення. Зокрема, актуальним сьогодні є пошук ефективних шляхів управління кредитним портфелем банку з погляду мінімізації кредитного ризику.

Таким чином, метою статті є пошук шляхів удосконалення методів управління кредитним портфелем для мінімізації витрат банку.

Незалежно від якості кредитного портфеля банку та шляхів мінімізації кредитного ризику, що застосовуються банком, перед усіма банками України постає проблема неповернення кредитів.

За визначенням Базельського комітету з банківського нагляду, проблемний кредит – кредитний продукт, за яким є істотні зобов'язання перед банком, значне погіршення фінансового стану боржника, а також погіршення його якості або втрата забезпечення за ним [1, с. 82].

Як показує світова практика, коли рівень проблемної заборгованості клієнтів у кредитному портфелі банку перевищує 10 %, то виникає загроза економічній безпеці банку [1, с. 269]. Так, згідно з даними НБУ [2], у 2010 році частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів досягнула найвищої межі 11,2 %, перетнувши критичну межу у 10 %, у наступних роках даний показник почав дещо знижуватись: до значення 9,6 % у 2011 році, 8,9 % у 2012 році та 7,7 % у 2013 році.

Незважаючи на поступове зменшення частки проблемних кредитів, рівень їх все ще залишається досить високим, що, в свою чергу, зумовлює значні відрахування в резерви на покриття

втратах за кредитними операціями. Чим більші суми відрахування в резерви під кредитні ризики, тим менш ефективно використовується банківський капітал.

Вітчизняні банки найчастіше використовують у своїй практиці такі методи управління проблемними кредитами:

- активізація претензійно-позовної роботи банку за даним кредитом;
- реструктуризація;
- списання кредиту;
- продаж проблемного кредиту третій особі [3, с. 270].

Здебільшого банки використовують перші два методи, але якщо вони не приносять бажаного результату, то використовується останній – продаж проблемних кредитів іншим банкам, а частіше – колекторським фірмам.

Особливого розповсюдження співпраця банків з колекторськими фірмами набула у США, де кількість колекторських фірм значно перевищує кількість банків. Особливості співпраці українських банків з колекторськими фірмами значно відрізняється від американського досвіду. Для банківських установ України дана співпраця є досить витратна. В той час, коли на американському ринку купівлі-продажу банківській установі повертається 100 % вартості проблемного кредиту, то на вітчизняному ринку вона становить 10 %.

Необізнаність пересічного позичальника з вітчизняним законодавством дуже часто призводить до того, що колекторські фірми перевищують допустимі законом методи повернення боргу. В Україні відсутнє нормативне регулювання колекторських послуг та діяльності компаній, які займаються їх наданням.

Як правило, разом із наданням колектору права вчинити певні юридичні дії щодо стягнення з боржника заборгованості, замовник, тобто банк, передає колектору інформацію про клієнта – боржника. При цьому статтею 1076 ЦКУ [4] та статтею 60 ЗУ "Про банки і банківську діяльність" [5] встановлено, що банк гарантує таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта.

Отже, автор вважає за доцільне для забезпечення ефективної роботи банків із проблемними кредитами на макрорівні створити законодавчо урегульовану фінансову установу, підпорядковану НБУ, яка б вела роботу з проблемними кредитами на прикладі колекторських фірм, із використанням нових напрямів та забезпеченням високої кваліфікації і спеціальної підготовки працівників, які б мали відповідати за формування політики управління проблемною заборгованістю, аналіз та оцінку ризиків позичальника, моніторинг та роботу з проблемними кредитами, оцінку фінансового стану позичальників, аналіз та супровід інвестиційних проектів, для реалізації яких надавали кредити.

У ході проведення оцінки кредитоспроможності позичальника банківські установи використовують значення коефіцієнтів фінансового стану, що не враховують галузевих особливостей і специфіки діяльності суб'єктів господарювання. Тобто результати порівняння фінансових показників підприємства з їх теоретичними значеннями дають банку оцінку загальної тенденції розвитку потенційного позичальника, не враховуючи особливості галузі його функціонування, а реальна оцінка фінансового стану підприємства банком – кредитором ускладнюється. Тому, на погляд автора, необхідним є створення міжбанківської інформаційної бази даних, до якої за результатами аналітичної роботи банківських працівників із підприємствами різних галузей економіки заносилися б значення показників фінансового стану підприємств, з метою вироблення їх оптимальних значень по галузі.

Крім поточної оцінки фінансового стану підприємства, необхідно також визначати й перспективну кредитоспроможність позичальника. Щоб дати прогнозу оцінку кредитоспроможності, розрахувати та проаналізувати тенденції зміни оборотності і рентабельності діяльності підприємства, а також оцінити вплив зовнішніх факторів на діяльність підприємства, оскільки результати кредитної діяльності банків свідчать, що значна частина кредитів перетворюються на проблемні саме внаслідок впливу зовнішніх факторів та недостатньої обізнаності банківських працівників у потенційних проблемах, що можуть виникнути у позичальника.

Запропоновані заходи дадуть можливість банкам України поліпшити стан кредитного портфеля та мінімізувати дію кредитних ризиків, що в свою чергу підвищить ефективність здійснення кредитної діяльності та загальну прибутковість.

Наук. керівн. Колодізев О. М.

Література: 1. Карпенко О. В. Сутність та фактори появи проблемних кредитів банків України / О. В. Карпенко, О. А. Криклій // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – Серія : Економічні науки. – 2013. – № 5. – С. 80–89. 2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807. – Назва з екрану. 3. Дробніцька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів / О. Р. Дробніцька // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6 (44). – С. 267–272. 4. Цивільний кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрану. 5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>. – Назва з екрану.

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ДОХІДНІСТЮ БАНКУ

Анотація. Обґрунтовано необхідність розробки підходу до управління дохідністю банку та запропоновано структурно-функціональну модель процесу управління дохідністю, яка дозволяє спостерігати за бізнес-процесом управління банку та уявити логіку проведення заходів із підвищення дохідності.

Аннотация. Обоснована необходимость разработки подхода к управлению доходностью банка и предложена структурно-функциональная модель процесса управления доходностью, которая позволяет наблюдать за бизнес-процессом управления банка и представит логику проведения мер по повышению доходности.

Annotation. The necessity for development of an approach to the bank profitability management is justified and a structural-functional model of profitability management is offered, which makes it possible to superwise the bank management business-process and conceive the logic of profitability improvement efforts.

Ключові слова: банки, модель, дохідність, система управління дохідністю діяльності банку.

Усі заходи з управління діяльністю банку здійснюються лише з однією метою – отримання максимально можливого доходу. Забезпечення достатнього рівня доходу як основного стимулу діяльності банку відноситься до найбільш складних і недостатньо досліджених проблем фінансового планування.

У зв'язку з цим, дослідження питання управління дохідністю банку набуває особливого значення, що зумовлює актуальність обраної теми.

Питання створення системи забезпечення дохідності діяльності банку знайшло відображення у працях таких науковців, як: Коршикова Т. І., Лигор М. М., Стрільчук В. О., Слобода Л. І., Мещерякова А. А., Помориної М. А., Маслак Н. Г. [1 – 4]. Однак питання впровадження системи структурно-функціонального моделювання у сфері аналізу діяльності банку потребує подальшої розробки.

Метою статті є розробка підходу управління дохідністю банку на основі формування структурно-функціональної моделі процесу управління дохідністю банку, яка дозволяє скоординувати послідовність дій банку і спостерігати за бізнес-процесом управління.

Бізнес-процес – це цілеспрямована послідовність дій, котрі необхідна для отримання заданого кінцевого результату. Сьогодні для зображення бізнес-процесів використовують бізнес-моделі – опис системи з визначеним рівнем деталізації, який дозволяє із заданою точністю розуміти й імітувати процес керування банком. На сьогодні використання структурно-функціонального методу є одним із найпоширеніших методів подання бізнес моделі.

Формування моделі відбувається у програмному продукті BPwin за стандартом IDEF0, що передбачає опис етапів модельованого процесу. Особливостями стандарту IDEF0 є те, що він дозволяє подати алгоритм удосконалення у вигляді діаграми, наочно подати послідовність етапів модельованого процесу.

Кожна система, як і система управління дохідністю банку має межу, яка відокремлює її від зовнішнього світу. Взаємодія системи з навколишнім світом описується як вхід, а ресурс, який переробляється системою – показується з лівої сторони блоку, вихід, або результат діяльності системи – показується з правої сторони блоку, стратегії і процедури, під управлінням яких проводиться робота – показується з верхньої сторони блоку, і ресурси, необхідні для проведення роботи – показується з нижньої сторони блоку.

Така функціональна орієнтація є принциповою – функції системи аналізуються незалежно від об'єктів, якими вони оперують. Це дозволяє чіткіше моделювати логіку і взаємодію процесів організації.

Формалізація даного процесу є ретельною підготовкою до майбутнього з урахуванням впливу факторів внутрішнього за зовнішнього середовища. Реалізація всіх етапів моделюючого процесу має відбуватися кредитним департаментом, валютним департаментом, регіональним менеджером та програмним забезпеченням.

На основі аналізу літератури з цього питання автор пропонує послідовність етапів управління дохідністю банку у вигляді декомпозиції контекстної діаграми "Система управління дохідністю банку", яку наведено на рисунку.

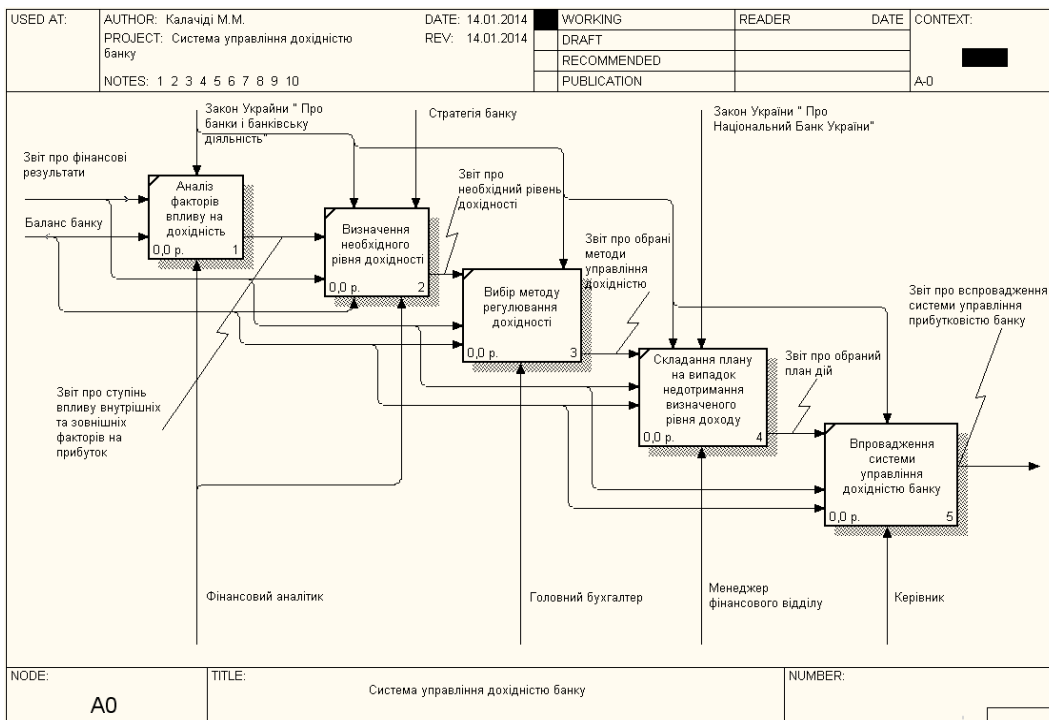

Рис. Діаграма декомпозиції контекстної діаграми "Система управління дохідністю банку"

На рисунку наведено контекстну діаграму вдосконалення процесу управління дохідністю банку. На даній діаграмі наявні такі елементи:

- вхід бізнес-процесу – об'єкт бізнес-процесу (процедура, операція), котрий взаємодіє із зовнішніми бізнес-процесами та отримує від них інформацію (ресурси). У даному випадку входом є фінансова звітність банку та статистичні показники діяльності банків України;
- вихід бізнес-процесу – об'єкт бізнес-процесу, котрий взаємодіє із зовнішніми бізнес-процесами та передає їм інформацію (ресурси), які є результатом виконання бізнес-процесу. Для даної моделі на виході буде отримано звіт про ефективність дохідних операцій банку;
- управління – статут банку, нормативні положення НБУ, методика оцінки дохідності, методика аналізу фінансової звітності та методика прогнозування;
- механізм – здійснення управлінських впливів, у якості якого виступають кредитний департамент, валютний департамент, відділ роботи з цінними паперами, регіональний менеджер та програмне забезпечення.

Також слід зазначити, що окрім поетапної діяльності банку в сфері управління дохідності та розробки тактичних і оперативних цілей щодо підтримки належного рівня дохідності, необхідно розробити систему контролінгу доходу банку передбачається система контролінгу доходу. Це комплекс прийомів і заходів з контролю за виконанням плану дохідності банку. Існують певні вимоги до системи цього контролю [1]:

- орієнтація на реалізацію розробленої політики управління дохідності;
- забезпечення багатоцільового характеру контролю доходу;
- орієнтація контролю доходу на кількісні значення параметрів;
- відповідність методів контролю підходам до засобів аналізу;
- своєчасність операцій контролю доходу за критерієм упередження;
- забезпечення гнучкості та прозорості при організації контролю.

Підсумовуючи, слід зазначити, що використання запропонованої моделі управління дохідності банку, розроблену в програмному продукті BPwin 4.0 за стандартом IDEF0, та поетапне виконання складових, забезпечить безперебійне функціонування банку та збільшить дохідність в банку у цілому.

Отже, запропоноване управління дохідності банку та розроблена з урахуванням цього структурно-функціональна модель дозволяє регіональному кредитному менеджеру уявити логіку проведення підвищення ефективності дохідності, що сприятиме підвищенню якості прийняття управлінських рішень щодо зазначеної предметної області.

Перевагами застосування структурно-функціональних моделей є те, що вони дозволяють виявляти недоліки в організації тих чи інших бізнес-процесів в організаціях та знаходити шляхи вдосконалення даних процесів із метою більш ефективного їх функціонування. Банк як організаційно складна система дій та взаємодій потребує подальшого моделювання процесів, які є невід'ємними складовими у її життєдіяльності.

Таким чином, кожен процес, кожна операція банку може бути змодельована з використанням сучасних CASE-технологій, та вдосконалена шляхом проведення реінжинірингу.

Наук. керівн. Тисячна Ю. С.

Література: 1. Коршикова Т. І. Контроль та управління ризиками в кредитній діяльності банків [Текст] / Т. І. Коршикова // Вісник НБУ. – 2003. – № 1. – С. 24–25. 2. Лигор М. М. Моделювання прибутку комерційного банку з урахуванням особливостей різних філій / М. М. Лигор // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 2. – С. 236–240. 3. Стрільчук В. О. Реінжиніринг процесу управління кредитними ризиками / В. О. Стрільчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми : Мрія-1, 2005. – Т. 13. – С. 41–145. 4. Слобода Л. І. Класифікація та характеристика чинників кредитних ризиків банківських установ / Л. І. Слобода // Регіональна економіка. – 2010. – № 2. – С. 185–189. 5. Антонюк Г. А. Управління кредитними ризиками в банківській діяльності / Г. А. Антонюк // Наукові записи. – 2009. – № 15. – 187 с. 6. Благодир Я. Я. Управління кредитними ризиками на основі удосконалення їх оцінки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси та кредит" / Я. Я. Благодир. – Львів : б. в., 2006. – 20 с.

Бондар А. В.

УДК 336.71:005.934

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

Анотація. Розглянуто існуючі системи управління різними видами ризиків у банківських установах та визначено основні напрями їх удосконалення, методи управління банківськими ризиками. Запропоновано міри щодо мінімізації існуючих ризиків у банківській системі.

Аннотация. Рассмотрены существующие системы управления разными видами рисков в банковских учреждениях и определены основные направления их усовершенствования, методы управления банковскими рисками. Предложены меры по минимизации существующих рисков в банковской системе.

Annotation. The article deals with current risk management systems in banking institutions, main areas of improvement, methods of bank risk management. Measures for minimizing risk in the banking system are proposed.

Ключові слова: система управління ризиком, банківський нагляд, кредитний ризик, ринковий ризик, ризик втрати ліквідності, операційний ризик.

Важливість створення в банку якісно структурованої та незалежної системи управління ризиками у світлі ускладнення банківських продуктів, а також сучасних кризових явищ у фінансовій сфері не потребує особливого обґрунтування. Тема побудови ефективних систем управління банківськими ризиками на сьогодні є достатньо актуальною, а тому є предметом наукових досліджень досить великої кількості науковців та практиків.

Ураховуючи актуальність даного питання, дослідженню його проблем присвячено праці багатьох вчених-економістів, зокрема О. Васюренка, О. Вовчак, Д. Гриньков, Заруцька О. П., Камінського А. Б., Т. Кох, Р. Мертон, А. Порох, Ю. Троніна та ін. Через динамізм сучасних соціально-економічних, політичних процесів зазнають відповідних змін і умов банківські ризики, які потребують додаткового дослідження.

Тому мета статті полягає у визначенні напрямів удосконалення систем управління ризиками в українських банках відповідно до сучасних вимог світового фінансового середовища.

Ефективне управління ризиками передбачає наявність послідовних положень, процесів, кваліфікованого персоналу і систем контролю.

Більшість сучасних дослідників ризик-менеджменту в банках виділяють такі етапи управління ризиком:

- ідентифікація ризику, тобто виявлення його специфіки, прогнозування можливостей і особливостей реалізації, зміни ризику в часі, ступеня взаємозв'язку з іншими ризиками, а також фіксація чинників, що визначають ризик;
- оцінка наслідків настання ризику;

© Бондар А. В., 2014

- формування, обґрунтування та вибір методів та інструментів управління ризиком;
- контроль (моніторинг і облік, звітність, відповідальність).

Процес управління ризиком за своєю суттю є безперервним, його стадії (етапи) по черзі змінюють один одного. Механізми захисту банку від ризиків складаються з поточного регулювання ризику та методів його мінімізації [1]. При цьому під поточним регулюванням ризику слід розуміти відстеження критичних показників та прийняття на цій основі оперативних рішень за банківськими операціями.

Найбільшу увагу наглядовий орган приділяє кредитному ризику, тому що саме з ним пов'язана більшість банкрутств банків. Управління кредитним ризиком у банку повинне здійснюватися з допомогою спеціальних заходів, які включають:

- застосування системи рейтингів ризиків;
- встановлення розміру резерву залежно від ризику;
- моніторинг кредитного портфеля;
- контроль концентрацій за позичальниками, географічним розташуванням, секторами економіки і типами кредитування [2].

Системи управління ринковим ризиком банків, у першу чергу, включають механізми вимірювання його величини. Основним показником величини ринкового ризику є ризик за відкритими позиціями.

Факторний аналіз включає більш складні методи розрахунку: метод дюрації, VaR (вартість під ризиком), аналіз змін базисних пунктів, моделювання (розрахунок вартості портфеля у випадку зміни ставок хоча б в одній країні), стрес-тестування та ГЕП-аналіз [3].

Для невеликих банків найбільш важливим елементом у системі управління ринковим ризиком є ліміти. У такому банку повинні бути встановлені такі ліміти:

- за нетто- і бруто-позиціям (для банків, що здійснюють торговельні операції, також повинні бути встановлені внутрішньо денні ліміти);
- вартості під ризиком (інакше кажучи, який стандарт VaR банк застосовує до оцінки свого портфеля);
- на розрив за строками (визначає максимальний розрив строків між активами й пасивами за кожним типом активів і пасивів залежно від їхнього строку погашення);
- за волатильними або неліквідними ринками [1].

Через існування великої кількості банківських ризиків виникає проблема вибору методів управління ними, забезпечити в кінцевому рахунку вирішення проблем із прийняття рішень про доцільність чи недоцільність укладення певних угод чи здійснення певних операцій та зниження їх ризиковості. Для цього існують певні методи управління банківськими ризиками.

Методи управління банківськими ризиками поділяються на такі групи:

1. Методи уникнення банківських ризиків, сутність яких полягає в ухиленні від ризикованої банківської діяльності. Методи уникнення можна застосовувати лише до внутрішніх банківських ризиків. Вони потребують відмови від певних видів банківської діяльності та, відповідно, призводять до втрати доходів від такої діяльності. Такі методи не є поширеними, оскільки, уникаючи ризику, банк позбавляє себе поточного та майбутнього прибутку.

2. Методи прийняття банківських ризиків, які включають такі підгрупи:

- методи зниження банківських ризиків. Для зниження банківського ризику використовуються методи вдосконалення організаційної структури, підвищення кваліфікації персоналу, вдосконалення технічних засобів, диверсифікації, лімітування, моніторингу та контролю [4];

- методи самостійного протистояння банківським ризикам. Методи самостійного протистояння банківським ризикам дають змогу покривати збитки за рахунок власних коштів. Якщо прибутку не вистачає для покриття збитків, банки створюють власні резервні фонди. Варто звернути увагу на те, що резервні фонди для самострашування ризиків є капіталом, що не приносить банку прибутку. Тому потрібно знаходити оптимальний рівень між розміром таких резервних фондів ризику можливих фінансових збитків;

- методи передання (трансферту) банківських ризиків. Методи трансферу банківських ризиків полягають у розподілі ризиків між іншими учасниками ринку: банками, підприємствами, будівельними, страховими, інвестиційними, факторинговими та лізинговими компаніями, іншими фінансовими організаціями [1].

Існують такі методи передання банківських ризиків, як страхування, хеджування, продаж активів та сек'юритизації, консорціуми та паралельні кредити, договори гарантії та поруки, факторинг та лізинг [2].

Отже, в першу чергу, необхідно наголосити на важливості жорсткого нагляду за системами управління ризиками в банках. З метою забезпечення сприятливого зовнішнього середовища для внутрішніх систем управління ризиками банків безперечно необхідне ефективне корпоративне управління. У системі управління ринковим ризиком банків України необхідно визнати, що найбільш дієвим підходом у такому управлінні є встановлення лімітів, які будуть обмежувати відкриті позиції банків за активами, що мають найвищий ринковий ризик.

Наук. керівн. Колодізев О. М.

Література: 1. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками : навч. посібн. / Л. О. Примостка, М. П. Чуб, Г. Т. Карчева ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2011. – 600 с. 2. Павлюк С. М. Кредитні ризики та управління ними / С. М. Павлюк. – Фінанси України. – 2012. – № 10. – С. 105–111. 3. Шибалкіна В. Мінімізація кредитного ризику [Текст] / В. Шибалкіна // Банківська справа. – 2010. – № 6. – С. 40–41. 4. Швець Н. Р. Удосконалення систем управління банківськими ризиками у світлі посилення глобалізації та кризових явищ у світі [Електронний ресурс] / Н. Р. Швець. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>. – Назва з екрану.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

РАЗРАБОТКА ТЕХНИЧЕСКОГО ПЛАНА ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. Рассмотрены понятия технического плана предприятия, анализа эффективности технического развития на конкретном предприятии и методы ее улучшения.

Анотація. Розглянуто поняття технічного плану підприємства, аналізу ефективності технічного розвитку на конкретному підприємстві та методи її покращення.

Annotation. The article is devoted to studying the concept of a technical plan of an enterprise, analyzing the effectiveness of technical development of a specific business and methods to improve it.

Ключевые слова: технический план, предприятие, развитие, технологический план.

Повышение эффективности деятельности предприятия основывается на достижениях науки и техники, передового, отечественного и зарубежного опыта.

Основу производственной деятельности любого предприятия представляет процесс производства продукции с целью ее реализации. Производство продукции по объему и качеству решающей мерой зависит от уровня развития технико-технологической базы предприятия.

Технико-технологическая база количественно и качественно отличается от основных производственных фондов предприятия. В состав технико-технологической базы входят лишь те виды орудий и средств работы, которые принимают непосредственное участие в реализации производственных технологий. Это дает возможность: во-первых, выделять особые совокупные характеристики, которые вытекают из объективно необходимого технико-технологического развития производства; во-вторых, проявить взаимосвязи, приоритеты, факторы и способы обновления и повышение эффективности системного функционирования технологических процессов и соответствующей производственной техники.

Потенциальная производственная способность предприятия, мерилom которой есть его производственная мощность, решающим способом зависит от имеющейся у него технико-технологической базы.

Таким образом, практическая значимость указанных проблем в развитии производства и предопределяет актуальность исследования данной работы.

Теоретическую основу исследования представляют современные теории экономического развития предприятия. Социально-экономические, организационно-управленческие проблемы организации технико-технологической базы производственного предприятия, вопрос информационной обеспеченности их прохождения отображено в публикациях Бойчика И. М., Литвиненко Т. М., Нахаби М. П., С. Покропивно, Цал-Цалко Ю. С., Шегды А. В., Тарасюк Г. М. и других авторов [1 – 10].

Цель статьи – дать общую характеристику технико-технологической базы производства; рассмотреть понятие и содержание категории "управление техническим развитием предприятия"; рассмотреть организацию технологической подготовки производства.

Техническое развитие производства должно основываться, прежде всего, на планировании своевременного вывода из производства техники, непригодной для эффективной эксплуатации, поддержания и насыщения его новыми прогрессивными орудиями труда и другими элементами основных фондов, формирующих оптимальную технологию производства.

Условием всемерного повышения эффективности производства на базе технического прогресса, перехода от количественных к качественным, от промежуточных к конечным показателям развития; широкого использования нормативов по новой технике; обеспечения конкурентоспособности выпускаемой продукции и равновыгодности ее как для производителя, так и для потребителя; согласованности действий финансово-кредитных и организационно-структурных рычагов является обеспечение в планах согласованного функционирования всех главных рычагов управления.

Увеличение количества мероприятий и затрат на внедрение новой техники и технологии, реализация планов технического развития, наблюдающееся в последние годы, не дает значительного эффекта. Это связано с тем, что они слабо связаны с конечными результатами, с иными разделами планов предприятий. Планы технического развития зачастую ориентированы на отдачу в короткие сроки, предусматривают внедрение отдельных видов оборудования, аппаратов, элементов технологии, а не систем и комплексов машин. Эти планы не в полной мере связаны с капитальными

вложениями на реконструкцию и техническое перевооружение, что противоречит долгосрочным, перспективным целям технико-экономического развития производства.

К задачам планирования технического совершенствования производства относятся, с одной стороны, улучшение существующих конструкций машин и технологии, создание новых модификаций оборудования, повышение качества продукции, а с другой – переход к принципиально новым технологическим системам, поколениям машин, к прогрессивным видам технологии и типам продукции. Более перспективно и экономически выгодно второе направление, поскольку при его реализации становится возможной всесторонняя интенсификация производства, сопровождающаяся ростом производительности труда, экономией всех видов затрат. Оптимальное соотношение обоих направлений может быть достигнуто только благодаря разработке качественно новой системы планов научно-технического развития предприятий. Это ускорит внедрение прогрессивных технологий, систем и комплексов машин, а не отдельных машин и видов оборудования.

В основе системы планирования предприятия лежит долгосрочная комплексная программа технического развития (на 10 – 15 лет), базирующаяся на единстве принципов целенаправленности, комплексности, непрерывности, научности и предшествующая разработке более детальных годовых планов.

Задачи программы технического развития производства определяются ее целями и местом в системе перспективного планирования. Основные из них состоят в установлении приоритетов в планировании развития материально-производственной базы предприятий и социально-экономических последствий технического прогресса; поддержании производства на высоком техническом уровне, выпуск конкурентоспособной продукции, определение путей удовлетворения потребностей в ресурсах на прогнозируемый период; обосновании предложений по совершенствованию системы управления техническим развитием; формировании перечня первоочередных мероприятий технического развития производства – базовых для всего периода действия программы – для включения в текущий план экономического и социального развития предприятия.

Программа технического развития производства формируется с учетом достигнутого уровня и включает прогноз ресурсов на перспективу. Однако помимо оптимизационного варианта при ее формировании должен быть разработан и эконометрический, основанный на нормативной базе. Их сочетание позволяет создать программу, оптимально учитывающую ресурсные возможности достижения наибольшей результативности производства. С их помощью облегчается совмещение программных проработок с оперативным и текущим планированием.

Формирование программы состоит из следующих этапов:

определение целей социально-экономического развития предприятия, объемов производства продукции и услуг;

оценки производственных и финансовых ресурсов, их лимитов;

выявление альтернативных вариантов достижения целей программы;

определение структуры программы, ее важнейших направлений, нормативов эффективности, расчета обобщающих показателей, обеспечивающих получение нормативных значений эффективности использования ресурсов, экспертного анализа результатов оптимизационного и эконометрического вариантов программы;

формирование окончательного варианта программы технического и обобщающих показателей социально-экономического развития предприятия;

разработка комплекса мероприятий, реализующих основные цели программы.

План технического развития выражен системой показателей и нормативов, состоит из оптимально спланированных работ, необходимых для воплощения технологии и использования обеспечивающих ее средств производства.

Долгосрочное планирование технического развития предприятия, сочетание его с текущим планированием решает одну из сложнейших проблем – массовое внедрение в эксплуатацию новых образцов техники и технологии в результате сопряжения планов НИОКР научно-исследовательских организаций, планов апробации новых образцов техники на главных предприятиях-потребителях этой техники, планов массового производства и внедрения прогрессивной техники. Такое сопряжение дает возможность более эффективно использовать накопленный научный потенциал, увеличивать отдачу от научно-исследовательских, проектно-конструкторских и технологических работ, объективно оценивать результативность проводимых мероприятий, тщательно отработать технологию на основе отраслевой и межотраслевой специализации, сокращать путь от науки к производству.

Таким образом, планирование технического развития производства, основанное на программно-целевом методе и развитой нормативной базе, с использованием современных средств информатики и вычислительной техники позволяет переориентировать ресурсное планирование на целевое, осуществлять его по схеме "цель – эффективность – ресурсы", вместо преобладающей "цель – ресурсы – эффективность".

Научн. рук. Кривобок К. В.

Литература: 1. Мухтаров Ш. Г. Разработка планов технического развития предприятия / Ш. Г. Мухтаров // *Фундаментальные исследования*. – 2007. – № 12 – С. 284–285. 2. *Економіка виробничого підприємства* : навч. посібн. / за ред. Й. М. Петровича. – Житомир : Знання, КОО, 2009. – 380 с. 3. Герасимчук В. Г. *Розвиток підприємства* : діагностика, стратегія, ефективність / В. Г. Герасимчук. – К. : Вища школа, 2005. – 202 с.

4. Дмитренко Г. А. Стратегический менеджмент : целевое управление персоналом организации / Г. А. Дмитренко. – К. : МАУП, 2008. – 180 с. 5. Кіндрацька Г. І. Основи стратегічного менеджменту : навч. посібн. / Г. І. Кіндрацька. – Львів. : Кінапрі ЛТД, 2006. – 404 с. 6. Мартаненко Н. М. Менеджмент фирмы. Книга для предпринимателей : Для экономических специальностей вузов / Н. М. Мартаненко. – К. : МП "Леся", 2005. – 215 с. 7. Менеджмент организации / под ред. д.э.н., проф. З. П. Румянцевой, д.э.н., проф. Н. А. Соломатина. – М. : ИНФРА, 2007. – 232 с. 8. Месарович М. Теория иерархических многоуровневых систем / М. Месарович, Д. Мако, И. Такахага ; пер. с англ. под ред. М. Ф. Шахнова. – М. : Мир, 2006. – 344 с. 9. Попов С. А. Стратегическое управление : 17-модульная программа для менеджеров. "Управление развитием организации". Модуль 4. – М. : Инфра-М, 2008. 10. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер ; пер. с англ. – М. : Международные отношения, 2003. – 198 с.

Бахбидов Б. Г.

УДК 338.262

Магистр 2 года обучения
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеця

СВЯЗЬ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ С БИЗНЕС-ПЛАНИРОВАНИЕМ

Аннотация. Показано, как использование сбалансированной системы показателей позволяет трансформировать стратегические цели предприятия в тактические и учитывать их при составлении бизнес-планов.

Анотація. Показано, як використання збалансованої системи показників дозволяє трансформувати стратегічні цілі підприємства в тактичні та враховувати їх під час складання бізнес-планів.

Annotation. The article shows how the use of the Balanced Scorecard allows a company to transform its strategic goals to tactical ones and to consider them in the preparation of business plans.

Ключевые слова: стратегия, сбалансированная система показателей, бизнес-план.

Долгосрочное развитие предприятия, обеспечение его конкурентоспособности, коммерческого успеха и устойчивости положения на рынке зависят от эффективного стратегического управления и успешной реализации стратегии. При этом многие предприятия не реализуют стратегию, большую часть усилий тратя на решение текущих проблем. При этом стратегия остается только на бумаге, не влияя на текущую деятельность предприятия.

Целью данной статьи является поиск возможности связать стратегическое планирование и бизнес-планирование на предприятии с помощью сбалансированной системы показателей.

Абстрактный характер стратегических планов и, как следствие, их оторванность от текущей деятельности, заставили ученых разработать инструмент формализации стратегии. Таким инструментом выступила сбалансированная система показателей (ССП), которая впервые была описана Нортон и Капланом, и исследовалась также такими учеными, как Марк Грэм Браун, Пол Нивен [1 – 3]. Преимуществом СПП является понятная и логичная структура, возможность использования на предприятиях различных сфер деятельности и разного масштаба деятельности, а также возможность разработки конкретных показателей и определения их целевых значений на стратегическом уровне с последующей передачей на тактический.

Для оценки работы предприятия принято выделять четыре основные группы показателей. Финансовый аспект является одним из ключевых в СПП, что связано с обеспечением прибыли и конкурентоспособности. Финансовый аспект включает финансово-экономические показатели на уровне предприятия, характеризующие стратегические цели совладельцев.

Клиентский аспект раскрывает показатели, отражающие реакцию внешней среды на способность предприятия удовлетворять потребности покупателей, что в конечном итоге приводит к достижению финансовых целей. Аспект внутренних процессов включает показатели, характеризующие эффективность бизнес-процессов предприятия для достижения финансовых и клиентских целей. И наконец, аспект обучения и развития связан с показателями, обеспечивающими эффективность внутреннего функционирования предприятия с помощью таких нематериальных активов, как потенциал персонала, моральный климат и информационная инфраструктура.

© Бахбидов Б. Г., 2014

Имея структурно-логическое построение, ССП становится легкой для восприятия персоналом, и меняет отношение к работе не только руководителей, а, как показывает опыт, и всех работников организации.

При этом ССП позволяет установить цели и контрольные показатели на уровне подразделений и отдельных сотрудников, согласовав их со стратегией. Именно эти цели и должны учитываться при разработке бизнес-планов предприятия.

Поэтому внедрение сбалансированной системы показателей обеспечит не только улучшение экономических показателей, но и дальнейшее развитие предприятия с перспективой занятия лидирующих позиций на рынке.

Научн. рук. Котлик А. В.

Литература: 1. Нортон Д. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Д. Нортон, Р. Каплан. – М. : Олимп-Бизнес, 2010. – 320 с. 2. Браун М. Г. Сбалансированная система показателей: на маршруте внедрения / М. Г. Браун. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 232 с. 3. Нивен П. Р. Сбалансированная система показателей для государственных и неприбыльных организаций / П. Р. Нивен ; пер. с англ. ; под ред. О. Б. Максимовой. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 336 с.

УДК 331.108.43.69

Дурдымырадов Г. Г.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнецца

ОРГАНИЗАЦИЯ ОЦЕНКИ ТРУДА ПЕРСОНАЛА СТРОИТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. Рассмотрена организация оценки труда персонала строительства, влияющая на процесс управления персоналом строительных организаций. Выявлены отличия в организации строительного процесса от производственного процесса в других отраслях.

Анотація. Розглянуто організацію оцінки праці персоналу будівництва, що впливає на процес управління персоналом будівельних організацій. Виявлено відмінності в організації будівельного процесу від виробничого в інших галузях.

Annotation. The organization of the personnel labour evaluation in construction that influences the process of personnel management of construction companies is considered. The differences in the organization of the construction process and the production process in other industries are highlighted.

Ключевые слова: персонал, оценки труда, управление персоналом, строительство, кадровое обеспечение строительства, профессия строителя.

В современных условиях вопрос эффективного управления персоналом является важным для любой организации. Вопросы кадрового обеспечения являются ключевым моментом в оценке строительной организации в целом на предмет ее возможности выполнения определенного вида работ, целесообразности инвестирования, выбора надежного партнера и т. п. И действительно, именно от квалификации и опыта персонала организации, социально-психологического климата в коллективе, изобретательности отдельных сотрудников зависит качество выполненных работ, эффективность принимаемых управленческих решений, а следовательно и конечные результаты деятельности предприятия. Одним из важнейших элементов в процессе управления качеством персонала, дающего большой объем аналитической информации, является его оценка.

При оценке персонала строительной организации необходимо учитывать специфику строительства, которая должна быть принята во внимание при решении задач по оценке, мотивации, подготовке, переподготовке, повышению квалификации персонала в строительной отрасли.

Таким образом, целью статьи является освещение особенностей управления персоналом в строительной сфере.

Вопросам управления персоналом посвящены работы таких ученых, как: Мескон М. Х., Г. Минцберг, П. Друкер, Руденко Г. Г., Апенько С. Н., Пономарев А. М., Беркутова Т. А., Крониковская Н. В., Дятлов В. А., Пихало В. Т., Кибанов А. Я., Одегов Ю. Г. и др.

Оценка персонала – процесс определения эффективности деятельности сотрудников в реализации задач организации с целью последовательного накопления информации, необходимой для принятия дальнейших управленческих решений [1].

Правильная проведенная и проанализированная оценка дает существенные данные о состоянии персонала, как профессиональном, так и психологическом. Собранная информация помогает планировать развитие кадрового состава организации, создавать кадровый резерв, оптимизировать организационную структуру и т. д. [2].

Обычно процесс проведения оценки персонала проводится по трем направлениям:

1. Оценка квалификации сотрудника – выявление характеристик так называемого "эталона" или "идеального сотрудника" и сравнение конкретного человека с ним.
2. Анализ результатов работы – оценка качества выполненных работ.
3. Оценка сотрудника как личности – выявление личностных характеристик и сравнение с идеальными личностными качествами для данной должности.

При проведении оценки персонала в компании, и получении объективного результата, важно придерживаться трех основных положений: регулярность оценки; четкость и ясность целей проведения оценки; прозрачность и понятность системы оценивания для персонала.

Для того чтобы быть эффективным, процесс оценки персонала должен базироваться на универсальной схеме его проведения, которая состоит из пяти этапов: анализ информации и сбор информации, организация оценки персонала, проведение оценки согласно выбранным процедурам и методики, обработка результатов и подведение итогов [3].

Этап 1. Анализ ситуации и сбор информации. На первом этапе важным является постановка целей и основных задач проведения оценки персонала. Задачи формируются в зависимости от поставленных целей, конкретизируют их и раскрывают содержание. Важным аспектом является выбор критериев оценки, которые индивидуальны в каждом отдельном случае, даже в пределах одного предприятия. На первом этапе можно столкнуться со следующими сложностями: формальность проведения процедуры оценки; минимизация расходов "любой ценой"; субъективность оценки. Основным методом, который используется на данном этапе, является системный анализ.

Этап 2. Организация оценки персонала. Характеризуется разработкой документации, которая регламентирует процесс оценки, подготовкой оценочных листов, определением состава экспертов и даты проведения оценочных мероприятий, уведомление работников. Методы, которые используются на этом этапе: абстрактная логика, системный анализ, экономический анализ. Основными требованиями на этом этапе станут оперативность и своевременность.

Этап 3. Проведение оценки персонала согласно выбранным процедурам и методикам. В соответствии с выбранными ранее критериями, задачами и сроками, осуществляется оценка работников. На этом этапе оценке персонала будут способствовать такие методы познания: наблюдение, абстрактная логика, индукция. Главным требованием к проведению процедуры оценки выступает единство требований для всех работников однородных должностей.

Этап 4. Обработка результатов. Основными задачами этого этапа являются вывод и интеграция оценок по каждому из работников, сопоставление полученных результатов с требованиями, составление графиков и отчетов для передачи их руководству. Для этого этапа важным остаются такие методы познания: анализ и синтез, обработка информации, интерпретация, аргументация, экспертные и статистические методы. Можно выделить следующие ошибки этого этапа: ошибки при обработке данных, отсутствие модели "идеального работника", использование неадаптированных к конкретному предприятию методов оценки, а значит, невозможность выдать корректные результаты.

Этап 5. Подведение итогов. На пятом этапе подводятся итоги о результатах проведенной оценки как таковой, даются рекомендации руководству по каждому из работников и полученные сведения доносятся к работникам, это так называемая "сессия обратной связи". Важным является соблюдение принципов гласности, результативности и поддержания высокой оценки, то есть дополнительное стимулирование работников, которые оправдали или даже превыполнили ожидания. При условии правильно организованного процесса оценки персонала, предприятие сможет получить такие выгоды: повышение эффективности организации производства; оптимизация численности персонала, выявления работников, способных выполнять более ответственную работу; рационализация приемов и методов управленческих процедур; оптимизация расстановки кадров; корректировка существующей системы стимулирования работников; укомплектования кадрового резерва, оценка эффективности обучения работников и т.д.

Система оценки персонала строительных предприятий должна соответствовать особенностям строительной отрасли. К основным особенностям строительства, которые влияют на процесс управления и оценки персонала, следует отнести [4]: уникальность подавляющего большинства объектов строительства, что определяет потребность в разработке новой проектной документации, применении новых организационно-технических решений; разнообразие выполняемых видов строительных работ; зависимость значительной части работ от погодных условий; значительная продолжительность строительства (как правило, свыше 1 года); оценка экономической эффективности принимаемых организационно-технических и управленческих решений осложняется значительной продолжительностью реализации строительных проектов; наличие значительных, объективно обусловленных перерывов в нагрузке специализированных строительных организаций или отдельных специализированных бригад в составе строительных организаций, вызванных окончанием строительства объекта в целом или окончанием выполнения отдельных видов работ; длительный жизненный цикл продукции строительства (может быть больше 100 лет) в совокупности с необходимостью обеспечения безопасности эксплуатации объектов строительства на протяжении

всего цикла; квалификация персонала как управленческого (на стадии подготовки и реализации) так и производственного (в процессе выполнения строительно-монтажных работ) в значительной степени влияет на безопасность дальнейшей эксплуатации объекта строительства; многостадийность реализации строительных проектов, большое количество участников, в сочетании со сложным процессом организации документооборота, следствием чего является сложность определения субъекта и уровня ответственности за неоднозначные или ложные решения; территориальная разобщенность администрации строительного предприятия и производства: офис строительной компании находится в одном постоянном месте, в то время как строительные работы осуществляются в разных местах, регионах, иногда даже странах.

При оценке персонала строительных организаций также необходимо учитывать размер такой организации, местоположение, характер работ, вид работ, функцию организации в строительном проекте, используемые технологии выполнения строительно-монтажных работ. Также на систему управления персоналом может оказывать влияние макроэкономическая ситуация в стране и регионе, в частности средний уровень заработной платы в отрасли, уровень безработицы, нормативная и законодательная база.

Таким образом, правильно проведенная оценка персонала дает большой объем аналитической информации, которая позволит понять текущее состояние персонала, его потенциал развития, выявить слабые позиции в штате, в организационной структуре, составить долгосрочный план развития кадрового состава. В свою очередь, особенности строительной отрасли должны учитываться при оценке его персонала. Поэтому перспектива дальнейших исследований должна быть направлена на разработку системы оценки персонала строительной компании.

Научн. рук. Немашкало К. Р.

Литература: 1. Корнюшин В. Ю. Оценка и аттестация персонала / В. Ю. Корнюшин. – М. : МИЭМП, 2010. – 120 с. 2. Джинчарадзе Г. Р. Методические аспекты организации процедуры оценки персонала [Электронный ресурс] / Г. Р. Джинчарадзе // Инженерный вестник Дона. – 2012. – № 2. – Режим доступа к журн. : <http://www.ivdon.ru>. 3. Оценка персонала [Электронный ресурс] // Петербургская консалтинговая группа – Режим доступа : http://www.staff-recruit.ru/otsenka_personala/. – Название с экрана. 4. Узаева А. А. Особенности управления персоналом в строительной сфере [Электронный ресурс] / А. А. Узаева // Международный научно-исследовательский журнал. – Режим доступа к журн. : <http://research-journal.org/>.

УДК 658.512:005

Жолудев О. С.

Магістр 2 року навчання
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ФАЗИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОЩАДЛИВОГО БУДІВНИЦТВА ЗА ДОСЛІДЖЕННЯМИ ІНСТИТУТУ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

Анотація. Розглянуто шлях упровадження та інструменти ощадливого будівництва на підприємстві, що базується на дослідженнях Інституту будівельної індустрії, проведених за участю різних підприємств будівельної сфери у світі.

Аннотация. Рассмотрен путь внедрения и инструменты бережливого строительства на предприятии, который основан на исследованиях Института строительной индустрии, проведенных с участием разных предприятий строительной сферы в мире.

Annotation. The article describes the ways and means of cost-saving construction based on the research of the Construction Industry Institute in cooperation with some world construction companies.

Ключові слова: ощадливе виробництво, ощадливе будівництво, стандарт ISO 9001, удосконалення, Інститут будівельної індустрії, скорочення витрат.

Будівельна галузь України переживає не найкращі часи. Більшість будівельних підприємств майже не мають власного капіталу та здійснюють діяльність за рахунок займаного капіталу. Традиційні проблеми індустрії: затримання строків здачі проектів, перевищення бюджету проекту, низька якість послуг, необхідність контролювати підрядників і т. д.

© Жолудев О. С., 2014

Хоча держава потребує від будівельних організацій для отримання ліцензії на будівництво відомості про чинну систему контролю якості, тобто відповідність підприємства до вимог ДСТУ ISO 9001:2009 [1; 2], більшість підприємств, і досі, відповідають даним стандартам лише формально. Тому для вирішення перерахованих проблем будівельної галузі запропоновано шлях упровадження ощадливого будівництва.

Дослідження у сфері бережливого будівництва належать таким зарубіжним авторам: Г. Баллард, М. Лиу, Й. Ким, Дж. Дженг, Дж. Лайкер, М. Фруін, П. Адлер та багатьом іншим [3]. Серед вітчизняних та російських науковців більш розповсюджене поняття ощадливого виробництва, а наукових досліджень з ощадливого будівництва досить мало. Одним із таких авторів є Є. Чорних, який створив власний сайт зі своїми науковими роботами, що присвячені даній темі та спрямовані на її популяризацію [4]. Таким чином, у вітчизняній теорії управління залишається вільна ніша. Метою даної статті є часткове заповнення цієї ніші шляхом огляду світового досвіду впровадження ощадливого будівництва на основі дослідження, проведеного Інститутом будівельної індустрії (Construction Industry Institute – CII).

CII становить консорціум із провідних власників, проектних і будівельних підрядників, та поставальників, які мають особливу місію: поліпшити економічну ефективність життєвого циклу проекту капітального об'єкта, від планування до завершення і введення в експлуатацію проекту, співпрацюючи для вирішення важливих питань галузі та надання консультацій стосовно передової практики, виявленої у ході досліджень.

Ощадливе виробництво – це підхід до управління організацією, спрямований на підвищення якості роботи за рахунок скорочення втрат. Цей підхід поширюється на всі аспекти діяльності – від проектування і виробництва до збуту продукції.

Слід розглянути шлях упровадження ощадливого будівництва, запропонований у звіті "Шлях впровадження ощадливого будівництва на проектному рівні", заснованому на дослідженнях CII у таблиці.

Даний план має загальний характер та може змінюватися відповідно до конкретної ситуації та організаційних умов підприємства. Проте він є результатом складного наукового дослідження авторитетної у будівельній сфері організації та заснований на досвіді багатьох будівельних підприємств світу, які впроваджували ощадливе будівництво.

Таблиця

Шлях упровадження ощадливого будівництва [3, с. 141–142]

Фаза впровадження	Кроки у кожній фазі
1	2
Передпроектна фаза	0. Структуризація проекту за контрактом та організацією для досягнення ощадливого ідеалу, використовуючи реляційні контракти і кросфункціональні групи
Фаза визначення проекту	1. Порівняння очікувань, ресурси та обмеження
	2. Установлення мети для обсягу та вартості на основі порівняних очікувань, ресурсів та обмежень
	3. Установлення інших цілей для експериментів і навчання
Фаза проектування	4. Зробити робочий потік передбачуваним через управління ощадливим виробництвом та "надійну обіцянку"
	5. Слідувати стратегії ощадливого проектування
	6. Проектування за цільовим обсягом та бюджетом
	7. Паралельне проектування продукту та процесу; проектування стійкості та конструктивності, включаючи безпечне та бездефектне виробництво та зборку
Фаза впровадження	8. Розробка специфікації продукту, інструкцій виробництва, інструкцій установки та системні специфікації з інтегрованої бази даних
	9. Зробити робочий процес передбачуваним через "надійні обіцянки" та управління ощадливим виробництвом
	10. Попереднє виробництво та збірка
	11. Упровадження придатного інструменту і метод ощадливого виробництва на будівельних ділянках, наприклад: 5S, карта створення цінності, точки призначення матеріалів та засобів, стільникове виробництво
	12. Виробництво в останній відповідальний момент для зниження ризику зміни дизайну
	13. Робити монтажні набори через комплектацію вироблених матеріалів з товарами, що не підтримуються на складах ділянки
	14. Постачання монтажних наборів на місце вчасно

1	2
Фаза збирання	15. Застосування принципів видачі матеріалів та інструментів у точках призначення через місцеві склади та монтажні набори
	16. Підтримка часто використовуваних та малих одиниць (малі інструменти, витратні матеріали тощо) у місцевих сховищах. Поповнення за допомогою канбан або управляючого запасами постачальника
	17. Проведення першого навчання для покращення безпеки, якості, часу та вартості операцій, включаючи робітників у проектуванні робіт, тестуванні та вдосконаленні
	18. Досягнення інтегрованої якості шляхом підготовки, виявлення, корекції та профілактики
	19. Отримання зворотного зв'язку про ефективність системи управління виробництвом та пропозиції щодо покращення від робітників через опитування та інтерв'ю
	20. Упровадження інших придатних до застосування інструментів та методів ощадливого виробництва на монтажній дільниці, наприклад, планування мінімального часу подорожі і 5S
Фаза використання	21. Використання введення в експлуатацію та запуск для перевірки постачання за вимогами
	22. Передання інформації (модель, як будується, інструкції до обладнання) для операторів для використання в експлуатації та технічному обслуговуванні
	23. Упровадження оцінки перебування на посаді для перевірки розуміння цілей вимог та придатності для конкретної мети проектування і будівництва
	24. Отримання відгуків від членів команди проекту та інших зацікавлених сторін за отриманим досвідом

Отже, правильна реалізація запропонованого плану та перехід підприємства на ощадливе виробництво надасть будь-якому українському підприємству конкурентну перевагу, оскільки підприємство зможе значно скоротити свої витрати, виконувати проекти згідно з планом та не перевищувати бюджету проекту [3].

Наук. керівн. Котлик А. В.

Література: 1. Про ліцензування господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів архітектури : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.12.2007 р. № 1396 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1396-2007-%D0%BF>. – Назва з екрану. 2. Система управління якістю. Вимоги: ДСТУ ISO 9001-2009, чинний від 1.09.2009 р. – К. : Держспоживстандарт України, 2009. – 26 с. 3. Roadmap for lean implementation at the project level / G. Ballard, Y. Kim, J. Jang at al. // CII Research Report 234-11. – October 2007. – Austin, Texas, 2007. – 425 p. 4. Черных Е. Организация строительного производства: бережливый подход (бережливое строительство) / Е. Черных // Сайт Continuous Lean Learning & Innovation by Crowd. – Режим доступу : <http://innocrowd.ru/lean-construction-02/>. – Название с экрана.

УДК 658.8

Курса Р. В.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто маркетинговий і логістичний підходи стосовно організації процесу збуту на підприємстві. Визначено функції і завдання, пов'язані зі збутом виготовленої продукції у відділі маркетингу і логістики.

Аннотация. Рассмотрены маркетинговый и логистический подходы к организации процесса сбыта на предприятии. Определены функции и задачи, связанные со сбытом произведенной продукции в отделе маркетинга и логистики.

© Курса Р. В., 2014

Annotation. Marketing and logistics approaches to the process of selling at an enterprise are considered. Marketing and logistics department functions and tasks related to selling products are identified.

Ключові слова: збут, збутова діяльність, маркетинг, логістика, організаційна структура управління, функції управління.

Важливим завданням підприємства у процесі переходу на нові умови господарювання для забезпечення ефективності збутової діяльності є формування конкурентоспроможної організаційної структури як елементу системи управління збутовою діяльністю. У цьому зв'язку доцільно розглянути процес організації цієї діяльності на підприємстві як такий, що складається із двох напрямів: по-перше, він повинен забезпечити оптимальне сполучення та ефективне використання всіх видів економічних ресурсів для отримання фінансових результатів від виробничо-збутової діяльності; по-друге, процес організації через реалізацію функцій управління повинен координувати та контролювати збутову діяльність.

У виявленні групи факторів, які впливають на організування процесу збуту підприємств, необхідно визначити певне коло умов, які мають місце під час вибору організаційної структури управління. Ці умови, на думку автора, об'єктивно каталізують перспективні структурні зміни організації загалом і є основою визначення пріоритетів розвитку виробників у контексті вдосконалення інформаційного та аналітичного забезпечення збутової діяльності. Фундаментом та теоретичною базою власних розробок послужили наукові роботи таких вчених: А. Старостині, С. Крикавського, О. Кузьміна, С. Гаркавенко, Л. Ліпич, Г. Дж. Болта, Ф. Котлера.

Організаційна структура управління збутом на підприємстві – це сукупність управлінських і виробничих підрозділів, що організовують і здійснюють комплекс збутових операцій з доведення готової продукції споживачам відповідно до їх вимог. Ураховуючи, що збут – це діяльність із забезпечення реалізації продукції, слід визначити межі організування збуту, які охоплюють:

організування інформаційного забезпечення про стан ринку, проведення маркетингових досліджень і складання прогнозів збуту;

підписання договорів на постачання продукції;

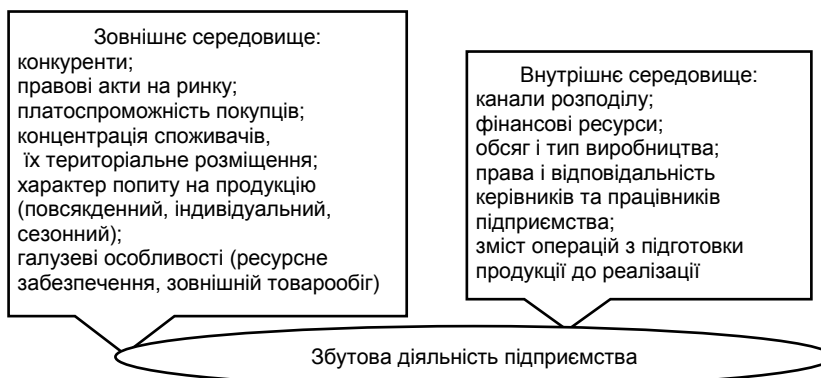
вибір форм і методів збуту, організування системи розподілу;

створення маркетингової комунікації та організування правового забезпечення;

організування сервісного та післяпродажного обслуговування.

Відомий зарубіжний теоретик з проблем збуту, Г. Дж. Болт, порівнює організацію збуту з його каркасом, або засобом втілення в життя запланованої стратегії й тактики [1, с. 57].

Зарубіжна практика виробила значну кількість рекомендацій відносно того, як повинна бути організована збутова діяльність на підприємстві [1 – 3]. Проте методи, які використовуються в країнах із розвинутою ринковою економікою, вимагають певної адаптації до вітчизняних умов. Російські літературні джерела містять як теоретичний, так і практичний аспект цієї проблеми [4 – 7]. Більш того, для російських підприємств економістами розроблено Методичні рекомендації [8]. У наукових виданнях відомих українських вчених також висвітлено теоретичні та деякі практичні точки зору на організування збутової діяльності підприємств [9 – 12]. Автор статті встановив, що автори більшості із цих праць пропонують будувати організаційні структури управління збутом для підприємств, орієнтуючись на маркетингову концепцію. Проте у адаптаційній до ринкової економіки України є ще достатня кількість виробників, котрі використовують лише частково принципи маркетингу, орієнтуючись традиційно на вдосконалення виробництва або товару. Такі підприємства потребують практичних рекомендацій для створення гнучких організаційних структур, які можна без великих економічних і організаційних ресурсів адаптувати поступово до ринкових умов з орієнтацією на маркетинг. Досить мало публікацій стосуються раціональної організації збутової діяльності малих (до 50 осіб) і середніх підприємств. Аналіз наведених літературних джерел дає змогу визначити певне коло умов, які впливають на формування збутових структур на підприємстві (рисунок).

Рис. Фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на організування збутової діяльності підприємства

Управлінські підрозділи, що забезпечують розвиток системи управління збутовою діяльністю на різних підприємствах, можуть бути представлені відділом збуту, відділом маркетингу або ж групою збуту в складі інших управлінських підрозділів. До виробничих підрозділів віднесені склади готової продукції, цехи з комплектації, маркування і пакування готової продукції, транспортний підрозділ, відділ післяпродажного обслуговування. Автор пропонує окреслити завдання та функції відділу маркетингу, який за нинішніх умов є найбільш поширеним організаційним підрозділом вітчизняного підприємства із забезпечення збутової діяльності.

Завдання:

дослідження та прогнозування попиту;

вивчення конкурентів;

пошук найбільш ефективних каналів і форм розподілу, що відповідають вимогам споживача;

встановлення договірних відносин на постачання продукції;

створення умов із забезпечення замовленою продукцією в передумовлені договором терміни.

Функції:

планування й організування збуту;

організування післяпродажного обслуговування;

мотивування працівників, які займаються збутом продукції;

контролювання за процесом збуту продукції.

Форми організування збутової діяльності на підприємстві як елемент функціональної підсистеми передбачають об'єднання працівників, які виконують взаємопов'язаний комплекс робіт у процесі управління всіма збутозабезпечуючими операціями. У зв'язку з цим необхідно також визначити: функції і службові взаємовідносини між робітниками всередині збутової системи і за її межами; функції координування і контролювання в системі збуту. Крім того, автор даної статті дотримується думки відносно того, що форми організування збуту охоплюють діяльність з формування, відбору спеціалістів усіх збутозабезпечуючих підрозділів, оцінювання якості та результатів роботи працівників, а також заходи по матеріальному і моральному мотивуванню персоналу. Працівники відділу маркетингу, поряд із типовими функціями, можуть виконувати й інші обов'язки – з метою збільшення обсягу продажів та завоювання престижу організації. Для забезпечення функціонування системи управління збутовою діяльністю, що передбачає планування організування, мотивування та контролювання операцій доставки необхідної споживачеві продукції у визначені терміни, в необхідне місце, у встановленій кількості і відповідній якості, необхідно скоординувати всю діяльність функціонального відділу маркетингу, його зв'язки з внутрішніми підрозділами підприємства і зовнішнім середовищем.

Прийняття концепції маркетингу на підприємстві змінює методи, за допомогою яких досягаються цілі виробництва і збуту продукції. За рахунок інтеграції функції маркетингу у систему управління підприємством, здійснюється більш глибоке й ефективне поєднання збуту із дослідженням ринкової ситуації, плануванням асортименту продукції, змінюється характер роботи, пов'язаної з реалізацією продукції. На перший план висуваються потреби та вимоги споживачів, а не виробника товару, виробник стає активним учасником збуту продукції завдяки глибокій взаємодії з працівниками торгівельних організацій, включається в перепідготовку персоналу відділу маркетингу. З іншого боку, працівники збутозабезпечуючих служб, завдяки тісній взаємодії з іншими підрозділами відділу маркетингу мають доступ до більш глибокої інформації про своїх клієнтів, що підвищує ефективність комерційних комунікацій у системі управління.

Система управління збутовою діяльністю повинна відповідати головним напрямкам господарської діяльності підприємства, забезпечувати такий зміст виробничої, збутової, складської, транспортної та іншої діяльності, за якої вчасно реалізовується продукція споживачеві. Автор вважає за доцільне розглянути і логістичний підхід до організування процесу збуту на підприємстві, оскільки логістика керується принципами раціонального управління товарно-матеріальним потоком, то необхідно створювати такі організаційні системи, які б відображали цей потік. Інтеграція принципів логістики та маркетингу в організаційну структуру управління (ОСУ) підприємством передбачає зосередження функцій, пов'язаних зі збутом виготовленої продукції у відділі маркетингу і логістики. Така структура створює широкі можливості логістичної оптимізації матеріального потоку на етапах дослідження ринкової ситуації, постачання матеріалів, сировини, а також на етапах розподілу, реалізації продукції споживачам та післяпродажного обслуговування. Побудова відділу маркетингу з використанням принципів логістики, на відміну від традиційних організаційних структур відділу маркетингу, дасть змогу забезпечити:

підпорядкування процесу управління матеріальним та інформаційним потоком цілям і завданням маркетингу;

системний взаємозв'язок процесу збуту із процесом постачання (в плані управління матеріальним потоком);

системний зв'язок усіх функцій всередині відділу маркетингу і логістики.

Надалі автор пропонує розглянути економічне оцінювання як елемент системи управління збутовою діяльністю, що повинно базуватися на певній теоретичній концепції, а проводити його на підприємствах повинні відповідні організаційні структури. Таке оцінювання передбачає вирішення комплексу питань, пов'язаних із вибором і обґрунтуванням стратегічного напрямку збутової діяльності; визначенням показників для контролювання збутової діяльності, оцінюванням впливу факторів мікросередовища на дієвість системи управління збутовою діяльністю.

Домінантними факторами мікросередовища, які впливають на збутовою діяльність промислових підприємств, є такі:

споживачі – їх ставлення до торгівельної марки підприємства-виробника, майбутні наміри щодо купівлі, мотивація та поведінка під час купівлі (кількість, частота, з якої нагоди здійснюється купівля);

ринку досліджуваного товару – місткість, насиченість, тенденції змін на ринку, товари-замінники;

конкуренти – частка їх на ринку, характеристики товару: якість, упаковка, престижність торгівельної марки, ціна, розподіл, частота придбання продукції споживачами.

Забезпечення реалістичності економічного оцінювання, пов'язаного з обґрунтуванням стратегічного напрямку збутової діяльності, а також визначення показників контролювання збутової діяльності значною мірою залежать від формування збутових витрат. З огляду на зазначене, автор вважає, що важливим є узагальнення теоретичних підходів до управління витратами під час організування процесу доведення продукції до кінцевого споживача, їх використання у практичній діяльності підприємств. У нових умовах господарювання виробники повинні дотримуватися найважливішого управлінського принципу – керувати через витрати, натомість керувати витратами. Конкурентна ситуація, яка складається на ринку промислової продукції, вимагає від його учасників прийняття гнучких рішень щодо економічного оцінювання процесу розподілу та реалізації, а також усіх маркетингових операцій, які забезпечують збут. Розуміючи, що без розрахунку коштів на збут неможливо отримати прихильності до своєї марки у споживачів, виробникам промислової продукції необхідно переглянути підходи до економічного оцінювання витрат збутової діяльності.

Важливим моментом у визначенні теоретико-прикладних засад елементів системи управління збутовою діяльністю є дослідження інструментарію інформаційного та аналітичного забезпечення збуту. З метою виявлення уподобань споживачів, аналізу конкурентів і, загалом, для вдосконалення інформаційного забезпечення про стан ринку підприємствам необхідно постійно проводити маркетингові дослідження.

Важливим елементом, який уможливує проведення об'єктивного аналізу кон'юнктури ринку з метою визначення його реальної та потенційної місткості, а також дослідження попиту, пропозиції, прогнозу обсягів збуту і стратегії розвитку збутової діяльності, є система аналітичного забезпечення збуту. Використання сучасних напрацювань [8; 10; 13; 14] дає змогу визначити кон'юнктуру як конкретну економічну ситуацію, що склалася на ринку під впливом сукупності чинників та умов за певний відрізок часу. Про системність цього поняття свідчить також латинський переклад терміну *conjungo* – з'єдную, зв'язую.

За В. Прауде та О. Білого, оцінка ринкової ситуації за допомогою аналітичної системи маркетингу складається з прогресивних засобів для аналізу даних і проблемних ситуацій, включає статистичний банк і банк моделей [12, с. 87]. До статистичного банку у даному дослідженні зараховано такий інструментарій: статистичні джерела Держкомстату України, опубліковані в періодичних виданнях матеріали, що стосуються збутової діяльності підприємств, управління зовнішньоекономічною діяльністю, звітність підприємств, результати маркетингових досліджень. Банк моделей охоплює методи кореляційно-регресійного аналізу, факторний аналіз, методи екстраполяції та методи сценаріїв, формалізовані моделі. Принципова можливість визначення стратегічного розвитку ринку як у цілому, так і окремих його географічних сегментів визначається характером природи причинно-наслідкових явищ. Завдання оцінки ринкової ситуації полягає в тому, щоб на основі дослідження діючих тенденцій дати найбільш імовірну картину розвитку ринку в майбутньому.

Таким чином, трансформації в системі управління збутовою діяльністю підприємств за період реформ в Україні створили нову базу для зростання промислового виробництва. Зокрема, у вітчизняній економіці за часів незалежності відбулися суттєві структурні зрушення виробничих можливостей підприємств. З огляду на недостатню дієвість інформаційного забезпечення збутової діяльності підприємств, найбільш доцільним шляхом вирішення цієї проблеми є проведення ґрунтовних досліджень мікросередовища з метою оцінювання впливу факторів на збутову діяльність підприємств. Розробка методик цих досліджень із залученням їх у процес виробництва дозволить промисловим виробникам управляти збутовою діяльністю як цілісною системою. Цей перспективний напрям потребуватиме надалі глибших теоретичних досліджень.

Наук. керівн. Нечипорук О. В.

Література: 1. Болт Г. Дж. Практическое руководство по управлению сбытом / Г. Дж. Болт ; пер. с англ. науч. ред. и авт. предисл. Ф. А. Крутиков. – М. : Экономика, 1991. – 271 с. 2. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Ж.-Ж. Ламбен ; пер. с франц. – СПб. : Наука, 1996. – 589 с. 3. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1992. – 702 с. 4. Багиев Г. Л. Маркетинг : учебник для ВУЗов / Г. Л. Багиев, В. М. Тарасевич, Х. Ани ; под общ. ред. Г. Л. Багиева. – М. : ОАО "Изд-во "Экономика", 1999. – 703 с. 5. Бондаренко И. В. Современный маркетинг : учебн. пособ. / И. В. Бондаренко. – Донецк : Юго-Восток, 2002. – 354 с. 6. Маркетинг : учебник / А. Н. Романов, Ю. Ю. Корлюгов, С. А. Красильников и др. ; под ред. А. Н. Романова. – М. : Банки и биржи ; ЮНИТИ, 1996. – 560 с. 7. Маслова Т. Д. Маркетинг / Т. Д. Маслова, С. Г. Божук, Л. Н. Ковалик. – СПб. : Питер, 2002. – 400 с. 8. Методические рекомендации по организации снабженческо-сбытовой деятельности предприятий на основе маркетинга. – М. : Изд. дом "Новый век", 2000. – 83 с. 9. Балабанова Л. В. Маркетинг : підручник / Л. В. Балабанова. – Донецьк : Вид-во "Дон. ДУЕТ", 2002. – 562 с. 10. Гаркавенко С. С. Маркетинг : підручник / С. С. Гаркавенко. – К. : Лібра, 2004. – 708 с. 11. Огерчук Ю. В. Організування збутової діяльності підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2004. – 20 с. 12. Прауде В. Р. Маркетинг : навч. посібн. / В. Р. Прауде, О. Б. Білий. – К. : Вища школа, 1994. – 256 с. 13. Липчук В. В. Маркетинг : основи теорії та практики : навч. посібн. / В. В. Липчук, Ф. П. Дудяк, С. Я. Бугіль ; за заг. ред. В. В. Липчука. – Львів : Новий світ-2000 ; Магнолія плюс, 2003. – 288 с. 14. Маркетингові дослідження : навч. посібн. / С. В. Крикавський, Н. С. Косар, О. Б. Мних та ін. – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", Інтелект-Захід, 2004. – 288 с.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто основні поняття щодо вдосконалення організаційної структури будівельного підприємства. Подано класифікації видів будівельних підприємств та організаційних структур будівельного підприємства. Запропоновано заходи щодо вдосконалення організаційної структури будівельного підприємства на прикладі лінійної організаційної структури.

Аннотация. Рассмотрены основные понятия по совершенствованию организационной структуры строительного предприятия. Представлены классификации видов строительных предприятий и организационных структур строительного предприятия. Предложены мероприятия по совершенствованию организационной структуры строительного предприятия на примере линейной организационной структуры.

Annotation. The article deals with the basic concepts as regards the improvement of the organizational structure of a construction company. Classifications of construction companies and organizational structures of a company are submitted. Some measures to improve the organizational structure of a building company are offered with a linear organizational structure as an example.

Ключові слова: будівництво, будівельне підприємство, організаційна структура будівельного підприємства.

Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Важливість цієї галузі полягає в тому, що будівництво, напевне, як ніяка інша галузь економіки, створює велику кількість робочих місць і споживає продукцію багатьох галузей народного господарства. Так, для того, щоб воно було успішним, будівельне підприємство повинно мати досконалу організаційну структуру [1].

Дана тема є досить актуальною у наші дні тому, що вдосконалення організаційної структури будівельного підприємства необхідна умова для ефективної діяльності цього підприємства. У сучасних умовах розвитку ринкових тенденцій в Україні, обумовлених якісно новою системою господарських зв'язків і механізмів конкурентних відносин, одним із актуальних завдань адаптації господарюючих суб'єктів до умов невизначеності є вдосконалення організаційної структури будівельного підприємства. У нових умовах намітилися основні тенденції і концепції, що пред'являють нові вимоги до організаційної структури будівельного підприємства, що полягають, головним чином, у вдосконаленні системи управління в цілому та організаційної структури зокрема як однієї з найважливіших її складових.

Метою даної статті є узагальнення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму формування та розвитку організаційної структури будівельного підприємства.

Об'єктом є організаційна структура будівельного підприємства.

Предметом є теоретичні та методичні аспекти вдосконалення організаційної структури будівельного підприємства.

Удосконалена існуюча організаційна структура будівельного підприємства буде реально сприяти і надавати можливість досягти високого рівня ефективності діяльності даного підприємства та приведе до якнайповнішого задоволення потреб споживачів, що в кінці кінців спричинить підвищення прибутку цього підприємства.

Сучасний стан та перспективи розвитку будівництва в Україні у нерозривному зв'язку з удосконаленням організаційної структури будівельного підприємства виступають основним напрямом наукових пошуків багатьох науковців, серед яких: Соколов Г. К., Калетник Г. М., Скала Г. Ф., Александрова Н. О., Бондар Н. М., Кравченко В. Н., Удовенко О. М., Петренко С. А., Поповиченко І. В., Шевель Л. В та ін. Проте наявні в економічній літературі публікації з досліджуваної теми стосуються здебільшого огляду та окреслення загальної проблематики розвитку будівництва в Україні. Потребують більш детального вивчення та оцінки конкретні методи та засоби вдосконалення організаційної структури будівельного підприємства, використання яких спроможне активізувати розвиток будівництва в Україні [2].

Щоб краще зрозуміти дану тему, необхідно провести аналіз кількох головних понять, а саме: будівництво, будівельне підприємство, організаційна структура будівельного підприємства.

Так, будівництво – це діяльність, спрямована на спорудження будинків та споруд (мостів, доріг, аеродромів, інженерних мереж, малих архітектурних форм, гаражів, а також інших об'єктів інфраструктури) [1]. Будівництво – це галузь національної економіки, що створює основні фонди (виробничі та невикористані) для національного виробництва [3].

Будівництво – це розширення і реконструкція діючих підприємств, їх переоснащення [4].

Будівельне підприємство – це процеси та операції з виробництва товарної будівельної продукції [5].

Будівельне підприємство – підприємство будівельної галузі, яке становить відокремлену економічно самостійну первісну ланку, що спеціалізується на виконанні будівельної продукції та будівельних послуг (ремонтно-будівельних робіт) [6].

У роботі [7] зазначається, що організаційна структура будівельного підприємства – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів, що знаходяться між собою у стійких взаємостосунках, які забезпечують їх функціонування і розвиток як єдиного цілого.

Організаційна структура будівельного підприємства – це упорядкована сукупність служб, відділів, підрозділів і окремих посадових осіб, що знаходяться у взаємозв'язку та співпідпорядкованості і виконують певні управлінські функції [8].

Таким чином, проаналізувавши запропоновані поняття, можна стверджувати, що у межах організаційної структури будівельного підприємства відбуваються всі управлінські процеси і функції, що забезпечують випуск будівельної продукції, в яких беруть участь менеджери всіх рівнів, категорій і професійної спеціалізації, та робітники.

Класифікація теж відіграє важливу роль у будівництві. Так, будівельні підприємства класифікують за кількома ознаками [2]:

за змістом діяльності у будівництві (будівельно-монтажні, промислові, транспортні, підприємства механізації);

за характером спеціалізації (з технологічною спеціалізацією, подетально, предметною);

за обсягом виробництва (значні, середні, дрібні);

за характером концентрації (технологічні, організаційно-господарські, агрегатні);

за видом функціонування (стаціонарні, пересувні).

Таким чином, запропоновані класифікації є найповнішими та найефективнішими, оскільки представляють повну інформацію про різноманітність видів будівельних підприємств та організаційних структур будівельних підприємств. В умовах ринкової економіки будівельним підприємствам необхідно швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища й адаптувати свою організаційну структуру відповідно до змін.

Саме тому за умов ринкової економіки та постійних змін актуальною є проблема відповідності організаційної структури будівельного підприємства його цілям і завданням, а також внутрішнім і зовнішнім факторам, які впливають на неї [1].

Зараз форми, методи і засоби реорганізації організаційних структур багатогранні. У цілому їх можна звести до декількох напрямів [5]:

удосконалення організаційних структур за рахунок внутрішніх спрощень;

заміна організаційних структур ієрархічного типу на адаптивні;

інтегрування (створення) різноманітних форм органічних структур всередині ієрархічної структури;

створення конгломератів (поєднання різнорідних елементів);

формування організаційних структур майбутнього – модульних та атомістичних підприємств.

Необхідно відмітити, що лінійні організаційні структури мають невелику кількість виконавців, що посилює відповідальність кожного з них за свою роботу, та керівника, який безпосередньо зацікавлений у кінцевих результатах роботи. Такі організаційні структури будівельного підприємства дають змогу швидко приймати рішення, вчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, забезпечувати неформальні підходи до мотивації та контролю діяльності працівників [8]. Але така організаційна структура будівельного підприємства, як і будь-яка інша, має недоліки, які заважають ефективному функціонуванню даного підприємства.

Щоб удосконалити лінійну організаційну структуру будівельного підприємства, автор пропонує до її складу додати таку ланку, як особистий помічник директора. Людина, яка обійматиме цю посаду, буде допомагати як директору, так і керівникам підрозділу, розвантажуючи їх обов'язки і, взявши на себе певні їх функції. Це дасть змогу керівникам, менеджерам нижчого рівня та безпосередньо самим виконавцям виявляти певну ініціативу виконуючи те чи інше завдання. Помічник, який добре проінформований щодо певної ситуації вислухає та візьме до уваги всі побажання підлеглих, сповістивши про це директора.

Також слід відмітити і те, що помічник директора зможе взяти на себе частину таких функцій, як: облік, контроль за якістю, розрахункові операції тощо. Таким чином, керівники і персонал, що задіяний у виробництві, збуті та розподілі продукції вже не повинні будуть охоплювати такий широкий спектр роботи.

В удосконаленій лінійній організаційній структурі будівельного підприємства лінійні зв'язки не змінилися. Вони і далі виникають між підрозділами та керівниками різних рівнів управління. Ці зв'язки з'являються там, де одного керівника підпорядковано іншому.

На рисунку зображено вдосконалену лінійну організаційну структуру будівельного підприємства.

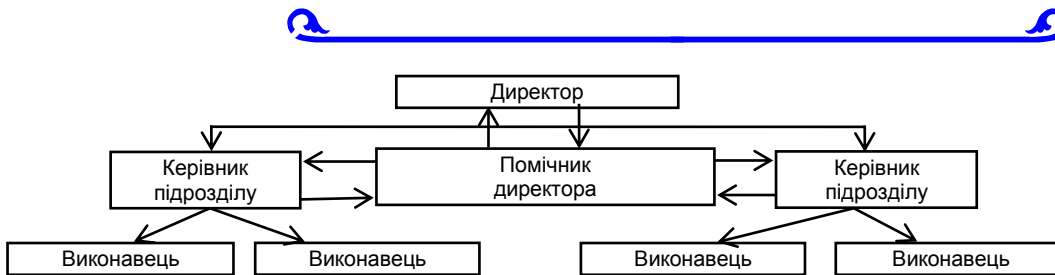

Рис. Удосконалена лінійна організаційна структура будівельного підприємства (розроблено на основі [5], [8])

Таким чином, запропонована лінійна організаційна структура даного підприємства стане значно ефективнішою, ніж та, що існує і до сьогодні, оскільки вона дозволяє будівельному підприємству злагоджено взаємодіяти із зовнішнім середовищем, продуктивно і доцільно розподіляти та спрямовувати зусилля своїх співробітників і, таким чином, задовольняти потреби клієнтів і досягати своїх цілей із високою ефективністю.

Наук. керівн. Боярська М. О.

Література: 1. Удовенко О. М. Будівництво в умовах ринкової економіки : підручник / О. М. Удовенко. – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – 314 с. 2. Беркута А. В. Сучасний стан та деякі напрями реформування будівельної галузі у 2000 – 2004 роках : навч. посібн. / А. В. Беркута. – К. : Будівництво, 2000. – 356 с. 3. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки : навч. посібн. / Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай. – К. : Хай-Тек Прес, 2011. – 417 с. 4. Соколов Г. К. Технологія і організація будівництва : підручник / Г. К. Соколов. – М. : Академія, 2008. – 527 с. 5. Поповиченко І. В. Ефективна економіка [Електронний ресурс] / І. В. Поповиченко // Декомпозиція організаційної структури підрядного будівельного підприємства як основа створення його логістичної системи. – 2009. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>. – Назва з екрану. 6. Скала Г. Ф. Економіка будівництва : навч. посібн. / Г. Ф. Скала, А. Л. Шутенко. – К. : Арістей, 2009. – 422 с. 7. Бондар Н. М. Управління персоналом : підручник / Н. М. Бондар. – К. : Арістей, 2005. – 518 с. 8. Александрова Н. О. Організаційна структура будівельного підприємства : підручник / Н. О. Александрова. – Львів : Кальварія, 2005. – 196 с.

УДК 005.511(083.92):330.322

Омельченко М. О.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

РОЗРОБКА БІЗНЕС-ПЛАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

Анотація. Розглянуто підходи до формування бізнес-плану інвестиційного проекту, особливості складання бізнес-планів в Україні та за кордоном. Запропоновано використовувати метод Cash-flow у процесі розробки бізнес-плану інвестиційного проекту.

Аннотация. Рассмотрены подходы к формированию бизнес-плана инвестиционного проекта, особенности составления бизнес-планов в Украине и за рубежом. Предложено использовать метод Cash-flow в процессе разработки бизнес-плана инвестиционного проекта.

Annotation. The article considers the approaches to the formation of a business plan of an investment project, the peculiarities of business plans development in Ukraine and abroad. A Cash-flow method is offered to be used in the process of developing a business plan for a project.

Ключові слова: бізнес-план, інвестиційний проект, планування, інвестиції, грошові потоки, інвестор.

Інноваційні проекти порівняно з іншими інвестиційними проектами характеризуються підвищеним рівнем ризиковості. Причинами високого рівня ризиків є те, що аналітики підприємств не здатні прогнозувати реакцію ринку на інновацію, оскільки відсутні ретроспективні дані для моделювання

майбутнього розвитку подій щодо продукту, який є абсолютно новим для споживачів. З огляду на це умовою започаткування і реалізації інноваційних проектів є обґрунтування їхньої окупності й прибутковості у визначений період часу. Таке обґрунтування, як правило, наводиться в бізнес-планах. Більшість технологій бізнес-планування має універсальний характер. Вони не враховують специфіки окремих видів інвестиційних проектів. Проблема бізнес-планування інноваційних проектів полягає в тому, що досі відсутні спеціально розроблені технології бізнес-планування, які б дозволяли адекватно аргументувати економічну ефективність вкладення коштів в інновації з урахуванням тих чинників, які відрізняють інноваційні проекти від усіх інших інвестиційних проектів.

Аналіз діючих стандартів бізнес-планування [1; 2], науково-методичних праць [3 – 5], а також інших джерел [6 – 12] дозволяє стверджувати, що для реалізації інноваційних проектів відсутні спеціальні технології бізнес-планування. Як наслідок, стандартні технології адаптуються до конкретних умов ініціаторами інноваційних проектів на основі власного досвіду, бачень, переконань. Це здебільшого є причиною суб'єктивізму бізнес-планування інноваційних проектів.

Метою статті є аналіз переваг та недоліків існуючих технологій бізнес-планування на предмет їхньої прийнятності для обґрунтування ефективності вкладення коштів в інноваційні проекти.

Технології бізнес-планування відрізняються рівнем деталізації і переліком показників, які використовуються для обґрунтування економічних вигід від реалізації бізнесових ідей. Планування є невід'ємною частиною процесу управління. Очевидно, що кожен потенційний інвестор здійснює планування, пов'язане з визначенням перспективних потреб інвестиційного проекту у фінансових, трудових, виробничих і матеріальних ресурсах.

Над розробкою поради працювали такі вчені, як: Савчук В. П., Прилипко С. І., Величко Є. Г., Попова В. М., Ляпунова С. І., Шульга Г. Ю. та ін. [2; 3; 5 – 9].

Бізнес-план – це документ, що описує всі основні аспекти майбутнього фірми чи нової діяльності і містить аналіз проблем, з якими вона може зіткнутися, а також способи їх вирішення [5].

Інвестиційний проект – обґрунтування економічної доцільності, обсягів і термінів проведення капітальних вкладень, включаючи необхідну документацію, що розробляється відповідно до прийнятих стандартів, а також опис практичних дій з реалізації інвестицій (бізнес-план) [6].

Основна мета розробки бізнес-плану інвестиційного проекту полягає у здійсненні планування інвестиційної діяльності, орієнтованої на найближчі і віддалені періоди розвитку інвестиційного проекту, відповідно до потреб ринку і можливостей отримання необхідних ресурсів (фінансових, матеріальних, кадрових, інформаційних тощо).

Інвестиційний бізнес-план або бізнес-план інвестиційного проекту – це документально оформлений прояв інвестиційної ініціативи господарюючого суб'єкта, що передбачає вкладення капіталу в певний об'єкт. Основним джерелом капіталу при цьому виступає зовнішній інвестор, незнайомий з підприємством або із запропонованою інвестиційною ідеєю, який потребує високої деталізації питань, що його цікавлять.

Інвестиційний бізнес-план має свою специфіку. Основним завданням у цьому випадку є переконати інвестора в прибутковості для нього вкладень в інвестиційний проект, що йому надається. Через те що пропозицій в інвестора може бути багато, перше враження може виявитися вирішальним. Тому бізнес-план для інвестора звичайно пишуть у вигляді короткого резюме інвестиційного проекту. Особлива увага приділяється опису суті проекту, формулюванню цілей і завдань; у ньому повинні бути представлені результати проведеного дослідження ринку, необхідні та наявні ресурси, передбачувані результати від реалізації проекту, основні показники та короткі висновки. Концепція інвестиційного бізнес-плану створюється виходячи із цільової функції документа. Тому обсяг, зміст, структура та подробиці диктуються поставленими цілями та вимогами кінцевих адресатів (майбутні акціонери, венчурні фірми тощо).

Якщо інвестора зацікавить надане резюме інвестиційного проекту, він захоче одержати більш докладну інформацію. Докладний інвестиційний бізнес-план має значний обсяг і описує всі сторони проекту. Для того щоб переконати інвестора в серйозності пропозиції, особи, що представляють проект, і в першу чергу керівник, повинні показати повну проінформованість стосовно всіх основних моментів інвестиційного проекту, що надається.

Крім повернення від інвестицій інвестора буде цікавити ризик при участі в проекті та можливі варіанти його оптимізації, а також можливість контролю стану справ підприємства та дій його керівництва. Тому в інвестиційному бізнес-плані слід також проаналізувати всі можливі варіанти участі сторін у проекті.

Таким чином, інвестиційний бізнес-план визначає обсяг інвестицій, необхідних на створення бізнесу, і показує всі його сильні та слабкі сторони. Визначає стратегію розвитку підприємства, відповідно до маркетингової ситуації на ринку та її перспектив.

Усі питання щодо розробки бізнес-планів інвестиційних проектів в Україні регулюються Наказом № 73 від 31.08.2010 р. Державного агентства України з інвестицій та розвитку "Про затвердження Методичних рекомендацій з розробки бізнес-планів інвестиційних проектів" [2]. Цей документ акцентує увагу на тому, за якими показниками необхідно визначати доцільність реалізації інвестиційного проекту, а саме: чиста наведена вартість – NPV, внутрішня норма дохідності – IRR, дисконтований період окупності інвестиційного проекту – DPP, модифікована внутрішня норма прибутку – MIRR, період окупності – PP, індекс прибутковості – PI, рентабельність.

Однак в Україні історія розробки бізнес-планів не надто тривала, тому і досвід необхідно отримувати в інших країнах, де практика бізнес-планування інвестиційних проектів має тривалу історію розвитку. Слід розглянути детальніше світовий досвід розробки бізнес-планів інвестиційних проектів.

На Заході (зокрема в США) і в Росії широко використовується для розробки бізнес-планів та інвестиційних проектів програма Project Expert, яка працює більше ніж на 4 500 підприємствах. Вона суттєво полегшує прогнозування грошових потоків на основі фінансової моделі. На основі даних планової діяльності, необхідних інвестицій і залученому фінансуванню Project Expert автоматично формує прогнозний баланс, звіт про рух грошових коштів, баланс про прибутки і збитки, таблиці фінансових показників, різні звіти і графіки. Під час підготовки інвестиційних проектів у США, Німеччині, Швеції використовується методика UNIDO, яка існує вже 20 років і стала визнаним у світі стандартом де-факто. В її основі лежить метод аналізу грошових потоків Cash-flow, з яким вітчизняні економісти практично не знайомі. Звичайно, при використанні її в умовах нашої країни економісти стикаються з рядом обмежень, наприклад: як урахувати інфляцію, її неоднорідність, затримки виплат, національну систему бухгалтерського обліку, податкове законодавство тощо.

На думку автора, українським інвесторам особливу увагу слід приділити світовому досвіду в аспекті застосування методу аналізу грошових потоків Cash-flow, який не тільки дозволяє визначити перспективність та доцільність запровадження певного інвестиційного проекту, але й дає змогу інвестору оцінити, в який проміжок часу він буде отримувати певний грошовий потік від реалізації інвестицій. Відстеження грошового потоку для інвестора в умовах ринкових відносин є дуже важливим, оскільки це дозволяє планувати фінансову діяльність інвестора та враховувати додаткові чинники зовнішнього середовища. Автор пропонує відобразити в узагальненому вигляді основні етапи аналізу перспектив реалізації інвестиційного проекту з урахуванням світового досвіду та методу Cash-flow на рисунку.

Подані на рисунку етапи, за умови їх дотримання, дозволять визначити не лише доцільність інвестиційного проекту, але й спрогнозувати перспективні грошові потоки від інвестиційного проекту.

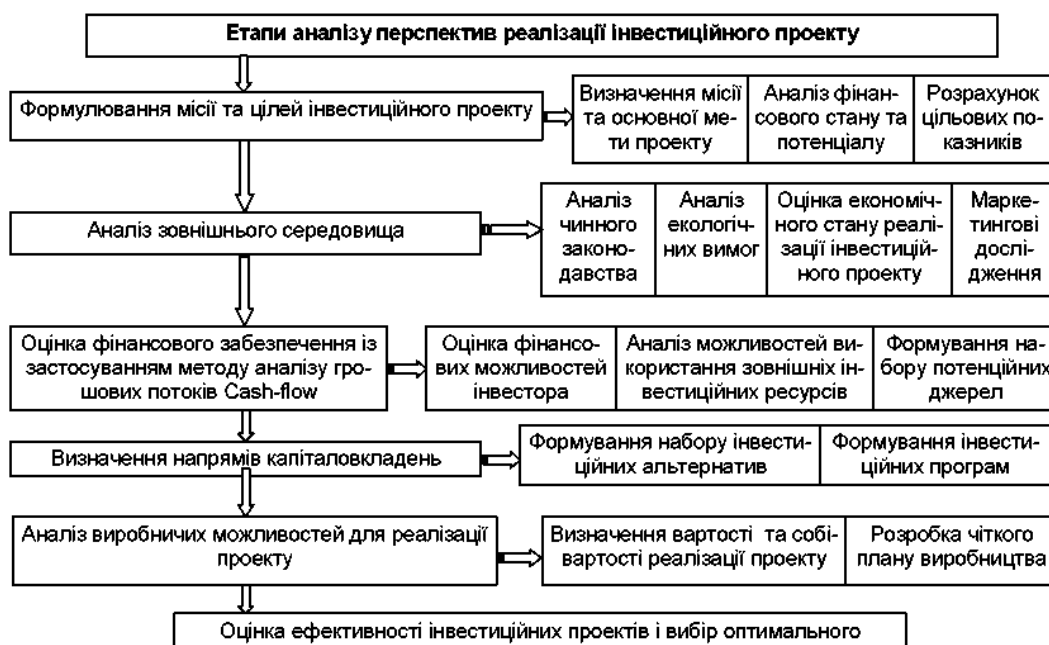

Рис. Основні етапи аналізу перспектив реалізації інвестиційного проекту

Аналіз інвестиційних проектів набуває особливої актуальності в умовах посткризової економіки, коли збільшується ризикованість реалізації інвестиційних проектів. Такий аналіз є комплексом методичних і практичних прийомів розробки, обґрунтування й оцінки доцільності реалізації проекту, який базується на використанні вітчизняного та зарубіжного досвіду складання бізнес-планів. Більшість проектів, що виявилися збитковими, могла бути не допущена до реалізації за умови якісного попереднього аналізу з урахуванням зовнішніх умов і внутрішніх якостей проекту. Тому в сучасних умовах виходу із кризи особливу увагу необхідно приділяти оцінці ефективності реалізації інвестиційного проекту із застосуванням методу Cash-flow.

Таким чином, окрім стандартних позицій, які відображаються в бізнес-планах усіх інвестиційних проектів, у бізнес-планах реалізації інноваційних проектів необхідно відображати таке: швидкість дифузії інновацій серед підприємств-виробників і споживачів інноваційної продукції; законодавчі відмінності захисту прав інтелектуальної власності у країнах, куди планується експортувати інноваційну продукцію; варіативність окупності вкладених в інноваційний проект коштів за умови використання монопольного й конкурентного ціноутворення; рівень диверсифікованості джерел фінансування інноваційного проекту, зокрема диверсифікованості банківського кредитування.

Незважаючи на те що окремі з проаналізованих технологій бізнес-планування для реалізації інноваційних проектів мають певні переваги порівняно з іншими, спільними їхніми недоліками є такі: під час реалізації інноваційних проектів неможливо скористатися ретроспективними даними,

особливо коли йдеться про продукт чи технологію, яка є інновацією для ринку, а не для підприємства; оскільки інноваційні продукти не мають аналогів, то ймовірність точності оцінювання місткості ринку й рівня попиту є надзвичайно низькою. Головною причиною цього є відсутність джерел отримання інформації про те, як можуть відреагувати споживачі на інноваційний продукт; існуючі технології бізнес-планування не враховують того, що передумовою успішності реалізації інноваційних проєктів є захист прав інтелектуальної власності на продукт або технологію, адекватність механізму фінансування проєкту, а також розподілу прибутків або збитків від його реалізації. На підставі врахування цих недоліків подальші дослідження необхідно проводити у напрямі розроблення такої технології бізнес-планування інноваційних проєктів, яка б забезпечувала поінформованість потенційних реалізаторів проєкту про ймовірність прибутковості проєкту, безпечність його виконання, адаптивність до змін ринкової кон'юнктури.

Наук. керівн. Нечипорук О. В.

Література: 1. Литвин А. Т. Бизнес-план как основа успешной предпринимательской деятельности в сфере предоставления спортивно-оздоровительных услуг населению / А. Т. Литвин // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 8. – С. 75–81. 2. Про затвердження Методичних рекомендацій з розробки бізнес-планів інвестиційних проєктів : Наказ № 73 від 31.08.2010 р. Державного агентства України з інвестицій та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.brusyliv.rda.gov.ua/brusyliv_rda/departments/method.pdf. – Назва з екрану. 3. Котлярова В. Г. Бизнес-план: технология разработки и обоснования : конспект лекций. Ч. 1 / В. Г. Котлярова. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2004. – 104 с. 4. Подік С. М. Бизнес-план банку / С. М. Подік, А. С. Подік. – К. : ФАДА, ЛТД, 2010. – 255 с. 5. Оформлення і стиль бізнес-плану [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net>. – Назва з екрану. 6. Савчук В. П. Анализ и разработка инвестиционных проектов : учебн. пособ. / В. П. Савчук, С. И. Прилипко, Е. Г. Величко. – К. : Абсолют-В ; Эльга, 2009. 7. Бизнес-планирование : учебник / под ред. В. М. Попова, С. И. Ляпунова. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 815 с. 8. Гриньова В. М. Інвестиційний менеджмент / В. М. Гриньова, В. О. Кожда, Т. І. Лепейко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 664 с. 9. Шульга Г. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства / Г. Ю. Шульга // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції "Інтеграційні процеси в економіці України". – 2008. – № 9. – С. 10. Интерактивная бизнес-модель предприятия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://progressive-management.com.ua>. – Назва з екрану. 11. Тарасюк Г. М. Бизнес-план: розробка, обґрунтування та аналіз / Г. М. Тарасюк. – Житомир : Житомир. держ. технол. ун-т, 2006.

Польшина І. М.

УДК 331.101.3

Магістр 2 року навчання
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ КРІ ТА МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ: НЕРОЗРИВНО ПОВ'ЯЗАНІ ПОНЯТТЯ

Анотація. Розглянуто поняття "ключові показники ефективності" (КРІ), наведено взаємозв'язок між системою мотивації персоналу та КРІ, визначені основні переваги КРІ та представлені вимоги, які пред'являються до кожного з коефіцієнтів.

Анотация. Рассмотрено понятие "ключевые показатели эффективности" (КРІ), приведена взаимосвязь между системой мотивации персонала и КРІ, определены основные преимущества КРІ и представлены требования, предъявляемые к каждому из коэффициентов.

Annotation. The concept of the key performance indexes (KPI) is considered, the relationship between the motivation and the KPI is represented, the basic advantages of the KPI are defined and requirements for each of the coefficients are represented.

Ключові слова: ключові показники ефективності, мотивація персоналу.

© Польшина І. М., 2014

ISO

"Управління розвитком", № 9(172)2014

Система мотивації є одним із ключових факторів і рушійною силою успішної діяльності організації. Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукають людину, задають межі й форми діяльності, надають їй спрямованості, орієнтованості на досягнення цілей [1, с. 204]. Найбільш ефективною системою мотивації співробітників є "мотивація на результат". Результати роботи співробітників визначаються за допомогою ключових показників ефективності (KPI).

Метою статті є ознайомлення з поняттям "ключові показники ефективності" (KPI), з'ясування основних переваг цих показників та визначення вимог, які пред'являються до кожного з коефіцієнтів.

Ключові показники ефективності (KPI) – це показники діяльності підрозділу (підприємства), які допомагають організації в досягненні стратегічних і тактичних (операційних) цілей. Застосовувати KPI можна як для оцінки роботи всієї компанії, її окремих підрозділів, так і конкретних працівників. За допомогою системи KPI можна не тільки контролювати та оцінювати ефективність виконуваних дій, а й побудувати ефективну систему оплати праці [2].

Мотивований персонал ефективніше працює, а це, у свою чергу, означає отримання компанією прибутку. Саме система KPI якраз і покликана пояснити абстрактне поняття "гарний співробітник". Тобто вона визначає чи кожен конкретний співробітник на своєму місці чітко розподіляє час, регулює процеси, докладає зусилля для досягнення результату.

Система мотивації на базі KPI дозволяє грамотно підходити до мотивації персоналу. Оскільки KPI – вимірний показник, то співробітник буде чітко знати, за які результати йому буде покладена премія. Якщо система вибудована на об'єктивних критеріях, то співробітнику буде простіше прийняти наявність або відсутність премії в кварталі, ніж якби премія видавалася просто за гарну працю або взагалі за традицією. Набагато приємніше отримувати бонуси за особисті досягнення.

Слід розглянути основні переваги системи KPI, до яких відносяться [3]:

Прозорість. Співробітник мотивований на досягнення результату, при цьому він ознайомлений з критеріями оцінки своєї трудової діяльності, і вони для нього ясні. Тобто працівник знає, що під час досягнення ним певних результатів його чекає премія. При цьому перевага системи KPI полягає в тому, що співробітник може отримати матеріальну винагороду і в тому випадку, якщо він не досяг шуканих результатів за всіма показниками. У цьому випадку він отримує бонус за підсумками підсумовування закритих завдань.

Визначеність. Співробітник чітко розуміє свої цілі і завдання, які базуються на цілях і завданнях компанії. Перед ним ставляться певні терміни, і, найголовніше, він набагато меншою мірою залежить від мінливого настрою керівника.

Перспективність. Співробітник знає, що він не тільки може отримати премію, а й на підставі досягнутих результатів домогтися підвищення в посаді.

Націленість на постійну підтримку зворотного зв'язку. Керівництво добре знає про те, чим займаються окремі підрозділи, і які їхні успіхи, а керівники підрозділів мають уявлення про роботу кожного конкретного співробітника.

Відповідальність. KPI підвищують відповідальність кожного працівника за свою частину роботи.

У процесі розробки системи KPI слід урахувати певні вимоги, які пред'являються до кожного з коефіцієнтів.

По-перше, кожен коефіцієнт повинен бути чітко визначений, тоді виміряти його зможе будь-який користувач. У тому числі і співробітник, результати якого оцінюються за допомогою даного індикатора.

Затверджені показники та нормативи повинні бути досяжні. Мета повинна бути реальною, але в той же час бути стимулом.

Кожен із показників повинен бути у сфері відповідальності тих людей, які піддаються оцінці.

Показники повинні сприяти мотивації і зростанню ефективності персоналу, а це безпосередньо пов'язано з постановкою цілей.

Показники також повинні бути співставними, тобто одні й ті ж показники можна порівняти у двох подібних ситуаціях.

Динаміка зміни коефіцієнта повинна мати можливість бути подана наочно (графічно), щоб на підставі результатів можна було робити висновки і приймати рішення.

І, нарешті, кожен показник повинен мати сенс і бути базою для аналізу.

З огляду на все зазначене, можна дійти висновку, що KPI сприяє досягненню цілей будь-якої організації, а саме в підвищенні ефективності бізнесу та роботи персоналу. Основна перевага KPI в тому, що процес прийняття рішень зводиться до аналізу даних, які доступні в будь-який момент і подані в заздалегідь затвердженому форматі.

Наук. керівн. Котлик А.В.

Література: 1. Клочков А. В. KPI и мотивация персонала : учебник / А. В. Клочков. – М. : ИД "Эксмо", 2010. – 160 с. 2. <http://www.ubo.ru>. 3. Пилипенко А. А. Менеджмент : підручник / А. А. Пилипенко, С. М. Пилипенко, І. П. Отенко. – Х. : ВД "ИНЖЕК", 2005. – 456 с. 4. <http://www.elitarium.ru>.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація. Висвітлено поняття логістики, її історія, етапи становлення та формування логістики як окремої галузі, необхідність логістичного забезпечення на підприємстві і фактори розвитку ринку логістики в Україні, а також недоліки розвитку логістики на сучасних підприємствах.

Анотация. Освещены понятия логистики, ее история, этапы становления и формирования логистики как отдельной отрасли, необходимость логистического обеспечения на предприятии и факторы развития рынка логистики в Украине, а также недостатки развития логистики на современных предприятиях.

Annotation. The article deals with the concept of logistics, its history, stages of development and formation of logistics as a separate industry, the necessity of logistics support at an enterprise, factors of the logistics market development in Ukraine, and disadvantages of logistics development at modern enterprises.

Ключові слова: логістика, фактори розвитку логістики, логістичне управління, логістичні послуги, ринок логістики, логістичні підходи.

У сучасних умовах розвитку економіки без логістичного забезпечення неможливо функціонування будь-якого підприємства. Товари та послуги повинні потрапляти від виробника до споживача – це те, чим саме і займається логістика, саме це зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Поняття логістика розглядається багатьма українськими та зарубіжними авторами, такими, як: Гордон М. П., Дж. Джонсон, Вордлоу Д. Л., Крикавський Є. В.

Англійська національна рада з матеріального розподілу визначає логістику як об'єднання двох або більше видів діяльності з метою планування, впровадження та спостереження за високим рівнем потоку сировини, запасів незавершеного виробництва і кінцевої продукції від її виробництва до споживання [1].

Американська Асоціація логістики визначає логістику розподілу товарів як сукупність дій з метою планування, здійснення і контролю ефективного вантажопотоку вихідних матеріалів, напівфабрикатів у виробничому процесі та готових виробів з пунктів зародження вантажопотоків до пунктів споживання товарів [2].

Професор П. Фаллер з Віденського економічного університету (Австрія) вважає, що логістика об'єднує галузі транспорту, перевантажень і складування, причому кожна з цих областей містить два розділи: організацію та виконання дій.

У книзі американських фахівців Д. Бушера і Г. Тіндолл "Прибутковість корпорації і логістика: новий посібник для керівника вищого рівня" логістика визначається як процес планування, реалізації та управління ефективним, економічним рухом і зберіганням сировинних матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції та пов'язаної з цим інформації, з пункту походження в пункт споживання з ланцюгом забезпечення відповідності вимогам споживача [2].

Термін "логістика" походить від грецького слова *logistike*, що означає "мислення, розрахунок, доцільність" [3; 4].

Історично склалося, що логістика, як практична діяльність, розвивалася завдяки військовій справі. Поняття логістики вперше згадувалося в IX столітті, і було застосовано в економіці та організації виробництва в 50-х роках у США. З тих часів предмет логістики зазнає постійних змін, які можна поділити на три фази розвитку [3].

Першій фазі розвитку характерне функціональне розуміння логістики.

Друга фаза розвитку логістики, як наукової дисципліни, може сприйматися як відповідь на функціональну спеціалізацію і впливає звідси необхідність у подоланні виникаючих бар'єрів між окремими процесами.

Третя фаза, виникнення якої припадає на середину 90-х років, стала результатом нових вимог світового ринку і становить принципово новий підхід до логістики [4].

Варто зазначити, що дослідження Світового банку показали, що за індексом логістичної ефективності Україна на початок 2012 року зайняла 102-ге місце серед 155 країн. Критеріями, за якими здійснювалася оцінка, були: ефективність процедур митного оформлення, інфраструктура транспортної логістики, доступність, а також легкість організації міжнародних поставок. Згідно з результатами дослідження, сьогодні структура українського ринку логістики має наступну структуру: транспорт – 89 %, зберігання – 81 %, експедивання – 2 %, управління ланцюгами поставок –

1 %. Також експерти прогнозують стабілізацію ринку логістики з подальшими темпами зростання на 6 – 9 % протягом наступних 3 – 5 років [4; 5].

На думку Неруша Ю. М., найбільш перспективними можна назвати такі напрями логістичної діяльності:

розвиток контрактної, проектної логістики, тобто формування стратегії і тактики логістичного обслуговування корпоративних клієнтів;

надання спеціалізованих наборів логістичних послуг, наприклад розвиток фреш-логістики, "холодної" логістики, автомобільної логістики, аграрної логістики, фармацевтичної логістики тощо;

формування інтегрованої логістичної підтримки життєвого циклу продукції, що особливо актуально для наукомістких виробів та виробів з коротким життєвим циклом, наприклад комп'ютерної техніки, мобільних телефонів тощо [6];

ІТ-підтримка логістичних процесів, особливо можливість отримання вчасно повної інформації про місце знаходження вантажу в ланцюзі постачань.

У сфері виробництва – розвиток "ощадливої логістики", тобто впровадження методик "бережливого виробництва" і "6 сигм" з метою ресурсозбереження та виявлення джерел втрат ресурсів підприємства під час здійснення логістичних операцій.

Сьогодні з достатнім ступенем вірогідності можна спрогнозувати основні тенденції розвитку логістики в Україні.

Значне зростання обсягів світової торгівлі зумовить збільшення глобальних і регіональних вантажопотоків, тобто зростання обсягів логістичних послуг.

Скорочення життєвого циклу товарів зумовить необхідність скорочення часу створення нового продукту і виведення його на ринок, що, у свою чергу, потребують прискорення процесів руху товарів, інтенсифікації багатьох логістичних операцій [7].

Отже, незважаючи на кризовий для економіки України період, ділова активність у сфері логістики триває. Багато фахівців сфери логістики оцінюють таку ситуацію, розуміючи, що все-таки криза нікого не обходить, наслідки його довго ще будуть відчуватися, з іншого боку економічна криза стала потужним поштовхом у розвитку української логістики. Багатьох цікавлять питання перспектив і тенденцій її розвитку. Фахівцям уже ясно, що сьогодні мало використовувати готовий інструментарій логістики. Необхідно займатися прогнозуванням розвитку цих інструментів, бо логістичні технології, подібно будь-яким технологіям, застарівають і стають більш витратними.

Наук. керівн. Кривобок К. В.

Література: 1. Heskett J. L. Logistics: Essential to strategy / J. L. Heskett // Harvard Business Rev. – 1977. – November-December. – № 6. – P. 55–57. 2. Busher J. Logistics excellence / J. Busher, G. Tyndall // Manag. Accoun. – 1987. – № 8. – P. 32 – 39. 3. Алесинская Т. В. Основы логистики. Общие вопросы логистического управления / Т. В. Алесинская. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 121 с. 4. Ларіна Р. Р. Логістика : навч. посібн. / Р. Р. Ларіна. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – 265 с. 5. Иванов В. В. Цепочки поставок и информационные системы. [Электронный ресурс] / В. В. Иванов. – 2010. – № 1 (21). – Режим доступа : <http://logisty.pnrod.ru/articles.html>. – Название с экрана. 6. Неруш Ю. М. Логистика : учебн. пособ. / Ю. М. Неруш. – М. : ТК "Велби", Изд-во "Проспект", 2006. – 502 с. 7. Логистика / В. В. Дыбская, Е. И. Зайцев, В. И. Сергеев и др. – М. : Эксмо, 2008. – 944 с.

УДК 005.53

Стовбун А. В.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Анотація. Проаналізовано ефективність прийняття управлінських рішень на підприємстві. Визначено методи вдосконалення цього процесу. Розкрито проблему підвищення рівня ефективності прийняття управлінських рішень, аналіз існуючого характеру, структури та механізмів прийняття управлінських рішень, систему зв'язків, що забезпечують визначеність та послідовність управлінських рішень.

Аннотация. Проанализирована эффективность принятия управленческих решений на предприятии. Определены методы усовершенствования этого процесса. Раскрыты проблемы повышения уровня эффективности принятия управленческих решений, анализ существующего характера, структуры и механизмов принятия управленческих решений, система связей, обеспечивающих определенность и последовательность управленческих решений.

© Стовбун А. В., 2014

153

"Управління розвитком", № 9 (172) 2014

Annotation. This article examines the effectiveness of decision-making at an enterprise. The process improvement techniques are identified. Improving the decision-making, efficiency analysis of the current character, structure and mechanisms of decision-making, communication system that provides certainty and consistency of management decisions are elicited.

Ключові слова: управлінське рішення, ефективність управлінських рішень, раціональність, ірраціональність, удосконалення.

Прийняття рішень – складова частина будь-якої управлінської функції. Необхідність ухвалення рішення пронизує все, що робить керівник, формуючи цілі і процес їх досягнення. Тому розуміння природи прийняття рішень надзвичайно важливо для всіх, хто хоче процвітати в мистецтві керування. Вдосконалення знань та вивчення процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві робить вивчення цієї теми актуальним та необхідним для становлення повноцінного менеджера. Важливість управлінських рішень та й самої функції їх прийняття у процесі управління зумовлена тим, що їх ухвалення, по-перше, чітко простежується як умова виконання всіх інших функцій; по-друге, є безпосереднім продуктом діяльності керівників усіх рівнів управління; по-третє, є одним із важливих засобів формування соціальних інтересів; по-четверте, виступає однією з форм реалізації соціальних інтересів [1, с. 56–59].

Проблему ефективності процесу прийняття управлінських рішень розглядають чимало різних вітчизняних та зарубіжних авторів. Деякі автори у своїх роботах розглядають стилі прийняття управлінських рішень і залежність ефективності цих рішень від певного стилю [2, с. 406; 3, с. 139].

Метою цієї статті є вивчення методів та моделей прийняття управлінських рішень в умовах економіки України, а також удосконалення процесу прийняття таких рішень на підприємствах, та розуміння того, що ефективно прийняття рішень необхідно для виконання управлінських функцій.

Під управлінським рішенням автор розуміє процес вироблення та реалізації раціонального варіанта вирішення проблеми чи виконання завдання або як фіксований правовий акт (нормативний чи індивідуальний). Усі стадії управлінського рішення взаємопов'язані й однаковою мірою важливі як для теорії, так і для практики управління [4, с. 556].

Управлінське рішення можна розглядати як вид діяльності, яка відбувається у керівній підсистемі і тісно пов'язана з підготовкою, вибором та прийняттям певних варіантів дій, тобто це вид роботи в самому апараті управління, певний етап процесу управління. Також управлінське рішення можна визначити як певні дії керівної системи щодо керованої [3, с. 142].

Основними факторами, що впливають на якість управлінського рішення, є: застосування до системи менеджменту наукових підходів і принципів, методів моделювання, автоматизація керування, мотивація якісного рішення та ін. Звичайно в прийнятті будь-якого рішення присутні в різному ступені три моменти: інтуїція, судження і раціональність.

Рішення може бути ефективним, якщо воно всебічно та науково обґрунтоване, коли під час його підготовки передбачаються, враховуються та прогнозуються всі наслідки і результати та будь-який перебіг подій.

Суб'єктивістські рішення приймаються на основі власного бачення подій та суб'єктивістського ставлення до них, тобто без ретельного аналізу ситуації для прийняття управлінського рішення, яка реально існує [5, с. 26].

Моделі прийняття рішень, що побудовані на раціональності, стверджують, що для того, щоб зрозуміти реальний світ рішень, потрібно розглянути, якою мірою рішення стало результатом раціональних процесів.

Організаційними, правовими, психолого-педагогічними заходами необхідно домагатися безкомпромісного подолання суб'єктивістських, апаратно-бюрократичних бар'єрів, які роз'єднують науку і практику. Тепер вже очевидно, що не стільки наука "відірвалась" від практики – відома сентенція некомпетентних та інертних управлінців, – скільки практика відстає від науки [6, с. 159].

Рішення ефективне тоді, коли воно повноважне та владне, тобто впливає із обсягу тих повноважень, якими наділений суб'єкт управління. Дотримання цієї вимоги надає рішенням сили, яка здатна впливати на суб'єкт управління і за потреби застосовувати примус у вигляді різних санкцій.

Рішення можна вважати ефективним, якщо суб'єкт прийняття є компетентним та високо професіональним, тобто відповідно є тією особою (або органом), котра має право приймати саме такі рішення.

Велике значення має умова своєчасності рішення. Правильне та обґрунтоване рішення, але прийняте із запізненням, рівнозначне помилці. Тому тут на перший план виступає вимога оперативності прийняття рішень, гнучкої реакції на змінювані події [2, с. 211–213].

Факт актуальності рішення якоюсь мірою пов'язаний із своєчасністю рішення. Тому, коли виникає багато проблем, які потрібно вирішити, необхідно враховувати, чи були вони оцінені за ступенем актуальності і чи приймалися щодо них рішення в порядку їх важливості. У цьому разі особливою вимогою є адекватність інформації, тому що будь-які її зміни на попередньому етапі до підготовки прийняття управлінського рішення переноситься потім на саме рішення.

Рішення ефективне, якщо воно вичерпне; тобто вирішує проблему повністю або на тривалий термін. На практиці часто зустрічаються рішення, які приймаються ніби у відповідь на ситуацію, що склалася, але не усувають її до кінця. Повторні рішення з одного і того ж питання потребують великих затрат сил, енергії, часу, послаблюють виконавську дисципліну працівників органів внутрішніх справ.

Рішення ефективне, якщо воно має за мету суспільну мотивацію та інтереси справи. Співробітники повинні знати, якими мотивами керувався керівник, приймаючи те чи інше рішення і які цілі будуть досягнуті в результаті його виконання. Це одна із головних умов ефективності управлінського рішення [7, с. 112].

Прийняття рішення – це, по суті, вибір із кількох можливих рішень даної проблеми. Керівник повинен урахувати, що в практичній, реальній дійсності рідко виникає можливість здійснення лише одного варіанта, який має явну і значну перевагу перед іншими. Приймаючи остаточне рішення, необхідно передбачити також можливість лише часткового успіху чи поразки прийнятого рішення, а тому рекомендується заздалегідь запланувати допоміжні (резервні) заходи [8, с. 356].

Удосконалювання процесу прийняття управлінських рішень і відповідно підвищення якості прийнятих рішень досягається за рахунок використання наукового підходу, моделей і методів прийняття рішень. Модель є представленням системи чи ідеї об'єкта. Керівнику необхідно використовувати моделі через складність організацій, неможливість проводити експерименти в реальному світі, необхідності передбачати майбутнє. Основні типи моделей: фізичні, аналогові та математичні (символічні). Прийняття правильних рішень – це сфера управлінського мистецтва. Здатність і вміння робити це розвиваються з досвідом, набутим керівником протягом усього життя. Сукупність знань і вмінь формують компетентність будь-якого керівника і залежно від рівня останнього вказують на рівень ефективності його роботи.

Наук. керівн. Кривобок К. В.

Література: 1. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування : навч. посібн. / В. П. Горбатенко, І. О. Бутовська. – К. : Вид. МАУП, 2005. – 152 с. 2. Дегтярев А. А. Принятие политических решений : учеб. пособ. / А. А. Дегтярев. – М. : Изд. КДУ, 2004. – 414 с. 3. Пономаренко В. С. Механізм прийняття управлінських рішень на підприємстві: процесний підхід : наукове видання / В. С. Пономаренко, С. В. Мінухін, О. М. Беседовський. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 240 с. 4. Сарторі Дж. Теорія ухвалення рішень за демократії : навч. посібн. / Дж. Сарторі. – К. : Вид. Смолоскип, 2005. – 1108 с. 5. Кривобок К. В. Современные аспекты управления адаптационными процессами на предприятии / К. В. Кривобок // Учет и статистика: Научно-практический журнал. – 2013. – № 1 (29). – С. 24–30. 6. Приймак В. М. Прийняття управлінських рішень : навч. посібн. / В. М. Приймак. – К. : Атіка, 2008. – 240 с. 7. Гевко І. Б. Методи прийняття управлінських рішень : підручник / І. Б. Гевко. – К. : Кондор, 2009. – 187 с. 8. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О. В. Раєвнева. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с.

УДК 33:69

Чекиров Б. И.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеця

МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ТРУДОВЫХ ПРОЦЕССОВ НА СТРОИТЕЛЬНОМ ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация. Изучены вопросы организации трудовых процессов на предприятии. Рассмотрены основные методы нормирования труда, которые применяются зарубежом. Акцентировано внимание на использовании норм при планировании производства строительных предприятий.

Анотация. Досліджено питання організації трудових процесів на підприємстві. Розглянуто основні методи нормування праці, які використовуються за кордоном. Акцентовано увагу на використанні норм при плануванні виробництва будівельних підприємств.

Annotation. The article is devoted to the problems of organization of labor processes at an enterprise. The main methods of labor rate setting which are popular abroad are considered. Attention is focused on using standards for planning the production of construction enterprises.

Ключевые слова: трудовой процесс, нормирования труда, микроэлементные нормативы, микроэлементные системы.

© Чекиров Б. И., 2014

ISS

"Управління розвитком", № 9 (172) 2014

Основы современных методов нормирования труда были заложены американскими инженерами Ф. Тейлором и Ф. Гилбрейтом в начале XX в. Ф. Тейлор разработал и впервые применил метод изучения затрат рабочего времени с помощью хронометража, создав основы аналитического метода нормирования [1].

Опыт корпоративного звена различных отраслей промышленности США и стран Западной Европы показывает возможность широкого применения хронометража в нормативно-исследовательской работе. Согласно имеющимся на сегодня данным, при помощи хронометража установлено большинство действующих норм и нормативов в этих странах.

Наиболее передовой опыт в области организации труда накоплен в разных фирмах промышленно развитых стран.

В настоящее время в США, Англии, Канаде, Швеции, Германии и других странах применяется большое число различных систем микроэлементных нормативов.

К числу микроэлементных систем, получивших наибольшее распространение за рубежом, относятся базовые, или детальные, системы MTM 1 и Work Factor, а также укрупненные системы MTM 2, MTM 3, MTM 4 и т. д. В последнее время созданы автоматизированные системы микроэлементного нормирования, такие, как: Most, Univation, Wocom, 4 M-Data, Modapts Plus и др [2].

Нормирование труда должно проводиться на предприятии вместе с вводом нового и модернизированного оборудования; внедрением прогрессивных технологий и материалов; улучшением конструкций изделий; усовершенствованием оснастки, инструментов; повышением уровня механизации и автоматизации; рационализацией рабочих мест; внедрением рационализаторских предложений и, наконец, корреспондироваться с отраслевыми, межотраслевыми нормативами по труду.

Общеизвестно, что базой процесса планирования строительного производства являются нормы, то есть результаты нормирования. А именно: при помощи действующих норм затрат труда на различные виды операций определяется трудоемкость выполнения работ, необходимая численность работников, их профессиональный и квалификационный состав и, как следствие, определяются объемы и сроки выполнения программы работ.

Детально разработаны системы управления и обеспечения качества продукции и повышения производительности труда, в частности, в Японии и США [3].

Элементы организации труда используют систему Just In Time (точно вовремя), что позволяет минимизировать затраты на производство, повысить производительность труда и, следовательно, повысить качество продукции.

В конце 50-х годов XX ст. в Японии повсеместно в промышленность проник всесторонний внутрифирменный контроль качества, предусматривающий проведение контроля со стороны всех работников фирмы, начиная от рабочих, мастеров и кончая руководством.

Обобщая опыт Японии по управлению качеством продукции и повышения производительности труда к основным его особенностям на настоящий период времени можно отнести следующие:

- использование развитой системы инспектирования;

- многолетнее, последовательное и целеустремленное решение проблем;

- воспитание уважительного отношения к потребителю, его пожеланиям и требованиям;

- участие всех подразделений и работников фирмы в обеспечении и управлении качеством продукции и повышения производительности труда.

Широкими исследованиями установлено, что лишь 15 – 20 % проблем, связанных с качеством и производительностью труда, возникает по вине непосредственных исполнителей и рабочих, а 80 – 85 % – это следствие несовершенства системы управления предприятием, ответственность за функционирование которого несет его высшее руководство.

За рубежом разработаны специальные методы и системы, учитывающие те или иные факторы, которые оказывают влияние на величину темпа труда. Однако следует указать, что научного обоснования критериев нормального темпа, или уровня интенсивности труда, зарубежная теория и практика не дают.

Таким образом, применение в практике планирования производственной деятельности строительных предприятий методов нормирования труда, а также микроэлементных систем, как базовых и укрупненных, так и автоматизированных, позволит оптимизировать организацию трудовых процессов на предприятии.

Научн. рук. Василик С. К.

Литература: 1. Попов С. Г. Управление персоналом : учебн. пособ. / С. Г. Попов. – М. : Ось-89, 2008. – 242 с.
2. Федосеев В. Н. Управление персоналом организации / В. Н. Федосеев, С. Н. Капустин. – М. : Экзамен, 2004. – 306 с.
3. Кулинцев И. И. Экономика и социология труда / И. И. Кулинцев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2004. – 333 с.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ХІМІКО-ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано засади організації збутової діяльності як засоби підвищення ефективності функціонування підприємства та зміцнення його конкурентоспроможності. Досліджено головні елементи збутової діяльності.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы принципы организации сбытовой деятельности как средства повышения эффективности функционирования предприятия и укрепления его конкурентоспособности. Исследованы главные элементы сбытовой деятельности.

Annotation. Fundamentals of marketing activity as a means to improve the efficiency of a company and strengthen its competitiveness have been reviewed and analyzed. Key elements of marketing activities have been researched.

Ключові слова: збутова діяльність, ефективність, організація, елементи збуту.

Постійний розвиток економіки та економічних відносин відкривають нові можливості та перспективи для виробників продукції. На сьогоднішній день в умовах посилення конкуренції у поєднанні зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу немає проблеми виробити товар, проте з'являється питання, як забезпечити необхідний об'єм продажу товарів у межах визначених цільових ринків. Організація збутової діяльності суттєво впливає на ефективність діяльності багатьох підприємств і набуває високої значущості у процесі формування конкурентних стратегій. Тому тема, розкриттю якої присвячено дану статтю, є актуальною.

В умовах сучасного ринку кожне підприємство стикається з проблемою пошуку найбільш ефективних способів збуту продукції. Якісний товар і оптимальна ціна не є єдиними складовими успіху продукції на ринку. Вдало організована політика доведення продукції до кінцевого споживача дозволить зміцнити конкурентну позицію продукту та забезпечити скорочення витрат. Проте необхідно враховувати попит на продукцію, зміну потреб споживачів та наявність обмежень цільового ринку.

Збутова діяльність суттєво впливає на формування дохідної частини бюджету підприємства. Збільшення доходів та оптимізація рівня витрат, що відображається на прибутковості підприємства, дає можливість розширити ринковий сегмент і забезпечує розвиток.

Метою даної статі є дослідження теоретичних засад та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності організації збутової діяльності підприємства.

Питання організації збуту продукції стосується кожного підприємства. Проблематика ефективної організації збутової діяльності була предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів. Методи та інструменти формування збутової діяльності не є універсальними для кожного підприємства. Не існує єдиної формули для організації та вдосконалення збутової діяльності, завдяки якій кожне підприємство могло б стати лідером у своєму сегменті ринку. Необхідно мати чітке уявлення про підходи й інструменти, які можуть бути застосовані в рамках конкретної ринкової ситуації. На думку Герчикової І. М., у ході розробки збутової діяльності аналізуються і розробляються конкретні методи роботи зі споживачами та виявляються найбільш ефективні засоби, що рекомендуються при реалізації збутової політики [1]. Необхідно розробити та обґрунтувати такі елементи збутової діяльності, а саме:

- 1) рівні товарообігу;
- 2) рекламну діяльність;
- 3) формування попиту серед споживачів.

Вибір товарообігу – це оцінка альтернатив фізичного переміщення товарів від місць їх виробництва до місць використання. Рівень товарообігу залежить від кількості посередників, які виконують функції товароруху. Прямі канали товароруху пов'язані з переміщенням товарів і послуг від виробника до споживача без використання незалежних посередників. Вони найчастіше використовуються компаніями, що обслуговують обмежені цільові ринки. Непрямі канали розповсюдження товарів пов'язані з переміщенням товарів від виробника до незалежного учасника товарообігу, а потім до споживача. Вони залучають компанії, що хочуть збільшити свої ринки й обсяги збуту,

проте згодні відмовитися від визначеної частки контролю над каналами збуту та контактів зі споживачами. Розрізняють канали:

- 1) однорівневий – представлений одним посередником;
- 2) дворівневий – включає двох посередників (оптовий і роздрібний торговець);
- 3) тривірневий – включає трьох посередників (оптовий, дрібнооптовий і роздрібний).

За рахунок удосконалення організації руху товару можливо поліпшити обслуговування та знизити ціни, привертаючи тим самим додаткових клієнтів. Середній рівень витрат на організацію товароруху складає до 15 % обсягу продажів для виробника і до 25 % для проміжних продавців [2].

Найбільш ефективними засобами стимулювання збуту на цільовому ринку є реклама товару, використання товарного знака та технічне обслуговування проданої продукції. Організація рекламної діяльності включає: розміщення в періодичній пресі ретельно відпрацьованих рекламних оголошень, відкритої та непрямой реклами, відгуків покупців про товар; використання спеціалізованих газет і журналів, довідників, наукових журналів; проведення рекламних заходів для журналістів, науковців. Рекламні заходи вимагають значних фінансових коштів, тому дуже важлива її цілеспрямованість, ефективність, своєчасність [3]. Цілеспрямованість реклами передбачає її орієнтацію на певний ринок, конкретну групу споживачів. Також необхідно проводити аналіз динаміки витрат на рекламу та об'єм продажів. Оскільки важливо знати, чи є ефективним методом вкладання грошей у ту, чи іншу рекламну компанію, або краще знайти нові шляхи впливу на споживача.

До числа найважливіших методів стимулювання збуту необхідно віднести також систему формування попиту споживачів і їх потреб. Ця система передбачає встановлення особистих контактів зі споживачами у місцях продажу, на ділових зустрічах, презентаціях, симпозиумах, на виставках і ярмарках, адресне розповсюдження каталогів і проспектів фірми, показ і демонстрацію товарів. Наприклад, продаж товарів у кредит і з розстрочкою платежу або надання безкоштовних зразків.

Розширення асортиментного ряду товарів є однією з вимог споживачів. Асортимент, що пропонується виробником, зазвичай, визначається вимогами однорідності у виробництві, сировинними ресурсами, технологічними знаннями, тоді як асортимент, який цікавить споживача, диктується ситуацією споживання і наявністю товарів-субститутів. Зазвичай споживачам потрібні різноманітні товари в невеликих кількостях, а виробники роблять обмежений набір товарів у великих обсягах. Поліпшення обслуговування покупця забезпечується, коли цим займається посередник, тому що він ближче до покупця, краще знає місцеві умови та умови застосування товару. Посереднику легше пристосуватися до місцевих умов, забезпечити краще післяпродажне обслуговування та інші послуги. Однак це перевага посередників не є непохитною. В умовах конкуренції посередникам постійно доводиться підвищувати якість послуг і знижувати витрати [4].

Кожне підприємство має власну специфіку, саме тому важливо правильно сформулювати та організувати збутову діяльність. Слід розглянути організацію збутової діяльності на прикладі підприємства хіміко-фармацевтичної галузі. Виробництво продукції даного напрямку за рядом параметрів істотно відрізняється від інших галузей промисловості. Через це необхідно враховувати дану специфіку при організації збутової діяльності на підприємствах цієї галузі.

Для підприємства, яке виробляє ветеринарні товари, необхідно використовувати прямий або безпосередній збут. Він дозволяє встановлювати прямі контакти з покупцями, не вдаючись до послуг незалежних посередників. Або використовувати систему, де є роздрібний торговець, щоб продавати товари через мережі ветеринарних аптек (рисунк).

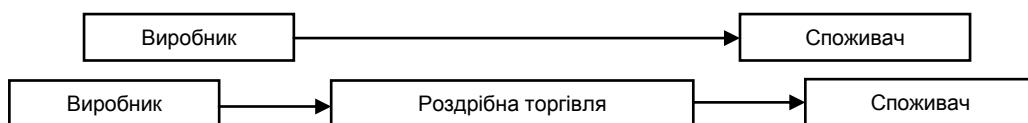

Рис. Схема товароруху ветеринарних препаратів

Прямий збут дозволяє зберегти повний контроль за веденням торгових операцій, краще вивчити ринок своїх товарів, налагодити довгострокові зв'язки з основними споживачами, підвищити якість продукції за рахунок зворотного зв'язку зі споживачами.

Найбільш ефективними видами рекламної діяльності є реклама у періодичних виданнях, наприклад, "Ветеринарна практика" або "Ветеринарна медицина", або участь у виставках, симпозиумах. Даний вид рекламної діяльності має забезпечити максимальний результат, ознайомивши потенційних покупців із продукцією. Оскільки ветеринарна продукція не є товаром щоденного використання та має власну специфіку, то й рекламні заходи мають бути відповідні, тобто безпосередньо спрямовані на споживача.

Посередники допомагають споживачам за одну покупку придбати кілька товарів, заощадивши на цьому свій час і необхідні зусилля. Аналогічна економія створюється і для виробника. Наприклад, біофабрика, що спеціалізується на ветеринарних препаратах певного виду, не зможе відкрити власну мережу магазинів, якщо не почне пропонувати в ній широкий асортимент товарів. Роздрібним посередникам легше забезпечити цей асортимент, звернувшись до декількох виробників.

Таким чином, проаналізувавши елементи збутової діяльності, можна зробити висновок, що для підприємства з виробництва хіміко-фармацевтичної продукції необхідно орієнтуватися на пряму

систему товароруку або ж на систему з одним роздрібним посередником. Підприємства даної галузі в якості реклами мають використовувати оголошення у періодичних виданнях, ветеринарних клініках, на різноманітних виставках та ярмарках. При формуванні попиту необхідно встановлювати особисті контакти зі споживачами у місцях продажу, на ділових зустрічах, презентаціях, симпозіумах. Адаже саме спілкування з клієнтами, надання їм зразків продукції дасть можливість зацікавитися товаром і, можливо, стати її безпосереднім споживачем.

Наук. керівн. Плоха О. Б.

Література: 1. Герчикова И. М. Сбытовые переговоры: стратегии, приемы, методики обоснования предмета торгов / И. М. Герчикова. – М. : Изд. Гревцова, 2007. – 304 с. 2. Bridging the Gap Between Marketing and Sales to Measure and Improve Marketing Performance [Electronic resource]. – Access mode : <http://leadge.naires.com/>. 3. Бурцев В. В. Оптимизация сбытовой деятельности предприятия : статья / В. В. Бурцев // Управление продажами. – 2009. – № 2. – С. 23–25. 4. Горбач А. Н. Покупательское поведение: анализ спонтанных последовательностей и регрессионных моделей в маркетинговых исследованиях / А. Н. Горбач. – К. : Образование Украины, 2011. – 297 с. 5. Свириденко Н. А. Новые возможности повышения продаж бактериологической сыворотки против туберкулеза животных / Н. А. Свириденко // Ветеринарна медицина. – 2012. – № 5. – С. 134–136.

УДК 005.25

Петренко М. С.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Анотация. Розглянуто і проаналізовано засади корпоративної соціальної відповідальності як чинника сталого розвитку та зростання конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу. Досліджено поняття та основні положення корпоративної соціальної відповідальності.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы принципы корпоративной социальной ответственности как фактора устойчивого развития и роста конкурентоспособности отечественного бизнеса. Исследовано понятие и основные положения корпоративной социальной ответственности.

Annotation. The basic principles of corporate social responsibility as a factor of sustainable development and competitiveness growth of domestic business have been reviewed and analyzed. The concept and the fundamental issues of corporate social responsibility have been revealed.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), бізнес, підприємство, нормативно-правова база, соціальна політика.

Сучасна епоха характеризується суттєвими змінами в економіці як на світовому рівні, так і на вітчизняному. Розвиток українського бізнесу, інтеграція України у світову економічну систему, посилення конкуренції на ринку ставить перед вітчизняними суб'єктами господарювання багато нових можливостей та питань, одне з яких пов'язано із корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ). Тому питання, які розглянуті в даній роботі дуже актуальні на сьогоднішній день.

Проблема соціальної відповідальності досліджується у філософії, соціології, етиці, в сучасних дослідженнях зростає інтерес до відповідальності у владі, у сфері державного управління. В економіці даними питаннями займаються Н. Брюховецька, Л. Вітківська, М. Губська, Ф. Євдокімов, С. Катанаєв, Л. Коновалова, М. Корсаков, Р. Пустовійт, І. Соболева, П. Шура та ін. [1].

Мета даної статті полягає в розкритті сутності, функцій та основних компонентів КСВ у системі економічного розвитку України.

Поняття "корпоративна соціальна відповідальність" охоплює широкий спектр питань, тому не має універсального визначення. Слід навести декілька визначень, які були розроблені на світовому

рівні. Згідно з визначенням Європейського Альянсу, який започатковано у 2006 році, КСВ – це концепція залучення соціальних і екологічних напрямів у діяльності бізнесу на засадах добровільності та взаємодії між усіма зацікавленими сторонами (групами впливу).

Міжнародна організація праці у своїй резолюції про сприяння життєздатним підприємствам (прийнята у Женеві, у червні 2007 року) зазначає, що КСВ – це добровільна ініціатива ділових кіл, яка стосується діяльності, що перевищує просту вимогу дотримання букви закону.

Основною метою формування КСВ на підприємствах України є сталий розвиток бізнес-середовища. Це закріплюється складовими частинами поняття КСВ до яких відносяться: корпоративна етика; корпоративна соціальна політика стосовно суспільства; корпоративна політика у сфері охорони навколишнього середовища; принципи і підходи до корпоративного управління та корпоративної поведінки; питання дотримання прав людини у відносинах із постачальниками, споживачами та персоналом [2].

Соціалізація бізнесу є однією з головних тенденцій сучасного соціально-економічного розвитку, яка у світових масштабах почала набувати силу з 1990-х років. Слід зазначити, що багато фахівців отожднюють поняття "корпоративна соціальна відповідальність" та "соціальна відповідальність". Один із фахівців у сфері соціальної відповідальності, Х. Гордон Фітч, зазначив, що соціальна відповідальність – це спроба вирішити соціальні проблеми, які повністю, або частково спричинені діяльністю компанії. Тому, на думку автора, поняття "корпоративна соціальна відповідальність" ширше, оскільки охоплює не лише соціальну, а й економічну та екологічну сфери [3].

Питаннями корпоративної соціальної відповідальності бізнесу займалися такі вітчизняні вчені, як: М. Гаврицька, А. Гриненко, А. Колот, В. Куценко, В. Матросов, С. Мельник та ін.

Можна вважати, що КСВ – це своєрідна філософія бізнесу, що здійснюється на добровільних засадах. Кожна компанія, яка керується ідеями КСВ, розробляє власне бачення сталого розвитку та реалізує сформовані принципи у стратегії розвитку залежно від характеру бізнесу та визначених пріоритетів діяльності. Принципи КСВ базуються на загально визначених поняттях через відсутність нормативно-правової бази та недостатність досвіду з розробки та реалізації корпоративної соціальної політики [4].

Слід звернути увагу на практичну складову КСВ, проаналізувати, які вигоди від її запровадження отримує підприємство. Згідно з матрицею бізнес-можливостей соціальної відповідальності, складеної у 2004 році Sustain Ability International для ринків, що розвиваються, підприємства отримують такі вигоди:

- 1) удосконалення виробничих процесів – зростання продуктивності, доходів, економія витрат при використанні екологічно безпечного обладнання;
- 2) формування репутації компанії – підвищення лояльності клієнтів, вартості бренда, налагодження партнерських зв'язків;
- 3) стабільність трудових ресурсів, економія ресурсів на залучення та утримання кваліфікованого персоналу;
- 4) доступ до нових ринків – стандартизація відповідно до міжнародних критеріїв (ISO);
- 5) ефективне управління ризиками – своєчасний і оперативний доступ до спеціальної інформації, можливість оперативного реагування на ризикові ситуації;
- 6) залучення коштів спеціалізованих фондів "соціальних інвестицій" під соціально орієнтовані програми для соціально відповідальних компаній.

Експерти з цих питань переконані, що впровадження КСВ сприятиме підвищенню якості продукції, задоволенню покупців та принесе вигоди підприємствам у питаннях лояльності споживачів. На підприємствах очікують, що впровадження КСВ отримає підвищення добробуту, покращення відносин з громадою, зростання довіри зі сторони місцевої влади, збільшення фондів до просування соціальних проектів, і сприятиме соціальному розвитку в цілому [5].

Таким чином, виходячи з актуальності питань КСВ у вітчизняному бізнесі слід зазначити, що Україна вже спрямована на розвиток нормативно-правової бази, яка зараз, на жаль, відсутня через що господарюючі суб'єкти не мають певних вимог та контролю формування КСВ. У листопаді 2007 року Україна приєдналася до розробки міжнародного стандарту із КСВ ISO 26 000. Цей стандарт розробляється як інструкція для впровадження принципів КСВ у політику компаній усіх типів. Для подальшого сприятливого розвитку напрямів КСВ в Україні слід закласти міцний фундамент.

Наук. керівн. Афанасьєв М. В.

Література: 1. Управління соціально-трудовою сферою підприємства : монографія / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Н. В. Водницька ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Г. В. Назарової. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 324 с. 2. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / кол. автор : О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. – К. : Вид. "Енергія", 2008. – 96 с. 3. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність у системі корпоративного управління / Д. Баюра // Аспекти праці. – 2009. – № 1. – С. 21–25. 4. Катихін С. Корпоративна соціальна відповідальність та практики у деяких її напрямках / С. Катихін // Статистика України. – 2012. – № 1. – С. 79–83. 5. Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://csr-ukraine.org>. – Назва з екрану.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розкрито сутність та етапи організації обліку оплати праці в бюджетних установах. Визначено законодавчі, нормативні й первинні документи організації обліку розрахунків з персоналом з оплати праці. Удосконалено облік оплати праці на підприємстві.

Аннотация. Раскрыта сущность и этапы организации учета оплаты труда в бюджетных учреждениях. Определены законодательные, нормативные и первичные документы организации учета расчетов с персоналом по оплате труда. Усовершенствован учет оплаты труда на предприятии.

Annotation. The essence and stages of keeping wages in budgetary institutions are highlighted. The legislative, regulatory and initial documents on accounting payments to staff are identified. Accounting of wages at an enterprise has been improved.

Ключові слова: система бухгалтерського обліку, бюджетна установа, організація оплати праці, розрахунки, контроль.

Заробітна плата – це одна з найскладніших економічних категорій та важливих соціально-економічних явищ. Тому облік праці та заробітної плати є одним із складів інших у системі обліку в бюджетній установі, який ведеться в обов'язковому порядку. Діяльність бюджетних установ є дуже різноманітною: соціальна сфера, управління державою та місцеве самоврядування, незалежне судочинство тощо. Оплата праці є найвагомішою складовою всіх видатків бюджетних установ, а їх облік є однією з найважливіших ділянок або напрямів облікового процесу. Бухгалтерський облік виплат працівникам у бюджетній сфері України є недосконалим і знаходиться у процесі реформування. Проблемою організації оплати праці є недостатня автоматизація даної ділянки обліку та відсутність частини додаткових реквізитів у первинних документах з оплати праці.

Дана проблема розглядалась у працях таких провідних вчених і практиків України, як: Бутинець Ф. Ф., Голов С. В., Івахненко С. В., Кужельний М. В., Мельник Т. Г., Свірко С. В., Труфен А. О., Шульга Н. В. та ін.

Мета дослідження полягає у розкритті сутності та організації оплати праці в бюджетних установах та запропонованні напрямів удосконалення звітності з обліку праці в бюджетних установах.

Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 132 "Виплати працівникам" (далі – НП(С)БО № 132) встановлено методичний фундамент для створення в бухгалтерському обліку інформації щодо виплат за роботу та послуги виконані працівниками [1].

Відповідно до НП(С)БО № 132, виплати працівникам діляться на три групи:

1) поточні виплати: заробітна плата за окладами та тарифами, інші нарахування з оплати праці; виплати за невідпрацьований час (відпустки та інший оплачуваний невідпрацьований час); премії та інші заохочувальні виплати, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців після закінчення періоду, у якому працівники виконують відповідну роботу тощо;

2) виплати при звільненні. Зобов'язання щодо яких визнається у разі, якщо суб'єкт державного сектору має невідмовне зобов'язання звільнити працівника або кількох працівників до досягнення ними пенсійного віку або надавати виплати при звільненні згідно із законодавством, контрактом чи іншою угодою;

3) інші виплати працівникам, зокрема матеріальна допомога, визнаються зобов'язанням у звітному періоді, якщо робота, виконана працівниками у цьому періоді, дає їм право на отримання таких виплат.

Облік праці та розрахунків із заробітної плати є одним із головних напрямів облікового процесу бюджетних установ. До завдань обліку праці та її оплати слід зарахувати:

- контроль за дотриманням штатної дисципліни та раціональним використанням робочого часу;
- правильне обчислення витрат робочого часу та облік праці;
- правильне обчислення заробітної плати та утримання з неї;
- здійснення своєчасних і достовірних розрахунків із заробітної плати;
- контроль за використанням фонду заробітної плати;
- забезпечення споживачів інформацією про працю і заробітну плату [2].

Згідно із Законом України "Про оплату праці", умови та розміри оплати праці працівників установ та організацій, що фінансуються з бюджету, визначаються Кабінетом Міністрів України [3].

Особливостями організації заробітної плати в бюджетних установах є застосування Єдиної тарифної сітки. Вона встановлює, що кожного року розмір окладу (ставки) такого працівника визначається на рівні законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати. Тарифна сітка включає в себе від 1 до 25 тарифних розрядів, за якими здійснюється нарахування заробітної плати [4].

Для обліку розрахунків з оплати праці застосовується рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці", який є пасивним, балансовим та розрахунковим.

На рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці" ведеться узагальнення інформації про розрахунки з персоналом, який належить як до облікового, так і до необлікового складу підприємства з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомоги тощо), а також розрахунки за не одержану персоналом у встановлений термін суму з оплати праці (розрахунки з депонентами) – рахунок 671.

За кредитом рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" відображається нарахована працівникам підприємства основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога з тимчасової непрацездатності, інші нарахування, за дебетом – виплата заробітної плати, премії, допомоги тощо, а також суми утриманих податків, платежів за виконавчими документами, вартість одержаних матеріалів, продукції та товарів у рахунок заробітної плати й інші утримання із сум оплати праці персоналу [5].

Аналітичний облік розрахунків із персоналом здійснюється за кожним працівником, видами виплат та утримань. Сума всіх нарахувань заробітної плати за кожним аналітичним рахунком (тобто за кожним працівником) дорівнює кредитовому обороту синтетичного рахунку 66 за звітній місяць, тобто сумі нарахованої заробітної плати за відділом та за підприємством у цілому.

За рік для відображення повної ситуації на підприємстві в органи державної статистики всі підприємства подають такі форми державної та статистичної звітності з праці:

- № 1-ПВ (термінова, місячна) "Звіт з праці";
- № 1-ПВ (термінова, квартальна) "Звіт з праці";
- № 3-ПВ (термінова, піврічна) "Звіт про використання робочого часу";
- № 6-ПВ (річна) "Звіт про кількість працівників, їх якісний склад та професійне навчання".

Форма 6-ПВ (річна) "Звіт про кількість працівників, їх якісний склад та професійне навчання" складається з трьох розділів: розділ I – "Кількість працівників за якісним складом на 31 грудня звітного року"; розділ II – "Підготовка кадрів"; розділ III – "Підвищення кваліфікації".

Форма 6-ПВ містить чимало показників, а саме: облікову кількість штатних працівників; кількість працівників, що мають вищу освіту; кількість працівників, що отримують пенсію. Дані цієї форми включають показники лише штатних працівників, що не дає змоги доцільно оцінити склад та якість працівників.

Відображення загального якісного складу працівників та їх професійного навчання можна покращити за допомогою вдосконалення форми 6-ПВ (річна) "Звіт про кількість працівників, їх якісний склад та професійне навчання".

Для відображення сумісників можливо розробити новий розділ форми "Кількість та розподіл окремих категорій працівників за стажем та якісним складом станом на 31 грудня". У цьому розділі необхідно вказати кількість працівників, що працюють за сумісництвом, та розмежувати їх за: віком, освітою та стажем роботи.

Також одним із напрямів удосконалення процесу обліку оплати праці є комп'ютеризація робіт за оплати праці. Але більшість бюджетних установ продовжують використовувати традиційну ручну або частково автоматизовану форму ведення бухгалтерського обліку, яка не дозволяє систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних.

Основні переваги комп'ютерної форми бухгалтерського обліку такі:

- одному журналу хронологічного запису відповідає багато регістрів систематичного запису; накопичення та багаторазове використання облікових даних;
- один синтетичний рахунок – багато аналітичних рахунків; кількість рахунків аналітичного обліку залежить від цілей, поставлених керівництвом перед обліком, і нічим не обмежуються;
- автоматичне отримання інформації про відхилення від встановлених норм, нормативів, завдань тощо;

отримання звітних показників в інтерактивному режимі;

- автоматичне формування всіх облікових регістрів і форм звітності на основі даних, відображених у системі рахунків [6].

Основними напрямками організації обліку праці та її оплати мають бути: правильна організація обліку особового складу та робочого часу, нарахування заробітної плати, суворе дотримання законодавства про оплату праці, точні та своєчасні розрахунки з оплати праці.

Для вдосконалення процесу обліку оплати праці необхідно здійснити автоматизацію обробки інформації в бюджетних установах, що дозволить підняти рівень організації праці в сфері управління, дасть можливість значно зменшити витрати часу на обчислення та розрахунки; сприятиме впровадженню раціональних форм первинних документів, та підвищенню оперативності та достовірності інформації.

Наук. керівн. Євфремова Л. В.

Література: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 132 "Виплати працівникам" у державному секторі від 26.01.2012 р. № 121/20434 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 2. Чадченко О. С. Особливості організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах / О. С. Чадченко // Управління розвитком. – 2012. – № 10. – 193 с. 3. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 4. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 5. Тонконог Т. Ю. Особливості системи оплати праці працівників бюджетної сфери та напрямків її удосконалення : підручник / Т. Ю. Тонконог. – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. – 198 с. 6. Нестеренко Ж. К. Особливості організації оплати праці в бюджетних установах та необхідність її комп'ютеризації / Ж. К. Нестеренко // Сталий розвиток економіки. – 2012. – 262 с. 7. Старченко Н. М. Удосконалення методики обліку виплат працівникам в бюджетних установах / Н. М. Старченко // Економічні науки. – 2012. – 284 с. 8. Власюк Г. В. Організація облік та вдосконалення звітності з оплати праці в бюджетних установах / Г. В. Власюк // Довідник економіста. – 2010. – 168 с. 9. Кузнецова Т. В. Основи організації і обліку оплати праці в бюджетних установах / Т. В. Кузнецова // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2010. – 189 с.

УДК 351.851:35.077

Легка Л. М.

Слухач магістратури
за спеціальністю "Державна служба" ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація. Розглянуто проблеми розвитку системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Визначено напрями удосконалення державної політики у сфері підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, основним серед яких виділено запровадження інноваційних форм та видів підвищення кваліфікації для державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад.

Аннотация. Рассмотрены проблемы развития системы повышения квалификации государственных служащих, должностных лиц местного самоуправления и депутатов местных советов. Определены направления усовершенствования государственной политики в сфере повышения квалификации государственных служащих, должностных лиц местного самоуправления и депутатов местных советов, основным среди которых выделено внедрение инновационных форм и видов повышения квалификации для государственных служащих, должностных лиц местного самоуправления и депутатов местных советов.

© Легка Л. М., 2014

Annotation. The article is devoted to the problems of development of the system of in-plant training of civil servants, public servants of local self-governments and deputies of local councils. Areas of improvement of public policy are identified for advanced training of civil servants, public servants of local self-governments and deputies of local councils, the basic ones being introduction of innovative forms and types of advanced training for civil servants, public servants of local self-governments and deputies of local councils.

Ключові слова: органи державної влади, місцеве самоврядування, система підвищення кваліфікації, інноваційні форми навчання, тренінгові технології.

Становлення демократичної, правової, соціальної держави, розвиток громадянського та інформаційного суспільства, європейська інтеграція України, проведення політичної, адміністративної та економічних реформ вимагають, щоб компетентність, професіоналізм і лідерство відігравали провідну роль у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Однак унаслідок ряду причин в Україні не було створено ефективну систему підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, яка достатньою мірою задовольняла б потреби органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у високопрофесійних кадрах, здатних ефективно виконувати поставлені перед ними завдання. Усе це обґрунтовує актуальність розгляду проблем розвитку системи підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Окремі теоретичні і практичні аспекти проблем підвищення професійного рівня державних службовців та осіб місцевого самоврядування займалися такі вчені, як: О. Амосов, Н. Гавкалова, Н. Липовська, О. Оболенський та ін. [1 – 3].

Узагальнення наукових публікацій [1 – 3] дозволило виявити основні проблеми діючої системи підвищення кваліфікації в органах державної влади та місцевого самоврядування: по-перше, неврегульованість питань щодо визначення статусу навчальних закладів, що належать до системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування та забезпечують підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; по-друге, невідповідність наявних програм підвищення кваліфікації вимогам щодо діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; по-третє, відсутність прямого взаємозв'язку між підвищенням кваліфікації та кар'єрним зростанням.

Крім того, для забезпечення ефективного функціонування системи підвищення кваліфікації необхідно вдосконалити відповідну нормативно-правову базу, розробити ефективний механізм вивчення потреб і оцінки якості навчання, поліпшення ресурсного забезпечення, посилення кадрового і науково-методичного потенціалу.

Удосконалення системи підвищення кваліфікації в органах державної влади та місцевого самоврядування можливе шляхом її реформування відповідно до положень Концепції реформування системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад (далі – Концепція), яку було схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 року № 1198-р [4].

Метою зазначеної Концепції є визначення шляхів і способів забезпечення підвищення професійної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад шляхом створення належних умов для їх безперервного навчання в навчальних закладах системи підвищення кваліфікації, шляхом стажування, а також самостійного навчання з урахуванням кращої світової практики та вітчизняних традицій. Основними завданнями цієї Концепції є розроблення: механізму підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад для ефективного здійснення покладених на них повноважень; нормативно-правової бази з питань підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад [4].

Ґрунтуючись на основних положеннях зазначеної Концепції [4] та провідних публікаціях вчених [1 – 3], пропонуються такі напрями вдосконалення системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад:

- 1) дотримання безперервності підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад у кожному регіоні;
- 2) визначення видів підвищення кваліфікації для відповідних категорій державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад із застосуванням інноваційних форм і методів професійного розвитку кадрів сфери державного управління та місцевого самоврядування (зокрема тренінгових технологій, дистанційне навчання тощо);
- 3) запровадження інноваційних методів оцінювання результатів підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад;
- 4) зміцнення взаємозв'язку між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами системи підвищення кваліфікації.

Для впровадження в практику органів державної влади та місцевого самоврядування зазначених напрямів удосконалення системи підвищення кваліфікації є необхідним: удосконалення

нормативно-правової бази з питань підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; внесення змін до програм підвищення кваліфікації, що відповідають перспективам розвитку державного управління, місцевого самоврядування, держави і суспільства в цілому; приведення змісту й обсягу навчальних годин програм підвищення кваліфікації відповідно до пріоритетних напрямів державної політики та перспектив розвитку людських ресурсів; створення належних умов для залучення науково-педагогічних і наукових працівників, працівників державних органів та органів місцевого самоврядування до роботи в навчальних закладах системи підвищення кваліфікації; поліпшення інформаційного, матеріально-технічного забезпечення функціонування системи підвищення кваліфікації; проведення державного моніторингу, методичного та аналітичного супроводження діяльності системи підвищення кваліфікації.

Таким чином, реалізація заходів сприятиме проведенню єдиної державної політики у сфері підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад і дасть змогу: по-перше, створити ефективну систему підвищення кваліфікації, що забезпечить підвищення ефективності державного управління та місцевого самоврядування в цілому; по-друге, оптимізувати мережу навчальних закладів системи підвищення кваліфікації, задовольнити в повному обсязі потребу в підвищенні кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; по-третє, впровадити інноваційні форми та види підвищення кваліфікації для державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад (зокрема, тренінгові технології, дистанційне навчання тощо), що сприятиме кваліфікованому здійсненню ними своїх повноважень та виконанню покладених на них обов'язків.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Амосов О. Ю. Підготовка кадрів для державної служби як засіб формування інтелектуального капіталу державного управління [Електронний ресурс] / О. Ю. Амосов, Н. Л. Гавкалова. – Режим доступу : <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2009-02/09aoykdu.pdf>. – Назва з екрану. 2. Липовська Н. Напрями підвищення якості професійної підготовки державних службовців [Електронний ресурс] / Н. Липовська. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/vamcudu_2013_1_15.pdf. – Назва з екрану. 3. Оболенський О. Державна служба : підручник / О. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2006. – 472 с. 4. Про схвалення Концепції реформування системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : Розпорядженням КМУ від 28 листопада 2011 року № 1198-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1198-2011>. – Назва з екрану.

Зміст

Біткіне Є. Г. Організація обліку дебіторської заборгованості на ПАТ "Ш/У "Покровське".....	3
Дончук Т. А. Використання в обліку кредитних операцій банку принципів нарахування та відповідності.....	5
Колісник В. Ю. Проблемні аспекти оцінки балансових статей в умовах переходу національної системи обліку і звітності на МСФЗ.....	8
Євдокімова В. В. Класифікація нематеріальних активів.....	11
Андреева Є. Д. Формування облікової політики та шляхи її вдосконалення.....	14
Ніколюкіна К. Є. Стимулювання інноваційної активності підприємств та оподаткування інноваційної діяльності.....	16
Афанасієвська Т. В. Особливості складання фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.....	19
Зима М. О. Науковий підхід до організації обліку за центрами відповідальності.....	22
Ярмішко С. В. Проблеми організації обліку оплати праці та принципи її вдосконалення на підприємстві.....	24
Лук'янчикова К. Ю. Особливості бюджетування суб'єктів малого підприємництва.....	26
Чуприна В. Ю. Проблеми обліку дебіторської заборгованості.....	29
Шляхтич Т. В. Особливості організації обліку туристичної діяльності.....	31
Целуйко К. Ю. Особливості організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві.....	33
Тищенко В. Б. Рекламна діяльність: облік та оподаткування.....	36
Кудрякова С. С. Бухгалтерський облік у будівництві.....	38
Алексеєнко О. С. Управління і контроль за депозитними операціями в комерційному банку.....	40
Буряк О. О. Особливості нарахування амортизації основних засобів.....	42
Березка Т. С. Окремі аспекти внутрішнього контролю в органах державної казначейської служби України та шляхи його вдосконалення.....	45
Васильєва К. Г. Організація обліку виробничих запасів з використанням автоматизованих інформаційних технологій.....	47
Бусяк В. А. Превышение служебных полномочий государственной налоговой службы.....	49
Єрмакова Ю. В. Створення банківських резервів під кредитні операції.....	51
Гринчук А. Л. Особливості складання фінансової звітності за міжнародними та національними стандартами в Україні.....	54
Киба К. В. Важливість вибору облікової політики підприємствами малого бізнесу.....	56
Ковальова О. А. Об'єкти обліку майнового страхування на сільськогосподарських підприємствах.....	58

Кириченко Є. О. Організація обліку основних засобів на підприємстві.....	61
Лихоманова Є. В. Особливості організації обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах	63
Лазарева А. С. Особливості організації обліку фінансових результатів на торговельних підприємствах.....	66
Лісна М. О. Проблеми в процесі переходу вітчизняних підприємств до складання фінансової звітності згідно з МСФЗ.....	68
Лісничка Т. В. Сутність облікової політики та основні проблеми в процесі формування її на підприємствах України.....	71
Луганський А. Е. Організація обліку з оплати праці робітників на підприємстві.....	74
Мажуліна М. О. Облікова політика як основа для діяльності підприємства.....	75
Муренец І. Г. Включение налогообложения в процессы планирования и управления субъектами хозяйствования.....	78
Овсійчук О. В. Удосконалення організації обліку виробничих запасів.....	81
Пересічанська А. С. Деякі напрями вдосконалення положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати".....	83
Різник І. В. Розмежування термінів "витрати" та "затрати" для потреб господарювання.....	85
Самойленко А. В. Облік кредитних операцій у комерційних банках.....	89
Склярова І. С. Особливості обліку депозитних операцій комерційного банку.....	91
Сотникова Г. І. Аналіз фінансового стану та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України.....	93
Сукачова М. М. Особливості обліку й оподаткування доходів і витрат, пов'язаних із безкоштовною рекламною роздачею товарів.....	96
Телегіна А. В. Особливості побудови системи обліку витрат виробництва на підприємствах молочної промисловості.....	98
Ткаченко К. П. Вибір методу аналізу звіту про фінансовий стан (баланс) бюджетних установ задля виявлення резервів підвищення ефективності діяльності.....	101
Хворостовська М. В. Проблеми відображення фінансових результатів діяльності підприємства в обліку та звітності.....	103
Юрків Д. І. Удосконалення документального оформлення обліку основних засобів.....	105
Бережная Ю. А. Особенности формирования бренда предприятия в условиях российского рынка.....	108
Герасимов О. К. Процедура проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві.....	110
Коряк М. С. Мотивація персоналу на підприємстві.....	113
Лісковська А. О. Удосконалення системи адміністрування інвестиційної діяльності підприємства.....	114
Манжай Д. П. Удосконалення організаційної структури підприємства в умовах ринкової економіки.....	117

Петрова К. В. Діагностика інвестиційної привабливості підприємства.....	120
Сорокин А. В. Управление затратами предприятия.....	122
Фам Тхань Хуень. Управління якістю як фактором конкурентоспроможності продукції.....	124
Шинкаренко А. Д. Особливості збуту продукції в сучасних умовах.....	126
Буряк В. С. Напрями вдосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем.....	128
Калачіди М. М. Структурно-функціональне моделювання процесу управління дохідністю банку.....	130
Бондар А. В. Удосконалення систем управління банківськими ризиками.....	132
Батиров Д. Разработка технического плана предприятия.....	134
Бахбидов Б. Г. Связь стратегического планирования с бизнес-планированием.....	136
Дурдымырадов Г. Г. Организация оценки труда персонала строительной организации.....	137
Жолудев О. С. Фази впровадження ощадливого будівництва за дослідженнями інституту будівельної індустрії.....	139
Курса Р. В. Організація збутової діяльності.....	141
Кібець М. М. Удосконалення організаційної структури будівельного підприємства.....	145
Омельченко М. О. Розробка бізнес-плану інвестиційного проекту.....	147
Польщина І. М. Система показників КРІ та мотивація персоналу: нерозривно пов'язані поняття.....	150
Польщенко М. Ф. Особливості розвитку логістики в Україні.....	152
Стовбун А. В. Ефективність прийняття управлінських рішень.....	153
Чекиров Б. И. Методы организации трудовых процессов на строительном предприятии.....	155
Зайцева Д. В. Особливості організації збутової діяльності для підприємств хіміко-фармацевтичної галузі.....	157
Петренко М. С. Корпоративна соціальна відповідальність як невід'ємна складова сучасного бізнесу.....	159
Чеканова В. В. Організація обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах України.....	161
Легка Л. М. Основні проблеми розвитку системи підвищення кваліфікації в органах державної влади та місцевого самоврядування.....	163